Clasic de lux

ION LUCA CARAGIALE

Momente și schițe

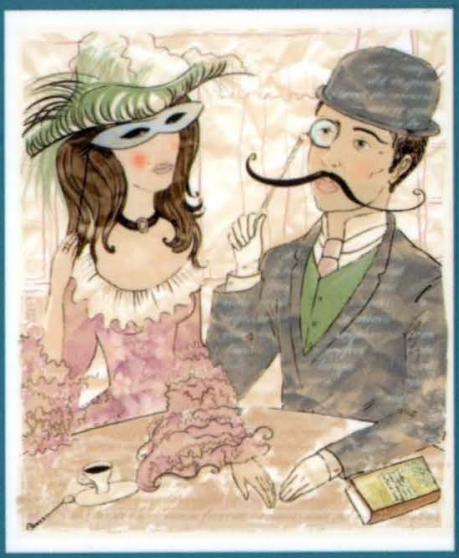

BPT

ION LUCA CARAGIALE

„Caragiale este un scriitor obiectiv, dar nu este un scriitor indiferent – pare îngăduitor față de personajele sale, dar nu arată trăsăturile care-i fac pe oameni ridicoli, tratându-i cu ironie, punându-i în situații absurde, grotești, demontând mecanismele sufletești și reducându-i uneori la condiția simplificată a marionetei. [...] Caragiale este, după Anton Pann și N. Filimon, un mare promotor al balcanismului în sens larg, al unui spirit la punctul longitudinal real ocupat pe continent. Balcanismul lui începe cu un eticism provincial bizuit pe specificul muntean și, încă mai exact, bucureștean. Eroul reprezentativ este Mitică. [...] Eroul caragialian e la antipodul romantismului. De obicei solitarii, apăsați de mutenie melancolică, ai prozatorilor de mai târziu, trăiesc la munte și în provincie. [...] Este la Caragiale un umor inefabil ca și lirismul eminescian, independent de orice observație ori critică, constând în «caragialism», adică într-o manieră proprie de a vorbi."

G. CĂLINESCU

Biblioteca Pentru Toți

ISBN 978-973-21-1018-8

9 789732 110188

www.edituraminerva.ro

I.L. Caragiale

MOMENTE ȘI SCHIȚE

MINERVA

UN PEDAGOG DE ŞCOALĂ NOUĂ

D. Mariu Chicoş Rostogan, distinsul nostru pedagog absolut, şi-a început cariera printr-o memorabilă conferenţă didactică.

Vom da aci mai la vale conferenţa în rezumat, apoi câteva note, luate după natură, despre activitatea în *praxă* a eminentului pedagog.

Trebuie prealabil să spunem că d-sa, totdeauna înainte de *e* şi *i*, pronunţă pe:

n ca *gn* franţuzesc,
t ca *k*,
d ca *gh*,
g ca *j*,
c ca *ş*.

Aceasta pentru uşurarea citirii citatelor din vorbirea d-sale, pe cari voim să le transcriem pe cât se poate cu pronunţarea lor originală. Cititorul va suplini părţile din cale afară originale, pe cari ne-a fost prea greu să le transcriem exact, ca de ex. *gn* şi *ş*.

1. CONFERINŢĂ

„Onorat aughitoriu,

Vom căuta să ne roskim astăzi ghespre metoda ghe a prăda grămakica în jenăre şi apoi numai doară ghespre metoda intuikivă şi ghespre răspunsurile neapărake, neţăsitake ghe lojica lucrului, amăsurat inkelijinţii şcolerului!“

Aşa începe d. conferenţiar. Cui nu a asistat la conferenţa aceasta trebuie să-i spunem că pedagogul pune întrebările şi presupune şi răspunsurile. Aşa că urmarea, deşi s-ar părea o conversaţie între pedagog şi şcolar, este însuşi corpul conferenţii. Iată rezumatul acestei superioare opere didactice.

Urmează conferenţiarul:

Pedagogul: No! ce-i grămakica?

Şcolerul: Gramakica iaşte...

Pedagogul: No că-z ce iaşte? că-z doar nu iaşte vun lucru mare.

Şcolerul numai apoi se răculeje şi răspunghe: grămakica iaşte o ştiinţă ghespre cum lucră limba şi lejile mai apoi la cari se supune aceea lucrare, ghin toake punturile de veghere.

Pedagogul: Bravo, mă! prostovane! (îi zic aşe doară nu spre admoniţiune, ci spre înghemn şi încurajare). No, acuma, spune-ne tu numai cum se împart substankivele? Şcolerul, la întrebarea aceasta a mea doară, musai să răspunză, neţăsare, amăsurat priceperii şi răţiunii sale:

Şcolerul: În substankive care se văd şi substankive cari nu se văd – reşpeckive concreke şi abstracke!

Pedagogul: Apoi merem mai gheparte pe ogorul pedagojic şi punem cheskiunea doar:

Aţi auzit voi, copii, ghespre jăn? Ce iaşte jănul?

Şcolerul răspunghe: Jănul e cumu-i lucru: masculin, femenin şi ekerojen āu neutru, reşpeckive ghe bărbat, ghe femeie şi ghe ce nu-i nici bărbat, nici femeie.

Pedagogul: Exemple doară...

Şcolerul apoi musai se exprime astfel:

Calul îi substankiv masculin; iel se schimbă în iapă, ş-apoi ghevine femenin.

Pedagog[ul]: No! dar neutru?

Şcolerul (inoţent cumu-i, el nu poake da exemplul aghecvat; eu, pedagogul, atuncia-s gata să-i dau ilustrăţiunea keoriei)...

Pedagogul: Neutru! Neutru mai apoi, dacă-i calul masculin şi iapa femenină, neutru-i catârul, carele nu-i nici cal, nici iapă, nici măgar, nici cal: e catâr, aghică corşitură, ghe îmbele jenuri, şi mai gheparke pentru aceea se conzultă zoologhia, care-i o altă ştiinţă naturale, şi doară *naturalia non sunt turpia!*[1]...

După aceea doară, şcolerul musai să fie, în răţiunea sa puerilă, eghificat pe gheplin ghe jănurile tutor substankivelor.

[1] Cele fireşti nu sunt ruşinoase!... (adagiu latin).

Vine numai dup-aceea cheskiunea makemakică... Spune-ne tu doară, Bârsăscule! (zic eu şcolerului) ce înţăleji tu prin curbă, o linie curbă?

Şcolerul: Care nu-i ghireaptă...

Pedagogul (zâmbind cu bunătate): No! care nu-i ghireaptă, bine! da' cumu-i, dacă nu-i ghireaptă?

Şcolerul mai apoi vine la aceea înduplecare a răţiunii că musai va să răspundă minken:

E o linie oablă, oablă, care mere şi mere şi mere şi iarăşi se-ntoarnă ghe unghe o purces.

Pedagogul (jucându-şi serios rolul): Bine! răspuns limpeghe! chiar[2]! reşpeckive esact... No acuma, spune-ne cine au invăntat numerele?

Şcolerul acuma, după memorare numai, căci memoria e, cum zice Tubinghen, pur animală, răspunghe ca animalul: numerele pare, reşpeckive cele cu soţiu, le-au invăntat Pitagora, iar mai apoi cele impare, reşpeckive cele fără soţiu, le-au invăntat Eratoskenes! Bravo!

Cum veghe, onoratul aughitoriu, toake răspunsurile şcolerului după metoada intuikivă moghearnă sunt neţesitake prin lojica lui, proprie vorbind născândă, dar completaminke formată printr-o educăţiune aghecvată cercusmanţelor, probăluike ca gherivând ghin natura noastră, carea lucră pe cum e mânată mai gheparke.

Într-o viitoare conferenţă, vom cuvânta apoi ghespre această natură iarăşi în aplicăţiunile sale în raport cu pedagojia, cu beserica şi cu işcoala!

(Aplauze. A doua zi pedagogul nostru este numit în slujbă, profesor „ghe pedagojie în jenăre şi ghe limba makernă în şpeţial". *Să-l vedem la lucru.)*

[2] Clar.

2. O INSPECŢIUNE

Profesorul: Că-z onorat domnul inşpectore va binevoi doară un momânt să asculke aplicăţiunea metoaghii intuikive.

Inspectorul se aşează, scoate carnetul şi condeiul şi ascultă.

Profesorul: Mă! prostovane! tu ala ghe colo... Spune-ne tu doară: ce iaşte fiinţă şi ce iaşte lucru, mă?

Elevul: Lucrul, dom'le, este care nu mişcă, şi fiinţă pentru că mişcă!

Profesorul: No! dar omicul meu... prostule! fiinţă-i ori lucru?

Elevul: E lucru, dom'le!

Profesorul: Că-z doar mişcă, mă! auzi-l! *(Bagă ceasul în urechea elevului.)*

Elevul (ferindu-se): Da, dar daca nu-l întoarcem, nu mişcă.

Profesorul (satisfăcut): Bravo! *(către domnul inspector):* Ş-apoi doar ăsta-i ghintre cei meghiocri... Bine! (*Elevul trece la loc.)* Tu, mă! ălălant ghe lângă el... Câke picioare are boul, mă?

Elevul: Patru, dom'le!

Profesorul (vesel): Ei, pe dracu! că-z doar n-o să aibă şăpke!... Şi ce e boul cu patru picioare? lucru ori fiinţă? Ha?

Elevul: Fiinţă, dom'le!

Profesorul: Dar masa fiinţă-i?

Elevul: E lucru, dom'le!

Profesorul: No! că-z n-are şi ea patru?

Elevul: Da, dar nu se mişcă, dom'le!

Profesorul (şi mai vesel): Ei! pe dracu! să se mişte... poake doar că cu şpirikismus!

Inspectorul (tuşeşte tare şi caută să schimbe vorba): Mă rog, cum îl cheamă pe elevul acesta?

Profesorul: Anibal Ioanescu.

Inspectorul: Răspunde bine.

Profesorul (cu siguranţă): Că-z ăsta-i ghintre cei bunişori... No! la gheografie acuma... Mă! tu ghe colo... Spune-ne tu doară toate ştakele Europei.

Elevul: Franţa, dom'le.

Profesorul: Franţiia, bine!

Elevul: Anglia, dom'le.
Profesorul: Iaşte!
Elevul: Germania, dom'le.
Profesorul: Ghermania.
Elevul (se porneşte repede – Profesorul dă din cap afirmativ la fiece nume de stat cu satisfacţie şi cu mândrie): Elveţia, Rusia, Suedia, Italia, Belgia, Olanda, Turcia, Bulgaria, România, Serbia, Muntenegru şi Grecia... dom'le!
Profesorul (încruntându-se): Şi apoi mai care, mă?
Elevul: Atâtea, dom'le!
Profesorul (începând să scrâşnească): Dar Şpania, mă?
Elevul (intimidat): Şi... Spania, dom'le!
Profesorul (mai aspru): Dar Şpania, unghe-i Şpania?
Elevul: ...?!
Profesorul (magistral): Şpania-i lângă Portocalia, mă boule, şi viţăversa!
Elevul (aiurit): Şi... Spania şi Portocalia, dom'le!
Profesorul (din ce în ce mai sus): Şi mai care?
Elevul (pierdut): Virţăvercea, dom'le!
Profesorul (indignat): Nu Viţăvercea, mă! Dănimarca, mă! Dania, mă! *(Şoptind ameninţător printre dinţi)* Dania tătână-tău! *(Energic)* Merji la loc, boule!
Elevul pleacă obidit la loc.
Inspectorul (conciliant): Ei! oricum, tot a ştiut destul de bine.
Profesorul (încă fierbând de ciudă): Pe dracu! ştiut! Traiane Ghiorghiescule! Vină tu... Spune-ne tu doară, s-audă şi onorat domnul inşpector: dacă sunt în lume apoi câke le veghem doară, cine le-au făcut pe toake?
Elevul (sigur): Natura, dom'le!
Profesorul (zâmbind cu bunătate filosofică): Ei, pe dracu, Natura!... Dar pe Natura aia cine au făcut-o, mă prostovane?
Elevul: Dumnezeu, dom'le!
Profesorul: Dar vezi bine că Dumnezeu, că-z doar nu tată-tău şi mumă-ta!... No! acuma... noi, românii, musai doară să şkim pe cum că: ghe unghe ne trajem noi?... ghe unghe?... spune!
Elevul (energic): De la Traian, dom'le!

Profesorul (făcând cu ochiul inspectorului, care stă în admiraţie): Şi cine era Trăian?

Elevul: El era un om bun!

Profesorul (emoţionat): Bun, drăguţul ghe el! zic zău lui Dumnezău, bun!... Şi cu cine s-au bătut el?

Elevul (brav): Cu turcii!

Profesorul (râzând cu mult chef): Pe dracu! Că-z unghe erau turcii până atunci în Europa... Mai târziu doară apoi s-or ghescoperit turcii... *(Puternic)* Cu dacii, mă!

Elevul (mai brav): Cu draci!

Profesorul: Că zău lui Dumnezeu că cu draci s-o bătut!... Dar mai apoi, Ştefan cel Mare şi Michaiu Bravul cine au fost?

Elevul (mândru): Ei erau oameni buni.

Profesorul (aprobând cu tărie): Buni, mă!... şi s-au bătut...

Elevul (cu multă mândrie naţională): Cu draci!

Profesorul (entuziast): Cu draci! zic zău lui Dumnezeu!... Merji la loc!... Bravo, prostovane! *(Către inspector, care e transportat:)* Că-z ăsta doară iaşte un şcoler emininke!

Inspectorul: Are şi mult talent!

Profesorul (cu siguranţă): Ei! pe dracu, talent!... că-z talent nu-i doar ghe vreo samă! asta-i lucru anticvat... Cu metoaghele mogherne doară, totul zace numai în aplicăţiune!... No! la muzică acuma... Spune-ne, Popăscule: ce-i muzica?

Elevul: Muzica este care cântă, dom'le.

Profesorul (nemulţumit): Nu aşa, loază! Nu cuvânta doară ca râtanii... vorbeşte ca şcolerii. Dă-ne tu numaighecât ghefiniţia chiară şi agkecvată!

Elevul: Muzica este...

Profesorul: Ce?

Elevul: Este când...

Profesorul (foarte nemulţumit şi repetând definiţia): Muzica iaşte aceea care ne gâghilă urechile într-un mod plăcut... *(pântre dinţi, aparte, şcolarului):* Ia sama doară să nu ţi le gâghil eu ţie într-un mod neplăcut! *(Se aude clopotul de ieşire.)*

Inspectorul (se ridică; copiii fac şi ei ca inspectorul): Domnule profesore, sunt foarte mulţumit. Metoda dumitale e admirabilă...

Profesorul (tăindu-i vorba cu mândrie): Că-z asta doară e metoada lui Peştaloţiu[3]!

Inspectorul (urmând): ...şi zelul dumitale vrednic de laudă... *(Către elevi:)* Voi, băieţi, căutaţi a profita de ştiinţa bunului vostru profesore şi nu uitaţi că de la voi aşteaptă mult patria, România, pentru viitor!

Profesorul (conducând cu multe reverenţe pe inspector şi încântat de rezultat): Că-z eu ce le tot spun boilor, onorat domnule inşpectore?... Apoi dacă-s porci şi n-au ghestulă aplicăţiune!

3. AJUNUL EXAMENELOR

Profesorul: No! mâne apoi începem doară! Câţi ghintre voi au ştuduit, or mere mai gheparke; câţi au fost putori şi n-au ştuduit, trubuie că rămân repekinţi. Acuma doară numai să vă muştruluiesc că cum să fiţi la aceea înălţime la carea caută a fi şcolerul întru cât priveşke educăţiunea prinţipială, reşpecktive la o conduită exămplară faţă ghe azistenţii cari vor fi ghe faţă. *(Către un şcolar din fund:)* Închighe gura, boule, că-ţi întră musca... *(Băieţii râd.)* Silenţium[4]! Şcolerul caută să fie curat îmbrăcat...

Şcolarul Ionescu: Mie mi-a făcut mama haine nouă, dom'le.

Profesorul: Ei! mă-ta! că-z doară nu era să ţi le fac eu! *(Râsete.)* Silenţium, măgarilor! Educăţiunea prinţipială mai apoi ne obligă la reşpect cătră cei mari, şi la înfăţişare moghestă, carea iaşte ca un *ghecorum*[5] al juneţii... *(Răspicat şi sever:)* Că pe carele îl voi veghè că rânjaşte, ori se zbenguiaşte, apoi minken acelui măgar i-oi lunji eu urechile... măcar de-ar fi ficior ghe Erzherzog[6]!...

---

[3] Pestalozzi.
[4] Tăcere (lat.).
[5] Decorum (lat.) – podoabă.
[6] Arhiduce (germ.).

Şcolarul Popescu: Dom'le, tata a zis că să-i spui de câte ori ne tragi de ureche, ca să vorbească la Cameră.

Profesorul (cu ton de mângăiere): Că-z astea nu le-am spus pentru kine. Pe kine doară ke cunosc ca un şcoler emininke... Le-am spus numai păntru porcii eilanţi!... No! acuma să probăluim câke o ţâră ghin makerie... Popăscule! *(O plesnitoare şi-apoi alta şi-ncă una pocnesc în zidul din spatele profesorului; acesta sare în sus speriat.) Hoghi o fene èghemek!*[7] Cine a fost porcul şi măgarul...? *(Toata clasa râde.)* Cine?... Minken musai să aflăm cine nu a ştiut reşpectul? *(Fierbe de ciudă.)*

Mai mulţi şcolari: Popescu, dom'le!

Profesorul: Popăscu? Nu se poake... Popăscu doară-i un şcoler emininke.

Şcolarii: Popescu, dom'le!

Profesorul: Acela care mai face asta, lasă-l apoi doară... Popăscule... dacă cineva ke-ntreabă să-i spui numai câke operaţiuni avem în aritmekică, cum vei răspunghe?

Popescu: Trei, dom'le.

Profesorul: Nu-s mai mulke?

Popescu: Cinci.

Profesorul: Nu-s mai puţine?

Popescu: Două.

Profesorul: La ghereptul vorbind, sunt numai două în prinţipiu, sporire şi scăghere ghe unimake; numai doară, după diferănţiarea lor în praxă, ghevin că-s patru; aghiţiunea, substracţiunea, multiplicăţiunea şi ghiviziunea. No! bine! meri la loc... Spune numa lui tată-tău să vină mâne să ne onorezâ. *(Altă plesnitoare.)* ... *O fekete kukio!*[8] Cine-i porcul şi măgarul?

Toţi: Popescu, dom'le!

Profesorul (necăjit): Silenţium! Ioanescule! Dacăcinevake întreabă că-s câke-s emisferele pământului, tu ce vei răspunghe?

Ionescu: Două, dom'le!

Profesorul: Nu-s mai mulke?

---

[7] Corect: *Hogy a fene egye meg!* (magh.) – Lua-l-ar naiba!

[8] Corect: *A fekete kutya!* (magh.) – La dracu'!

Ionescu: Nu, dom'le!

Profesorul (iritat): Ba da, loază!

Ionescu: Care, dom'le?

Profesorul: Acele care sunt, boule! emisferul austral, emisferul boreal, mai gheparte apoi emisferul oriental şi emisferul ocţidăntal, măgarule! Meri la loc, vită! Vine mâni-ta, mâne?

Ionescu: Nu, dom'le, că spală la mama lui Popescu.

Profesorul: No bine, că-z tot n-avea ce procopseală să vază. *(Un pumn de plesnitori; profesorul sare cât colo.) O fène ş-o fèkete kukio! (Turbat:)* ...Care e iar măgarul şi porcul care n-are reşpect?

Toţi: Popescu, dom'le... *(Râd.)*

Profesorul (potolindu-se): No! Silenţium! Luaţi aminke doară la muştruluiala care v-am făcut... Mâne este ziua când pukem zice, pedagoji şi şcoleri, faţă cu onorata azistenţă care va fi ghe faţă: *finis coronat opus*[9]*!... In educatione et virtuke... (Copiii fac zgomot... Popescu se caută să mai găsească o plesnitoare. Profesorul iese repede, înjurând teribil ungureşte.)*

4. EXAMENUL ANUAL

Două mahalagioaice asistă la examenul copiilor lor.

Profesorul, pedagogul nostru absolut, ascultă pe copiii mahalagioaicelor.

E foarte aspru şi fără chef.

Mamele stau înţepate pe scaune, undc s-au aşezat fără să fie poftite.

Profesorul (către elevul Popescu, care n-a răspuns la trei întrebări): No! prostule, dacă nu ştii pe estea, care-s ghe tot simple şi jenărale, apoi spune-ne răţiunea pântru carea românii au kins să urmeză o polikikă jermână pe timpul lui Mihaele Bravul?

Popescu: ...?

Profesorul: No! spune odată!

Popescu: ...!?

---

[9] Sfârşitul încununează opera (dicton latin).

Profesorul (energic): Meri la loc, boule! *(Către mama lui Popescu, care este foarte mâhnită:)* Că-z prost l-ai făcut, cucoană! Apoi ăstuia doară numai paie să-i dai să mânce. *(Mama lui Popescu plânge.)* Că-z geaba te mai boceşti acuma! nu-l mai dreji. Are să mai steie încă şăpke ani repekinke... Ioanescule! *(Mama lui Ionescu tuşeşte foarte mişcată.)* Cumu-i pământul, mă?

Ionescu: Mare, dom'le!

Profesorul: Pe dracu mare! L-a măsurat mâni-ta să vază mare-i. Pe lângă alke astre, bunăoară Saturnus, au Neptunus, au Iupitär, pământul nostru doară-i o scârbă! nici cât să chiorăşti un şoarece... Nu-i vorba ghe mare, mă prostovane! e vorba cumu-i?

Ionescu: Se-nvârteşte, dom'le.

Profesorul (răstindu-se puternic, mama lui Ionescu se sperie): No! apoi? dacă se învârke, cumu-i? în trei colţuri, animale?

Ionescu: Nu, dom'le!

Profesorul: No, dar?

Ionescu: Rotund.

Profesorul: Vezi aşa, loază!

(Se face un zgomot la uşe. O doamnă din înalta societate, doamna Ftiriadi, intră împreună cu un mops gras, care vine să se gudure pe lângă pedagog.)

Profesorul (întâmpinând-o foarte emoţionat): Onorată doamnă, eu încă mă recomând! *(Ia căţelul în braţe.)*

Doamna Ftiriadi (foarte volubil şi pe un diapazon mult mai nalt): Am venit pentru băiat... Să-ţi spun drept că nu vream să-l aduc să dea examen la şcoala publică, nu vream să se amestece cu fel de fel de băieţi rău crescuţi... Dar a stăruit tată-său... zice că e ordin de la minister... Şi de-aia l-am trimes la d-ta, care-i cunoşti caracterul lui ambiţios, de când îi eşti meditator.

Profesorul: Binevoiască numai onorata doamnă să ieie loc. *(Către Ionescu, care aşteaptă în picioare:)* Tu meri la locu-ţi... De hatârul mâni-tii, pe kine nu ke las repekinke! No! meri!

(Ionescu merge la loc.)

Ioneasca (ridicându-se): Sărut mâna!

Profesorul (demn): No, bine! poţi mere. *(Ia scaunul Ioneaschii şi-l pune lângă doamna nou sosită, şi aşază căţelul pe el; mopsul, mulţumit, îl linge pe nas. Mahalagioaicele ies foarte umilite.)* No, acuma tânărul Ftiriadi! Spune-ne, s-audă şi ilustra matroană, onorata ta mamă: nu-i aşa că pământul se-nvârke în jurul soarelui trei ani câke 365 ghe zile şi mai apoi în al patrulea în 366ghe zile?

Micul Ftiriadi: Da, dom'le.

Profesorul (face semne de aprobare doamnei Ftiriadi care, foarte satisfăcută, se scoală de la locul ei, drege cravata băiatului, îl sărută şi se aşază iar la loc): No, nu-i aşè că presiunea se ghemonstră sufiţiente prin ăle două emisfere *(doamna Ftiriadi tuşeşte tare)* ghe Maggheburg?

Micul Ftiriadi: Da, dom'le.

Profesorul (către clasa întreagă): No, boilor, vegheţi numai exămplu ghe aplicăţiune! *(Către micul Ftiriadi:)* No, încă una ş-apoi basta! Spune-ne: nu-i aşè că Ioane Corvin ghe Huniaghe, şi Makiaş Corvin, şi-apoi dup-aceia doară toţi magnaţii maghiari fost-au români ghe-ai noşti?

Micul Ftiriadi: Da, dom'le.

Profesorul: Bine! Bravo!! Emininke!!!

Doamna Ftiriadi: Mersi, domnule profesor... Sunt foarte mulţumită... O să-i spui şi lui Ftiriadi câtă osteneală-ţi dai cu copiii...

Profesorul: Ilustră doamnă, că-z asta ni-i misiunea. Datoria ni-i să luminăm jenăraţiunile june; că-z fără instrucţiune şi educăţiune, un popor doară e învins astăzi în lupta pentru existenţă, şi cine-i învins, apoi acela dă-l dracului! vorba lăkinească: *una salus vickis, nullam şperare salukem!*[10]

„Mioftul român", 1893, nr. 3, 10, 20, 34.

[10] Corect: *Una salus victis: nullam sperare salutem!* (lat.) – O singură salvare rămâne celor învinşi: să nu mai spere în salvare.

MOMENTE (1901)

LA HANUL LUI MÂNJOALĂ

Un sfert de ceas până la Hanul lui Mânjoală... de-acolea, până-n Popeştii-de-sus, o poştie: în buiestru potrivit, un ceas şi jumătate... Buiestraşu-i bun... dacă-i dau grăunţe la han şi-l odihnesc trei sferturi de ceas... merge. Care va să zică, un sfert şi cu trei, un ceas, şi până-n Popeşti, unul şi jumătate, fac două şi jumătate... Acu sunt şapte trecute: ăl mai târziu până la zece, sunt la pocovnicu Iordache... Am cam întârziat... trebuia să plec mai devreme... dar în sfârşit!... de aşteptat, mă aşteaptă...

Aşa socotind în gând, am şi văzut de departe, ca la o bătaie bună de puşcă, lumină multă la hanul lui Mânjoală, adică aşa-i rămăsese numele; acuma era hanul Mânjoloaii – omul murise de vreo cinci ani... Zdravănă femeie! ce a făcut, ce a dres, de unde era cât p-aci să le vânză hanul când trăia bărbatu-său, acuma s-a plătit de datorii, a dres acaretul, a mai ridicat un grajd de piatră, şi încă spun toţi că trebuie să aibă şi parale bune. Unii o bănuiesc că o fi găsit vreo comoară... alţii, că umblă cu farmece. Odată au vrut s-o calce tâlharii... S-au apucat să-i spargă uşa. Unul dintre ei, ăl mai voinic, un om cât un taur, a ridicat toporul şi când a tras cu sete, a picat jos. L-au ridicat repede! era mort... Frate-său a dat să vorbească, dar n-a putut – amuţise. Erau patru inşi. L-au pus pe mort în spinarea lui frate-său, şi ceilalţi doi l-au apucat de picioare, să-l îngroape undeva departe. Când să iasă din curtea hanului, Mânjoloaia începe să strige pe fereastră: hoţii! şi-n faţă-le, iacă zapciul cu mai mulţi inşi şi cei patru dorobanţi călări. Strigă pomojnicul: „Cine-i?“. Hoţii cei doi, fugi care-ncotro! rămâne mutul cu frate-său mort în cârcă. Acu, ce te faci la cercetare? Toată lumea ştia că mutul vorbeşte; cui putea să-i treacă prin cap că mutul nu se preface? L-au bătut până l-au

smintit, ca să-i vie glasul la loc – degeaba. De atunci li s-a tăiat pofta flăcăilor să mai calce hanul...

Până să-mi treacă toate astea prin minte, am sosit. O sumă de care poposesc în curtea hanului; unele duc la vale cherestea, altele porumb la deal. E o seară aspră de toamnă. Chirigiii se-ncălzesc pe lângă focuri... de aceea se vedea atâta lumină de departe. Un argat îmi ia calul în primire să-i dea grăunţe la grajd. Intru în cârciumă, unde fac refenea oameni mulţi, pe când doi ţigani somnoroşi, unul cu lăuta şi altul cu cobza, ţârlâie într-un colţ olteneşte. Mi-e foame şi frig – m-a răzbit umezeala.

– Unde-i cucoana? întreb pe băiatul de la tarabă.

– La cuptor.

– Trebuie să-i fie mai cald acolo, zic eu şi trec, printr-o săliţă, din cârciumă în bucătărie...

Foarte curat în bucătărie... şi abur, nu ca în cârciumă, de cojoace, de cizme şi de opinci jilave – abur de pâne caldă. Mânjoloaia priveghea cuptorul...

– Bine v-am găsit, cocoană Marghioalo.

– Bine-aţi venit, cocoane Fănică.

– Mai s-o fi găsind ceva de mâncare?

– Pentru oameni de omenie ca dumneata, şi la miezul nopţii.

Şi repede coana Marghioala dă poruncă unei cotoroanţe să puie de masă-n odaie, şi pe urmă s-apropie de cotlon la vatră, şi zice:

– Uite, alege-ţi.

Cocoana Marghioala era frumoasă, voinică şi ochioasă, ştiam. Niciodată însă de când o cunoşteam – ş-o cunoşteam de mult: trecusem pe la hanul lui Mânjoală de atâtea ori, încă de copil, pe când trăia răposatul taică-meu, că pe acolo n-era drumul la târg – niciodată nu mi se păruse mai plăcută... Eram tânăr, curăţel şi obraznic, mai mult obraznic decât curăţel. M-am apropiat pe la stânga ei, cum era aplecată spre vatră, şi am apucat-o peste mijloc; ajungând cu mâna de braţul ei drept, tare ca piatra, m-a-mpins dracul s-o ciupesc.

– N-ai de lucru? zice femeia şi s-a uitat la mine chiorâş...

Dar eu, ca s-o dreg, zic:

– Straşnici ochi ai, coană Marghioalo!

– Ia nu mă-ncânta; mai bine spune ce să-ţi dau.

– Să-mi dai... să-mi dai... Dă-mi ce ai dumneata...

– Zău...

Şi eu, oftând:

– Fie, că straşnici ochi ai, coană Marghioalo!

– Da' dacă te-aude socru-tău?

– Care socru?... de unde ştii?

– Dumneata gândeşti că, daca te-ascunzi sub căciulă, nu te mai vede nimini ce faci... Nu te duci la pocovnicu Iordache să te logodeşti cu fata a mai mare?... Aide, nu te mai uita aşa la mine; treci în odaie la masă.

Multe odăi curate şi odihnite am văzut în viaţa mea, dar ca odaia aceea... Ce pat! ce perdeluţe! ce pereţi! ce tavan! toate albe ca laptele. Şi abajurul şi toate cele lucrate cu igliţa în fel de fel de feţe... şi cald ca subt o aripă de cloşcă... şi un miros de mere şi de gutui...

Am vrut să m-aşez la masă şi, după obiceiul apucat din copilărie, m-am întors să văz încotro e răsăritul, să mă-nchin. M-am uitat cu băgare de seamă de jur împrejur pe toţi pereţii – nicio icoană. Zice cocoana Marghioala:

– Ce te uiţi?

Zic:

– Icoanele... Unde le ţii?

Zice:

– Dă-le focului de icoane! d-abia prăsesc cari şi păduchi de lemn...

Femeie curată!... M-am aşezat la masă făcându-mi cruce după datină, când deodată, un răcnet: călcasem se vede, cu potcoava cizmii, pe un cotoi bătrân, care era sub masă. Cocoana Marghioala sare repede şi deschide uşa de perete; cotoiul supărat dă năvală afară, pe când aerul rece năpădeş-te-năuntru şi stinge lampa. Caută chibriturile pe bâjbâite; caut eu încolo, caută cocoana-ncoace – ne-am întâlnit piept în piept pe-ntunerec... Eu, obraznic, o iau bine-n braţe şi-ncep s-o pup... Cocoana mai nu prea vrea, mai se lăsa; îi ardea obrajii, gura-i era rece şi i se zbârlise pe lângă urechi puful persicii... În sfârşit iacă jupăneasa aduce tava cu demâncare şi cu o lumânare. Pesemne om

fi căutat mult chibriturile, că ţilindrul lămpii se răcise de tot. Am aprins-o iar...

Bună mâncare! pâne caldă, raţă friptă pe varză, cârnaţi de purcel prăjiţi, şi nişte vin! şi cafea turcească! şi râs şi vorbă... halal să-i fie cocoanii Marghioalii! După cafea, zice cotoroanţii:

– Spune să scoată o jumătate de tămâioasă...

Grozavă tămâioasă!... Mă apucase un fel de amorţeală pe la încheieturi; m-am dat aşa-ntr-o parte pe pat, să trag o ţigară cu ale din urmă picături chihlibarii din pahar, şi mă uitam pân fumul tutunului la cocoana Marghioala, care-mi sta pe scaun în faţă şi-mi făcea ţigări. Zic:

– Fie, cocoană Marghioalo, straşnici ochi ai!... ştii ce?

– Ce?

– Dacă nu te superi, să-mi mai facă o cafea; da... nu aşa dulce...

Şi râzi!... Când vine jupâneasa cu cafeaua, zice:

– Cocoană, dumneavoastră staţi de vorbă aici... nu ştiţi ce-i afară...

– Ce e?

– S-a pornit un vânt de sus... vine prăpăd.

Am sărit drept în picioare şi m-am uitat la ceas: zece şi aproape trei sferturi. În loc de o jumătate de ceas, stătusem la han două ceasuri şi jumătate? Vezi ce e când te-ncurci la vorbă!

– Să-mi scoaţă calul!

– Cine?... Argaţii s-au culcat.

– Mă duc eu la grajd...

– Ţi-a pus ulcica la pocovnicu! zice cocoana pufnind de râs şi ţinându-mi calea la uşe.

Am dat-o binişor la o parte şi am ieşit pe prispă. În adevăr, era o vreme vajnică... Focurile chirigiilor se stinseseră; oameni şi vite dormeau pe coceni, vârându-se cuminţi unii-ntr-alţii jos la pământ, pe când pe sus prin văzduh urla vântul nebun.

– E vifor mare, zise cocoana Marghioala, înfiorată şi apucându-mă strâns de mână; eşti prost? să pleci pe vremea asta! Mâi de noapte aici; pleci mâne pe lumină.

– Nu se poate...

Mi-am tras mâna cu putere; am mers la grajd; cu mare greutate am deşteptat un argat şi mi-am găsit calul; l-am închingat, l-am tras la scară şi m-am suit în odaie să-mi iau noapte bună de la gazdă. Femeia, dusă pe gânduri, şedea pe pat cu căciula mea în mână, o tot învârtea ş-o răsucea.

– Cât am de plată? am întrebat.

– Îmi plăteşti când treci înapoi, răspunse gazda, uitându-se adânc în fundul căciulii.

Şi pe urmă se ridică în picioare şi mi-o întinse. Mi-am luat căciula ş-am pus-o-n cap, aşa cam la o parte. Zic, privind pe femeie drept în lumini, cari-i sticleau grozav de ciudat:

– Sărut ochii, cocoană Marghioalo!

– Umblă sănătos!

M-am aruncat pe şea; jupâneasa bătrână mi-a deschis poarta, şi am ieşit. Rezemat cu palma stângă pe coapsa calului, mi-am întors înapoi capul: peste zaplazul înalt se vedea uşa odăii deschisă, şi în deschizătură, umbra albă a femeii adumbrindu-şi cu mâna arcurile sprâncenelor. Am ţinut la pas încetinel, fluierând un cântec de lume ca pentru mine singur, până când, cotind după zaplaz să-mi apuc drumul, mi s-a ascuns vederea cadrii. Am zis: hi! la drum! şi mi-am făcut cruce: atunci, am auzit bine uşa bufnind şi un vaiet de cotoi. Gazda mea ştia că nu o mai văz, intrase degrab în căldură şi apucase pe cotoi cu uşa, desigur. Afurisit cotoi! se tot vâră pântre picioarele oamenilor.

Să fi mers o bucată bună de drum. Viforul creştea scuturându-mă de pe şea. În înalt, nori după nori zburau opăciţi ca de spaima unei pedepse de mai sus, unii la vale pe dedesubt, alţii pe deasupra la deal, perdeluind în clipe largi, când mai gros, când mai subţire, lumina ostenită a sfertului din urmă. Frigul ud mă pătrundea; simţeam că-mi îngheaţă pulpele şi braţele. Mergând cu capul plecat ca să nu mă-nece vântul, începui să simţ durere la cerbice, la frunte şi la tâmple fierbinţeală şi bubuituri în urechi. Am băut prea mult! m-am gândit eu, dându-mi căciula mai pe ceafă şi ridicându-mi fruntea spre cer. Dar vârtejul norilor mă ameţea; mă ardea sub coastele din stânga. Am sorbit în adânc vântul rece, dar un junghi m-a fulgerat pân tot coşul pieptului de

colo până colo. Am aplecat iar bărbia. Căciula parcă mă strângea de cap ca o menghinea: am scos-o şi am pus-o pe oblânc... Mi-era rău... N-am făcut bine să plec! La Pocovnicu Iordache trebuie să doarmă toată lumea: m-or fi aşteptat; pe vremea asta, or fi crezut oamenii, firește, că n-am fost prost să plec... Am îndemnat calul care se-mpletecea parcă băuse, şi el...

Dar vântul s-a mai potolit; s-a luminat a ploaie; lumină ceţoasă; începe să cearnă mărunt şi-nţepos... îmi pun iar căciula... Deodată sângele începe iar să-mi arză pereţii capului. Calul a obosit de tot; gâfâie de-necul vântului. Îl strâng în călcâie, îi dau o lovitură de biciuşcă; dobitocul face câţiva paşi pripiţi, pe urmă sforăie şi se opreşte pe loc ca şi cum ar vedea în faţă o piedică neaşteptată. Mă uit... În adevăr, la câţiva paşi înaintea calului zăresc o mogândeaţă mică sărind şi ţopăind... Un dobitoc!... Ce să fie?... Fiară?... E prea mică... Pun mâna pe revolver: atunci auz tare un glas de căpriţă...

Îndemn calul cât pot: el se-ntoarce-n loc şi porneşte-napoi. Câţiva paşi... şi iar stă sforăind... Iar căpriţa... Îl opresc, îl întorc, îi dau câteva lovituri, strângându-l din zăbală. Porneşte... Câţiva paşi... Iar căpriţa... Norii s-au subţiat de tot: acuma văz cât se poate de bine. E o căpriţă mică neagră: aci merge, aci se-ntoarce: aruncă din copite: pe urmă se ridică-n două picioare, se repede cu bărbiţa în piept şi cu fruntea înainte să-mpungă, şi face sărituri de necrezut şi mehăie şi fel de fel de nebunii. Mă dau jos de pe cal, care nu mai vrea să meargă în ruptul capului, şi-l apuc scurt de căpăstru: mă aplec pe vine-n jos: „Ţa-ţà!“ şi chem căpriţa cu mâna parcă aş vrea să-i dau tărâţe. Căpriţa se apropie zburdând mereu. Calul sforăie nebun, dă să se smucească: mă pune în genunchi, dar îl ţiu bine. Căpriţa s-a apropiat de mâna mea: e un ied negru foarte drăguţ, care se lasă blând să-l ridic de jos. L-am pus în desaga din dreapta peste nişte haine. În vremea asta, calul se cutremură şi dârdâie din toate încheieturile ca de frigurile morţii.

Am încălecat... Calul a pornit năuc.

De mult acum, mergea ca praştia sărind peste gropi, peste moşoroaie, peste buşteni, fără să-l mai pot opri, fără să cunosc locurile şi fără să ştiu unde mă ducea. În goana asta, când la fiece

clipă îmi puteam frânge gâtul, cu trupul înghețat și capul ca-n foc, mă gândeam la culcușul bun pe care-l părăsisem prosteşte... De ce?... Cocoana Marghioala mi-ar fi dat mie odaia ei, aminteri nu mă poftea... Iedul se mișca în desagă să se așeze mai bine: mi-am întors privirea spre el: cuminte, cu capul deștept scos afară din desagă, se uita și el la mine. Mi-am adus aminte de alți ochi... Ce prost am fost!... Calul se poticnește: îl opresc în silă; vrea să pornească iar, dar cade zdrobit în genunchi. Deodată, printr-o spărtură de nor se arată felia din urmă aplecată pe o rână. Arătarea ei m-a ameţit ca o lovitură de măciucă la mir. Mi-era în față... Atunci sunt două luni pe cer! eu merg la deal: luna trebuie să-mi fie-n spate! și mi-am întors repede capul, s-o văz pe cea adevărată... Am greșit drumul! merg la vale... Unde sunt? Mă uit înainte: porumbiște cu cocenii netăiați; la spate, câmp larg. Îmi fac cruce, strângând de necaz calul cu pulpele amorțite, ca să se ridice – atunci, simț o zvâcneală puternică lângă piciorul drept... Un țipăt!... Am strivit iedul! Pun mâna iute la desagă: desaga goală – am pierdut iedul pe drum! Calul se scoală scuturându-și capul ca de buimăceală; se ridică în două picioare, se smucește-ntr-o parte și mă trântește-n partea ailaltă; pe urmă o ia la goană pe câmp ca de streche și piere-n întunerec. Pe când mă ridic zdruncinat, auz foșneală pântre coceni și un glas de om din apropiere, tare:

– Tiù! Ța-țà! Ptfiù! Ucigă-te toaca, duce-te-ai pe pustii!

– Care-i acolo? strig eu.

– Om bun!

– Care?

– Gheorghe!

– Care Gheorghe?

– Nătruț... Gheorghe Nătruț, care păzește la coceni.

– Da' nu vii încoace?

– Ba, iaca viu.

Și, dintre coceni, se arată umbra omului.

– Mă rog, frate Gheorghe, unde suntem noi aicea?... am rătăcit cu viforul ăsta drumul.

– Da' unde vreai dumneata să mergi?

– La Popeștii-de-sus.

– Ehei! la pocovnicu Iordache.

– Ei, da.

– Apoi, n-ai rătăcit drumul... da mai ai de furcă până-n Popeşti... Aicea eşti d-abia în Hăculeşti.

– În Hăculeşti? am zis cu bucurie. Atunci sunt aproape de hanul lui Mânjoală...

– Uite-l colea; suntem la spatele grajdului.

– Hai de-mi arată drumul, să nu-mi rup gâtul tocm-acuma.

Rătăcisem vreo patru ceasuri...

În câţiva paşi am ajuns la poartă. La odaia cocoanii Marghioalii lumină, şi umbre mişcă pe perdea... A avut parte cine ştie ce alt drumeţ mai înţelept de patul cel curat! Eu oi fi rămas să capăt vreo laviţă lângă cuptor. Dar noroc! cum am ciocănit, m-a şi auzit. Jupăneasa bătrână a alergat să-mi deschiză... Când să intru, mă-mpiedic pe prag de ceva moale – iedul... tot ăla! era iedul gazdii mele! A intrat şi el în odaie şi a mers să se culce cuminte sub pat.

Ce să spui? ştia femeia că mă-ntorc?... ori se sculase de dimineaţă?... Patul era nedesfâcut.

– Cocoană Marghioalo! atât am putut să zic, şi vrând să mulţumesc lui Dumnezeu că m-a scăpat cu viaţă, am dat să ridic dreapta spre frunte.

Cocoana mi-a apucat repede mâna şi, dându-mi-o în jos, m-a luat cu toată puterea în braţe.

Parcă văz încă odaia ceea...

Ce pat!... ce perdeluţe!... ce pereţi!... ce tavan!... toate albe ca laptele. Şi abajurul şi toate cele lucrate cu igliţa în fel de fel de feţe... şi cald ca subt o aripă de cloşcă... şi un miros de mere şi de gutui...

Aş fi stat mult la hanul Mânjoloaii, dacă nu venea socru-meu, pocovnicu Iordache, Dumnezeu să-l ierte, să mă scoată cu tărăboi de acolo. De trei ori am fugit de la el înainte de logodnă şi m-am întors la han, până când, bătrânul, care vrea zor nevoie să mă ginerească, a pus oameni de m-au prins şi m-au dus legat cobză la un schit în munte: patruzeci de zile, post, mătănii şi molitve. Am ieşit de-acolo pocăit: m-am logodit şi m-am însurat.

Tocma-ntr-un târziu, într-o noapte limpede de iarnă, pe când şedeam cu socru-meu la lafuri, după obiceiul de la ţară, dinaintea unui borcan de vin, aflarăm de la un isprăvnicel, care sosea cu cumpărături din oraş, că despre ziuă stătuse să fie foc mare la Hăculeşti: arsese până-n pământ hanul lui Mânjoală îngropând pe biata cocoana Marghioala, acu hârbuită, subt un morman uriaş de jăratic.

– A băgat-o în sfârşit la jăratic pe matracuca! a zis socru-meu râzând.

Şi m-a pus să-i povestesc iar istoria de mai sus pentru a nu ştiu câtea oară. Pocovnicul o ţinea întruna că în fundul căciulii îmi pusese cocoana farmece şi că iedul şi cotoiul erau tot una...

– Ei aş! am zis eu.

– Era dracul, ascultă-mă pe mine.

– O fi fost, am răspuns eu, dar dacă e aşa, pocovnice, atunci dracul te duce, se vede, şi la bune...

– Întâi te dă pe la bune, ca să te spurce, şi pe urmă ştie el unde te duce...

– Da' dumneata de unde ştii?

– Asta nu-i treaba ta, a răspuns bătrânul; asta-i altă căciulă!

„Gazeta săteanului", 1898, 5 feb.

CĂNUŢĂ, OM SUCIT

A fost odată un om care toată viaţa lui nu s-a putut potrivi cu lumea – un om sucit.

Mă-sii i-a abătut să-l nască tocmai despre ziuă la lăsata secului de postul mare, când se pornise o zloată grozavă. Paştele în anul acela cădea în iarnă de tot. Tată-său a alergat cu brişca la moaşa satului tocmai în margine. Moaşa dormea; d-abia se-ntorsese acasă de la arendaşul moşiei, unde fusese chef. A trebuit vreme până s-o deştepte, până să se-mbrace femeia, până să se urce-n brişcă. Copilul a aşteptat cât a aşteptat şi, până să-şi piarză răbdarea mă-sa, care se văita cumplit, şi-a pierdut-o el p-a lui şi s-a repezit aşa fără socoteală în lume, tocmai când s-auzeau clopoţeii de la brişca lui tată-său la scară.

Peste vreo patru săptămâni, a venit vremea să-l boteze: Radu, Răducanu, Cănuţă – fără praznic la călindar.. După ce s-a lepădat de trei ori de Satana naşu-său pentru el, Popa satului a luat copilul în mâni şi l-a vârât odată-n cristelniţă: „...În numele Tatălui!..." copilul a răbdat; pe urmă înc-o dată: „...ş-al Fiului!..." copilul a-nceput să urle de apă rece parcă-l băga în foc; iar când l-a vârât a treia oară: „...ş-al sfântului Duh!..." copilul s-a smucit dintre degetele popii ca o vârlugă, şi a scăpat în fundul cristelniţii. Popa a scos mânile goale din apă, iar naşa a început să ţipe:

– Se-neacă, părinte, copilul! ... Ce faci?

Popa şi-a sumes iute mânicile şi l-a scos cât a putut mai degrab la aer.. Mititelul era vânăt ca un ficat de bivol bătrân: nici miau nu mai zicea: clipea numai din ochişorii lui cârpiţi ca un broscoi în pierzare.

L-au luat de picioare, l-au învârtit, l-au scuturat, l-au frecat, până i-a venit iar sufletul la loc.

– Mää! zice popa; mulţi copii am botezat de când sunt preot... să vă trăiască! dar aşa copil sucit n-am mai văzut!

Cănuţă a rămas sărman de părinţi tocmai când se făcuse copil de-nvăţătură... De una, mai bine pentru ei: mare bucurie n-aveau să capete după urmările lui.

Bunică-sa despre tată l-a luat pe copil la oraş şi l-a dat la şcoală. A-nvăţat Cănuţă cât a-nvăţat, până a ajuns cu chiu cu vai în clasa a patra. Într-o zi, dascălul, un om foarte serios, a venit supărat. Cum a intrat în clasă, s-a aşezat pe catedră încruntat, a strigat catalogul şi pe urmă:

– Cănuţă!
– Prezent!
– Câţi domni a avut ţara românească!
– Mulţi, domnule.
– Mulţi, mulţi! da' câţi?... neghiobule!
– ...Câţi, domnule?
– Dar tu mă-ntrebi pe mine? ori eu pe tine, prostule?
– Să-i numărăm, domnule...
– Dar pân-acu ce-ai făcut, neghiobule?
– Am învăţat la ar'metică, domnule.
– Mergi la loc, nătărăule! Aldată să-i numeri.

S-a dus Cănuţă la loc şi s-a apucat să numere şi iar să numere.

A doua zi a venit dascălul şi mai supărat:

– Cănuţă!
– Aici.
– Câte feluri de numere complexe avem?
– Multe, domnule.
– Câte, dobitocule?
– Câte, domnule?
– Răspunde tu, boule!
– Să le numărăm, domnule.
– Acu să le numeri? până acum ce-ai numărat, măgarule?
– Am numărat domnii, domnule!
– Mergi la loc, vită! Aldată să le numeri.

Iar s-a dus la loc şi s-a apucat să numere câte feluri de numere complexe avem.

A treia zi, dascălul intră turbat:

– Cănuţă!

– Prezent!... Numerele complexe...

– Nu te-ntreb de numerele complexe...

– ...Domnii ţării româneşti...

– Stăi, întâi să te-ntreb, loază... Câte râuri are Europa?...

– Mă duc să le număr, domnule....

Şi a plecat Cănuţă. S-a dus la bunică-sa acasă şi i-a spus că nu mai merge la şcoală măcar să-l taie. Bunică-sa a alergat la dascăl, şi dascălul i-a spus:

– Babo, dă-l la meşteşug. Poate meşteşugul să-i dea de căpătâi, că nu-i de şcoală, e copil sucit, una-l întrebi şi alta răspunde.

S-a mâhnit bătrâna, dar s-a gândit: de unde ştii? nu e toată lumea făcută să se procopsească-n şcoală... să-l dau la stăpân; poate acolo să-i fie norocul lui.

L-a dat pe Cănuţă la un băcan. A slujit băiatul cât a slujit, când mai bine, când mai rău. Într-o seară, băcanul a încărcat un coş mare cu fel de fel de mezeluri şi cu vreo douăzeci de sticle de vin, să le trimeaţă la un muşteriu. Afară era polei grozav. Cănuţă s-a aplecat şi d-abia a putut ridica greutatea pe loc limpede în prăvălie.

– N-o să aluneci cu el, mă? a-ntrebat jupânul.

– De! jupâne; ştiu eu?

– O să-l poţi duce?

– E greu...

– Haide! s-a răstit jupânul. Dar să dormi şi să mănânci, ştii? leneşule!

Cănuţă a dat să ridice coşul şi n-a putut. Jupânul ca să-l îmbărbăteze i-a dat un pumn în ceafă; pe urmă, jupânul şi încă un băiat au ridicat greutatea şi i-au pus-o lui Cănuţă în cârcă. Copăcel-copăcel, băiatul a mers câţiva paşi până la colţul stradei pe unde presăraseră negustorii cenuşe pe dinaintea prăvăliilor; dar când să apuce pe o ulicioară mai neumblată, ca să mai scurteze din drum, tocmai venea o birje cu caii răscăcăraţi de teama alunecuşului. Băiatul s-a ferit repede în lături şi odată, bâldâbâc! şi zdrong! Cănuţă într-o parte cât colo şi sarcina din spinare într-alta. Băiatul s-a lovit la cot de i-a secat sufletul; dar s-a ridicat degrab să vază ce s-a făcut coşul.

L-a apucat vârtos de toartă şi l-a smucit cu putere. Ciudat lucru! Coşul era acum mai uşor. Când l-a ridicat de la pământ, a-nceput să curgă din fundul coşului ca dintr-o stropitoare ciuruită: se spărseseră sticlele şi acum se scurgea rămăşiţa vinului. Ce să facă? La muşteriu, cu cioburi de sticlă nu putea merge. Să fugă? Unde să se ducă?... Să se-ntoarcă la prăvălie!... N-are să-l omoare doar.

De omorât nu l-a omorât jupânul, că jupânul nu era om aşa de rău... Dar...

– Unde ai căzut, ticălosule?

– În colţ la ulicioară.

– Pentru ce ai apucat pân ulicioară, afurisitule? Nu puteai merge pe podul Mogoşoaii, pe unde e măturat şi cu cenuşe pe jos? Ai?

– Ca să nu mai ocolesc, jupâne!

– Să nu mai ocoleşti?... Ţi-e lene să umbli, mişelule! Patruzeci de franci!... Face pielea ta câtă pagubă mi-ai făcut tu mie?

Şi trage-i, şi trage-i... I-a tras atâta, încât bietul Cănuţă, după ce s-a-nchis prăvălia, nici n-a mai mâncat. S-a culcat îmbrăcat pe mindir şi a dormit tun până la ziuă parcă făcuse un ziafet.

A treia seară îl trimite iar cu marfă la alt muşteriu. Acuma era coşul foarte uşurel.

– Măă! să vii degrabă.

– Viu, jupâne.

– Bagă de seamă să mai spargi ceva iar!...

Peste câteva minute vine-n prăvălie o damă şi târguieşte fel de fel de trebuincioase pentru casă.

– Să-mi dai un băiat să mi le ducă numaidecât cu mine şi cu contul, să-l plătesc acasă.

– Care dintre băieţii ăi mici e aicea? întreabă jupânul.

– Niciunul! răspunde tejghetarul. Sunt toţi duşi.

– Dar Cănuţă?

– N-a venit încă.

– Veni-i-ar numele...

Dama-şi pierde răbdarea; se uită la ceas:

– Atunci, zice, iau o birje, că m-aşteaptă la masă; am musafiri; şi trimite dumneata pe băiat mâne, ori poimâne cu contul.

Jupânul, negustorvechi, care cunoştea cât se-ntinde poimânele cocoanei, zice dulceag:

– Dar... ştiţi că... mai este un contişor...

– Ce contişor? zice dama. Orice-o fi, plăteşte bărbatu-meu când o trece pe aici.

– E cam de mult, zice jupânul zaharisind şi mai tare tonul. De! cu vremea asta, şi la noi, negustorii, nu prea merge... Eu zic, coniţă, mai bine să aşteptăm băiatul... zău! mai bine să aşteptăm băiatul.

– Care va să zică nu am atâta credit la dumneata?

– Mă iertaţi, sărut mâna, răspunde cu glasul ca miambalul jupânul, frecându-şi mâinile.

Apoi schimbând deodată tonul, aspru către tejghetar, pe când intră mai mulţi muşterii:

– Băiete! vezi ce-a poftitără domnii.

– Mersi, zice dama foarte înţepată şi iese trântind uşa.

Orişicât, să laşi să plece aşa un muşteriu supărat, o damă, nu face pentru un negustor... Tocmai când se gândea jupânul la asta cu părere de rău că s-a-ntâmplat, iacătă şi Cănuţă alb de măzăriche.

– Unde ai stat până acuma, nemernicule? zbiară jupânul.

– Am fost la d. Popescu.

– La d. Popescu?... un ceas pentru o palmă de loc?

– Am dat pe podul Mogoşoaii, jupâne; pân ulicioară alunecă.

– Pe podul Mogoşoaii?... ca să căşti gura la prăvălii!...

Şi şart! part! o pereche de palme fierbinţi peste urechile degerate.

Desigur numai din pricina firii lui pe dos, i s-a părut lui Cănuţă două palme mult mai dureroase decât bătaia de deunăzi. Deunăzi, după atâta pisăgeală, se culcase fără să se plângă de şale şi dormise ca o buturugă; acuma n-a putut s-adoarmă de usturimea urechilor. A plâns înfundat toată noaptea pe mindirul lui până despre ziuă.

Se împlinea acu, peste o minută, a treisprezecea învârteală a pământului împrejurul soarelui de când tânărul Cănuţă se grăbise a ieşi să se bucure de razele acestuia. Un neastâmpăr nesuferit ridică

pe băiat de pe mindir. Cănuţă oftă adânc ca şi cum ar fi răsuflat întâia dată, îşi şterse repede ochii ca şi cum ar fi văzut întâia oară lumina. În perete ardea o lămpşoară afumată. Toţi băieţii ceilalţi dormeau adânc. Îşi luă într-o basma lucruşoarele lui, mai nimic, şi icşi.

Mijea de ziuă când, rupt de oboseala trupului şi mai ales de a sufletului, îngheţat de atâta umblet pe frig, bătea în geam la cocioaba bunică-sii, în fundul unei mahalale de la marginea oraşului. Baba se deşteptase, îşi aprinsese candela la icoane şi se-nchina.

– Cine e?

– Eu, bunico.

I-a deschis.

– Ei! ce cauţi tu până-n ziuă?

– Am fugit de la jupânul.

– De ce? a-ntrebat bunica încruntată de cine ştie ce urât gând i-o fi fulgerat prin mintea ei veche.

– ...Pentru că... nu mai vreau să stau.

– Nu-ţi dă de mâncare?

– Ba da.

– Munceşti prea mult?

– Mult... dar... nu mult.

– Te bate?

Băiatul dete din cap şi-ncepu să plângă. A vrut bunica să-l mustre, să-l îndemne la supunere – ba, că aşa bate stăpânul, să-nveţe băieţii minte; ba, că trebuie să aibă copilul răbdare dacă e la stăpân; că dacă n-a vrut să-nveţe carte şi nici la stăpân nu vrea să stea, atunci ce-o să se facă el? s-ajungă vagabond, ori pungaş, ori să se prăpădească pe drumuri; că dè! e băiat mare acuma, de treisprezece ani... de treisprezece ani!... Şi şi-a adus aminte baba că adineaori, acu, a împlinit copilul copilului ei d-abia atâta, şi că e destul de mâhnit el şi de bătut la ziua lui, când alţi copii cine ştie cc bunătăţi şi ce mângâieri au la ziua lor: ce să-l mai mustre şi ea?... şi tot uitându-se la el cum plângea ca un prost, şezând pe marginea lăzii, cu legătura-ntr-o mână, şi se ştergea cu căciula la ochi, a-nceput şi baba să plângă ca o proastă...

Când răsărea soarele mare pe un ger limpede ca sticla, Cănuţă dormea la căldură în patul bunică-sii. Tot fire sucită! omul când doarme fără grije, doarme pe-o ureche, nu pe brânci; nici pe una nici pe cealaltă nu voise să doarmă, fiindcă-i erau prea simţitoare de cu seară.

Tot aşa şi iar aşa, pentru nimicuri, a schimbat Cănuţă mulţi stăpâni. Istoria lui se poate asemăna cu istoria unui pahar care rabdă să-l umpli cu litra şi pentru o picătură se supără şi dă pe-afară. Şi lumea vede măcar ce se petrece cu paharul; dar putea lumea-nţelege ce se petrecea în sufletul lui Cănuţă? Paharul stă de faţă; sufletul lui Cănuţă sta ascuns şi pesemne era prea mic, prea strâmt – dedea repede pe dinafară.

Multe şi de toate a-ncercat el în viaţa lui, ca să şi-o poată cârpi de azi pe mâne. A făcut, fiindcă şi el era român, a făcut şi politică: a părăsit totdeuna opoziţia, din cauza nemărginitei şi injustei ei violenţe, în ajunul venirii ei la putere, şi s-a alipit totdeuna de guvern, care-n definitiv nu era aşa de vinovat, cu câteva zile înainte de trecerea acestuia în opoziţie. Şi pe urmă iar aşa şi tot aşa.

Ducând viaţă destul de grea, i-a venit şi lui ceasul, şi s-a însurat ca toată lumea. L-a înşelat la început soacră-sa, nu i-a dat zestrea făgăduită – el a zis şi n-a prea zis ceva. L-a înşelat nevasta întâia oară – el a zis prea puţine. A doua oară – n-a zis nimic. Dar odată, la Blagoviştenii, a făcut ce-a făcut şi din toată sărăcia a cumpărat un crap mare şi borţos, ceva rar: patru chile şi plin cu icre. L-a dus acasă şi a rugat pe nevastă şi pe soacră să i-l facă umplut la cuptor cu stafide şi coconari. Femeile, din una-ntr-alta, mai cu treabă, mai cu vorba, au uitat să scoată peştele la vreme. Când l-a dat la masă – sfarog. Cănuţă şi-a ieşit din pepene. Fără nicio vorbă şi-a lăsat nevasta şi a pornit divorţ a doua zi cu probe de altă dată: ar fi pornit numaidecât, dar nu se putea, era sărbătoare, mâncare de peşte, nu se ţinea tribunal.

Femeia era însărcinată... A-nceput să plângă, că ce o să se facă ea fără Cănuţă. El n-a vrut s-asculte. De necaz, de mâhnire, femeia a lăpădat la mă-sa şi cât pe-aci să piară de boală şi de mizerie. A alergat soacră-sa la el:

– Cănuţă maică, fie-ţi milă! e nevastă-ta, iart-o! se prăpădeşte fata, moare! Ce Dumnezeu! Cănuţă maică, pentru un crap!

Aş! Cănuţă, bărbat straşnic, o ţinea întruna:

– Crap necrap, nu se poate, cocoană! am pornit hârtie, s-a isprăvit.

În sfârşit a scăpat femeia după o îndelungată suferinţă.

Într-o dimineaţă, când plecase după daraveri, Cănuţă se-ntâlneşte cu nevastă-sa, slabă, legată pe sub fălci: se plimba în piaţa Teatrului de colo până colo ca o desperată. O durea îngrozitor o măsea de sus. Fusese la dentist, dânsul dormea. Îl aştepta să se deştepte; dar nu putuse sta locului; ieşise să se plimbe; stând în salonul de aşteptare, i-era frică să nu-nnebunească de durere.

Pe când vorbeau amândoi – c-aminteri nu erau supăraţi – iată că vine în fuga mare feciorul de la dentist şi-i spune să poftească. Femeia porneşte hotărâtă; dar după un pas se opreşte şi, întorcându-se către bărbatu-său:

– Ai şi tu cu mine, Cănuţă; mi-e frică.

Omul merge după ea. Ajung în salonul de aşteptare. Femeia cade zdrobită pe un jeţ, legănându-şi capul strâmbat şi aiurit de suferinţă.

– Poftiţi, zice doctorul deschizând o uşă.

Femeia se scoală şi ia de mână, dârdâind ca de friguri, pe Cănuţă; amândoi intră după doctor. Ea, albă ca hârtia, se aşază pe scaunul de operaţie. El se face că fluieră ca pentru el singur, ţinând mânile la spate şi uitându-se la o cadră din perete. Dar n-are răbdare, vrea să se-ntoarcă... Atunci un ţipăt... Gata!

– Hahà! zice doctorul. Bine-ai făcut c-ai venit! aveai un abces care se putea sui la ochi, şi pe urmă...

– Ei, domnule doctor! zice femeia cu tonul blând al celei mai hotărâte scârbe de viaţă, după ce se clăti bine în gură... Câte supărări am eu, mă mir cum nu mi-a copt până acu şi inima!

Cănuţă nu mai fluiera. A plătit vizita doctorului. A plecat cu nevastă-sa. A tratat-o cu cafea cu lapte la Fialcowski, că nu pusese femeia nimic în gură de trei zile. Pe urmă s-au suit amândoi într-o birje; au mers acasă, s-au împăcat şi au trăit încă destulă vreme împreună.

Ar mai fi trăit încă bine, daca nu i se-ntâmpla lui Cănuţă să moară. Într-o zi, dintr-un nimic, iarăşi pentru un moft – ceruse împrumut o mică sumă unui prietin pe care l-a fost îndatorat pe vremuri cu mult mai mult, şi acesta îl refuzase – s-a iritat aşa de grozav din ceartă încât i-a venit un fel de necăciune... Rău... rău... până seara a murit. L-au îngropat a doua zi ca pe toţi morţii.

La şapte ani, i-au făcut după obicei parastas, ca să-i scoată oasele şi să i le spele. Era de faţă la slujbă nevasta şi câteva rude. Când au dat groparii de cosciugul lui şi i-au ridicat binişor capacul putred, ce să vezi! În loc să stea oasele lui Cănuţă de-a lungul şi cu faţa-n sus, hârca sta-n sus cu ceafa şi ţurloaiele erau pornite către grătarul coastelor.

– Ăsta n-a fost mort bine când l-au îngropat, a zis popa.

– Aş! a răspuns femeia. M-aş fi mirat, Dumnezeu să-l ierte, să-l găsesc la loc... Sfinţia Ta nu l-ai cunoscut pe răposatul Cănuţă... om sucit!

„Gazeta săteanului", 1897, 20 dec.-1898, 5 ian.

DOUĂ LOTURI

– Asta e culmea!... culmea!... strigă d. Lefter, ştergându-şi fruntea de sudoare, pe când madam Popescu, consoarta sa, caută fără preget în toate părţile... Nu e şi nu e!...

– Femeie, trebuie să fie-n casă... Dracu n-a venit să le ia!...

Dar ce au pierdut? ce caută?

Caută două bilete de lotărie, cu cari d. Lefter Popescu a câştigat.

Însă oricine mă poate întreba:

Bine, daca a pierdut biletele, de unde ştie d. Lefter de câştig?

Elucru simplu. Biletele le-afostcumpăratcubani împrumutaţi, ca de càbulă[11], de la d. căpitan Pandele, fiindcă-i spuseseră mulţi, când se tot plângea că n-are noroc la joc, să-ncerce a juca cu bani de-mprumut... Şi a făcut învoială, pe onoare, faţă cu martori, să dea din câştig, dacă s-o-ntâmpla, zece la sută căpitanului.

Când a cumpărat biletele, d. Lefter a râs pesimist:

– Ţi-ai găsit! eu şi noroc!

Dar d. căpitan Pandele, mai optimist:

– De unde ştii dumneata norocul meu?

Ş-a pus pe d. Lefter să-i însemneze în carnet numerele biletelor.

A trecut mult de la aceasta. Lotăriile, amânate de atâtea ori, s-au tras în sfârşit amândouă în aceeaşi zi. La prima (Lotăria „Societăţii pentru fundarea unei Universităţi Române în Dobrogea, la Constanţa") lotul cel mare de 50.000 lei l-a câştigat numărul *07 6.384*; iar la a doua (Lotăria „Asociaţiunii pentru fundarea şi înzestrarea unui Observatoriu Astronomic la Bucureşti") lotul cel mare tot de 50.000 lei l-a câştigat numărul *109.520*.

D. Lefter, până adineaori, habar n-avea că se trăseseră ieri amândouă loteriile. Era seară; omul şedea la masă cu consoarta sa în săliţa de intrare, vorbind în ticnă despre cum se scumpeşte viaţa din zi

[11] Superstiţie de jucător.

în zi, când aude o birje oprindu-se-n poartă, apoi paşi apăsaţi în curticică şi pe urmă bătând cineva tare grăbit la geamlâcul d-afară. D. Lefter sare să deschidă, bănuind în gând: „Hait! iar ne cheamă deseară la serviciu extraordinar turbatul (turbatul e şeful), să ne canonească până la miezul nopţii, ca să se recomande ministrului că e grozav!" – iar madam Popescu se repede în odaie, fiindcă era în *négligé*. D. căpitan Pandele intră ca o furtună şi, vorbind din ce în ce mai tare, ca şi cum d. Lefter ar fi surd:

– Bine, nene, păcatele mele! de ce n-ai venit la berărie?... se poate să fii aşa de indiferent?... te caut ca un nebun de atâtea ceasuri!

– Ne-a ţinut până adineaori turbatul la canţilerie... De ce?

– Leftere!... nu ştii nimica?

– Ce?

– Ieri s-a tras lotăriile noastre!

– Ei?

– Am câştigat!

– Nu mă-nnebuni!... Cât?

– La amândouă am câştigat loturile mari! ale mari de tot!

Şi căpitanul pune pe masă listele oficiale şi alături carnetul său. În adevăr, carnetul sună tocmai ca-n liste: *076.384 Universitate-Constanţa, 109.520 Bucureşti-Astronomie.*

Cititorul a înţeles acuma ce caută de trei zile pe brânci soţii Popescu.

D. Lefter a trimes turbatului o scrisoare, cerând, cu tot respectul, un congediu de două-trei zile, pe motiv că nu se simte deloc bine. Aşa şi e; e bolnav.

După o muncă zadarnică de atâta vreme, după ce toată casa a fost răsturnată de zece ori, când aşa, când aminterea, d. Lefter a căzut pe o canapea sfărâmat de oboseală; a simţit că i se taie încheieturile şi aşa, un fel de slăbiciune la lingurea, parcă-l lua o apă; a moţăit de câteva ori şi-a adormit. Femeia a şezut şi ea pe un scaun, că nu mai putea de picioare şi de mijloc – se-nţelege, de atâta alergătură şi de-atâtea ridicături. Să fi aţipit d. Lefter ca vreun sfert de ceas şi, deodată, se scoală drept, cu faţa luminată de raza adevărului...

– Ştiu unde sunt! acum ştiu!... uf!... le-am găsit!

– Unde?

– În jacheta mea a cenuşie de vară... Cu ea eram la berărie când le-am cumpărat. Ţiu minte bine; le-am pus în buzunarul de la piept înăuntru... Acolo sunt!... sigur!... Adu-mi jacheta!

Pe cât îşi aducea aminte mai limpede domnul Lefter, pe atât madam Popescu se turbura, se roşea, se-ngălbenea...

– Care jachetă? întreabă ea aiurită, ca de pe altă lume.

– A cenuşie.

– Leftere! zice femeia punând mâna la sânul stâng, ca şi cum ar fi simţit un junghi grozav.

– Ce?

– Am... dat-o.

– Ce ai dat?

– Jacheta!

– Care jachetă?

– A cenuşie!

– Cui?

– N-ai spus tu că n-o mai porţi?

– Cui? cui ai dat-o, nenorocito!

– La o chivuţă.

– Pentru ce?

– Pe farfurii.

– Când?

– Alaltăieri...

– Alaltăieri!... fără s-o cauţi pân buzunare!

– Am căutat-o, răspunde femeia îngrozită de vina ei; nu era nimic.

– Taci! strigă crunt d. Lefter... Pe câte farfurii ai dat-o?

– Pe zece... Destul m-am tocmit: n-a vrut să-mi dea o duzină întreagă, răspunde ea fără să mai ştie ce spune.

– Unde sunt farfuriile?... Voi să văz farfuriile! Adu farfuriile! porunceşte straşnic d. Lefter.

Consoarta sa, fără să mai zică o vorbă, se supune; i le aduce şi le pune pe masă. Frumoase farfurii! cu chenar dublu, unul conabiu lat pe muche, şi altul pembè îngust pe buză. Domnul Lefter ia una ş-o sună – porţălan.

– Bravo! bun gust ai! zice rânjind sardonic.

Şi, pac! trânteşte una jos... ţăndări! şi pe urmă, paf! alta asemenea.

– Leftere!

– Aşa sunt eu, galant, cocoană! când am chef, sparg; sparg, cocoană, când am chef, farfurii de câte zece mii de franci una! sparg, mă-nţelegi, sparg al dracului!

Şi iar pac! paf! până la a din urmă, pe când cocoana se scutură la fiecare, parcă ar arde-o cu un bici de foc. După ce le isprăveşte pe toate, d. Popescu îşi scoate batista, îşi şterge sudoarea frunţii şi se aşază grav pe scaun, apoi, cu tonul sever, dar calm, al judecătorului nenduplecat către criminalul care-i stă de faţă-n picioare:

– La care chivuţă? o ştii?

– La Ţâca, aia tânără frumoasă, care vine totdeuna pe aici, răspunde vinovata, plângând cu inima frântă de târzie căinţă.

– Ştii unde se află această chivuţă?

– Zice că stă tocmai la margine, în mahalaua Farfurigiilor.

– Destul, nenorocito!

Peste un ceas, pe-nserate, o birje trece în goana mare prin strada Emancipării din Farfurigii: pe capră, alături cu birjarul, un sergent; în fund, d. Lefter şi d. căpitan Pandele; iar, dinainte, încă un sergent şi d. comisar al secţiei respective, Turtureanu, deja cointeresat cu cinci la sută asupra câştigului – se-nţelege, câştig, dacă se vor găsi cele două bilete. Comisarul ştie unde stă chivuţa Ţâca.

Birja, trecând din greu prin noroi, se opreşte în sfârşit în apropierea unei cocioabe de pământ, care şade singuratică într-un peş pe un maidan. Comisarul postează pe sergenţi, pitulaţi, în dosul cocioabei, după regula strategică consecrată la călcări de vizuini; le face semnul clasic al lui Harpocrates[12], ş-apoi trece, urmat de d. căpitan şi de d. Popescu, să bată la uşe... O fetică zdrenţuită vine să deschiză. În sălita luminată de pălpăiala a câţiva tăciuni de pe vatră, miroase straşnic a carne cu prune: o ţigancă bătrână pregăteşte de cină. Toţi trei vizitatorii se dau înapoi pe prispă punându-şi mâna la nas.

[12] Degetul la gură.

– Unde-i mă-ta, fa? întreabă d. comisar..

– Trebuie să vie acuma, zice copila uitându-se sperios cu ochii ei mari la cei trei domni.

– Aprinde-un muc de lumânare şi hai de ne du în odaie, s-o aşteptăm.

Fata stă la-ndoială.

– Haide! se răsteşte d. Turtureanu... şi toţi trei intră, împingând pe fată-nainte.

– Da' ce e? întreabă bătrâna, ridicându-se de la vatră, unde sta stârcită.

– Avem treabă cu fie-ta, cu Ţâca...

– Lipseşte ceva dintr-o casă.. ştie ea ce lipseşte, adaogă d. Lefter..

– Vai de mine! boiarule, zice bătrâna... N-are Ţâca obiceiul... La toate casele boiereşti o cunoaşte pe Ţâca... la toate cocoanele mari o ştie pe Ţâca...

– Haide! nu mai lungi vorba, comandă d. căpitan Pandele, ş-aprinde! cât vrei să mă ţii în picioare?

– Iac-aprinz... Da' nu se poate, Ţâca, boiarule! să ferească Dumnezeu! eu, pântru Ţâca, poci să-mi pui mâna-n foc pântru Ţâca... Poate, altă chivuţă...

Şi zicând acestea, baba a aprins o lumânare de seu ş-a trecut în odaie, urmată de boieri. Odaia are două paturi, o masă, o laviţă, un scaun, şi o sobiţă de tuci. Pe amândouă paturile, stau grămezi de haine, încălţăminte, pălării, şaluri purtate, pe sub paturi şi pe laviţă fel de fel de mărfuri de farfurărie şi sticlărie...

La vederea mormanelordevechituri,d. Leftertresare; se repede şi-ncepe să scotocească, luând şi examinând pe rând bucăţică cu bucăţică, fir cu fir. Câte reflexiuni ironice, picante, sentimentale, se pot face asupra unei aşa grămezi pestriţe de vechituri, cu privire la zădărnicia lumii trecătoare prin care au trecut şi ele o clipă, nouă, neveştejite! Dar d. Lefter n-are vreme să filosofeze... el caută... caută mereu... Fatalitate! jacheta cenuşie nu se află. Când gânduri peste gânduri îi clocotesc în cap, iacătă şi Ţâca, d-abia ducându-şi coşul plin de vechituri nouă, foarte obosită de alergătura zilii-ntregi şi

flămândă: de departe i s-au umflat nările c a răspuns la chemarea generosului miros de pe vatră.

Cum intră, o înconjură toţi trei musafirii; d. Lefter o ia de piept:

– Unde mi-e jacheta?

– Care jaghetă?

– Jacheta a cenuşie...

– Care jaghetă cenuşie?

– Jacheta cu biletele...

– Care belete, boiarule?

– Te faci că nu ştii, gaşperiţă!

– Sa ma trasneascâ Dumnezeu! sa hie al dracului!

– Mai bine, spune drept, zice d. Turtureanu.

– Dacă spui, ai bacşiş bun, adaogă d. căpitan Pandele.

– Ce sa spuie, boiarule! zice bătrâna apilpisită: ce sa spuie? vai de pacatele noastre, daca nu ştie... auzi colo! ce sa spuie?

– Taci tu! zbiară d. Turtureanu şi-i dă brânci babei cât colo în săliţă.

Baba îşi face cruce, iar copila tremură ca varga lângă vatră, unde prunele sfârâie tare-n cratiţă.

– Sa n-aibă parte! dă să zică Ţâca.

– N-ai fost tu, o-ntrerupe d. Lefter, în strada Pacienţii numărul 13, la madam Popescu, madam Lefter Popescu, o damă naltă, subţirică, frumoasă, oacheşe, casele ale verzi cu geamlâc, care are o aluniţă cu păr dasupra sprâncenii din stânga şi se poartă legată la cap cu roşu?

– Ba, am fost.

– Atunci, de ce minţi?

– Ba, nu mint, boiarule; am fost. Ei?

– Nu ţi-a dat pe zece farfurii, că n-ai vrut să dai o duzină-ntreagă, cu chenar conabiu lat pe muche şi altul pembè îngust pe buză, o jachetă cenuşie?

– Ba, mi-a dat.

– Atunci, de ce minţi?

– Nu minte, boiarule! zice bătrâna din săliţă.

– Taci tu!... Unde e jacheta?

– E pa mine... o port pa dedesubt.

– Ca să nu te prinz!

– Ba, sa hie al dracului care n-o poartă de frig... Sunt borţoasă, boiarule... alerg toată zâulica pân zloată – bogdaproste, îmi ţâne cald la pântece şi la şale.

– Dezbracă-te! porunceşte d. Lefter.

– Iaca...

Şi Ţâca începe a-şi lăpăda ţoalele de pe ea. Tocmai dedesubt de tot, peste cămaşe, se vede jacheta cenuşie. D. Lefter repede o caută-n buzunarul de la piept; chivuţa se strâmbă, că se gâdilă la sân. În buzunar, nimic; dar în fund are o descusătură... desigur o fi căzut în căptuşeală. Ţâca scoate jacheta şi o dă d-lui Lefter, care o descoase cu briceagul din toate tighelurile... În căptuşeală, nimic şi iar nimic.

– Ce mi-ai făcut biletele? răcneşte îngrozitor cu pumnii-ncleştaţi d. Lefter, pe când ceilalţi doi o strâng de-aproape într-un colţ.

– Care belete? zbiară şi chivuţa ca o nebună ş-apoi, schimbând tonul, strigă tare către baba din săliţă în ţigăneşte: „Săi, că se sfarojesc prunele de tot!“.

– Ce ai spus pe ţigăneşte? urlă d. Lefter.

– Haoleu! încep să se bocească baba şi copila, ce năpaste a fost să cază pe noi!

– Să-mi scoţi biletele! scrâşneşte d. Lefter; să-mi scoţi biletele, hoaţo! că te omor, mă-nţelegi? te omor!

Şi-i trage Ţâchii o palmă, s-o năucească. Atunci, toate trei femeile se pornesc pe răgete, să crezi că s-a aprins o cuşcă cu pantere. D. Turtureanu dă-ntr-o parte pe d. Lefter şi cu gravitate:

– Las-o, mă rog... Las' că spun dumnealor la secţie.

Apoi iese-n uşe, dă un ţignal; sergenţii răsar ca din pământ, şi haide! le-au pornit pe nemâncate...

Toată arta d-lui Turtureanu a rămas infructuoasă... Femeile nu ştiau nimic despre bilete... Cu tot zelul său, nu putuse depăşi limitele prudenţii; de aceea, el spunea seara la berărie d-lui Lefter şi căpitanului:

– Cu baba şi cu fata, de! merge să le mursici mai zdravăn; dar cu Ţâca, nu prea, fiindcă e, pardon, în poziţie: daca se-ntâmplă la

secret vreun avort... Nu ştii dumneata? Astăzi nu mai poţi conta pe inferiori... şi nici pe superiori! S-aude... Gazetele atât aşteaptă ca să ne persecute... Dar îţi spun eu că nu e... Biletele n-au fost în jachetă; pot face prinsoare pe ce pofteşti... Să vezi, când ţi-o mai trece niţel asta... cum să zic? amorul propriu – aşa e tot omul la-nceput când îi vine o surpriză de aşa un câştig – să vezi, ai să dai peste ele acasă.

D. Lefter susţine că Ţâca i-a furat biletele – chivuţele şi jidanii nu sunt proşti: când cumpără haine vechi, le purică pân toate-ndoiturile.

– Ia, dă-mi-le, mă-nţelegi, la discreţie, săstau eu cu dumnealor în *tête-à-tête* la secret... Să vezi cum scot biletele...

Şi zicând aceasta, se uită cruciş fioros şi scrâşneşte din dinţi.

D. Turtureanu răspunde făcând teorii asupra instrucţiunii criminale pe temeiul îndelungei d-sale experienţe în serviciul siguranţei publice. Aşa, femeile rabdă mai mult, sunt mai piloase[13] decât bărbaţii. Dintre bărbaţi, bulgarii întrec pe toţi la răbdare; mai puţin ca toţi rabdă ţiganii, şi ţigancele mai puţin decât toate: cum le strângi puţin în corset, „stai, ca spui, mânca-te-aş!".

De aceea, le slăbise pe chivuţe, lăsându-le însă tot la secret, nemâncate, să se mai gândească – poate!... dar nu-i vine să crează.

Pe când vorbeşte d. Turtureanu, d. căpitan Pandele citeşte gazeta de seară, iar d. Lefter ascultă dus pe gânduri. La un moment, d. Popescu se face palid: un domn a intrat în berărie şi trece pe lângă masa lor către fund. Este şeful său de la minister, un tip foarte posomorât şi din cale-afară aspru. D. Lefter se scoală şi salută; şeful d-abia moţăie din cap şi se aşează la o masă puţin mai departe.

– Uite, zice d. căpitan şi arată celorlalţi gazeta, care scrie:

„Precum se ştie, cele două mari lotării s-au tras zilele trecute. Numerele cari au câştigat loturile cele mari, de câte 50.000 lei sunt: la Constanţa-Universitate, 076 384 – la Bucureşti-Astronomie, 109 520.

[13] Regional: tari, rezistente, răbdătoare.

Un lucru curios însă; până acuma, fericiţii posesori ai numerelor câştigătoare nu s-au prezentat să-şi reclame dreptul. Pentru numeroşii noştri cititori şi gentilele noastre cititoare, în rândurile cărora am dori din suflet să se afle câştigătorii, amintim că, după şase luni de la trageri, nu se mai poate sub niciun cuvânt reclama vreun câştig. Sumele nereclamate până la termenul fatal trec de drept la fondurile societăţilor respective."

Cu tot respectul ce i-l însufla d-lui Lefter şeful său, care-l ochea pe sub sprâncene din când în când cu privirea plină de mustrare – adică: „Dumneata ne tragi pe sfoară; scrii că eşti bolnav, ca să-mi lipseşti de la datorie, şi pe urmă-mi baţi berăriile... Bravo!" – cu tot respectul acela foarte legitim, d. Popescu nu se putu stăpâni la propoziţia finală din notiţa gazetei, şi izbucni într-un hohot de râs, un râs vânăt:

– Hahaha! să ştii, nene Turturene, că le găsim tocma a doua zi după termen... Îmi cunosc eu norocul!... Hahaha!

Râsul şi vorbele acestea au făcut pe d. căpitan Pandele să sară din loc. El, care până aci păstrase o atitudine calmă, mai presus de orice laudă, a trebuit în sfârşit şi el să izbucnească... Imputări amare de neglijenţă, de indiferenţă, de imprudenţă! Când are cineva hârtii de valoare aşa de mare, nu le lasă să se târâie astfel de colo până colo... Trebuie să fie cineva prea sec! Aşa trebuie să paţi când faci afaceri de o sută de mii de franci cu un zevzec! şcl... Şi asupra acestora, d. căpitan pleacă, spumând şi înjurând ca un grad inferior. D. Lefter parcă n-a auzit nimic; bate toba încetinel cu degetele pe marmura mesii.

Peste câteva momente, domnul şef, care a plătit paharul său de bere, se scoală şi, trecând spre uşe pe lângă masă, zice:

– Domnule Popescu, dacă dumneata nu mai vrei să vii la serviciu, atunci, te rog, cel puţin trimite mâne cheia sertarului, unde ai acte publice în întârziere.

– Am fost bolnav, domnule şef.

– Mofturi!...

– Parol, domnule şef; mâne viu negreşit.

– Te rog! zice scurt şi apăsat şeful şi pleacă fără să salute.

D. Turtureanu se uită la ceas... Târziu! Trebuie să meargă la serviciul de noapte; peste un ceas trece inspectorul pe la secţie. Pleacă; d. Lefter pleacă după el. Se aruncă-ntr-o birje; d. Lefter se aruncă după el.

– Merg şi eu la secţie, nene Turturene, s-o mai văz pe hoaţa!

D. Turtureanu se-nvoieşte numai după ce amicul îşi dă cuvântul solemn de onoare că n-are să mai fie violent, n-are să mai facă nimica femeilor arestate. Pe drum, d. Popescu promite amicului său să-i ridice partea din câştig de la cinci la zece la sută, dacă se găsesc biletele.

– Pe viitorul şi pe onoarea mea! nene Turturene!

Au sosit... Nenorocire!... Inspectorul trecuse pe la secţie adineaori; cercetase la secret, notase ceva, foarte supărat, în portofel, şi liberase pe cele trei femei, îmbunându-le cu vorbe blânde.

– De mare belea mi se pare că m-ai dat, nene Popescule, cu ipohondriile dumitale! a zis d. comisar.

D. Lefter atunci a-nceput să se vaite.

– Prin urmare, care va să zică, dacă nici dv., poliţia, nu ne protejaţi contra bandiţilor, atunci, mă rog, ce mai rămâne? Am înţeles, care va să zică, cum merge chestia! Nu vă săturaţi nici cu zece la sută? Cât vreţi, cât poftiţi, domnule? şaptezeci, nouăzeci? sută la sută?

Şi apoi o cascadă, un torent de invective la adresa autorităţii, care e compusă din pungaşi, din zbiri complici cu briganzii! exemplu: d. inspector, care s-a-nvoit cu ţigancele...

– Frumos! sublim! adaogă, după o pauză de resuflu, d. Popescu, cu un ton de acră ironie.

Ş-apoi, schimbând tonul, cu glasul tunător:

– Ruşine pentru acest început de secol! de trei ori ruşine!

Prudenţa şi amiciţia au oprit pe d. Turtureanu să nu-i dreseze cuvenitul proces-verbal pentru insultă adusă autorităţii în exerciţiul funcţiunii, şi poate că tot i l-ar fi dresat, dacă, asupra ultimelor cuvinte, d. Lefter n-ar fi ieşit în fuga mare ca un nebun, strigând că se duce să reclame la parchet.

Era cam pe la rândul al treilea al salipgiilor; mijea bine de ziuă, când d. Lefter, după ce rătăcise atâta vreme prin mahalale, ajunsese în

sfârşit în maidanul din strada Emancipării, în faţa cocioabei, de unde ridicaseră aseară pe cele trei chivuţe...

Poate... poate că rugămintea să biruie ce n-a putut birui violenţa... şi d. Popescu bate cu sfială la uşa sârmanei locuinţe... Niciun răspuns... Mai bate o dată, tot aşa de discret... Acelaşi rezultat... Să bată mai cu inimă!... Dar mai multă inimă n-are... Se apropie în vârful galoşilor de ferestruică şi ascultă ce să fie înăuntru... în tăcerea dimineţii umede şi neguroase, se aud bine horcăieli... Femeile, zdrobite de împrejurările prin cari trecuseră, dormeau duse.

D. Lefterşezu pe marginea de lemn a prispii şi aprinse o ţigaretă... şezu cât şezu aşa, meditând un discurs bine simţit pentru a convinge pe chivuţe că nişte femei muncitoare pot câştiga o avere într-un chip onorabil, fără să caute a ruina pe un om, de la casa căruia au câştigat totdeauna o bucăţică de pâne... Ar fi păcat! şi mai la urmă, el a dat de ştire: biletele sunt anulate; dar zece, cincisprezece la sută, da! o avere necalculabilă, care le pică din cer: bogate, independente şi... oneste, şcl...

Deodată, se aude zgomot uşor în casă... În sfârşit, s-au deşteptat... Musafirul se scoală-n picioare, tuşeşte şi pune mâna pe bordul pălăriei. În acelaşi moment, uşa se deschide şi se arată-n prag chipul neţăsălat al fetii:

– Haoleu, mamă! săriţi! c-a venit hăla iar!

Femeile sar degrab':

– Iar ai venit, nebunule! ţipă Ţâca.

– Ai venit iar la belete, ai! urlă bătrâna.

Şi, până să n-apuce d. Popescu să salute măcar, se pomeneşte fleaşc! drept în ochi, o strachină cu prune sleite:

– Na belete!

– Sa pui sa ne omoare, nevinovate, la poliţie, ai? oţule!

Şi după ce i-au luat văzul, trage-i, pumni, palme, şi pe urmă care cu ce apucă, baba cu o cratiţă, fata cu o scurtătură de lemn şi femeia cu un târn, şi dă-l tava pân noroi:

– Na belete! na belete!! na belete!!!

Când au ostenit bine chivuţele, a plecat şi d. Lefter, destul de ostenit şi dumnealui, dar repede, şi cu capul gol, de degrab' ce-i era – şi chivuţele după el:

– Ho! Ho! nu mai vrei belete? să mai vii la belete! ho! oarrba!!

Pe la şapte şi jumătate d. Popescu era acasă. Consoarta sa nu dormise toată noaptea de grije. Cocoana, văzând halul omului, s-a pornit pe plâns... De cu seara, venise un prieten de la minister şi lăsase o scrisoare...

O citeşte:

„Dragă Leftere,

Astăzi, când am plecat de la cantilerie, d.. Georgescu, şeful, mi-a zis să te anunţ că, daca mâne nu vii la serviciu, poţi să nu mai vii deloc, căci face raport de destituire şi pune să spargă broasca sertarului tău, unde ai încuiat dosarul cu afacerea Goldstein. Au venit astăzi trei deputaţi şi au făcut gură că se trăgănează lucrările. De mâne, începem, pe cât o ţine Camera, cantileria la 8 dim. Te rog, în interesul tău, vino negreşit. Şeful e turbat rău.

Al tău fidel amic,
Mitică"

La opt şi cinci, d. Lefter, spălat şi premenit, suie treptele ministerului. Întreabă pe aprod:

– Şeful a venit?

– Acuşica, răspunde aprodul. A ordonat să mergeţi imediat la dumnealui.

D. Popescu grăbeşte şi intră foarte umilit. Şeful, care se plimbă de colo până colo, cu mânile în buzunar, cum îl vede, se opreşte:

– Ai venit, domnule?

– Da, domnule Georgescu...

– Aici nu sunt domnul Georgescu, domnule! aici sunt domnul şef... Să-mi aduci la moment dosarul afacerii Goldstein... şi aldată, să ştii că te dau afară! Statul nu plăteşte impiegaţii, ca să facă beţii noaptea şi ziua să zacă – uite ce prăpădit eşti! – în loc să vie la datorie... M-ai auzit?... Mergi de-mi adu dosarul!

Impiegatul iese împleticindu-se. Se duce la masa lui de lucru, descuie sertarul şi apucă nervos un vraf de hârtii. Când dă să pună vraful pe masă, scapă pântre deşte jos o hârtiuţă mică îndoită. S-apleacă – o ridică – o priveşte lung – dă un ţipăt!...

Toţii zeii! toţi au murit! toţi mor! numai Norocul trăieşte şi va trăi alături cu Vremea, nemuritoare ca şi el!... Sunt aci!... aci, biletele!... aci era soarele strălucitor căutat atâta timp orbeşte pe-ntunerec!

D. Lefter e liniştit – acea linişte a mării, care, înţelenită în fine, vrea să se odihnească după zbuciumul unui năprasnic uragan: faţa ei este senină fără creţ, pe când în fundu-i zac atâtea sfărâmături de corăbii înghiţite pe de-a pururi înainte de a fi putut ajunge la liman!

El ascunde-n sân, între flanelă şi piele, într-un plic de pânză, cele două bucăţele de hârtie tipărite conabiu, ca muchea unor farfurii pierdute pe veci. Surâzând de această reminiscenţă vizuală, se încheie la jiletcă fără pripă, se aşează bine în jeţul său de muşama şi aşterne cu mână sigură, pe o coală de hârtie ministerială, următoarea compoziţie, care, sub forma-i laconică, ascunde atâta bogată ironie:

„Domnule Ministru,

Sănătatea mea prea delicată nu-mi permite să mai suport asprimile de tot felul ale serviciului.

Vă rog dar respectuos să binevoiţi a-mi primi demisia din postul ce ocup la acest onor. minister.

Binevoiţi etc.

Eleutheriu Poppescu"

Ia apoi dosarul şi demisia şi intră hotărât la şeful, care lucrează cu nasul vârât în hârtii:

– Domnule şef, iată dosarul Goldstein.

– Bine, răspunde superiorul, fără să ridice capul. Lasă-l aici.

– Şi mai iată, „domnule Georgescu", vă rog foarte mult, şi demisia mea.

– Bine... Las-o aici.

– Vă salut.

– Bine... Du-te.

După zece minute, omul care a scuturat în fine jugul nesuferitei robii intră la bancherul unde au fost depuse biletele *en gros*.

– Mă rog, unde se-ncasează câştigurile de la lotăriile cari s-au tras alaltăieri?

– Fondul e depus la Casa de depuneri, dar poate cineva să le-ncaseze şi prin noi. Aveţi vreun bilet câştigător?

– Am... două câştigătoare, răspunde fără afectare d. Popescu, şi arată de departe biletele, ţinându-le graţios între două degete.

– Sunt câştiguri mari?

– Măricele... Am amândouă câştigurile mari!

Bancherul deschide nişte ochi plini de admiraţie şi zice, dând să ia biletele:

– Daţi-mi voie, mă rog.

Dar d. Lefter retrage încetinel mâna, dezdoieşte biletele şi întreabă:

– N-aveţi listele oficiale?

– Ba da. Iată-le.

– Mă rog, zice d. Lefter cu vorbă răspicată, avem o dată: zero-şapte-zeci-şi-şase-de-mii-trei-sute-opt-zeci-şi-patru – Universitate-Constanţa.

– Nu, răspunde bancherul: una-sută-şi-nouă-mii-cinci-sute-două-zeci.

– Dă-mi voie, nu mă-ncurca: una-sută-şi-nouă-mii-cinci-sute-două-zeci – Bucureşti-Astronomie.

– Ba, pardon, zice bancherul... Bucureşti-Astronomie-zero-şapte-zeci-şi-şase-de-mii-trei-sute-opt-zeci-şi-patru.

D. Lefter nu-şi dă seama bine de ce, dar simte o sfârşeală şi cade, alb ca porţălanul, pe un scaun lângă cantor[14], întinzând machinal mâna cu biletele. Bancherul le ia: se uită bine la liste, la bilete, la posesorul lor, şi, zâmbind şi el fără afectare, zice d-lui Lefter, care ascultă stupid:

[14] Casa (de plată).

– Uite ce e, stimabile: v-aţi înşelat... şi iacă de unde provine... Dumneata ai... Ciudat lucru, ce-i drept... Cum s-a-ntâmplat!... Al dracului!... Dumneata ai la una tocmai numărul care a câştigat la cealaltă şi...

– Şi... ce?

– ...şi viceversa.

Cum aude cuvântul viceversa, d. Lefter se face vânăt ca ficatul şi se ridică izbucnind cu o volubilitate supremă:

– Viceversa! Nu se poate, domnule! peste poate! Viceversa! Asta-i şarlatanie, mă-nţelegi! Vă-nvăţ eu minte pe dv. să umblaţi d-acu-ncolo cu infamii, şi să vă bateţi joc de oameni, fiindcă este o exploatare şi nu vă mai săturaţi ca vampirii, pierzând toată sudoarea fiecare om onest, deoarece se-ncrede orbeşte-n mofturile dv. şi cu tripotajuri ovreieşti de bursă, care suntem noi proşti şi nu ne-nvăţăm odată minte ca să venim, mă-nţelegi, şi să ne revoltăm... da! să ne revoltăm! Aşa să ştiţi: proşti! proşti! proşti!

Ş-a-nceput să se jelească, să se bată cu palmele peste ochi şi cu pumnii în cap şi să tropăie din picioare, făcând aşa un tărăboi, încât a trebuit bancherul să ceară ajutorul forţei publice ca să scape de d. Lefter...

Dacă aş fi unul dintre acei autori cari se respectă şi sunt foarte respectaţi, aş încheia povestirea mea astfel...

...Au trecut mulţi ani la mijloc.

Într-un târziu, cine vizita mănăstirea Ţigăneşti putea vedea acolo o maică bătrână, oacheşe, înaltă şi uscată ca o sfântă, cu o aluniţă mare păroasă dasupra sprâncenei din stânga şi cu privirea extatică. Ea nu scotea un cuvânt, nu voia să răspunză la nicio întrebare; nu făcea niciun rău, era dimpotrivă foarte blândă. O singură apucătură denunţa oarecum că, sub fruntea ei senină, clipea o minte cu reazimul dezrădăcinat: toată ziulica, maica Elefteria culegea, te miri pe unde le mai găsea, cioburi de străchini, pe cari le ascundea cu scumpătate în scunda ei chiliuţă.

Tot într-un timp, colo departe, în haosul zgomotos al Bucureştilor, trecătorii puteau vedea un moşneag micuţ, intrat la apă şi scofâlcit, plimbându-se liniştit, cu acea linişte a mării, care, potolită în sfârşit, vrea să se odihnească după zbuciumul unui

năprasnic uragan. Bătrânelul se plimba, regulat – dimineaţa, de colo până colo pe dinaintea Universităţii – seara, cum răsăreau aştrii, de jur împrejurul Observatorului pompierilor de la bifurcarea bulevardului Pake – şoptind mereu, cu un glas blajin, acelaşi cuvânt: „Viceversa!... da, viceversa..." – cuvânt vag ca şi vagul vastei mări, care, sub faţa-i fără creţ, ascunde-n tainicele-i adâncuri stâncoase cine ştie câte corăbii, zdrobite înainte de a fi ajuns la liman, de-a pururi pierdute!

Dar... fiindcă nu sunt dintre acei autori, prefer să vă spun drept: după scandalul de la bancher, nu ştiu ce s-a mai întâmplat cu eroul meu şi cu madam Popescu.

„Gazeta săteanului", 1898, nr. 3, 5 martie.

URGENT...

Şcoala de fete No. 1 din urbea Z... No. 654 – 15 noiembrie.

D-sale d-lui primar al urbei Z...

urgentă.

Domnule primar,

Referindu-ne la adresa noastră din luna trecută octombre cu No. 597 asupra necesităţii de lemne pe care o simte şcoala, vă rugăm ca de urgenţă să binevoiţi a ne trimite cantitatea prevăzută, căci vremea se strică şi ameninţă să nu mai putem urma cursurile fără combustibil.

Primiţi, vă rog, domnule primar, etc.

Directoare,
Aglae Poppesco

*

Şcoala de fete No. 1 din urbea Z... No. 683 – 1 decembre.

D-sale d-lui primar al urbei Z...

urgentă.

Domnule primar,

Referindu-ne la adresa noastră din luna trecută noiembre 15 cu No. 654, avem onoare a vă repeta cu insistenţă rugăciunea ce v-am făcut în privinţa lemnelor de încălzit necesare şcoalei de fete No. 1 din această urbe, care se află în lipsă de căldură suficientă pentru studii pe timpul de iarnă, mai ales aşa de aspră cum este cea actuală, încât elevele sunt incapabile a mai scrie cu mânile îngheţate, şi chiar profesoarele sufăr neputându-se dezbrăca în clasă, fiindu-le temperatura aşa de exagerată, încât, cum se poate

uşor constata, este de nesuferit, ameninţând cu maladii atât pe profesoare cât şi pe eleve.

Vă rugăm dar să luaţi măsuri urgente pentru întâmpinarea acestei situaţiuni anormale, contrariu va trebui să reclamăm onor.. minister nemaiputând lua nicio răspundere.

Primiţi, vă rog, domnule primar, etc.

Directoare,
Aglae Poppesco

*

Revizorul şcolar al distr. X... No. 4599 – 15 decembre.

D-sale d-lui primar al urbei Z...

urgentă.

Domnule primar,

Astăzi 15 decembre făcând inspecţiunea reglementară la şcoala de fete No. 1 din urbea Z... am fost întâmpinat de doamna directoare Aglae Poppesco împreună cu doamnele profesoare Areti Ionesco, Sevasti Ionesco şi Aristi Poppesco, care toate s-au plâns de starea de mizerie în care a ajuns şcoala din cauza lipsei de combustibil, pe care îl refuză onor.. primărie locală, pe care în nenumărate rânduri au rugat-o prin adrese oficiale, care se văd la dosar., dar care n-au avut până în prezent niciun rezultat.

În adevăr, vizitând apoi clasele am găsit o temperatură incapabilă de a putea fi suferită mai ales de copii, din care cauză se pot chiar îmbolnăvi de vreo boală infecţioasă, ceea ce ar împiedica urmarea regulată a cursurilor reglementare, fiind silite a se întrerupe până la stingerea contagiunii epidemiei, precum s-a mai întâmplat pe căldurile cele mai mari, dar atunci nu din cauza focului, ci a apei, chiar cu câteva zile înainte de examenele anuale, ceea ce produce o enormă confuziune pedagogică.

Având dar acestea în vedere, vă rog, domnule primar, să binevoiţi a dispoza ca să se satisfacă cât mai urgent nevoile şcoalei.

Primiţi, vă rog, domnule primar., etc.

Revizor şcolar,
Lazăr Ionescu-Lion

*

Şcoala de fete No. 1 din urbea Z... No. 13 – 8 ianuarie.

D-sale d-lui ministru al Instr. Publice etc.

urgentă.

Domnule ministru,

În repeţite rânduri am cerut la onor. primărie locală să ne libereze combustibilul de care are şcoala noastră necesitate din cauza gerului aspru prin care trecem în acest anotimp fără niciun rezultat, aşa încât tremurăm de viaţa noastră şi a elevelor, cari nici nu mai vin la şcoală încă dinaintea vacanţelor, fiindcă părinţii au aflat şi temându-se nu le mai permit până ce nu vom putea da foc.

Însuşi d. revizor şcolar Lazăr Ionescu-Lion a vizitat şcoala, constatând lipsa noastră de căldură şi a înaintat o adresă încă din anul trecut 15 decembrie cu No. 4599 către d. primar local, dar şi aceasta a rămas tot literă moartă, căci şcoala se află în aceeaşi mizerie, încât nu se mai poate zice că aceasta este o umanitate, lăsând astfel să sufere elevele.

Aşadar ne adresăm cu cel mai profund respect d-voastre spre a lua urgent orice măsuri veţi crede de cuviinţă pentru a face să înceteze barbaria prezentă.

Binevoiţi, d-le ministru, etc.

Directoare,
Aglae Poppesco

*

Ministerul Instr. Publice şi Cultelor, 10.001 – 15 ianuarie.

D-sale d-lui revizor şcolar al distr. X...

urgentă.

Domnule revizor,

Doamna Aglae Poppesco, directoarea şcoalei de fete No. 1 din urbea Z..., ni se plânge că primăria locală nu dă şcoalei lemnele necesare pentru încălzitul claselor.

Anexându-vă raportul doamnei directoare, vă invităm a face imediat o anchetă la şcoală şi a ne raporta de urgenţă.

Primiţi, etc.

p. Ministru,
indesciifrabil

p. Director.,
asemenea

*

Revizorul şcolar al distr. X... No. 103 – 1 februarie.

D-sale d-lui ministru al Instr. Publice şi Cultelor

urgentă.

Domnule ministru,

Imediat ce am primit ordinul dv. cu No. 10.001 din 15 ianuarie, m-am transportat la şcoala de fete No. 1 din urbea Z... şi am constatat că raportul doamnei directoare respective este în totul adevărat.

În adevăr, am găsit din cauza frigului pe jumătate şcoala despopulată complet, iar restul tuşind toate şi dureri cu umflătură în gât, pentru care chemând pe d. medic al urbei, a constatat mai multe cazuri de amigdalintă, adică gâlci, care poate degenera mai cu seamă la copiii anemici şi limfatici, prin diferite complicaţiuni foarte adesea contagioase. De aceea, d. medic a opinat că ar fi mai bine dacă s-ar închide şcoala, spre a nu lua proporţiuni mai mari.

Cu cel mai profund respect viu dar a vă ruga, în interesul salubrităţii, să-mi daţi de urgenţă un ordin în consecinţă, sau să interveniţi pe lângă onor. primăria locală să libereze combustibilul de care simte nevoie cursurile.

Binevoiţi, d-le ministru, etc.

Revizor şcolar,
Lazăr Ionescu-Lion

*

Ministerul Instr. Publ. şi Cultelor No. 20.002 – 15 februarie.

D-sale d-lui primar al urbei Z...

urgentă.

Doamna Aglae Poppesco, directoarea şcoalei No. 1 de fete din acea urbe, se plânge că onor. primărie, după repeţite cereri, nu-i liberează lemnele necesare pentru încălzit, din care cauză sufăr cursurile.

Vă invit dar, domnule primar, ca de urgenţă, să satisfaceţi, conform legii, justele reclamaţiuni ale doamnei directoare.

Primiţi, domnule primar, etc.

p. Ministru,
nedescifrabil

p. Director,
asemenea

*

Camera Deputaţilor. Sesiunea prelungită.
Şedinţa de la 1 martie.

D. Al. Lingopolu: Am cerut cuvântul ca să fac o întrebare d-lui ministru al Cultelor şi Instrucţiunii Publice: ştie oare d-sa în ce stare de mizerie s-a aflat iarna aceasta şcoala de fete No. 1 din urbea Z... lipsită de combustibilul necesar deoarece nu i l-a liberat primăria locală, bântuită de boale din această cauză şi conform avizului medicului local chiar suprimarea cursurilor?

D. ministru al Cultelor: Răspunz onor. deputat că, în urma raportului revizorului şcolar local, ministerul a luat măsuri urgente ca primăria să libereze conform legii combustibilul necesar acelei şcoale.

*

Primăria urbei Z... No. 3712 – 15 martie.

D-sale doamnei directoare a şcoalei de fete No. 1 din urbea Z...

urgentă.

Doamnă!

Mâne veţi primi la şcoala ce cu onoare o dirigiaţi 5 (cinci) care de lemne cer curat, prima calitate, şi vă rugăm să binevoiţi a ne răspunde urgent de primirea combustibilului.

Primiţi, d-nă directoare, etc.

p. Primar,
Niţă Necşulescu,
ajutor

Secretar,
Athanasiu Eleutherescu

„Universul", 1899, 17 dec.

D-L GOE...

Ca să nu mai rămâie repetent şi anul acesta, mam' mare, mamiţica şi tanti Miţa au promis tânărului Goe să-l ducă-n Bucureşti de 10 mai.

Puţin ne importă dacă aceste trei dame se hotărăsc a părăsi locul lor spre a veni în capitală numai de hatârul fiului şi nepoţelului lor. Destul că foarte de dimineaţă, dumnealor, frumos gătite, împreună cu tânărul Goe, aşteaptă cu multă nerăbdare, pe peronul din urbea X, trenul accelerat care trebuie să le ducă la Bucureşti. Adevărul e că, dacă se hotărăşte cineva să asiste la o sărbătoare naţională aşa de importantă, trebuie s-o ia de dimineaţă. Trenul în care se vor sui ajunge în Gara de Nord la opt fără zece a.m. D. Goe este foarte impacient şi, cu un ton de comandă, zice încruntat:

– Mam' mare! de ce nu mai vine?... Eu vreau să vie!

– Vine, vine acuma, puişorul mamii! răspunde cucoana.

Şi sărută pe nepoţel; apoi îi potriveşte pălăria.

Tânărul Goe poartă un frumos costum de marinar, pălărie de paie, cu inscripţia pe pamblică: *le Formidable,* şi sub pamblică biletul de călătorie înfipt de tanti Miţa, că „aşa ţin bărbaţii biletul".

– Vezi ce bine-i şade lui, zice mam' mare, cu costumul de marinel?

– Mamiţo, nu ţi-am spus că nu se zice marinel?

– Da' cum?

– Marinal...

– Ei! ziceţi voi cum ştiţi; eu zic cum am apucat. Aşa se zicea pe vremea mea, când a ieşit întâi moda asta la copii – marinel.

– Vezi, că sunteţi proaste amândouă? întrerupe tânărul Goe. Nu se zice nici marinal, nici marinel...

– Da' cum, procopsitule? întreabă tanti Miţa cu un zâmbet simpatic.

– Mariner...

– Apoi de! n-a învăţat toată lumea carte ca d-ta! zice mam' mare, şi iar sărută pe nepoţel şi iar îi potriveşte pălăria de mariner.

Dar nu e vreme de discuţii filologice: soseşte trenul – şi nu stă mult.

Trenul este plin... Dar cu multă bunăvoinţă din partea unor tineri politicoşi, cari merg până la o staţie apropiată, se fac locuri pentru dame. Trenul a plecat... Mam' mare îşi face cruce, apoi aprinde o ţigară... Goe nu vrea să intre în cupeu; vrea să şadă în coridorul vagonului cu bărbaţii.

– Nu!... nu e voie să scoţi capul pe fereastră, mititelule! zice unul dintre tineri lui d. Goe, şi-l trage puţin înapoi.

– Ce treabă ai tu, urâtule? zice mititelul smucindu-se.

Şi după ce se strâmbă la urâtul, se spânzură iar cu amândouă mânile de vergeaua de alamă şi scoate iar capul. Dar n-apucă să răspunză ceva urâtul, şi mititelul îşi retrage îngrozit capul gol înăuntru şi-ncepe să zbiere.

– Mamiţoo! mam' maree! tantii!

– Ce e? ce e? sar cocoanele.

– Să oprească! zbiară şi mai tare Goe, bătând din picioare. Mi-a zburat pălăria! să oprească!!!

Tot într-un timp, iacătă conductorul intră să vază cine s-a suit de la staţia din urmă.

– Biletele, domnilor!

Cocoanele arată biletele dumnealor., explicând d-lui conductor de ce nu poate şi Goe să facă acelaşi lucru: fiindcă biletul era în pamblica pălăriei, şi, dacă a zburat pălăria, fireşte c-a zburat cu pamblică şi cu bilet cu tot. Dar avea bilet...

– Parol! chiar eu l-am cumpărat! zice tanti Miţa.

Conductorul însă nu înţelege, pretinde bilet; dacă nu, la staţia apropiată, trebuie să-l dea jos pe d. Goe. Aşa scrie regulamentul: dacă un pasager n-are bilet şi nu declară că n-are bilet, i se ia o amendă de 7 lei şi 50 de bani, şi-l dă jos din tren la orice staţie.

– Dar noi n-am declaratără? strigă mamiţa.

– Ce e vinovat băiatul dacă i-a zburat pălăria? zice mam' mare.

– De ce-a scos capul pe fereastră? eu i-am spus să nu scoată capul pe fereastră! zice cu pică urâtul.

– Nu-i treaba dumitale! ce te-amesteci d-ta? zice tanti Mița urâtului...

– Uite ce e, cucoană, zice conductorul, trebuie să plătiți un bilet...

– Să mai plătim? n-am plătitără o dată?

– Și pe dasupra un leu și 25 de bani.

– Și pe dasupra?...

– Vezi, daca nu te-astâmperi? zice mamița, și-l zguduie pe Goe de mână.

– Ce faci, soro? ești nebună? nu știi ce simțitor e? zice mam' mare.

Și, apucându-l de mâna cealaltă, îl smucește de la mamița lui, tocmai când trenul, clănțănind din roate, trece la un macaz. Din smucitura lu' mam' mare într-un sens, combinată cu clătinătura vagonului în alt sens, rezultă că Goe își pierde un moment centrul de gravitate și se reazimă în nas de clanța ușii de la cupeu. Goe începe să urle... În sfârșit, n-au ce să facă. Trebuie să se hotărască a plăti biletul, pe care are să-l taie conductorul din carnetul lui. Păcat însă de pălărie!... Ce-o să facă d. Goe la București cu capul gol? și toate prăvăliile închise!... s-ar întreba oricine, care nu știe câtă grije are mam' mare și câtă prevedere. Cum era să plece băiatul numai cu pălăria de paie? Daca se întâmplă să plouă, ori răcoare? Și mam' mare scoate din săculețul ei un beret tot din uniforma canonierii *le Formidable*.

– Te mai doare nasul, puișorule? întreabă mam' mare.

– Nu... răspunde Goe.

– Să moară mam' mare?

– Să moară!

– Ad', să-l pupe mam' mare, că trece!

Și-l pupă în vârful nasului; apoi, așezându-i frumos beretul:

– Parcă-i șade mai bine cu beretul!... zice mam' mare scuipându-l să nu-l deoache, apoi îl sărută dulce.

– Cu ce nu-i șade lui bine? adaogă tanti Mița, și-l scuipă și dumneaei și-l sărută.

– Lasă-l încolo! că prea e nu ştiu cum!... Auzi d-ta! pălăric nouă şi biletul! zice mamiţa, prefăcându-se foarte supărată.

– Să fie el sănătos, să poarte mai bună! zice mam' mare.

Dar mamiţa adaogă:

– Da' pe mamiţica n-o pupi?

– Pe tine nu vreau! zice Goe cu humor.

– Aşa? zice mamiţa. Lasă!... şi-şi acopere ochii cu mâinile şi se face că plânge.

– Las' că ştiu eu că te prefaci! zice Goe.

– Ţi-ai găsit pe cine să-nşeli! zice mam' mare.

Mamiţa începe să râză; scoate din săculeţ ceva şi zice:

– Cine mă pupă... uite!... ciucalată!

Mamiţa pupă pe Goe, Goe pe mamiţa şi, luând bucata de ciucalată, iese iar în coridor.

– Puişorule, nu mai scoate capul pe fereastră!... E lucru mare, cât e de deştept! zice mam' mare.

– E ceva de speriat, parol! adaogă tanti Miţa.

Pe când Goe îşi mănâncă afară ciucalata, cocoanele se dau în vorbă de una, de alta... Trenul aleargă acuma de spre Crivina către Periş.

– Ia mai vezi ce face băiatul afară, mamiţo! zice mamiţa către mam' mare.

Mam' mare se ridică bătrâneşte şi se duce în coridor:

– Goe! puişorule! Goe! Goe!

Goe nicăieri.

– Vai de mine! ţipă cucoana, nu-i băiatul! Unde e băiatul!... s-a prăpădit băiatul!

Şi toate cucoanele sar...

– A căzut din tren băiatul! Ţaţo, mor!

Dar deodată, cu tot zgomotul trenului, se aud bubuituri în uşa compartimentului unde nu intră decât o persoană.

– Goe! maică! acolo eşti?

– Da!

– Aide! zice mam' mare, ieşi odată! ne-ai speriat.

– Nu pot! zbiară Goe dinăuntru.

– De ce? ...te doare la inimă?

– Nu! nu pot...
– E încuiat! zice mam' mare, vrând să deschidă pe dinafară.
– Nu pot deschide! zbiară Goe desperat.
– Vai de mine! îi vine rău băiatului înăuntru!

În sfârşit, iacătă conductorul cu biletul: primeşte paralele şi liberează pe captiv, pe care toate trei cocoanele îl sărută dulce, ca şi cum l-ar revedea după o îndelungată absenţă. Şi mam' mare se hotărăşte să stea în coridor, pe un geamantan străin, să păzească pe Goe, să nu se mai întâmple ceva puişorului. Puişorul vede o linie de metal în colţul coridorului, care are la capătul de sus o maşină cu mâner. Se suie-n picioare pe geamantan, pune mâna pe mânerul maşinii şi începe să-l tragă.

– Şezi binişor, puişorule! să nu strici ceva! zice mam' mare...

Trenul îşi urmează drumul de la Periş cătră Buftea cu mare viteză. Dar pe la mijlocul kilometrului 24, deodată s-aude un şuier, apoi semnalul de alarmă, trei fluiere scurte, şi trenul se opreşte pe loc, producând o zguduitură puternică.

Ce e? ce e?... Toţi pasagerii sar înspăimântaţi la ferestre, la uşi, pe scări...

– Goe! puişorule! Goe! strigă tanti Miţa şi se repede afară din compartiment.

Goe este în coridor... De ce s-a oprit trenul?

Cineva, nu se ştie din ce vagon, a tras semnalul de alarmă. Din ce vagon?... Asta e uşor de constatat; manivela semnalului nu se poate trage decât rupându-se aţa înnodată şi cu nodul plumbuit. Personalul trenului umblă forfota, examinând roatele tamponate cu toată presiunea, aşa de tamponate că-i trebuie vreo zece minute mecanicului să-şi încarce iar pompa de aer comprimat şi să poată urni trenul din loc. În toată vremea asta, conductorii şi şeful trenului aleargă din vagon în vagon şi cercetează aparatele semnalelor de alarmă.

Cine poate ghici în ce vagon era ruptă aţa plumbuită şi răsturnată manivela? Ciudat! tocmai în vagonul de unde zburase mai adineaori pălăria marinerului! Cine? cine a tras manivela? Mam' mare doarme în fundul cupeului cu puişorul în braţe. Nu se poate şti cine a tras manivela.

Trenul se porneşte în sfârşit, şi ajunge în Bucureşti, cu o întârziere de câteva minute. Toată lumea coboară. Mam' mare aşază frumuşel beretul lui Goe, îl scuipă pe puişor să nu-l deoache, îl întreabă dacă-l mai doare nasul şi-l sărută dulce.

Apoi cocoanele se suie cu puişorul în trăsură şi pornesc în oraş:

– La bulivar, birjar! la bulivar!...

„Universul", 1900, 12 mai.

VIZITĂ...

M-am dus la Sf. Ion să fac o vizită doamnei Maria Popescu, o veche prietină, ca s-o felicit pentru onomastica unicului său fiu, Ionel Popescu, un copilaş foarte drăguţ de vreo opt anişori. N-am voit să merg cu mâna goală şi i-am dus băieţelului o minge foarte mare de cauciuc şi foarte elastică. Atenţiunea mea a făcut mare plăcere amicei mele şi mai ales copilului, pe care l-am găsit îmbrăcat ca maior de roşiori în uniformă de mare ţinută. După formalităţile de rigoare, am început să convorbim despre vreme, despre sorţii agriculturii – d. Popescu tatăl este mare agricultor – despre criză ş. cl. Am observat doamnei Popescu că în anul acesta nu se prea vede la plimbare, la teatru, la petreceri... Doamna mi-a răspuns că de la o vreme i se urăşte chiar unei femei cu petrecerile, mai ales când are copii.

– Să-ţi spun drept, cât era Ionel mititel, mai mergea; acu, de când s-a făcut băiat mare, trebuie să mă ocup eu de el; trebuie să-i fac educaţia. Şi nu ştiţi dv. bărbaţii cât timp îi ia unei femei educaţia unui copil, mai ales când mama nu vrea să-l lase fără educaţie!

Pe când doamna Popescu-mi expune părerile ei sănătoase în privinţa educaţiei copiilor, auzim dintr-o odaie de alături o voce răguşită de femeie bătrână:

– Uite, coniţă, Ionel nu s-astâmpără!

– Ionel! strigă madam Popescu; Ionel! vin' la mama!

Apoi, către mine încet:

– Nu ştii ce strengar se face... şi deştept...

Dar vocea de dincolo adaogă:

– Coniţă! uite Ionel! vrea să-mi răstoarne maşina!... Astâmpără-te, că te arzi!

– Ionel! strigă iar madam Popescu; Ionel! vin' la mama!

– Sări, coniţă! varsă spirtul! s-aprinde!

– Ionel! strigă iar mama, şi se scoală repede să meargă după el. Dar pe când vrea să iasă pe uşe, apare micul maior de roşiori cu sabia scoasă şi-i opreşte trecerea, luând o poză foarte marţială. Mama ia pe maiorul în braţe şi-l sărută...

– Nu ţi-am spus să nu te mai apropii de maşină când face cafea, că daca te-aprinzi, moare mama? Vrei să moară mama?

– Dar, întrerup eu, pentru cine aţi poruncit cafea, madam Popescu?

– Pentru dumneata.

– Da' de ce vă mai supăraţi?

– Da' ce supărare!

Madam Popescu mai sărută o dată dulce pe maioraşul, îl scuipă, să nu-l deoache, şi-l lasă jos. El a pus sabia în teacă, salută milităreşte şi merge într-un colţ al salonului unde, pe două mese, pe canapea, pe foteluri şi pe jos, stau grămădite fel de fel de jucării. Dintre toate, maiorul alege o trâmbiţă şi o tobă. Atârnă toba de gât, suie pe un superb cal vânăt rotat, pune trâmbiţa la gură şi, legănându-se călare, începe să bată toba cu o mână şi să sufle-n trâmbiţă. Madam Popescu îmi spune ceva; eu n-aud nimica. Îi răspund totuşi că nu cred să mai ţie mult gerul aşa de aspru; ea n-aude nimica.

– Ionel! Ionel!! Ionel!!! Du-te dincolo, mamă; spargi urechile dumnealui! Nu e frumos, când sunt musafiri!

Iar eu, profitând de un moment când trâmbiţă şi toba tac, adaog:

– Şi pe urmă, d-ta eşti roşior, în cavalerie.

– Maior! strigă mândrul militar.

– Tocmai! zic eu. La cavalerie nu e tobă; şi maiorul nu cântă cu trâmbiţa; cu trâmbiţa cântă numai gradele inferioare; maiorul comandă şi merge-n fruntea soldaţilor cu sabia scoasă.

Explicaţia mea prinde bine. Maiorul descalică, scoate de după gât toba, pe care o trânteşte cât colo; asemenea şi trâmbiţa. Apoi începe să comande:

– Înainte! marş!

Şi cu sabia scoasă, începe să atace straşnic tot ce-ntâlneşte în cale. În momentul acesta, jupăneasa cea răguşită intră cu tava aducând dulceaţă şi cafele. Cum o vede, maiorul se opreşte o clipă,

ca şi cum ar vrea să se reculeagă fiind surprins de inamic. Clipa însă de reculegere trece ca o clipă, şi maiorul, dând un răcnet suprem de asalt, se repede asupra inamicului. Inamicul dă un ţipăt de desperare:

– Ţine-l, coniţă, că mă dă jos cu tava!

Madam Popescu se repede să taie drumul maiorului, care, în furia atacului, nu mai vede nimic înaintea lui. Jupăneasa este salvată; dar madam Popescu, deoarece a avut imprudenţa să iasă din neutralitate şi să intervie în război, primeşte în obraz, dedesubtul ochiului drept, o puternică lovitură de spadă.

– Vezi? vezi, dacă faci nebunii? era să-mi scoţi ochiul... Ţi-ar fi plăcut să mă omori? Sărută-mă, să-mi treacă şi să te iert!

Maiorul sare de gâtul mamei şi o sărută... Mamei îi trece; iar eu, după ce am luat dulceaţa, mă pregătesc să sorb din cafea...

– Nu vă supărăfumulde tutun ?întreb eu pe madam Popescu.

– Vai de mine! la noi se fumează... Bărbatu-meu fumează... şi... dumnealui... mi se pare că-i cam place.

Şi zicând „dumnealui", mama mi-arată râzând pe domnul maior.

– A! zic eu, şi dumnealui?

– Da, da, dumnealui! să-l vezi ce caraghios e cu ţigara-n gură, să te prăpădeşti de râs... ca un om mare...

– A! asta nu e bine, domnule maior, zic eu; tutunul este o otravă...

– Da' tu de ce tragi? mă-ntrerupe maiorul lucrând cu lingura în cheseaua de dulceaţă...

– Ajunge, Ionel! destulă dulceaţă, mamă! iar te-apucă stomacul...

Maiorul ascultă, după ce mai ia încă vreo trei-patru linguriţe; apoi iese cu cheseaua în vestibul.

– Unde te duci? întreabă mama.

– Viu acu! răspunde Ionel.

După un moment, se-ntoarce cu cheseaua goală; o pune pe o masă, se apropie de mine, îmi ia de pe mescioară tabacherea cu ţigarete regale, scoate una, o pune în gură, şi mă salută milităreşte, ca orice soldat care cere unui ţivil să-i împrumute foc. Eu nu ştiu ce trebuie să fac. Mama, râzând, îmi face cu ochiul, şi mă-ndeamnă să

servesc pe domnul maior. Întind ţigareta mea, militarul o aprinde pe a lui şi, fumând, ca orice militar, se plimbă foarte grav de colo până colo. Eu nu-l pot admira îndestul, pe când mama îl scuipă, să nu-l deoache, şi-mi zice:

– Scuipă-l, să nu mi-l deochi!

Maiorul şi-a fumat ţigareta până la carton. Apoi se repede la mingea pe care i-am adus-o eu şi-ncepe s-o trântească. Mingea sare până la policandrul din tavanul salonului, unde turbură grozav liniştea ciucurilor de cristal.

– Ionel! astâmpără-te, mamă! Ai să spargi ceva... Vrei să mă superi? vrei să moară mama?

Dar maiorul s-a-ndârjit asupra ghiulelei săltătoare, care i-a scăpat din mână: o trânteşte cu mult necaz de parchet. Eu aduc spre gură ceaşca, dar, vorba francezului, *entre la coupe et les lèvres...*[15] mingea îmi zboară din mână ceaşca, opărindu-mă cu cafeaua, care se varsă pe pantalonii mei de vizită, coloarea oului de raţă.

– Ai văzut ce-ai făcut?... Nu ţi-am spus să te-astâmperi... Vezi? ai supărat pe domnul!... Aldată n-o să-ţi mai aducă nicio jucărie!

Apoi, întorcându-se către mine, cu multă bunătate:

– Nu e nimic! iese... Cafeaua nu păteză! iese cu niţică apă caldă!...

Dar n-apucă să termine, şi deodată o văd schimbându-se la faţă ca de o adâncă groază. Apoi dă un ţipăt şi, ridicându-se de pe scaun:

– Ionel! mamă! ce ai?

Mă-ntorc şi văz pe maiorul, alb ca varul, cu ochii pierduţi şi cu drăgălaşa lui figură strâmbată. Mama se repede spre el, dar până să facă un pas, maiorul cade lat.

– Vai de mine! ţipă mama. E rău copilului!... Ajutor! moare copilul!

Ridic pe maiorul, îi deschei repede mondirul la gât şi la piept.

– Nu-i nimica! zic eu. Apă rece!

Îl stropesc bine, pe când mama pierdută îşi smulge părul.

---

[15] De la pahar la gură... (fr.).

– Vezi, domnule maior? îl întreb eu după ce-şi mai vine în fire; vezi? Nu ţi-am spus eu că tutunul nu e lucru bun? Aldată să nu mai fumezi!

Am lăsat pe madam Popescu liniştită cu scumpul ei maior afară din orice stare alarmantă, şi am ieşit. Mi-am pus şoşonii şi paltonul şi am plecat. Când am ajuns acasă, am înţeles de ce maiorul ieşise un moment cu cheseaua în vestibul – ca să-mi toarne dulceaţă în şoşoni.

PETIŢIUNE...

E în toiul verii, când serviciile publice încep dimineaţa la 7 şi sfârşesc la 2 d. am. Toată noaptea a bântuit căldură apăsătoare şi acuma, pe un cer senin, a răsărit soarele, ameninţând cu groaznică dogoare. Ce are să fie peste zi?

Sunt 7 ceasuri fără 10 minute de dimineaţă. În biuroul registraturii generale a unei mari administraţiuni, impiegatul îşi pregăteşte registrul, aşteptând să bată ceasul, ca să ridice oblonul de la ferestruia pe unde i se-nmânează corespondenţa oficială şi petiţiile particulare. Pe când se şterge de sudoare, gândind la cine ştie ce, aude ciocăniturі la oblonul lăsat. Se uită la ceasul său, regulat adineaori după cel oficial: 7 fără 5 minute. Dă din umeri, se şterge iarăşi şi gândeşte mai departe... Ciocăniturile de afară au trecut; dar peste câteva momente iar încep cu mai multă tărie şi insistenţă. Impiegatul dinăuntru se uită iar la ceas: 7 fără 2 minute. Dă din umeri, se şterge de sudoare şi-şi urmează gândirile intime... Ciocăniturile se-ndoiesc cu violenţă... În sfârşit, cele două minute au trecut: ceasul arată 7 punct. Impiegatul trage zăvorul şi ridică oblonul, lăsând ferestruia închisă numai cu geamul. Se uită afară. La geam, e un domn, care aşteaptă; probabil acela ciocănea. Impiegatul ridică şi geamul.

– Dv. ciocăneaţi aşa?

– Da.

– Dv. nu ştiţi că biuroul se deschide la 7?

– Ba da.

Şi zicând aceasta, domnul vâră adânc capul pe ferestruică înăuntru; impiegatul, surprins de această mişcare, se dă-napoi şi lasă din mână geamul mobil, care pică peste gâtul domnului ca tăişul unei ghilotine. Domnul vrea să tragă afară capul, dar nu poate.

– Ridică! domnule! strigă domnul cu ochii mari.

Impiegatul ridică binişor ferestruica; domnul îşi retrage capul.

– Ce poftiţi?

– Am o afacere de registrat...

Şi domnul iar vrea să vâre capul. Dar impiegatul prinde de veste, lasă repede geamul, care atinge vârful nasului domnului.

– Poftiţi pe uşă înăuntru, daca aveţi vreo afacere! strigă impiegatul, făcând acelui domn semn cu mâna, pe unde poate intra în biurou.

Domnul ascultă, pleacă de la ferestruică şi-ndată apare în uşă. Este un om nici prea tânăr, nici prea bătrân; pare foarte ostenit, şi un ochi deprins ar pricepe îndată că domnul acesta n-a dormit noaptea. E asudat şi prăfuit; mişcările îi sunt nesigure ca şi articularea vorbelor. Apărând în pervazul uşii, ţine într-o mână pălăria de paie, cam ghemuită; cu cealaltă mână se ţine de nas.

– Era să-mi tai nasul!... ştii ce teribil m-ai lovit?

– Pardon!... dar nu stric eu... Dacă vârâţi aşa capul...

– Nu face nimic... N-aveţi un scaun?

– Poftiţi.

Domnul şade alături de biurou...

– Teribil sunt de ostenit...

Zicând acestea, domnul se uită lung la un pahar ce stă pe masă aproape gol, şi din care a băut impiegatul.

– Mă rog, dacă nu vă supăraţi, aveţi apă?

– Da.

– E rece?

– Potrivită.

– Nu-i puneţi gheaţă?

– Ba da.

– Aşa? îi puneţi gheaţă?

– Fireşte.

– E flir... e firl...? ăsta...

– Da, avem filtru.

– Monşer! te superi dacă te-oi ruga pentru un pahar de apă?... Teribil mi-e de sete!

Impiegatul sună; un aprod se prezentă.

– Un pahar cu apă...

Apoi, după o pauză, către domnul:

– Aţi zis că aveţi o afacere...

– Da, am o afacere.

– Aici la noi?

– Da, la dv.... o afacere... Pesemne că acum s-a dus s-o scoată din puţ...

– Cum s-o scoată din puţ?

– Apa... că văz că nu prea are amicul de gând să vie... Aprodul intră. Domnul ia paharul şi-l soarbe întreg pe nerăsuflate, apoi, ridicând nişte ochi foarte dulci şi plini de mulţumire, către aprod:

– Mersi... Daca nu te superi... mai îmi dai unul?

Aprodul pleacă. Domnul, după ce s-a căutat prin toate buzunarele, către impiegat:

– S-a dus dracului! am pierdut-o!

– Ce?

– Ce, nece... e vorba, am pierdut-o?

– A fost o petiţie...

– Nu, frate, batista... Monşer, te superi dacă te-oi ruga să-mi dai batista d-tale?... numai un moment.

Zicând acestea, ia de pe masă batista impiegatului şi, până când acesta să scoată măcar o exclamaţie, se şterge cu ea la gură de apă.

– Şi dumneata năduşeşti ca mine.

Impiegatul dă să-şi ia batista înapoi; domnul îşi trage mâna, se şterge de sudoare şi pe urmă la nas; apoi înapoiază batista, punând-o iar la loc pe masă.

– Şi eu năduşesc al dracului!

Impiegatul ia batista şi o trânteşte departe în partea cealaltă a mesei; apoi se aşează, ia condeiul şi-ncepe a trece hârtii la registru. Aprodul intră, aducând al doilea pahar. Domnul ia paharul şi-l dă pe gât; pe urmă, cu tonul dulceag, făcând semn să-i treacă batista:

– Dacă nu te superi...

Impiegatul se face că n-aude. Domnul se scoală, trece pe dinaintea mesei în partea cealaltă, se apleacă peste ea şi ia batista. Impiegatul vrea să i-o apuce; dar domnul s-a şters pe frunte şi la nas; pe urmă, aruncând batista la loc:

– Mersi!

– Domnule, zice impiegatul, zici că ai venit cu o afacere... Mă rog... Noi n-avem timp aici să stăm de vorbă... Nouă ne plăteşte statul leafă, să lucrăm... Mă rog, ce afacere?

– Stăi că-ţi spun... E cald al dracului!

Se duce la butonul soneriei, pe care-l apasă. Soneria zbârnâie lung.

Impiegatul, impacientat:

– Destul, domnule! Ce pofteşti?

– Dacă nu te superi, încă un pahar... mi-e sete al dracului. Az-noapte am umblat forfota cu nişte prietini... Nici n-am dormit... ştii...

După o pauză:

– Nu-i aşa că se cunoaşte că n-am dormit?

– Ba bine că nu!

– Pe unde n-am fost!

Aprodul vine. Domnul, cu multă politeţe:

– Drăguţă, dacă nu te superi, m-aş ruga... încă un pahar cu apă...

Aprodul iese. Domnul, către impiegat, cu delicateţe:

– Aveţi mult de lucru?

Impiegatul:

– Nici prea-prea, nici foarte-foarte... potrivit.

Aprodul aduce paharul. Domnul îl bea pe nerăsuflate; către aprod:

– Mersi.

Apoi către impiegat:

– Daca nu te superi, te-aş ruga... batista...

– Domnule! strigă impiegatul; înţelege odată că nouă nu ne plăteşte statul aici ca să stăm de vorbă; avem treabă; n-avem vreme de conversaţie... Spune: ce pofteşti? Aici n-are voie să intre nimeni fără afaceri. Ce afacere ai?

– Ce afacere?

– Da! ce afacere?

– Am dat o petiţiune... Vreau să ştiu ce s-a făcut. Să-mi daţi un număr.

– Nu ţi s-a dat număr când a i dat petiţia?
– Nu.
– De ce n-ai cerut?
– N-am dat-o eu.
– Da' cine?
– Am trimes-o prin cineva.
– Când? În ce zi?
– Acu vreo două luni...
– Nu ştii cam când?
– Ştiueu?
– Cum, nu ştii? Cum te cheamă pe d-ta?
– Nae Ionescu.
– Ce cereai în petiţie?
– Eu, nu ceream nimic.
– Cum?
– Nu era petiţia mea.
– Da' a cui?
– A unui prietin.
– Care prietin?
– Unul Ghiţă Vasilescu.
– Ce cerea în ea?
– El, nu cerea nimic.
– Cum, nu cerea nimic?
– Nu cerea nimic; nu era petiţia lui.
– Da' a cui?
– A unei mătuşi a lui... ştia că viu la Bucureşti şi mi-a dat-o să o aduc eu.
– Cum o cheamă pe mătuşa lui d. Ghiţă?
– Nu ştiu.
– Nu ştii nici ce cerea...
– Ba, mi se pare că cerea...
– Ce?
– Pensie.

Impiegatul, ieşindu-şi din caracter şi zbierând:

– Domnule, aici este Regia monopolurilor! aici nu se primesc petiţii pentru pensii! Du-te la pensii, acolo se primesc petiţii pentru pensii!

– Aşa? la pensii, care va să zică?

Merge la sonerie, apasă butonul; soneria zbârnâie foarte lung.

– Destul, domnule!

– Uite ce e: dacă nu te superi, te-aş mai ruga pentru un pahar cu apă.

Aprodul intră.

– Uite ce e, drăguţă, dacă nu te superi, te-aş mai ruga pentru un pahar cu apă.

Aprodul iese.

Impiegatul bufneşte şi scrie cu ochii aplecaţi în registru.

– Aşa?... care va să zică, la pensii?

Aprodul vine. Domnul ia paharul.

Impiegatul, după ce l-a lăsat să bea în ticnă, către aprod:

– Dă-l afară!

Domnul, plecând, foarte politicos:

– Mersi... Mă duc... Aşa? care va să zică, la pensii, care va să zică?!

„Universul", 1900, 29 sept.

LANŢUL SLĂBICIUNILOR

Am şi eu o slăbiciune, şi eu sunt om! dorinţele graţioasei mele prietene domnişoara Mari Popescu sunt pentru mine porunci, la cari mă supun cu atât mai bucuros cu cât văd că prietena mea nu abuzează niciodată de influenţa nemărginită ce ştie bine că exercită asupră-mi... De astă dată, ce mare lucru-mi cere?

„Stimate amice,

Ştiu ce prieten eşti cu profesorul Costică Ionescu şi cât nu e în stare să-ţi refuze o rugăminte. Mă-ndatorezi până-n suflet dacă obţii de la el pentru elevul Mitică Georgescu din clasa IV liceul X... la latină nota 7, fără de care, băiatul, care mi-e rudă de aproape, rămâne şi anul acesta repetent, ceea ce ar fi o mare nenorocire pentru familia lui – o familie dintre cele mai bune – şi pentru mine o mare mâhnire.

Cu cele mai afectuoase salutări, a dumitale bună prietenă,

Mari Popescu."

A! irezistibilă graţie, cum ştii de frumos să poruncеşti! şi ce bine s-a nemerit! Ionescu are şi el o slăbiciune, şi el e om! ţine la mine şi nu e în stare să mă refuze. Repede mă arunc într-o birje şi alerg la Ionescu, profesorul de latineşte.

– Dragă Costică, viu la tine sigur că n-ai să mă refuzi; ştiu cât pot conta pe amiciţia ta şi nu-mi permit a mă-ndoi un moment că în cazul de faţă, fiind vorba, mă-nţelegi, de o chestiune care mă interesează în aşa grad, încât dacă n-aş fi pe deplin convins că tu, care mi-ai dovedit totdeauna, fără să dezminţi niciodată o afecţiune, ce pot zice că la rândul meu... în fine...

– În fine, zice Ionescu, am înţeles... Nu trebuia să mă iei aşa pe departe. Vii să mă rogi pentru vreo loază de elev de-ai mei.

– Nu e loază, Costică; e un băiat dintr-o familie dintre cele mai bune: mi-e rudă.

– Cine ştie ce leneş, ce dobitoc!

– Nu-i adevărat, dragă Costică; este un băiat prea cumsecade... Să nu mă laşi!... Viu la tine sigur că n-ai să mă refuzi; ştiu cât pot conta pe amiciţia ta şi nu-mi permit a mă-ndoi un moment că în cazul de faţă, fiind vorba, mă-nţelegi, de o chestiune...

– Ei, lasă astea! ştii că ţiu la tine; ce mai încap între noi astfel de fraze banale?... Ce notă vrei să-i dau pârlitului tău de protejat?

– 7, dragă Costică...

– Apoi, dacă n-o fi ştiind nimic animalul!

– Ei, acuma şi tu! zi că nu ştie; parcă el o să fie cel dintâi şi cel de pe urmă care să treacă fără să ştie... Te rog, dragă Costică! dacă rămâne băiatul repetent încă un an, e o nenorocire pentru familia lui – o familie dintre cele mai bune – şi pentru mine o mare mâhnire...

– A! irezistibilă milogeală prietenească! zice Costică; ce bine ştii tu să porunceşti! Aide! să-ţi fac hatârul şi de data asta... să-i dau nepricopsitului 7.

– *Merci*, dragă Costică, mare pomană-ţi faci!

– Cum îl cheamă?

Eu caut repede-n buzunare scrisoarea d-rei Mari Popescu... Nu e... Zic lui Costică:

– Un moment!...

Şi ies ca din puşcă, sar în birjă şi alerg acasă... Acasă, scrisoarea nicăieri... Fuga la d-ra Popescu.

– Prea-graţioasa mea prietenă, lucrul merge bine; am obţinut de la profesor nota dorită; decât, acuma am nevoie să ştiu numele protejatului matale... Cum îl cheamă pe tânărul?

– Ţi-am scris numele în scrisoarea mea.

– Da, dar scrisoarea dumitale am rătăcit-o acasă printre alte hârtii, şi lucrul este urgent: ca să nu pierd vremea căutând-o, am venit la d-ta... Cum îl cheamă?

– Zău, nu mai ţiu minte, zice drăgălaşa mea amică; pentru că, drept să-ţi spun, madam Preotescu, o bună prietină a mea, la care ţiu foarte mult – nu sunt în stare să-i refuz nimica – m-a rugat să-ţi scriu, că ştie că ţii foarte mult la mine şi nu mă refuzi niciodată, şi

eşti prieten cu d. profesor Costică Ionescu, care ţine foarte mult la d-ta şi nu e-n stare să-ţi refuze nimic.

– Atunci, ce e de făcut? zic.

– Du-te d-ta la madam Preotescu şi întreab-o cum îl cheamă pe băiatul pe care mi l-a recomandat ca să ţi-l recomand d-tale.

– Sărut mănuşiţele.

Şi alerg la Preoteasca... Zic:

– Madam Preotescu, uite la ce am venit să vă deranjez: aţi recomandat amicei mele d-rei Mari Popescu pe un tânăr, să mi-l recomande mie, să-l recomand amicului meu Costică Ionescu, profesorul...

– Da.

– Ei! cum îl cheamă?

– Nu ţi-a scris Mari?

– Ba da, dar am rătăcit scrisoarea şi d-ra Popescu a uitat cum îl cheamă şi m-a trimis să-mi spuneţi dv.

– Eu... drept să-ţi spun... nu mai mi-aduc aminte, pentru că i-am avut numele pe o însemnărică, pe care am lăsat-o la Mari; dar putem afla de la Diaconeasca – şade aci aproape – ea m-a rugat, că ştie cât ţine Mari la mine şi d-ta nu refuzi nimic lui Mari şi d. Costică Ionescu, profesorul, pe d-ta nu te refuză niciodată.

– Atunci, zic, cum facem?

– Stăi niţel, să trimiţ să cheme pe Diaconeasca; este aci alături.

N-aştept mult. Madam Diaconescu vine. Dar, fatalitate! şi dumneaei se află în aceeaşi necunoştinţă despre numele junelui nostru protejat: însemnărica i-a dat-o amicei sale madam Preotescu.

– Ce-i de făcut?

– Aleargă la Iconomeasca!

Alerg la Iconomeasca... De acolo, la Sachelăreasca... Pe urmă la Piscupeasca... În sfârşit, am dat de izvor... Tânărul este nepoţelul lu' madam Piscupescu, băiatul surioarei dumneaei, a lu' madam Dăscălescu: Mitică Dăscălescu.

Nimic nu refuzăm – madam Piscupescu lu' madam Dăscălescu, madam Sachelarescu lu' madam Piscupescu, madam Iconomescu lu' madam Sachelarescu, madam Diaconescu lu' madam Iconomescu, madam Preotescu lu' madam Diaconescu, d-ra Popescu lu' madam

Preotescu, eu d-rii Popescu, şi mie amicul Costică Ionescu... Alerg la Costică Ionescu.

– Dragă Costică, să nu mă laşi... Viu la tine sigur că n-ai să mă refuzi, ştiu cât pot conta pe amiciţia ta şi nu-mi permit a mă-ndoi un moment...

– Lasă, omule, fleacurile...

– Să-i dai nota 7, cum mi-ai promis...

– Cui, frate?

– Lui Mitică Dăscălescu.

– Mitică Dăscălescu!... Nu ţiu minte să am vreun şcolar cu aşa nume.

– Nu se poate!

– Să vedem...

Şi se uită în cataloage.

– Nu; n-am niciunul Mitică Dăscălescu, în cursul inferior; ai făcut confuzie; trebuie să fie în cursul superior.

Alerg... de astă dată drept la madam Piscupescu.

– Madam Piscupescu, de ce clasă dă examen nepoţelul matale?

– De clasa VI.

– A! zic eu... Bine.

Şi dau fuga-napoi la Ionescu; zic:

– E în clasa VI Mitică Dăscălescu al meu.

– Atunci nu e la mine, e la Georgescu; îl cunoşti pe Georgescu?

– Nu. Tu nu-l cunoşti? ţi-e coleg.

– Ba da, ţine foarte mult la mine, nu e-n stare să-mi refuze nimic.

– Atunci, zic eu, mă rog ţie, nu mă lăsa!... ştiu că pot conta pe amiciţia ta şi nu-mi permit...

– Iar?... Eşti cu birja... hai de mă du degrabă la Georgescu.

– Haide.

Ajungem... Aştept în birje pe Ionescu. Peste câteva momente iacătă-l.

– Ai avut mare noroc c-am venit tocmai la pont; daca mai întârziam un sfert de ceas, până la două, mergea cu cataloagele la şcoală şi trecea notele în matriculă: protejatul tău avea un 3.

– Şi acuma?

– Are 7.

Uite-te, am gândit eu, ceva să zică o întârziere de câteva minute: cum poate nenoroci pe un tânăr! Rămânea Mitică Dăscălescu iar repetent, cu toate că ţine la el atâta mamiţă-sa Dăscăleasca, la care ţine Piscupeasca, la care ţine Sachelăreasca, la care ţine Iconomeasca, la care ţine Diaconeasca, la care ţine Preoteasca, la care ţine mult graţioasa Popeasca, la care ţiu foarte mult eu, la care...

„Moftul român", 1901, 24 iunie.

FIVE O'CLOCK

Five o'clock pe englezeşte însemnează *cinci ceasuri.* În lumea mare, fiecare damă-şi hotărăşte o zi pe săptămână *(jour fixe)*, când primeşte, la ceasurile cinci după-amiazi, vizite şi face musafirilor tratație cu ceai; de aceea se mai zice şi *five o'clock tea,* adică pe româneşte *ceaiul de la cinci ceasuri.* În genere, damele din lumea mare publică în carnetul lui Claymoor, spre ştiinţa numeroaselor lor cunoştinţe, ziua lor de primire. De exemplu, citim în *l'Indépendance roumaine:*

„Madame Esméralde Piscopesco, five o'clock tea tous les jeudis." [16]

Azi e joi. Haide, zic eu, la *madame* Piscopesco.

Feciorul în frac şi cu mănuşi albe mă introduce în salonul splendid al somptuosului *hôtel Piscopesco.* Dar nu văz pe nimeni... A! în fund! auz, în salonaşul intim de cel mai pur stil Louis XV, ciripind pe-ntrecute, ca doi scatii, două glasuri de coconiţe. Merg acolo. Madam Mândica Piscopesco cu surioara sa, madam Tincuţa Popesco. Cocoana Mândica mă întâmpină cu graţia-i obicinuită. Mărturisesc drept... Am mare slăbiciune de ceea ce francezul numeşte *la causerie*[17], şi de aceea frecventez bucuros cercurile *mondains.* Îmi place adică, pe româneşte, să stau de vorbă cu damele din lumea mare. Găsesc în conversaţia lor mult mai multă graţie decât în conversaţia bărbaţilor. Femeile ştiu să spună o mie şi o sută de nimicuri într-un mod mult mai interesant decât spun bărbaţii lucrurile cele mai serioase... O floare, o panglicuţă, o deosebire d-abia simţită între două nuanţe, un nimic, distilate prin mintea subtilă a unei femei şi exprimate prin acele dulci modulaţiuni de voce şi prin jocul acela încântător al luminilor ochilor, capătă, pentru mine cel puţin, un farmec indicibil. Iată-mă

---

[16] Doamna *Esméralde Piscopesco primeşte la ceai la ora cinci în fiecare joi* (fr.).
[17] Conversaţia (fr.).

dar în elementul meu... Aci desigur am să petrec câteva momente delicioase.
Eu: Madam Piscopesco, daţi-mi voie...
Mândica: Vii tocma la pont.
Tincuţa: Ai fost...?
Mândica: Taci tu!... Las' să-l întreb eu... ai fost aseară la circ?
Eu: Am fost.
Tincuţa: Cine mai...
Mândica: Taci, soro! N-auzi? (*Către mine:*) Ai văzut pe Miţa?
Eu: Pe sora matale?
Mândica: Nu... Pe Miţa, pe Potropopeasca a tânără?
Eu: Da; era într-o lojă în faţa mea...
Mândica (Tincuţii): Ai văzut?
Tincuţa (mie): Cu cin...
Mândica: Taci!... *(Mie:)* Cu ce pălărie era?
Eu (încurcat): Cu...
(Tincuţa vrea să mă-ntrerupă.)
Mândica (astupându-i gura cu mâna): Cu o pălărie mare...
Eu (răsuflând): Da...
Mândica (Tincuţii): Ai văzut? *(Mie:) Bleu-gendarme...*
Eu: Da...
Mândica (mie): Cu pamblici *vieux-rose...*
(Eu dau din cap afirmativ.)
Mândica (Tincuţii): Te mai prinzi alda**ă**?
Tincuţa: Stăi, să vedem... *(Mie:)* Era cu bărbatu-său?
Mândica (Tincuţii): Taci tu!
Tincuţa: Apăi, lasă-mă şi pe mine, soro!... Tot tu?
Mândica (mie): Era cu Potropopescu?
Eu (încurcat): Mi se pare că...
Mândica: Nu era cu Haralàmbina?...
Eu (şi mai încurcat): Cu care Haralàmbina?...
Tincuţa: Cu mă-sa.
Eu: ...
Mândica: ...O bătrână mică, urâtă, parcă-i o smochină uscată, şi gătită-gătită...
Eu (răsuflând): Da.

Tincuța: Cu părul roșu vopsit...
Eu: Da, da...
Tincuța (Măndichii): Ai văzut?
Măndica: Ce să văz?... parcă mă-sa nu știe! *(Mie:)* A venit cineva în lojă la ele?
Eu: ...
Tincuța: Mitică...
Eu: Care Mitică?
Măndica: Ei! care Mitică...
Tincuța: Lefterescu, locotenentul...
Eu: Să mă credeți, cuconițelor, pe onoarea mea vă spun, că nu pot să zic, pentru că eu...
Măndica: Pentru că dumneata ești cavaler și nu vrei să spui.
Tincuța: Da' pe Lefterescu l-ai văzut în circ?
Eu: Mi se pare că era într-un stal, drept în fața mea.
Măndica: Lângă loja ei!... *(Tincuții:)* Ai văzut? Ai înțeles acuma pontul?... Vezi, daca ești proastă?
Tincuța: Peste poate!
Eu (aruncând o privire pe fereastră și văzând o trăsură închisă, care a tras la scară): Vorbești de lup și madam Potropopesco la ușe.
Tincuța: Ea!
Măndica: Vezi ce obraznică e!...
Eu (având un presentiment și luându-mi pălăria): Doamnelor, dați-mi voie să vă salut... îmi pare bine că vă găsesc totdeauna vesele și grațioase... Eu trebuie să mă retrag.
Tincuța (tăindu-mi calea): Așa degrab'?
Eu: Vă asigur că... o afacere... urgentă...
Măndica (acoperindu-mi ușa): Fără să iei măcar un ceai?
Eu (apăsat din ce în ce mai mult de negrul meu presentiment): Parol...
Măndica: Tocma acu?
Tincuța (smulgându-mi pălăria): Peste poate! *(Eu, trebuind să cedez, cad zdrobit pe un puf.)*
Feciorul: Madam Potropopesco.
(Măndica se face roșie, Tincuța vânătă, eu galben. Madam Mița Potropopesco apare, uimitoare de frumusețe și de toaletă ca

totdeauna, purtând pălăria bleu-gendarme. *Cele trei dame se sărută foarte afectuos.)*

Miţa: E un ger afară, maşer, că nu-ţi poţi face o idee... Daca o ţinea aşa toată noaptea, se duce dracului rapiţa!

Eu: Nu crez... Am vorbit cu arendaşi...

Miţa: Aş! nu mi-a scris azi Potropopescu al meu?

Măndica (Miţii): Ai fost aseară...

Tincuţa (Măndichii): Taci tu! Las' să-ntreb eu. *(Miţii:)* Ai fost aseară la circ, madam Potropopesco?

Miţa: Da.

Măndica: Sin...

Tincuţa: Taci!... *(Miţii:)* Singură?

Miţa: Nu; cu maman.

Tincuţa: Cu maman?... Bravo!

Eu (sculându-mă): Doamnelor, eu...

Măndica (împiedicându-mă să-mi iau pălăria, şi încet): Tocma la pont? *(Merge să apese nasturele soneriei.)*

Tincuţa: Şi... era multă lume la circ?

Miţa: Foarte multă.

Măndica (sunând prelungit): Ce slugi dobitoace!

(Feciorul vine.)

Măndica: Nu te-am chemat pe dumneata; treaba dumitale e să stai la uşe; unde e dobitoaca de Roza? Ce face cu ceaiul?

(Feciorul iese.)

Tincuţa (Miţii): Era cineva dintre cunoscuţi?

Miţa: Mai nimeni... Era Costandineasca, Dumitreasca, Vasileasca, Georgeasca, Ogretinencile...

(Roza subreta apare.)

Măndica: Ce faci cu ceaiul ăla?

Roza: E gata, coniţă.

Măndica: Apăi, de ce dracu nu-l aduci odată?

Roza: E gata, în salon.

Măndica: Atunci, de ce nu spui, proasto!

(Roza pleacă bombănind.)

Măndica: Să nu bombăneşti, obraznico!

(Toată vremea asta, madam Tincuța Popesco tace, bătându-se pe palma stângă cu un cuțit de sidef pentru tăiat corespondența; pe când madam Potropopesco se consideră în oglindă, drăcuindu-și un cârlionț rebel din frunte, care nu vrea să stea cum trebuie. Madam Piscopesco cu un gest degajat ne poftește în salonul cel mare la ceai. Un samovar și un serviciu de argint cu coroană de conte dasupra monogramei E.P. – Esméralde Piscopesco – de toată frumusețea.)

Tincuța (Miții): Apropo, nu mi-ai spus cine mai era la circ.

Mița: Ba, ți-am spus... Ogretinencile...

Tincuța: Nu... Dintre bărbați...

Mița: Dintre bărbați?

(Eu trec repede din salonaș și-mi iau pălăria.)

Măndica: Nu iei ceaiul?

Eu (ținându-mi în sus și bine pălăria): Ba da.

Tincuța: Mitică... nu era?

Mița: Mitică? ...nu știu care Mitică...

Tincuța: Lefterescu!... sublocotenentul!

Eu (frigându-mă cu ceaiul, către Măndica): Pardon, eu trebuie să...

Mița (râzând foarte veselă, către Tincuța): A! Lefterescu! Mitică al dumitale...

Tincuța: Ba al dumitale, obraznico!

Mița: Ba al tău, mojico!

(Eu, scăpând din mână paharul cu ceai, împing pe madam Piscopesco cât colo, dau în lături pe fecior și într-o clipă sunt în curte. În poartă întâlnesc pe bravul Lefterescu.)

Eu: Un' te duci?

Mitică: La *five o'clock*, la madam Piscopesco.

Eu: Fugi, nenorocitule!

„Universul", 1900, 25 febr.

HIGH-LIFE

Tânărul Edgar Bostandaki este suplinitor la catedrele de muzică, desen, gimnastică, scrimă şi religie de la gimnaziul clasic înfiinţat de curând în urbea sa natală. Gimnaziul are până acuma numai clasa întâia şi e întreţinut de comună; se speră că la anul viitor se vor completa patru clase, trecând totul pe seama statului. Deşi încărcat cu predarea a cinci cursuri importante de gradul secundar, tânărul suplinitor găseşte destulă vreme să frecventeze societatea înaltă din localitate, unde trece drept un perfect gentilom. În adevăr, Edgar este un tânăr care are multe succese în saloanele din Târgul Mare. Vorbeşte franţuzeşte de când era mic şi se pricepe foarte bine la mode şi confecţiuni, aşa că nu o dată este consultat asupra acestui capitol. Profesia de cronicar *hïgh-life* nu este uşoară, fiindcă trebuie să scrii despre dame, şi damele sunt dificile, pretenţioase, capriţioase. Spui de una o vorbă bună, superi pe alta; spui rău de alta, atunci nu mai poţi pretinde că eşti un om galant; insişti cu deosebire asupra uneia, dai loc la bănuieli; neglijezi pe vreuna, îi inspiri o ură primejdioasă. Mai ales într-o societate foarte restrânsă şi foarte aleasă ca societatea din Târgul Mare, un cronicar de salon trebuie să-şi drămuiască atenţia cu cea mai mare stricteţă. Grea profesie, ce-i drept; însă tânărul Bostandaki, om de spirit şi cu educaţiune distinsă, a fost parcă născut a fi cronicar *hïgh-life*. Cronicele lui, în formă de corespondenţă, le publică într-un ziar cotidian din cel mai apropiat oraş mare de provincie.

Dar, va zice cineva:

– Bine! Însă cronicarul este şi el om, mai ales dacă e tânăr; trebuie să aibă şi el simpatiile şi preferinţele, antipatiile şi aversiunile sale. El stă într-un colţ al salonului cu carnetul său în mână şi priveşte la vârtejul valsului; în acest vârtej, ochii lui

trebuiesc să deosibească între toate pe câteva, mai grațioase, și, între aceste câteva mai grațioase, pe una, nentrecută, adorabilă.

– Ei, da, răspunz eu, înțeleg ce spuneți. Însă cronicarul de salon trebuie să-și calce pe inimă, să fie discret și imparțial. Și asta n-o poate oricine, cum o poate Turturel.

– Care Turturel?

– Edgar Bostandaki... Turturel este numele pe care i l-au dat în copilărie, alintându-l, papaia, mamaia și duduile, surorile mai mari... Turturel – așa-i că sună bine? – este pseudonimul destul de transparent cu care Edgar își semnează cronicele.

Ei! și totuși, cât de corect și de discret, cât de galant și de imparțial, însuși Turturel a greșit odată un *carnet mondain*.

Din inițiativa unui comitet compus de damele din înalta societate a Târgului Mare, reședința subprefecturii Plășii de Mijloc, s-a dat în saloanele otelului Regal de acolo „Un mare bal filantropic, al cărui venit se va împărți giumatate în folosul umanității suferinde și giumatate pentru sporirea fondului de întreținere a gimnaziului clasic local, până la trecerea lui în bugetul statului". Maiorul a oferit muzica militară, pe care a adus-o cu trenul de la reședința prefecturii.

A fost un bal cum nici într-o capitală de județ nu se poate mai splendid. Damele, pline de devotament pentru nobilul scop al petrecerii, s-au întrecut în toalete. Uniforma și fracul au fost minunat reprezentate, deși frac nu purtau decât subprefectul, primarul și Turturel; restul sexului urât purtau unii redingotă, alții jachetuță scurtă. Onorurile balului le-au făcut comitetul damelor, sub președința tinerei doamne Athenaïs Grégoraschko, soția subprefectului. S-a petrecut până la șapte dimineața, când aurora cu degetele ei de roză a venit să bată la ușa orizontului și să stingă cu privirile ei lumina petroleului, amintind infatigabililor dănțuitori că trebuie, cu regret, să se despartă.

A doua zi, d. Turturel punea la postă pentru gazetă un *carnet mondain*, cu notița: „Rog a se trimite, după obicei, 50 de exemplare pi adresa me". Seara, cronicarul citea în fața comitetului damelor, al cărui secretar era, darea de seamă asupra rezultatului operei de binefacere. De prisos să reproducem textul întreg al acestei lucrări de caracter oficial. Ne mărginim a-i da concluziunile: „Venit brut,

575 lei; cheltuieli, 368 lei; beneficiu net, 207 lei; 103 l. 50 b. pentru sporirea fondului de întreţinere a gimnaziului; 103 l. 50 b. pentru umanitatea suferindă".

După ce au mulţumit comitetului de dame, d. Edgar Bostandaki în numele gimnaziului, iar d. primar în numele umanităţii suferinde, şedinţa oficială s-a ridicat. Apoi s-a-nvârtit un maus. Peste două zile, iată că mult aşteptatele exemplare din *Voacea zimbrului* sosesc. Ele conţin cronica atât de dorită: *Cum se pitrece la noi...*

Extragem la întâmplare câteva rânduri:

„...Sâmbătă sara s-a ţinut în fine la noi strălucitul bal filantropic sub prezidenţia graţioasei doamne Athenaïs Grégoraschko, născută Perjoiu...

...O enormă afluenţă de tot ce Târgul Mare are mai distins, fiecare ţinând să mulţumească încântătoarei prezidente iniţiatoare, preaamabila doamnă Athenaïs Grégoraschko...

...În acordurile muzicii militare, care intonează cu destul brio *un vals vaporos, perechile pornesc ca duse pe nişte valuri, în cari se pierde conştiinţa, iar timpul pare că s-a oprit pe loc ca să admire cum trec în vârtej fierbinte, uimitor, nebunesc, atâtea ş-atâtea flori, parcă smulse de vântul aprig al pasiunii... Doamna Athenaïs Grégoraschko, regina adorabilă a valsului adorat...*

...Dar, la un semnal, uşile din fund se deschid... Supeul! Un moment de odihnă pentru această zvăpăiată tinereţe, un moment de odihnă şi de reconfortare!... Doamna Athenaïs Grégoraschko face onorurile, luând loc în capul mesei, cu graţia nespusă care o caracterizează...

...Dopurile pocnesc, pare c-am fi la un atac de tiraliori, care nu sparie deloc pe bravii convivi... şampania curge-n valuri. Doamna Athenaïs Grégoraschko dă semnalul şi aci; ridicând în sus cupa plină de delicii, ca divina Hebe, atinge de buzele răci buzele sale calde, cu acea delicateţă poetică cu care fluturelul atinge caliciul unui miozotis...

...Dar muzica ne cheamă. Trăiască valsul! Doamna Athenaïs Grégoraschko, infatigabilă silfidă..."

Aici o îngrozitoare greşală de tipar... A doua zi, duminică dimineaţa, la cafeneaua din centru, spiritualul cronicar *high-life*citea mai multor tineri din localitate *carnetul* lui: *Cum se pitrece la noi.* Tinerii îl ascultau cu multă admiraţie şi poate cu mai multă invidie: e desigur fericit un tânăr care dispune, pe lângă talentul stilului, de o coloană de publicitate, ca să se facă, firește, atât de plăcut damelor! Pe când se comenta articolul şi autorul căuta să explice amicilor săi ce înseamnă „divina Hebe" şi „calici", iată că deodată intră d. subprefect, Raoul Grégoraschko, soţul „infatigabilei silfide". D. subprefect salută în dreapta şi în stânga cu gravitate, apoi, drept în faţa lui Edgar Bostandaki şi cu un ton neobicinuit de aspru:

– Domnule Turturel! Uite-te la mine... Te opresc, magariule, să faci *de mauvaises plaisanteries*[18] pi conta doamnei Grégoraschko, soţia mè!

Apoi face un ocol prin cafenea, bufnind:

– *A-t-on jamais vu pareille insolence!*[19]

Edgar nu pricepe deloc... Însă Raoul se întoarce iar şi, gesticulând cu cravaşa, de care nu se desparte niciodată:

– Altă dată, dacă-ţi mai permiţi di aieste, îţi rup urechile!

– Dar...

– Urechile! M-ai înţăles? *Espèce d'imbécile!*[20]

Şi iese turbat, făcând să şuiere aerul sub jocul cravaşei. Toată lumea rămâne uimită. Din ce pricină?... Hebe?... Calici?...

– Nu înţeleg deloc, zice Turturel, dând din umeri cu totul nedomirit.

Pe când fiecare caută cu de-amănuntul să găsească în cronică motivul penibilei scene, iată că intră în cafenea d. maior Edmond Buzdrogovici, graţie amabilităţii căruia opera filantropică avusese concursul graţios al muzicei militare. Fără să salute şi vădit foarte supărat, Edmond se apropie de Edgar, cu aşa pas şi aer straşnic, încât Edgar se ridică drept în picioare în faţa lui Edmond.

– Domnule! zice Edmond fierbând ca un samovar; dumneata eşti acela care scrii porcăriile aieste?... Răspunde!

---

[18] Glume proaste (fr.).
[19] Cine a mai pomenit aşa obrăznicie! (fr.).
[20] Imbecilule! (fr.).

Şi-i vâră lui Edgar gazeta sub nas. Edgar, ferindu-se, răspunde hotărât:

– Da!

– N-o fost şi madam Buzdrogovici, soţia mè, la bal?

– Ba da!

– Atunce, di madam Buzdrogovici, soţia mè, pentru ci n-ai pominit nimică?... nici chiar numele!... Să fi fost fără compliment – nu pretinde!... dar nici macar numele!?

– Domnule maior...

– Mişălule! strigă Edmond.

Şi, scurt mişcarea! Până să-i zică unul dintre amici „Ăra! da' stăi, bri omule!" îi trage două palme vajnice şi iese.

– Nu mai înţăleg nimică, pi onoarea mè! zice Edgar şi iese şi el.

„Universul", 1899, 24 dec.

TELEGRAME

Onor. prim-ministru

Bucureşti.

Directoru prefecturi locale Raul Grigoraşcu insultat grav dumnezeu mami şi palme cafine[21] central. Ameninţat moarte. Viaţa onorul nesigure. Rugăm anchetaţ urgent faptu.

Costăchel Gudurău
avocat, aleg. coleg. I, fost deputat.

*

Onor. prim-ministru

Bucureşti.

Repet reclama telegrama No... Petiţionat parchetului. Procoror lipseşte oraş mănăstire maici chef. Substitut refudat pără vini procoror.. Tremur viaţa me, nu mai putem merge cafine. Facem responsabil guvern.

Costăchel Gudurău
avocat, aleg. coleg. I, fost deputat.

*

Procuror tribunal X...

Anchetaţi urgent scandalul Costăchel Gudurău cu directorul prefecturii şi raportaţi imediat.

Ministrul Justiţiei.

---

[21] Lucrul se petrece, după toate probabilităţile, într-un oraş moldovinesc; citiţi prin urmare moldoveneşte: *cafiné* (n.a.).

*

Ziarului „Aurora română",

Bucureşti.

Az pitrecut scenă nostimă piaţa noastră. Madam Atenaisa P. al cărui nume trecem sub tăcere, care părăsit soţul cetăţean onorabil, pentru romanse cu individ infam localitate, întâlnind nefericitul soţ, capatat bună lecţie moralitate în public, care aprobat. Această fimee fără inimă neroşind ameninţat cu sbiri puteri, deoarece complicele directoru prefecturi.

Corespondent.

*

Onor. prim-ministru

Bucureşti.

A doua oară atacat palme picioare piaţa endependenţi acelaş bandit director scandalos însoţit sbiri. Situaţia devenit insuportabilă. Oraş stare asediu. Panica domneşte cetăţeni.

Costăchel Gudurău
avocat ecţetera.

*

Procuror trib. X...

Repet ordinul telegrafic. Cercetaţi imediat incidentul directorului prefecturii cu Costăchel Gudurău la cafeneaua centrală şi în Piaţa Independenţei şi raportaţi urgent.

Ministrul Justiţiei.

*

Onor. prim-ministru

Bucureşti.

Faceţ înceta atacuri contra fratemeu Costăchel bandă infamă talari ziua meaza mare sub conducerea personală directorului Raul Grigoraşcu. Reclamat tronului.

Iordăchel Gudurău
mari propietar, aleg. col. I,
fost senator.

*

M. sale regelui

Sinaia.

Banditi regimului acest secol lumină bagiucurind constituţia ce aţi giurat, voit ucidi di două ori cafine central şi piaţa endependenţi fratemeu fost reprezentant naţiuni. Victima frică merge telegraf sigur al treilea atentat banditi. Implorăm garanţia vieţi onorului contrar siliţi face justiţie singuri. Trăiască Dinastia.

Iordăchel Gudurău
mari propietar, aleg. col. I,
fost senator.

*

Procuror trib. X...

Pentru ultima oară repetăm ordinul privitor scandalul Costăchel Gudurău. Dacă până mâne dimineaţă n-avem raportul dv., veţi fi considerat ca demisionat.

Ministrul Justiţiei.

*

Ecs. sale ministru Justiţiei

Bucureşti.

Raport.

Cercetat imediat cazul şi cu respect raportez urgent.

Acu cinci zile duminecă, fiind absent anchetă judeţ, orele 2 p.m. directorul prefecturi Raul Grigoraşcu aflacafine central jucând table cu căpitan Pavlache intedenţă. Mare devenă foarte iritat pronunţat Dumnezeu mami, nu personal cineva, ci ghinion. Atunci Costăchel Gudurău care sta altă masă criticând guvernul gura mare, sculat şi apostrofând directoru strigat *ba pe al măti* şi ridicat bastonu. Directoru parând răpide lovitura aplicat agresorului palme şi promiţând cavalireşte duel. Agrisorul plecat înjurând amenin̦ând guvern de bandiţi, propriile cuvinte.

Cu respect adaog spre cunoştinţa dv. între ambi suscitaţi ură veche cauză politica şi familie. Fimeea nepotului lui Costăchel Gudurău, anume Albert Gudurău, unul din capii înverşunaţi opoziţie locală, divorsată, iar ei bănuiesc Raul directoru cauza divorsului, acuzând trăieşte cu mencionatu concubinagiu, dar vrând s-o iee socie legitimă, care reclamat restituţiunea dotei şi parafernei[22] di 2 mii lei obţinând titlu executoriu, iar opoziţia promis răzbunare pretinzând paraferna cheltuită cu luxul di notoritate publică.

În consecinţă alaltaieri nepotul lor însoţit de moşii lui pândind piaţă fosta socie insultato public foarte grav. Dama chemat sergent stradă care nefiind niciunul urcat birje un cal plecând degrab huiduită di toţi trii şi cu vorbe triviale incapabile a vi le reproduce. Sosit imediat directoru prefecturi ofensat poliţai ipistaţi cerut cont. Dar agrisori fugind, directoru prins Costăchel şi întrebat *pentru ce insulţi dame mişălule* şi apucat de pept, dar el răspuns, *să nu mai dai mizerabile canalie*, încât directoru apărânduse tras două palme, atunci agrisorul smucind voit fugi şi directoru prima furie lovindul piciorul spate gios.

---

[22] Avere asupra căreia soţia îşi păstrează drepturile de administrare şi de folosinţă.

Cred nu trebuie dăm altă urmare, părâ parchetul nu sezisat în regulă.

Binevoiţi, d-le ministru etc.

Procuror trib. X...

*

Directorul prefecturii X...

Vă invit căutaţi aplanarea diferendului cu familia Gudurăilor. Contrariu, puneţi guvernul în situaţiune prea delicată. Nu convine acum, în aşteptarea campaniei electorale, ca agenţi superiori ai autorităţii să dea loc la scandaluri, din toate punctele de vedere regretabile.

Ministrul de Interne.

*

D-lui ministru de Interne

Bucureşti.

Interese familie obligă părăsi funcţiune. Rog dar respectuos primi demisia me postul director prefecturii pe ziua di poimâne când prefect întoarce congediu.

Raoul Grégoraschco.

*

Onor. prim-ministru

Bucureşti.

Fratemeu Costăchel Gudurău avocat, alegător col. I, fost reprezentat naţiuni legitimă aparare contra treilea atac mişelesc bandiţi ameninţând viaţa, fost az arestat procoror. Victima arest torturată ca inchiziţă. Cuţitul os.

Iordăchel Gudurău
mari propietar, aleg. col. I,
fost senat.

*

Ministre intérieur

Bucarest.

N'acceptez point démission cousin Raoul. Pauvre jeune homme, embêté par cochons opposition, veut faire coup de tête. Ne point se fier aux criailleries de ces canailles. Si Raoul se retire, ce crétin de préfet capable de tout compromettre. Pourrais plus garantir situation locale. Se duce dracului giudeţul[23].

Ami
Général Grégoraschco.

*

Procuror trib. X...

Raportaţi imediat cauza arestării lui Costăchel Gudurău. Ar fi bine să înceteze odată scandalurile de acolo. Purtarea parchetului dv. lasă de dorit. Cercetaţi dacă arestatul suferit maltratări arest. Avem denunţări că ar fi fost torturat poliţie. Răspundeţi telegrafic.

Ministrul Justiţiei.

*

Directorul prefecturii jud. X...

În interesul serviciului, demisia respinsă. Rămâneţi la post.

p. *Ministru de Interne*
secretar general Z...

[23] Nu primiţi cumva demisia vărului Raul. Bietul băiat, plictisit de porcii opoziţiei, vrea să-şi facă de cap. Nu trebuie dar crezământ chelălăiturilor acestor canalii. Dacă Raul se retrage, rămpitul de prefect e capabil să compromită tot. N-aş mai putea garanta situaţia locală.

*

Ecs. sale ministru Justiţiei

Bucureşti.

Bandă desperată opozanţi îndârjiţi sub conducerea Costăchel Gudurău, Iordăchel Gudurău şi nepot Gudurău, Albert divorsat Atenaisa Perjoiu, atacat directoru prefecturi faţă grădina primării. Acesta aparat bastonu, lovit cap Iordăchel, Costăchel tras revolver spart glob lampa centrul grădini electrică. Panică, asasin arestat. Luăm prim interogatoriu. Garantăm invenţiuni fictive torturile.

Procuror trib. X...

*

M. sale regelui

Sinaia.

Fratemeu Costăchel omorât torturi secret beciurile poliţiei locale. Familia orfană cerem liberarea cadavrului reclamând satisfacţie la picioarele tronului. Trăiască Dinastia.

Iordăchel Gudurău
mari ecţetera, ecţ.

*

Procuror trib. X...

Aci denunţare Costăchel Gudurău mort arest în urma torturilor. Vă facem răspunzător. Răspundeţi la moment, dacă nu vreţi să fiţi telegrafic destituit.

Ministru Justiţiei

*

Ecs. sale ministru Justiţiei

Bucureşti.

Costăchel Gudurău liberat az dimineaţă lipsă probe intenţie asasinat. Împacat cu directoru. Pupat toţi piaţa endependenţi. Mâne sară logodna Raul madam Atenaisa Perjoiu. Dânsa renunţat orce pretenţie revandicare parafernă de la Albert Gudurău, dând înscris primit toată suma.

Adineaori ora două post meridiane avocatul statului Pamfil mort subit cafine central. Medic primar constatat caz apoclepsie celebrală.

În consideraţia vechimii mele di magistrat procuror de aproape douăzeci şi trii di ani, fiind înaintat în vrăstă şi o familie numeroasă devenind misiunea de minister public pre gră pentru mini, vă rog respectos a mi se acorda mie postul de avocatu statului, pe care o voiu îndeplini cu zel şi activitate.

Binevoiţi, etc.

Vechi procuror trib. X...

*

D. preşedinte al Consiliului

Bucureşti.

Avocat public Pamfil mort subit. Raportându-mă la depeşa confidenţială de azi noapte, cu respect stăruiesc a se numi în postul rămas vacant persoana ştiută, de care acuma garantez.

p. *Prefectul de X...*
Directorul Raoul Grégoraschco.

*

D-lui Costăchel Gudurău, avocat, fost deputat etc.

Bucureşti.

În urma bunelor recomandaţii din localitate şi în consideraţia titlurilor dv., d. ministru al domenelor v-a numit avocat al statului în locul decedatului Antonache Pamfil. Cu poşta de mâne primiţi decretul oficial.

Şeful de cabinet
al Ministerului Domenelor.

„Universul", 1899, 15 oct.

CĂLDURĂ MARE

Termometrul spune la umbră 33° Celsius... Subt arşiţa soarelui, se opreşte o birje, în strada Pacienţei, la numărul 11 bis, către orele trei după-amiaz'. Un domn se dă jos din trăsură şi cu pas moleşit s-apropie de uşa marchizei, unde pune degetul pe butonul soneriei. Sună o dată... nimic; de două, de trei... iar nimic; se razimă în buton cu degetul, pe care nu-l mai ridică... În sfârşit, un fecior vine să deschidă.

În tot ce urmează, persoanele toate păstrează un calm imperturbabil, egal şi plin de dignitate.

Domnul: Domnu-i acasă?

Feciorul: Da; dar mi-a poruncit să spui, dacă l-o căuta cineva, c-a plecat la ţară.

D.: Dumneata spune-i c-am venit eu.

F.: Nu pot, domnule.

D.: De ce?

F.: E încuiată odaia.

D.: Bate-i, să deschidă.

F.: Apoi, a luat cheia la dumnealui când a plecat.

D.: Care va să zică, a plecat?

F.: Nu, domnule, n-a plecat.

D.: Amice, eşti... idiot!

F.: Ba nu, domnule.

D.: Zici că nu-i acasă.

F.: Ba-i acasă, domnule.

D.: Apoi, nu ziseşi c-a plecat?

F.: Nu, domnule, n-a plecat.

D.: Atunci e acasă.

F.: Ba nu, da' n-a plecat la ţară, a ieşit aşa.

D.: Unde?

F.: În oraş.
D.: Unde!?
F.: În Bucureşti.
D.: Atunci să-i spui c-am venit eu.
F.: Cum vă cheamă pe dv.?
D.: Ce-ţi pasă?
F.: Ca să-i spui.
D.: Ce să-i spui? de unde ştii ce să-i spui, daca nu ţi-am spus ce să-i spui? Stăi, întâi să-ţi spui; nu te repezi... Să-i spui când s-o-ntoarce că l-a căutat...
F.: Cine?
D.: Eu.
F.: Numele dv....?
D.: Destul atâta! mă cunoaşte dumnealui... suntem prieteni...
F.: Bine, domnule.
D.: Ai înţeles?
F.: Am înţeles.
D.: A!... Spune-i că să ne-ntâlnim negreşit.
F.: Unde?
D.: Ştie dumnealui... Da' să vie neapărat.
F.: Când?
D.: Când o putea.
F.: Prea bine.
D.: Ai înţeles?
F.: Am înţeles.
D.: A!... şi dacă vede pe amicul nostru...
F.: Care amic?
D.: Ştie dumnealui!... să-i spuie că nu s-a putut reuşi cu afacerea ştiută nimic, fiincă am vorbit cu persoana... Nu uita!
F.: Se poate să uit?
D.: ...şi zice că acuma e prea târziu, dacă n-a venit la vreme; căci dacă venea măcar cu câteva zile înainte, altă vorbă! poate că s-ar fi putut... Ţine minte!
F.: Ţiu, domnule...
D.: ...deoarece nu plecase încă mătuşa persoanei care s-a dus pentru ca să dea arvună tutorelui minorilor, şi el nu aflase încă,

deoarece nu-i spusese nepotul cocoanei, cu care era afacerea ca şi terminată, dacă mai avea răbdare până luni seara, când trebuie neapărat să se-ntoarcă avocatul, fiincă s-a dus cu o hotărnicie; dar acuma, cu regret, este imposibil din mai multe punte de vedere, care le ştie dumnealui... Aşa să-i spui.

F.: Bine, domnule.

Domnul pleacă... Feciorul dă să-nchiză... Domnul se-ntoarce.

D.: A!... ştii ce? nu-i spune nimic, fiincă poate nu ţii minte exact persoanele. Trec eu mai bine deseară să-i spui... La câte vine d. Costică seara la masă?

F.: Care d. Costică?

D.: Stăpânu-tău.

F.: Care stăpân, domnule?

D.: Al tău... d. Costică.

F.: Pe stăpânu-meu nu-l cheamă d. Costică; e propitar...

D.: Ei! şi dacă-i propitar?

F.: Îl cheamă d. Popescu.

D.: Şi mai cum?

F.: Cum, mai cum?

D.: Fireşte... Popescu, propitar... bine... şi mai cum?

F.: Nu pot să ştiu.

D.: Nu-l cheamă Costică Popescu?

F.: Nu.

D.: Nu se poate.

F.: Ba da, domnule.

D.: Apoi vezi?

F.: Ce să văz?

D.: Îl cheamă Costică?

F.: Ba, Mitică.

D.: Mitică?... peste poate!... Ce stradă e aici?

F.: Numărul 11 bis...

D.: Nu e vorba de 11 bis.

F.: A zis domnul că nu vrea să puie 13, că e fatal.

D.: N-are a face 13... Eu te-ntreb de stradă. Ce stradă e asta?

F.: Strada Pacienţii...
D.: Strada Pacienţii?... imposibil!
F.: Nu, domnule, e strada Pacienţii.
D.: Atunci, nu e asta.
F.: Ba-i asta.
D.: Nu.
F.: Ba da.
D.: Eu caut din contra strada Sapienţii, 11 bis, strada Sapienţii, d. Costică Popescu.
F.: Aşa?
D.: Aşa.
F.: Atunci, nu e aici.
D.: Foarte bine.

Domnul pleacă şi merge la birje. Birjarul doarme pe capră. Caii dorm la oişte.

Domnul: Haide, birjar!
Birjarul: Nu slobod... este muştiriu, mo roc...
D.: Care muştiriu?
B.: Nu ştii la mine, mo roc...
D.: De unde l-ai luat?
B.: Ghe acolò, mo roc.
D.: Apoi, nu sunt eu?
B.: Iè! la domnu este, mo roc.

Domnul suie... Birjarul trage bice... Caii se deşteaptă şi pornesc. Domnul se ridică-n picioare, la ceafa birjarului.

D.: Ascultă-mă; ştii dumneata unde e strada Pacienţii?
B.: Ala nu ştii, mo roc.

O babă trece. Domnul opreşte birja.

Domnul: Mă rog, jupănească, ştii dumneata unde e strada Pacienţii?
Baba: Asta e, măiculiţă.
D.: Ei, aş!... Teribil e de ramolită!... Mână-nainte, birjar!

Birja porneşte. Domnul face semn să oprească la o băcănioară în colţ, unde pe prag moţăie la umbră un băiat cu şorţul verde.

Domnul: Tânărule, ce stradă e asta?
Băiatul: Strada Pacienţii...
D.: Eşti un prost!... Înainte, birjar!

Birja merge încă o bucată bună... Un sergent de stradă stă pe o bancă la poarta unei curţi mari. S-a descălţat de cizme, să-şi mai răcorească picioarele. Domnul face semn; birja opreşte.

Domnul: Sergent!
Sergentul: Ordonaţi!
D.: Mă rog, nu ştii dumneata unde e strada Pacienţii?
S.: Chiar asta e.
D.: Imposibil.
S.: Da, domnule, asta e.
D.: ...la d. Popescu, numărul 11 bis...
S.: Ei, da, mai sus, pe mâna stângă, nişte case galbene-n curte, cu marchiză...
D.: A!... Atunci feciorul e un stupid!... Mersi!... întoarce, birjar!

„Moftul român", 1901, 18 mai.

BÙBICO...

Nouă ceasuri şi nouă minute... Peste şase minute pleacă trenul. Un minut încă şi se-nchide casa. Repede-mi iau biletul, ies pe peron, alerg la tren, sunt în vagon... Trec de colo până colo prin coridor, să văz în care compartiment aş găsi un loc mai comod... Aci. O damă singură, şi fumează, atât mai bine! Intru şi salut, când auz o mârâitură şi văz apărând dintr-un paneraş de lângă cocoana capul unui căţel lăţos, plin de funde de panglici roşii şi albastre, care-ncepe să mă latre ca pe un făcător de rele intrat noaptea în iatacul stăpânii-sii.

– Bùbico! zice cocoana... şezi mumos, mamă!

„Norocul meu, gândesc eu, să trăiesc bine!... Lua-te-ar dracul de javră!"

Bùbico se linişteşte puţin; nu mai latră; îşi retrage capul în paneraş, unde i-l acopere iar cocoana cu un tărtănaş de lână roşie; dar tot mârâie înfundat... Eu, foarte plictisit, mă lungesc pe canapeaua din faţa cocoanii şi-nchiz ochii. Trenul a pornit... Prin coridor umblă pasajeri şi vorbesc. Bùbico mârâie arţăgos.

– Biletele, domnilor! zice conductorul, intrând cu zgomot în compartimentul nostru.

Acum Bùbico scoate capul foarte sus şi, vrând să sară afară de la locul lui, începe să latre şi mai grozav ca adineaori. Eu întind biletul meu conductorului, care mi-l perforează. Conductorul face un pas către cocoana, care-şi caută biletul ei în săculeţul de mână, pe când Bùbico latră şi chelălăie desperat, smucindu-se să iasă din paner.

– Bùbico, zice cocoana, şezi mumos, mamiţo!

Şi-ntinde biletul. Când mâna conductorului s-a atins de mâna cocoanei, Bùbico parc-a-nnebunit. Dar conductorul şi-a terminat treaba şi iese. Cocoana îşi înveleşte favoritul mângâindu-l

„mumos"; eu mă lungesc la loc închizând ochii, pe când Bùbico mârâie înfundat, ca tunetul care se tot depărtează după trecerea unei grozave furtuni. Acum nu se mai aude deloc. Dar auz hârşâitul unui chibrit: cocoana îşi aprinde o ţigaretă... încă nu mi-e somn. De ce n-aş aprinde şi eu una? A! de degrabă să nu pierz trenul, am uitat să-mi iau chibrituri. Dar nu face nimic... S-o rog pe mamiţa lui Bùbico... Scot o ţigaretă, mă ridic şi dau să m-apropiu de cocoana. Dar n-apuc să fac bine o mişcare, şi Bùbico scoate capul lătrându-mă mai furios decât pe conductor; latră şi chelălăie şi tuşeşte şi...

– Bùbico, zice cocoana, şezi mumos, mamiţico!

„Lovi-te-ar jigodia, potaia dracului!" zic în gândul meu. N-am văzut de când sunt o javră mai antipatică şi mai scârboasă... Daca aş putea, i-aş rupe gâtul.

În zbieretele desperate ale lui Bùbico, mamiţica îmi dă s-aprind. Îi mulţumesc şi m-aşez în locul cel mai depărtat din compartiment, de teamă că n-am să mai pot rezista pornirii şi am să-i trag la cap când şi l-o mai scoate din paner.

– Frumuşel căţel aveţi, zic eu cocoanii după câteva momente de tăcere; da' rău!

– Aş! nu e rău, zice cocoana; până se-nvaţă cu omul; dar nu ştiţi ce cuminte şi fidel este, şi deştept! Ei bine! e ca un om, frate! doar că nu vorbeşte...

Apoi către paner, cu multă dragoste:

– Unde-i Bùbico?... Nu e Bùbico!...

Din paner se aude un miorlăit sentimental.

– Să-i dea mama băieţelului zăhărel?... Bùbico! Bùbi!!

Băieţelul scoate capul cu panglicuţe... Mamiţa-l degajează din ţoalele în cari dospeşte-nfăşurat şi-l scoate afară. Bùbico se uită la mine şi mârâie-n surdină. Eu, apucat de groază la ideea că nenorocitul ar încerca să mă provoace, zic cocoanei:

– Madam! pentru Dumnezeu, ţineţi-l să nu se dea la mine! eu sunt nevricos, şi nu ştiu ce-aş fi în stare... de frică...

Dar cocoana, luând în braţe pe favorit şi mângâindu-l cu toată duioşia:

– Vai de mine! cum crezi d-ta?... Noi suntem băieţi cuminţi şi bine-crescuţi... Noi nu suntem mojici ca Bismarck...

– Ha? zic eu.

– Bismarck al ofiţerului Papadopolinii.

Dându-mi această explicaţie, cocoana scoate din săculeţul de mână o bucăţică de zahar:

– Cui îi place zăhărelul?...

Bùbico (făcând pe bancă sluj frumos, cu toată cletinătura vagonului): Ham!

– Să-i dea mamiţica băiatului zăhărel?

Bùbico: Ham! Ham!

Şi apucă bucăţica de zahar şi-ncepe s-o ronţăie... Cocoana scoate din alt săculeţ o sticlă cu lapte, din care toarnă într-un pahar; apoi:

– Cui îi place lăptic?

Bùbico (lingându-se pe bot): Ham!

– Să-i dea mamiţica lăptic băiatului?

Bùbico (impacient): Ham! Ham!

„Ah! suspin eu în adânc; lua-te-ar hengherul, Bùbico!"

Dar cocoana apropie paharul aplecat de botul favoritului, care-ncepe să lăpăie, şi lăpăie, şi lăpăie, până când un pasajer se arată la uşa compartimentului nostru, uitându-se-năuntru. Bùbico se opreşte din lăpăit şi se porneşte să latre ca o fiară, cu ochii holbaţi şi muşcând în sec şi clănţănind din dinţi, şi tuşind şi...

„Vedea-te-aş la Babeş, jigăraie îndrăcită!" gândesc eu, şi prin mintea mea încep să treacă fel de fel de idei, care de care mai crudă şi mai infamă.

Pasajerul s-a retras de la geam. Bùbico s-a potolit. Cocoana toarnă iar lapte-n pahar şi bea şi dumneei. Eu simţ cum mă năvălesc, din ce în ce mai irezistibile, ideile negre.

– *À propos*, zic eu, madam, vorbeaţi adineaori de Bismarck... al...

– Al ofiţerului Papadopolinii...

– Ei! ce e Bismarck?

– Un dulău de curte... Era să mi-l omoare pe Bùbico... Papadopolina are o căţeluşă, Zambilica, foarte frumuşică! şade alături de mine; suntem prietene; şi dumnealui (arată pe Bùbico), curte teribilă! (Către Bùbico:) Craiule!... (Către mine): Mizerabila

de servitoare, o dobitoacă! i-am spus, când l-a dus afară de dimineaţă – că nu ştii ce curat e! – zic: „Bagă de seamă să nu scape, să se ducă iar la Papadopolina, că-l rupe Bismarck..." dulăul ofiţerului, care şade cu chirie la ea. (Tuşeşte cu mult înţeles.) Eu nu ştiu ce făceam pân casă, când auz afară chelălăituri şi ţipete... Strig: „Bùbico! Bùbico! unde e băiatul?!". Alerg... Mi-l aducea dobitoaca pe braţe; d-abia-l scoseseră ea şi Papadopolina şi soldatul ofiţerului din gura dulăului. Ce să-l vezi?... tăvălit, leşinat şi moale ca o cârpă. Zic: „Vai de mine! moare băiatul!". Stropeşte-l cu apă! dă-i cu odicolon la nas!... Ce-am pătimit, numai eu ştiu... Două săptămâni a zăcut... Am adus şi doftor. Da-n sfârşit, slava Domnului! a scăpat... (Către Bùbico:) Mai merge la Zambilica băiatul?

Bùbico: Ham!

– Să te mănânce Bismarck... craiule!

– Ham! ham!

Şi sare de pe bancă jos în vagon şi apucă spre mine.

– Cocoană! strig eu, ridicându-mi picioarele; eu sunt nevricos, să nu se dea la mine, că...

– Nu, frate! zice cocoana, nu vezi că vrea să se-mprietinească? Aşa e el: numaidecât simte pe cine-l iubeşte...

– A! zic eu, având o inspiraţie infernală; a! simte pe cine-l iubeşte... vrea să ne-mprietenim?... Bravo!

Şi pe când căţelul se apropie să mă miroasă, iau un pacheţel de bonboane, pe cari le duc în provincie la un prietin; îl deschid, scot un bonbon şi, întinzându-l în jos, cu multă blândeţe:

– Cuţu, cuţu! Bùbico băiatul! Bùbi!

Bùbico, dând din coadă, se apropie mai întâi cu oarecare sfială şi îndoinţă, apoi, încurajat de blândeţea mea, apucă frumos bonbonul şi-ncepe să-l clefăie.

– Vezi că v-aţi împrietinit! zice cocoana cu multă satisfacţie de această apropiere.

Apoi îmi spune genealogia favoritului... Bùbico este copilul lui Garson şi al Gigichii, care era soră cu Zambilica a Papadopolinii, ceea ce, care va să zică, însemnează că Zambilica este mătuşa lui Bùbico după mamă... În timp ce cocoana-mi povesteşte, eu, înfrânându-mi

aversiunea şi dezgustul în favoarea unui scop înalt, întrebuinţez cele mai înjositoare mijloace spre a intra în bunele graţii ale nepotului Zambilichii. Şi-n adevăr, Bùbico se tot apropie de mine, până se lasă să-l iau în braţe. Simţ că mi se bate inima de teamă ca nu cumva, printr-o mişcare, ori privire, să trădez un plan mare ce l-am croit în adâncul conştiinţei mele. Cocoana nu se poate mira îndestul de prietenia ce-mi arată Bùbico, pe când eu cultiv cu stăruinţă această prietenie atât de scumpă mie, prin mângâieri şi bonboane.

– Ei vezi! cum v-aţi împrietinit... Ce e, Bùbico? ce e, mamă? iubeşti pe domnul? da?

Şi Bùbico răspunde, gudurându-se-n braţele mele:

– Ham!

– Aşa? ai trădat-o care va să zică pe mamiţica?... craiule!

Bùbico: Ham! ham!

– Trebuie să fii om bun! Nu trage el la fitecine...

– Fireşte, coconiţă; simte cânele; are instinct.

Când zic acestea, iată că trenul se opreşte în Crivina.

Pe peron se aud lătrături şi ceartă de câni. Bùbico dă să se smucească din braţele mele; eu îl ţiu bine; el începe să latre îndârjit către fereastra vagonului. Trenul porneşte iar, şi Bùbico, întorcând capul către partea de unde s-aude depărtându-se cearta semenilor lui, latră mereu; eu îl mângâi, să-l potolesc; el, când nu se mai aude nimic, ridică botul spre tavan şi începe, în braţele mele, să urle... în braţele mele!

„Ah! Bùbico, zic eu în sine-mi, mângâindu-l frumos de capu-ţi!... vedea-te-aş mănuşi!"

Dar Bùbico urlă mereu.

– Doamnă, zic eu, rău faceţi că-l ţineţi aşa de aproape pe Bùbico şi acoperit aşa în căldură, poate să turbeze... Chiar aşa, aici e prea cald.

Şi zicând acestea, mă scol cu Bùbico-n braţe şi m-apropiu de fereastra vagonului. Pun pe Bùbico binişor jos lângă mamiţa lui, şi cobor geamul, aplecându-mă să respir. Afară, noapte neagră ca şi ideile mele.

– Bine faci! să mai iasă fumul de ţigară, zice cocoana.

Intrăm pe podul Prahovii... Mă-ntorc, iau o bonboană, i-o arăt lui Bùbico, care s-apropie de mine bâţâind frumuşel din coadă.

„Pe memoria lui Plutone şi a fidelului său Cerber! zic eu în gând; jur că au minţit acei cari au cântat instinctul cânilor! E o minciună! Nu există!"

Bùbico îmi ia bonboana; îl iau iar în braţe şi mă dau lângă fereastră, ridicându-l în dreptul deschizăturii. Aerul răcoros, trecându-i pe la bot, face mare plăcere lui Bùbico. Scoate limba şi respiră din adânc.

– Să nu-l scapi pe fereastră!... pentru Dumn...

Dar n-apucă mamiţica să rostească-ntreg sfântul nume al Creatorului, şi Bùbico dispare ca un porumbel alb în neagra noapte, înapoi spre Bucureşti, zburând – la Zambilica, probabil. Mă-ntorc cu faţa spre cocoana şi, prezentându-i mânile goale, strig exasperat:

– Doamnă!

Un răcnet!... A-nnebunit cocoana!

– Repede, doamnă, semnalul de alarmă!

O duc la semnal şi o-nvăţ cum să-l tragă. Pierdută de durere, execută mişcarea cu o supremă energie. Trenul, stop! pe loc. Cletinătură colosală. Emoţie generală-ntre pasajeri.

– Cine? cine a dat alarma?

– Dumneaei! zic eu către personalul trenului, arătând pe cocoana leşinată.

Trenul se pune din nou în mişcare. La Ploieşti, cocoana s-a deşteptat din leşin; zdrobită de nenorocire, trebuie să răspunză la procesul-verbal ce i se dresează pentru întrebuinţarea semnalului. Pe când, în mijlocul pasajerilor grămădiţi, cocoana se jeleşte, eu m-apropiu de urechea ei şi, cu un rânjet diabolic, îi şoptesc răspicat:

– Cocoană! eu l-am aruncat, mânca-i-ai coada!

Ea leşină iar... Eu trec ca un demon prin mulţime şi dispar în noaptea neagră...

„Moftul român", 1901, 29 apr.

MOMENTE ȘI SCHIȚE

MITICĂ

– Mitică... şi mai cum?

– E destul atâta: Mitică – de vreme ce şi dumneata îl cunoşti tot aşa de bine ca şi mine. Fireşte că trebuie să-l cunoaştem: îl întâlnim atât de des – în prăvălii, pe stradă, pe jos, în tramvai, în tramcar, pe bicicletă, în vagon, în restaurant, la „Gambrinus" – în fine pretutindeni.

Mitică este bucureşteanul *par excellence*[1]. Şi fiindcă Bucureştii sunt un mic Paris, şi Mitică, se-nţelege, este un mic parizian.

El nu e nici tânăr, nici bătrân, nici frumos, nici urât, nici prea-prea, nici foarte-foarte; e un băiat potrivit în toate; dar ceea ce-l distinge, ceea ce-l face să aibă un caracter marcat este spiritul lui original şi inventiv.

Mitică este omul care pentru fiecare ocaziune a vieţii găseşte un cuvânt de spirit la moment, şi pentru asta simpaticul parizian al Orientului este foarte căutat şi plăcut în societate.

Mitică are o magazie, un arsenal, o comoară de vorbe, de întrebări, de răspunsuri, cari fac deliciile celor ce au fericirea să-l cunoască.

Mai cu seamă pe provinciali, micul nostru parizian îi *epatează* cu verva lui scânteietoare.

El, de exemplu, inventează pe negândite vorbe ca: „Cea mai frumoasă fată din lume nu poate da decât ce are!"

sau:

„Viaţa este un vis, moartea o deşteptare!"

ori:

„Ei! madam Popescu, nu există roză fără spini!"

Închipuiţi-vă ce efect fac toate astea asupra spiritului doamnei Popescu!

---

[1] Prin excelenţă (fr.).

Dar toate astea sunt vorbe sentimentale, lirice, melancolice, şi deşi şi-n genul acesta Mitică este destul de tare, e încă şi mai tare în genul uşor, picant şi ironic.

„În genul acesta, cel puţin, pot pentru ca să zic că n-am rival!" zice Mitică – şi cu drept cuvânt.

Exemple...

*

Când n-are tutun, îţi cere „o ţigară... suvenir".

*

Când merge să se-mprumute cu bani:

– Unde ai plecat, Mitică?

– La vânătoare de lei.

*

Îi zici:

– Mitică, faci cinste?

– Nu pot, monşer, că mă strânge un ciorap.

*

Până în anul 1900, când mă-ntâlnea la Sf. Vasile, îmi zicea:

– De un an nu ne-am văzut!

Dar în anul acela l-am găsit în seara de 31 decembre la „Gambrinus", tot acolo l-am întâlnit a doua seară, la 1 ianuarie.

L-am salutat; s-a făcut că nu mă cunoaşte. După multă stăruinţă, şi-a adus în fine aminte cine sunt:

– Scuză-mă, neică, a zis Mitică, te uitasem: e un secol de când nu ne-am mai văzut!

*

Ceri într-o băcănie:

– Băiete, o ţuică!

– Nu-i da, domnule, c-o bea! zice Mitică.

*

– Am deseară lojă la operă; mergi cu mine? zice Mitică.
– Merg... Ce se cântă?
– Relaş, în cinci acte!

*

Intri la „Gambrinus"; te apropii de Mitică şi-l saluţi; el îţi răspunde amabil:
– Adio!
Îl saluţi la plecare; el îţi răspunde:
– Să-mi scrii!

*

– Ai parale, Mitică?
– Nu umblu cu metal; mi-e frică de trăznet.

*

– Birjar! slobod? întreabă amicul nostru.
– Da, conaşule!...
– Atunci, du-te-acasă.

*

– Dă-mi cusurul[2]! zic negustorului.
– Nu-i da, domnule, întrerupe Mitică; dumnealui n-are niciun cusur.

*

Un prieten ghindoc se-ntinde să-şi ia pălăria dintr-un cuier prea-nalt. Mitică îi strigă:
– Pune o coală de hârtie sub picioare!

[2] Restul.

*

Mitică zice despre un prietin destituit:

– L-a înaintat...

– ?...

– L-a făcut inginer de poduri...

Şi când e în culmea vervei adaogă:

– ...detaşat cu serviciul în Cişmegiu: dă muştele afară!

*

Te plângi lui Mitică de cine ştie ce; el nu vrea să asculte, fiindcă „petiţie fără timbru nu se primeşte".

*

La restaurant:

– Laurt ai? întreabă el.

– Este... .

– Dă-mi vreo câţiva centimetri.

*

În loc de „usturoi", zice „vanilie sârbească", în loc de „vin", zice „flanelă de Drăgăşani", şi-n loc de „bilet de bancă", „poza lui Traian".

*

Când pleacă pe jos, te invită:

– Hai, că te iau în dreapta.

*

Mitică se urcă pe platforma dinainte a tramvaiului electric; vagonul porneşte; în culmea vitezei, deodată amicul nostru strigă manipulantului:

– Opreşte! ţi-a căzut biciul!

*

Mitică stă cu mai mulţi prietini în colţ la Continental, pe Piaţa Teatrului. Un prietin salută şi sare pe platforma din urmă a tramvaiului, care merge către Sf. Gheorghe:

– Arde-l, birjar! strigă Mitică.

*

– În toiul alegerilor, unde-şi pune Mitică al meu candidatura?
– La Bucureştii-Noi.
– La ce colegiu?
– La colegiul al patrulea[3].

*

Te doare măseaua. Ce doctorie îţi recomandă Mitică?

– Rădăcină de cleşte.

*

Ai cerut o bere şi o laşi să-i treacă puţin spuma; Mitică zice:

– Bea-ţi berea, că se răceşte.

*

La „Gambrinus":

Mitică, la plecare, către băiatul care a servit:

– Băiete, mi se pare că mi-a picat o băncuţă; vezi, daca o găseşti, mi-o dai înapoi deseară; dacă nu, ia-o tu bacşiş.

*

– Câte ceasuri sunt, Mitică?
– Câte a fost ieri pe vremea asta.

*

– Apropo, zice Mitică, de câţi ani eşti?
– De... atâţia.
– Tocmai cât măgarul mitropolitului!

[3] În vechiul sistem electoral nu erau decât trei colegii.

*

Ţi-ai cumpărat o blană nouă. Te întâlneşti cu Mitică. În loc de „s-o porţi sănătos!“ îţi zice:

– Bravos! blană ai; acuma, junghi îţi mai trebuie!

*

– Ţi-aş face curte, domnişoară, zice Mitică unei tinere telegrafiste, dar vai! n-am curaj; ah! ştiu cât eşti de crudelă!

– Cum, domnule Mitică? de unde ştii?

– Parcă eu n-am aflat cum baţi depeşile!

*

Mitică te roagă să pui o vorbă bună la Ministerul de Război, dacă ai vreun prieten, ca s-o numească pe soacră-sa „moaşă militară“.

*

Trenul de plăcere merge-ncet; Mitică zice:

– A ostenit caii.

Ori, mai bine:

– A uitat să dea grăunţe la cai!

Trenul se opreşte la o staţie; Mitică:

– A oprit, să le dea apă.

*

E polei.

Cade un domn. Mitică strigă:

– Chegle-carambol!

Cade o damă:

– S-a rupt gazometrul!

Ş. cl., ş. cl., ş. cl.

Al dracului Mitică!

„Universul“, 1900, 14 ian.

DIN „SCHIȚE NOUĂ“ (1910)

DUMINICA TOMII

M-am dus să fac o vizită confratelui şi amicului meu Tomiţa de ziua lui. L-am găsit într-o stare foarte proastă, plimbându-se de colo până colo ca o hienă în cuşca ei şi văitându-se de durere; toată noaptea nu putuse închide ochii din pricina unei măsele.

L-am povăţuit să meargă la un dentist.

– Nu pot, *mon cher.*

– De ce nu poţi? ţi-e frică?... Cu metodele de astăzi, nu simţi nici cât o pişcătură de purece.

– Nu de frică; nu pot, că am de lucru; trebuie să dau până-n două ceasuri cronica mea la gazetă. La trei, vine băiatul de la tipografie să mă execute... şi cu durerea asta sunt incapabil să scriu un rând măcar. De o sută de ori de aseară m-am aşezat pe scaun, am pus mâna pe condei; dar nu e chip să m-astâmpăr... o clipă nu-mi dă pace...

Şi iar începe bietul om să se vaite şi să se plimbe ca o hienă. La un moment, se opreşte răcnind:

– E de nesuferit!... mă-mpuşc!

– Omule, zic eu, du-te la dentist!

– Ei! dar cronica mea cine o scrie?

– Ştii ce? zic; tu du-te fără frică, să-ţi scoţi măseaua; eu rămân aci; până te-ntorci, îţi scriu eu o cronică... Ai vreun subiect anume, or pot scrie despre ce mi-o da pân gând?

– Ba, chip, aveam un subiect...

– Despre ce?

– Despre credinţă şi ştiinţă... cum adică ştiinţa distruge credinţa şi nu o poate înlocui. Ştii, *à propos* de sărbători...

– Ceva nou de tot... Am înţeles, zic; du-te şi n-ai grije; aibi curaj!... cu metodele moderne...

Şi pe când Tomiţa pleacă aiurit de durere, mă şi aşez liniştit la masă şi, pe nerăsuflate, torn următoarele:

CRONICĂ

Sună clopotele... E primăvară... Sună clopotele.

Duminica Tomii... Cu această duminică se-ncheie săptămâna luminată şi prima serie a celor mai mari sărbători creştine. Ce sublimă, ce providenţială ordonare în mersul divinei tragedii a Fiului!

Umilirea, suferinţa, patimile Tatălui întrupat în Fiul; pe urmă, supliciul infamant între doi tâlhari şi Moartea; apoi, triumful asupra Morţii, învierea... În fine spulberarea ultimei umbre de îndoială a nenorocitului, care nu poate crede minunea până nu pipăie.

„Iară Toma, unul din cei doisprezece, carele se chema geamăn, nu era cu dânşii când a venit Isus.

Deci, zicea lui ceilalţi ucenici: «Am văzut pe Domnul»; iar el a zis lor: «De nu voi vedea în mânile lui semnul cuielor, şi de nu voi pune mâna mea în coasta lui, nu voi crede».

Şi după opt zile, iar erau înlăuntru ucenicii lui, şi Toma cu ei. Venit-a Isus, fiind uşile încuiate, şi a stat în mijloc şi a zis: «Pace vouă!».

După aceea a zis Tomii: «Adu-ţi degetul tău încoace şi vezi mânile mele; şi adu mâna ta şi o pune în coasta mea, şi nu fi necredincios, ci crede».

Răspuns-a Toma şi a zis: «Domnul meu şi Dumnezeul meu!».

Zis-a Isus lui: «Dacă mă văzuşi, Tomo, crezuşi; fericiţi cari nu au văzut şi au crezut...».“

Da, fericiţi; şi aşa fericit eram eu în copilărie! şi aşa era toată lumea împrejurul meu!

Cu adâncă pietate mi-aduc aminte de bisericuţa albă din mahalaua noastră! Ce limpede suna toaca de fier subt atingerea ciocanelor măiestre ale dascălului Haralambie! ce vuiet armonic făceau cele două clopote, pe care le trăgeam de frânghii, noi, copiii, pe când, de jos, de la toaca de fier, fără să se-ntrerupă, el ne striga:

„Mai încet, mă! că mi le dogiţi!“ şi ne-njura de feştila moaşe-ni, după ce ne luase la fiecare câte doi gologani de trei parale şi ouă roşii, ca să ne lase sus în clopotniţă...

Dar venerabilul nostru preot, cuvioşia-sa părintele Marinache! Îl am aci încă, dinaintea ochilor. Ce înfăţişare frumoasă! Barba lui străluceşte mândră ca un fuior de borangic alb pe patrahirul roşu. Şi ce glas! îl auz încă: „Veniţi de luaţi lumina!“ Şi când năvăleau mahalagioaicele credincioase să ia, care mai de care, lumina, cu ce ton demn de autoritate le striga: „Ho! că nu sunteţi la cocină!“

Pe urmă, evlavia aceea adâncă şi caldă, de care erau pătrunse sufletele tutulor enoriaşilor noştri, de la cel mai bătrân fără un dinte-n gură, până la cel mai tânăr încă fără dinţi!...

Ce frumos erau împodobite sfeşnicele, de la cele de aur până la cele de pacfon, cu zambile în feluri de feţe... şi un miros!... Ţiu minte cum un nepoţel al mamei Zamfirei, văduva lui Papaiani, arnăut domnesc la pensie, a greşit odată, şi, în locul sfeşnicelor umile ale bunică-si, a luat sâmbătă, de la epitaf, nişte sfeşnice mari de argint masiv ale lui jupân Sfetcu lumânărarul, ctitorul bisericii. Când a băgat de seamă această confuziune, dascălul Haralambie i-a tras băieţelului o feştilă şi două palme; după care, băieţelul a explicat dascălului cauza confuziunii: la amândouă perechile de sfeşnice, zambilele erau pembè... Chiar un om în vârstă putea greşi; darmite un copil nevinovat!

Dar apoi cozonacii şi plăcinta de drob, şi căpăţânile de miel la tavă pe orez, cu iaurt cu caimac, după opt săptămâni de fasole sleită şi de varză acră!

Şi părintele Marinache cu dascălul Haralambie cărând în curtea bisericii toată ziua, în nişte basmale mari cadrilate, recolta de ouă roşii şi de pască!

Sărmanul nostru bun protector, dascălul Haralambie! i s-a stins şi lui feştila chiar într-o săptămână luminată, din cauza unei excesiv de bogate recolte de ouă răscoapte! El trebuie să fie acuma, acolo, sus, alături cu drepţii, şi, desigur, când micii cheruvimi fac prea multe nebunii... „feştila!“

Şi, pe deasupra tutulor acestor duioase amintiri, primăverile acelea dulci, pline de speranţe-n viitor, când, precum zice aşa de

frumos poetul, „natura, ca o mireasă răpită, care a dormit, vrăjită în lanţurile de gheaţă ale unui crud uriaş răpitor, se deşteaptă fericită, graţioasă, mândră, la mângâierile dulci, duioase, molcome ale tânărului şi fierbintelui său mire, care o căuta de mult, şi care vine de departe să dezlege vraja de gheaţă cu farmecul unei sărutări de foc... el, tânărul şi zburdalnicul copil al lui Paşte-împărat; el, minunatul făt-frumos April, cu părul auriu, care o ia în braţe pe adormita fecioară, o alintă, o leagănă, o mângâie şi, cu mii şi mii de sărutări, una mai înflăcărată decât alta, o recheamă la o nouă şi strălucitoare viaţă!".

Şi-ntr-un rând, când am ieşit de la-nviere dimineaţa, un vânt şi o ploaie!... n-a fost chip să ne-ntoarcem cu lumânărelele aprinse acasă; ne-a făcut leoarcă pe toţi; încă dascălul Haralambie – asta era înainte de recolta prodigioasă – zice: „Maica ta Christache! ce vreme!... feştila!" ba, pare-mi-se c-am auzit şi „anafura!" Da' nu pot să jur, că e foarte de mult de atunci.

Unde sunteţi, voi, sfinte vremuri ale copilăriei, când credeam? când totul mă făcea să cred?

„Cred tocmai că e absurd!" aşa a zis ilustrul fiu al sfintei Monica, el însuşi sfânt, stâlp neclintit al bisericii, sfântul Augustin... *Asta* va să zică *a crede*; ... nu ca Toma geamănul, numai după ce pipăi şi pui degetul.

Da, credeam... şi eram fericit.

Astăzi? O! astăzi...

Aţi venit voi, oameni noi, cu ştiinţa, să smulgeţi din rădăcini acea plantă divină, ce-şi trăgea seva din fundul inimii noastre! şi nu v-aţi mulţumit cu atâta! peste rană, în adâncul inimilor, de teamă să nu mai fi rămas acolo un germene cât de infim, din care să poată rencolţi, aţi turnat leşia caustică, otrăvitoare, distrugătoare, otrava scepticismului, pesimismului, ateismului!...

Onoare vouă, distrugători ai fericirii umane!

Dors-tu content, Voltaire...?[4] întreb şi eu, împreună cu gingaşul, duiosul poet de zahar al Namunei[5], el, care a dat cel dintâi strigătul

[4] *Dormi mulţumit, Voltaire?* (fr.).
[5] Alfred de Musset.

de durere când a simţit că se smulge cu atâta cruzime rădăcinile credinţei din sufletele oamenilor. Şi cu multă dreptate zice nemuritorul academician francez Ernest Legouvé, în nepieritoarele sale *Soixante ans de souvenirs*[6]:

„Victor Hugo şi Lamartine sunt, în câmpul poeziei, glasul epocei lor; Alfred de Musset i-a fost ţipătul!"

Da! da! în noianul de necredinţă în care ne afundăm, când mi-aţi luat credinţa mângâietoare, fără să-mi daţi nimic alt în schimb decât scepticismul deprimant, îndoiala distrugătoare, ţipă şi sufletul meu ca al lumii întregi, împreună cu poetul... împreună cu poetul... ţipă...

Aci, sunt întrerupt: iată confratele Tomiţa; se-ntoarce radios de la dentist... cu o măsea în mână.

– Triumf! trăiască ştiinţa modernă!

Încordat asupra lucrului meu, ţip:

– Nu mă-ntrerupe, Tomiţo!

Şi urmez a scrie mai departe încheierea:

„...Mi-aţi luat cu ştiinţa voastră măseaua!... ce mi-aţi dat în schimb?... redaţi-mi măseaua!... îmi trebuie!..."

Pun puncturile şi linie de sfârşit şi, după ce Tomiţa, vesel, m-asigură că n-a simţit nici ca o pişcătură de purice, îi citesc cronica. Confratele meu îmi mulţumeşte încântat; decât – pretinde să facem numai o foarte mică modificare la încheiere: în locul măselei, să punem credinţa.

Conviu bucuros, şi cronica noastră e trimisă la tipografie.

„Universul", 1909, 6 apr.

---

[6] *Şaizeci de ani de amintiri* (fr.).

MONOPOL...

În vara anului 1907, aflându-mă în străinătate şi având în ţară daraveri, m-aşez în trenul Berlin-Bucureşti, cu gândul să m-abat o zi-două pe la Iaşi, unde să vizitez pe nişte vechi şi buni prieteni, familia Ronetti Roman.

A doua zi, mă cobor în gara Paşcani la 12.30 p.m. Numaidecât întreb cu respect pe un domn impiegat de mişcare foarte tânăr, care poartă o şapcă prea matură, odinioară desigur stacojie, „pe ce linie este tras trenul ce trebuie să plece peste câteva minute spre Iaşi"... Domnul impiegat îmi răspunde politicos că, „în legătură cu Berlin-Bucureşti, pleacă din Paşcani spre Iaşi numai un tren, la 4.10, cu sosirea la 6.5 p.m.".

– Dar...

– Ştiu, mă-ntrerupe ghicindu-mi gândul; este şi un tren cum vrei dumneata; dar acela nu umblă...

– Este, dar nu umblă?

– ...nu umblă decât pe *zezonul* băilor.

– Am înţeles, răspund eu pe jumătate domirit.

Fireşte, e prea de timpuriu, înainte de sfârşitul lui mai, să-nceapă băile... Dar nu ştiam să fie acuma şi-n Berlin pătimaşi cari vin să se caute la băile din Iaşi.

Trei ceasuri şi jumătate în Paşcani – cam prea mult!... Dar ce pitoresc!

Ce glodăraie şi colbăraie!... Ce abdomene de copii malarici! şi se joacă şi râd – cam trist, dar tot râd!... Ce grav municipalul care ţine ordinea la fântâna din piaţa gării, unde se-mbulzesc multe vite însetate!... Ce jigăraie de câni costelivi cu ochii rătăciţi şi coada-ncârligată înspre pântece, furnizori ai amicului meu doctorul Lebel!... Şi, cu tot regimul nostru protecţionist, nicio fabrică de mănuşi în tot ţinutul!... Ai de ce să ţi se rupă inima – de mila oamenilor,

[illegible], după a vitelor şi a câinilor. Bine că avem o S.P.A.[7]; să sperăm că încet-încet, cu vremea, vom ajunge s-avem şi o S.P.O.[8]

4.10... Am pornit. Mergem şi înaintăm domol în sus spre Ruginoasa, şi ne apropiem de culme.

Soarele, aplecându-se către piscurile Ceahlăului, se ascunde după grămezi uriaşe de nouri, cari se tot ridică una peste alta venind dimpotrivă, pe când largile adâncături din dreapta urcuşului nostru se-nvăluiesc treptat în umbră.

Blânda melancolie a ţarinelor moldoveneşti – un cântec de neam mâhnit, din glas copilăresc, ajungând la mine limpede din depărtare vale – închipuirea marelui sinistru de acum două luni – apropierea de Iaşi... Apoi dulci amintiri din zilele primei nesocotite tinereţi – gândiri amare din pragul cu deşarte regrete al bătrâneţii... Toate mă-mpresoară, şi care de care luptă să mă-ngenunche şi să mă copleşească... Pe lângă astea, suflarea de monstru astmatic a locomotivei şi ţăcănitul din ce în ce mai obosit al roatelor... E penibilă mişcarea în alt tempo decât al sufletului!

În sfârşit, tica-taca, încetinel, ajung cu voia lui Dumnezeu joi seara, 24 mai, în gara Iaşi, unde sunt întâmpinat nu se poate mai frăţeşte, de prietenii mei.

Mă gândesc, cum sunt obosit de drum şi de atâtea impresiuni, să mă duc repede la baie; dar îndată mi-aduc aminte de şapca odinioară stacojie: nu s-a deschis încă „zezonul". Mă mulţumesc să mă spăl la bunele mele gazde cu apă de Vichy-Celestins; apa comună de Iaşi e mult mai gustoasă şi mai hrănitoare, dar costă mai scump şi cam irită pielita, mai ales vara.

E, cum spusei, la sfârşitul lui mai. Găsesc iubitul meu Iaşi în tremurul alegerilor generale... Ce febră! peste 43 de grade; aproape să se coaguleze albumina!

Fierbe lumea de grija cea mai mare ce poate – cum să zic? – poseda pe un adevărat român – aşa-numita despuiare a scrutinului... Scrutinul este pentru noi, modernii, adică românii moderni,

[7] Societatea pentru protecţia animalelor.
[8] Societatea pentru protecţia oamenilor.

un fel de zeu, care s-arată în toată maiestatea lui despuiat: *Apollo resplendescens*[9]...

Ziua de vineri, 25 mai, mi-o consacru deci de dimineaţă să vizitez redacţia *Opiniei* (o instalaţie în adevăr europeană; chiar un telefon; cam năzuros – e încă june), unde, în calitatea mea de confrate mai în vârstă, sunt primit cu destulă consideraţie. De aci, voi să contemplu apariţia zeului – pe un potop de ploaie, să crezi că s-au rupt băierile firmamentului.

De cu noaptea a-nceput a turna, şi toarnă... Pieţele, ogrăzile, locurile virane sunt mări şi lacuri; uliţele, fluviuri şi niagare... Caii înoată; birjile plutesc; tramvaiele par nişte vaporaşe de curse intraurbane, ca la Hamburg.

Mă plâng unui amic, impiegat superior, om cu carte, de furia elementului.

– Las', coane Iancule, îmi zice, ploaia aiasta-i bună după atâtea călduri *dropicale*!

Şi mă conving că are omul toată dreptatea... De trei ori binecuvântat, *diluviu*!

1) *ad rem*[10]: căldurile au fost, ce-i drept, foarte tari şi înainte de vreme;

2) *ad locum*[11]: se spală Iaşii; nu-i vorbă, Iaşii sunt un târg tare curat; dar orşicât, cineva, cât de curat să fie, tot nu strică să se şi spele din când în când; măcar dacă nu se spală singur, să se lase spălat, şi

3) *ad personam*[12]: servitoarea bunelor mele gazde a avut ingenioasa inspiraţie să pună la gurile zgheaburilor toate cofele şi putinile din casă... Las să se premenească umplutura de mai multe ori până curge limpede de tot, şi mă spăl bine cu apă de ploaie – excelentă pentru pieliţă.

Din adâncul sufletului zic: Domnul fie lăudat! el, care ne trimite răcoare după călduri tropicale; care ne spală câteodată cu

[9] Apollo strălucitorul (lat.).
[10] Cât priveşte faptele (lat.).
[11] Cât priveşte locul (lat.).
[12] Cât priveşte persoana (lat.).

de la Ilia; care ne dă apă aşa de ieftină, mult mai ieftină decât cea de Vichy – o bagatelă.

Mă aflu, cum zisei, la *Opinia* înainte de amiazi. După ce, ca muşafir, îmi fac datoria să ţin pe tinerii confraţi, vreo trei sferturi de ceas, cu palavre, încep a pricepe că le cam stau pe suflet... Eu n-am treabă; toată ziua mi-e de petrecere; pe când ei ard în toiul bucătăriei, unii cu condeiele-n mână, altul cu telefonul la ureche, celălalt cu nasul în listele electorale... în trei-patru ceasuri trebuie s-apară foaia.

– Domnilor, zic, de-acu vă las.

– Dar de ce te grăbeşti, coane Iancule?... de ce nu mai stai oleacă, olecuţă?

Olecuţă! diminutivul acesta îmi pare un categoric superlativ.

Tineri politicoşi! nu-mi ascund pălăria, nici umbrela, nu-mi fac nicio violenţă... Mă lasă să plec... E şi vremea. În faţă, la Mitropolie, sună 5 antemeridiane... La 12 fix ziua, sună în faţă la Mitropolie 5 antemeridiane; la 12 fix noaptea, 5 postmeridiane – dar foarte regulat.

Am plecat, spre marele regret al confraţilor, pe când potopul se-nteţeşte din ce în ce. Mă urc în luntrea mea cu un triton bătrân care tuşeşte straşnic şi strănută... Simptome alarmante la aşa vârstă... Se vede bine că, în atribuţiunile amicului nostru doctorul Jocu, nu intră şi inspectarea animalelor marine.

– *Avanti, gondoliere!* strig.

Bravul gondolier îi trage câteva tritonului cu coada lopeţii. Bălăcind contra torentului, navigăm încet-încet la deal.

Unde să merg? La Smirnov, or la Ermacov? Sunt amândoi imperfecţi; dar la primul merge colegiul I; eu merg la colegiul II, cu intelectualii. Oprim la Ermacov. Debarc. Am călcat pe pământ ferm.

Sui scăricica, intru, când... simt că-mi fuge pământul de sub picioare şi, cât p-aci, dacă nu sare cineva repede să m-apuce, dau să cad pe spate înapoi afară, în valuri. Ca fulgerul mă săgeată un gând sinistru: un atac de dambla!... Sunt pierdut!... Dumnezeule! aibi milă de familia mea rămasă departe în străine locuri... Ce bucurie pe mine când, cu toată supărarea gleznei din pricina alunecării,

aflu, după primul moment de groază, că damblaua mea a fost numai nişte sâmburi de măsline risipiţi – pi gios!

Dugheana e plină de amici, toţi funcţionari publici şi profesiuni liberale[13]. Aşteaptă aci de mult să se oprească potopul, şi, aşteptând, ca să le pară timpul mai scurt, iau aperitive, ţuică, mastică, pelin, mişmaş, şi gustă mezeluri, salam, ghiudem, caşcaval, măsline...

Fireşte, mai cu seamă cum sunt vesel că n-am avut dambla, intru şi eu în combinaţie.

... Şi aperitive, şi mezeluri, şi vorbă, şi discuţie asupra „situaţiunii dificile în care se găseşte ţara în urma tristelor evenimente, ca să zicem aşa, şi-n faţa atâtor reforme ce această situaţiune le reclamă imperios, dacă ne putem pronunţa astfel" şi apoi „asupra trecutului, prezentului şi viitorului, ideilor şi programului fiecărui ales şi fiecărui candidat" – şi dezbateri, şi vorbă, şi aperitive, şi mezeluri, şi aruncăm sâmburii – pi gios!...

Dar e unu şi jumătate; m-aşteaptă la dejun. Am stat aci un ceas şi mai bine! Vezi cum trece de uşor vremea vorbind despre chestii grele!... Cu multă prudenţă, de teama unui al doilea atac, mă mişc şi vreau să-mi plătesc consumaţia. Dar amicii protestează: astăzi este rândul de plată al amicului X..., care a repurtat, ca orator la o întrunire electorală, un fenomenal succes...

Încă un rând de aperitive şi măsline, şi aruncăm sâmburii... Eu mă lipesc bine cu talpa de duşumea... şi încă un rând... cel din urmă! şi măsline, şi aruncăm...

– Socoteala! în total!

Nu-i mult! Mezeluri şi măsline, 3.15; băuturi, 17.05; total 20.20.

Amicul X..., după ce plăteşte galant, se suie în gondolă cu mine; locuieşte în drumul meu, pe un *canaletto* – să-l las acasă.

Pornim.

– Coane Iancule, îmi zice, 'm par' rău amu, după su'cesul meu, c-am cedat şi nu mi-am pus cand'atura!

[13] Profesiuni libere.

Face iconomie de silabe, probabil fiindcă mai avem puţine momente de petrecut împreună; vrea omul cât mai scurt să-mi spună cât mai multe. Şi, cum se clatină gondola pe valuri, amicul adaogă:

– Aveam o ide' de refo'mă... Nu mai me'ge, monşăr, cu ţaranii. S' beţivi!... T'eb'e un mo'opol al... ac'... (gondola se clatină) al... *ac'cololului*!...

Ne-am oprit. Ne pupăm în gondolă ca doi patricieni de pe timpul ilustrului doge Francesco Morosini. Se dă jos încetinel pe trotuarul plin de apă şi intră, leoarcă de ploaie, pe portalul bătrânului său *palazzaccio*[14].

– Ia sama (îi strig), pe *San Giovanni, padrone mio!*[15] nobilul meu senior, să nu-ţi fi rămas vreun sâmbure de măslină pe talpă!

El se-ntoarce-n loc, smulge cu vârful degetelor o sărutare unsuroasă de pe buze şi mi-o aruncă magnific din depărtare.

Sunt opt ceasuri şi trei sferturi... Gondola aşteaptă... îmi iau rămas bun de la graţioasa mea gazdă şi plec cu Ronetti Roman la gară.

După ce-i mulţumesc de afectuoasa primire, urc în vagon.

– Amice, zic, ştii d-ta cu ce mă duc eu de la Iaşi la Bucureşti?

– ...Cu trenul.

– Da, cu trenul, firește; dar nu numai cu trenul, merg şi cu o idee...

– ?...

– ...O idee de reformă!

– !?...

– Trebuie de înfiinţat numaidecât un monopol al ac'*cololului*...

Trenul s-a pus în mişcare... M-aplec pe uşa vagonului:

– ...la sate! ...pentru rurali!

„Opinia", 1907, 16 nov.

[14] Mic palat (it.).
[15] Sfântul Ion, patronul meu! (it.).

O CRONICĂ DE CRĂCIUN...

Într-o urâtă dimineaţă, pe la sfârşitul lui noiemvrie – ploaie, ninsoare, vifor, să nu scoţi un câne afară din bordei – chem pe cel mai încercat colaborator al *Revoltei naţionale* şi-i zic:

– Stimate domnule Caracudi, dumneata, care de atâta timp ne-ai dat ca reporter dovezi de strălucită imaginaţie, eşti designat să faci ziarului nostru un important serviciu.

– Care, domnule director?

– Scoatem de Crăciun un număr „literar, ştiinţific şi artistic". Avem în sertare destulă materie; vom face o frumoasă selecţiune. Ne lipseşte numai cronica specială pentru sărbătoarea Naşterii... Ce zici?

– Cu plăcere...

– Crăciunul cade luni; trebuie să apărem cel mai târziu joi la 21 de dimineaţă... un număr de lux, îngrijit, nu rasolit ca numerele cotidiane; bine aranjat, tipărit frumos şi nu ciuruit de greşeli...

– Binenţeles; ...dar...

– Dar ce?

– ...Ia priviţi afară, ce vreme!

În adevăr, e un vifor strajnic.

– Ce are a face vremea, zic eu, cu cronica noastră?

– Nu prea are; dar... mă cheamă părintele la masă; mereu îmi face semne: i-e foame – s-a sculat de dimineaţă.

Părintele este socrul confratelui. Domiciliază împreună, tocma peste drum de redacţia noastră, în curtea bisericii Sf. Ion. De pe prispa caselor se vede drept în redacţia noastră, şi viceversa, firesţe. Vara, când ţine ferestrele deschise, îl cheamă reverendul pe ginere-său din gură: „Ignate, gata!". Iarna, îi face semne. De aceea, Caracudi lucrează totdeauna la masa de la fereastră.

– Prin urmare, zic, nu te mai ţiu... ne-am înţeles: o cronică de Crăciun – „Betleemul, staulul, ieslea, steaua, magii ş.cl." – nici mai

lungă de trei, nici mai scurtă ca două coloane... Mi-ai luat măsura, ca un bun ciubotar ce eşti, calapodul mi-l cunoşti... încalţă-mă, iubite confrate, încalţă-mă frumos!

Drept orce răspuns, iubitul confrate deschide fereastra, pe unde dă năvală-năuntru ca un vrăjmaş viforul d-afară, şi strigă tare peste drum:

– La moment! să puie ciorba!

Apoi mă salută şi iese.

De prisos să fac istoricul căsniciei excelentului nostru colaborator. Mă mărginesc a reproduce câteva documente, după *Revolta naţională*, în ordinea lor cronologică; sunt ieşite toate din pana interesatului, prin urmare mai presus de orice bănuială de partialitate:

„Aflăm cu deosebită plăcere că aseară, 11 ianuarie, s-a celebrat, în biserica Sf. Ion, căsătoria valorosului nostru colaborator Ig. Caracudi cu gentila domnişoară Florica, eminenta profesoară de istorie, fiica sf.-sale părintelui stavroforul Pantelie Bârzescu.

Nuni au fost simpaticul şi iubitul nostru maestru, directorul Revoltei naţionale, *cu graţioasa sa consoartă.*

Felicitările noastre cele mai călduroase.“

Către finele aceluiaşi an, la 21 decemvrie, a doua zi de sf. Ignat, *Revolta* inserează în fruntea informaţiunilor:

„Aflăm cu deosebită plăcere că gentila doamnă Florica Ig. Caracudi, eminenta profesoară de istorie, a dat aseară naştere unui drăgălaş băieţel Traian.

Fericită coincidenţă! În aceeaşi zi, norocosul tată, valorosul nostru colaborator, d.. Ig. Caracudi, a împlinit 35 de ani.

Felicitările noastre cele mai călduroase.“

Peste un an şi două luni, iar „aflăm cu deosebită plăcere“, minus „fericita coincidenţă“, şi-n loc de Traian, Decebal.

După un an şi o lună, întocmai; dar, în loc de Decebal, Aurelian.

La anul în cap, asemenea; însă, în loc de Aurelian, Mircea.

Nu trec bine unsprezece luni, şi iar „aflăm“; numai, în loc de Mircea, Dan.

Pe toţi, de la Traian până la Dan inclusiv, eu i-am botezat. Care va să zică, vine că suntem rude prin alianţă cu familia Caracudi şi cu părintele stavroforul; de aceea, sf.-sa îmi zice: „n'ne Iancule!“.

*

După plecarea valorosului, caut să-mi aranjez materiile din sertare pentru numărul de lux... Ia să vedem ce putem stoarce cu foarfeca, această presă idraulică a redacţiei.

Artă fără tendinţă şi tendinţă cu artă sau *Artă cu tendinţă şi tendinţă fără artă* – 65 de file, cu *va urma* – studiu estetic de palpitantă actualitate!

Rolul presei ca a patra putere în statul constituţional modern (sfinte Ignate!) – 77 de file, şi fireşte cu *va*...

În pustiul lumii mari, novelă – o sută de file, format ministerial, foarte mărunt şi clar scrise, fără cea mai mică ştersătură sau îndreptare... Asta nu poate fi supusă presei idraulice: totul, silabă după silabă, trebuieşte cu scumpătate respectat... vom da numai începutul în numărul special, şi va urma în numerele cotidiane, vreo treizeci de foiletoane duble – un noroc pentru *Revolta*!... Admirabilă povestire!

În pustiul lumii mari este istoria unui băiat de la ţară, care, după ce face studii înalte, la noi şi-n Europa, ajunge profesor în mare vază la Bucureşti. Suflet curat, plin de avânt, de iluziuni şi de ideal, ca orice copil sănătos din popor, caută în lumea mare, unde este introdus de un coleg sceptic – lume putredă de corupţie – un suflet, să-l înţeleagă... în zadar!... Măşti pe obrazuri; în inimi, perfidie! fard şi minciună! chlorozâ şi parfum! putrigai în poleială!

Dezgustat de acest „pustiu", se duce-n vacanţa mare acasă, la ţară, de unde a plecat aşa de demult. Acolo, i se redeşteaptă toate amintirile sfintei copilării: i le povestesc cu drag şi pe rând, fiecare cu glasu-i particular, căsuţa părintească, hanul, aria, pătulul, moara, pârâiaşul, clopotele de la biserică şi de la gâtul vitelor ce se-ntorc seara-n sat; apoi, potecuţele, păduricea, dealul, valea, soarele, luna, stelele, cântecul pasărilor sălbatice şi domestice; în fine, picăturile de ploaie, adiarea vântului, miresmele fâneţelor ş.cl.

Încântat de atâtea tainice povestiri, el se-ntâlneşte la horă, într-o duminică, cu Neacşa, fată vânjoasă, roşie ca un bujor, şi „nefardată", care nu ştie franţuzeşte, nici nu dansează bostonul

şi cake-walk; dar care vorbeşte o românească pură, plină de farmecul originalităţii folclorice, şi joacă hora şi bătuta, brâul şi ghiindia, de dârdâie pământul, pânădă de mal pe toţi flăcăii satului, ba şi pe alţii, veniţi de prin satele vecine de dor să joace cu dânsa...

El, transportat, supunându-se unei mişcări „lăuntrice", îi face un compliment – ea, asudată, îi arde o palmă; el se vâră s-o ia-n braţe – ea îi trage un pumn în falcă; el se-ndeasă mereu s-o sărute – ea îi zice: „O! călca-te-ar!" şi-i dă un brânci de-l aruncă grămadă în şanţul drumului... El se scoală d-acolo zdruncinat, oftează din adânc, se scutură frumos, merge drept la tatăl Neacşei – moş Oancea Tureatcă, un bătrân român neaoş, cuminte şi vesel, vestit pentru păcăliturile şi glumele lui, şapte poştii de jur împrejur – şi... cere mâna bujorului de fată.

E estetic, fiind natural şi logic... Ceea ce se numeşte *le coup de foudre* (dragoste ca trăsnetul) se explică mai mult decât la oraşe la ţară, unde nu se pomeneşte încă de paratonere... Mâna cerută este, după nazurile de rigoare ale copilei, acordată... Nuntă mare cu descripţia amănunţită a tutulor străvechilor datine române, atât de originale şi de pitoreşti... şi eroul e fericit.

„Uf! am scăpat de pustiul lumii!"

Zicând acestea, dă să-şi îmbrăţişeze nevasta, de faţă cu atâţia veseli nuntaşi.

„Astâmpăr'te, mă! loi-te-ar!..." zice pudică Neacşa, ferindu-se de indiscreta pornire a legitimului şi repezindu-l cât colo...

Toţi nuntaşii fac mare haz, iar înţeleptul bătrân, moş Oancea Tureatcă, un fel de „povestea vorbei" în carne şi-n oase, zâmbind cu adânc înţeles, şopteşte:

„Vezi ce face pustia de dragoste, vere?... Aolică, ce-am ajuns, să iubim pe subt ascuns!"

Şi aşa se sfârşeşte frumoasa povestire la fila o sută – prea degrabă!... păcat!

Desigur, nu sunt un om mulţumit de sine însuşi... înţeleg destul de bine cu cât de nesuficiente mijloace m-au înzestrat zânele ursindu-mă carierii pline de-nalte răspunderi, nobilei misiuni de publicist român. Cu toate astea, niciodată n-am simţit sub coastele

din stânga dureroasa (după cât văd la alţii) rozătură a viermelui invidiei. Slavă ţie, Doamne! în inima mea destule rele au putut încăpea; dar n-a fost locşor într-însa şi pentru groaznicul parazit verde!... Şi totuşi, simt nespusă mâhnire la vederea unui pachet de atâtea file format ministerial, curat şi mărunt scrise... A! de ce nu poate şi pana mea, alergând făr-a se poticni, străbate întinsele albe câmpii?... Cum nu ştiu şi eu birui pe nerăsuflate candoarea câtorva testele de hârtie?... Pentru ce, crude ursitoare, nu e-n stare şi mâna mea seacă să toarne atâtea generoase torente şi cascade de proză?

Pe când fac tristele mele reflexiuni, intră, plouat ca un căţeluş lăţos, tânărul şi simpaticul nostru colaborator literar, pseudonimul Piccolino – un copil care a primit de mic o distinsă educaţie literară franceză în casa părintească; la anul, termină liceul; e încă minor; dar ce talent! cu ce facilitate şi personală apucătură îţi aruncă rima!

L-am întrebat, când, sfios, mi-a adus întâia oară câteva poezioare, nişte adevărate perle: *„Enseigne-moi, jeune homme, où trouves-tu la rime?“*[16]. El mi-a răspuns îndată, modest, dar sigur: *„La rime, cher patron, est mon souci minime“*[17].

– Piccolino drăguţă, tocmai la dumneata mă gândeam... Un număr special de Crăciun numai cu proză e ca un cozonac fără stafide. Poţi, te rog, să-mi dai curând două-trei poezioare?

– Vi le aranjez îndată, maestre; le am aproape gata.

Şi mititelul bard, după ce-şi atârnă pălăria şi paltonaşul, îşi suflă în degetele-i delicate, se ghemuieşte la un colţ de masă cu spatele spre sobă, şi-ncepe să lucreze... I-auz pana scârţâind ca un şoricel care ronţăie pripit în taină.

În mai puţin de o jumătate de ceas, minorul îmi prezintă trei pumni de stafide şcoală-modernă, pline de savoare.

– Bravo, tinere favorit al graţioasei Erato! Versurile dumitale sunt delicioase. Sper să scoatem un cozonac *hors concours*.[18]

---

[16] Învaţă-mă, tinere, unde găseşti rima...? (fr.).

[17] Rima, dragă patroane, e grija mea cea mai neînsemnată (fr.).

[18] Puţini desigur dintre cititorii acestor rânduri vor fi apucat pe vremuri *Revolta naţională*, de mult acuma dispărută. De aceea, nu credem nepotrivit a da aci o probă de talentul precocelui nostru colaborator literar:

Au trecut peste două săptămâni de la acestea: vine Crăciunul. În fiecare zi, îl întreb pe amicul Caracudi:

– Dar cronica?

– E ca şi gata.

– Când mi-o aduci?

– Mâine.

Tot aşa de azi pe mâine, am ajuns marţi în ajunul lui Ignat: poimâine dimineaţa trebuie să apară numărul... Materia cealaltă e gata.

Aştept toată ziua – degeaba.

Îi trimit vorbă acasă peste drum – îmi dă răspuns să n-am grije.

Deschid fereastra; îl strig – nimic.

Se-nserează bine... Un gând neplăcut îmi flutură prin cap la amintirea proastei glume ce i-am făcut-o; să ştii că am rămas fără cronică de Crăciun – m-a-ncălţat!... Cârpaciul tot cârpaci!

D-abia a zburat gândul meu, şi iată d. Caracudi... Cum îl văd:

– Cronica! unde e cronica, nene?

– E dată la tipografie.

– Adevărat?

– Pe onoarea mea!...

Şi zicând acestea, mă priveşte cu acel zâmbet şi acea clipire din ochi caracteristice, cari, de câte ori le întâmpini, te fac să gândeşti: dacă ăsta nu este imbecil, atunci mă crede pe mine că sunt.

De vreo câteva zile se-ndreptase vremea; se zbicise bine; speram, după semne, s-avem zile frumoase de sărbători – când colo, peste noapte spre Ignat, se schimbă deodată vântul, şi ţin'te iar!!... Plouă, ninge, îngheaţă, se topeşte; vifor orb; o vreme – să nu scoţi un reporter afară din redacţie.

Mă scol dis-de-dimineaţă cu grije. Cum mă deştept, îmi dă servitoarea o scrisoare; e de la d. Costică, paginatorul ziarului:

Abis

Da, mă iubeşti; dar simt prea bine,
Cu cât te strâng la pieptul meu,
Că-i un abis până la tine...
Eu nu sunt tu – tu nu eşti eu.

Şi dragostea ce am simţit-o
Să umple-abisul, nu putu...
De te-aş iubi, orcât, iubito,
Tu nu eşti eu – eu nu sunt tu.

Piccolino (n.a.)

„Domnule Iancule, cronica dată de d. Caracudi am oprit s-o culeagă; acuma nu merge; trebuie amânată pân' la primăvară. Stăm pe loc cu numărul. Ce e de făcut? Vă rugăm, veniți cât se poate mai curând."

Nu înțeleg... Ce să fie?

Iute, mă sui într-o birje... Ce vreme, Dumnezeule!... Am ajuns.

– Ce e, domnule Costică?

– Uite, domnule Iancule.

Citesc, ca dus de pe lume:

„Christos a-nviat!!

De la un capăt al globului la cellalt, din răsărit până-n apus, de la miazănoapte pân la miazăzi, pe când natura se-mpodobește în strălucitele vestminte ale primăverii, în sunetele triumfale a mii și milioane de clopote de la mândrele catedrale ale celor mai splendide capitale de imperie, până la umilele bisericuțe din cele mai sârmane cătune, popoarele creștine se salută vesele cu magicele cuvinte: Christos a-nviat!"

– A! infamul! asasinul! strig eu. M-a omorât Caracudi, frate Costică!... ce e de făcut?

– Faceți dv. ceva la iuțeală.

Fuga, la redacție... nu voi nici să-mi arunc ochii peste drum... Scriu și șterg, și iar încep și iar șterg... tremur și m-apucă un cârcel la deget... nu mai pot ține condeiul... și ceasurile sunt aproape zece!... și iar îmi blestem ursitoarele!... când – apare pe ușe, cine!... cine? – asasinul! D-abia pot ridica privirea și, cu glasul leșinat ca de lehuză după grea facere, îi zic:

– Mersi, nene Caracudi!... Bine ți-ai bătut joc de mine, drăguțele!

– Cum joc, domnule director?

– Poftim.

Și-i întind filele mototolite. Le privește și-ncepe să râză.

– Scuzați; a fost o mică eroare... Eu le am cronicele astea gata... Dar, prin ce am trecut de ieri până adineaori – dac-ați ști! – am greșit; n-am luat seama când am scos-o din sertar... (și cât îmi vorbește foarte volubil, mereu se uită pe fereastră). Merg să v-aduc

una de Crăciun... ştiu sigur că am şi una de Crăciun... trebuie să am şi una de Crăciun... Numa s-o găsesc... fiindcă acuma e un deranj la noi... Nu v-am spus... A născut Florica...

Eu, din ce în ce mai leşinat:

– Când?

– Adineaori, pe la şapte dimineaţa...

– ...Cum?

– E fată... dar are încă dureri.

– Atunci, nu mai trebuie să te duci, frate Caracudi. Tot ce te rog e să iei un condei, că eu nu pot scrie, am un cârcel la degete...

Scot din raft tomul 11 din *Larousse*, îl deschid şi zic blând valorosului tată:

– Scrie, te rog.

El s-aşează la locu-i lângă fereastră, pe care o şterge bine de abureală cu căciula. Eu dictez:

„Sărbătoarea Crăciunului este una dintre cele mai vechi ale creştinătăţii. Ca să ajungem la epoca instituirii ei, trebuie să suim până aproape de leagănul bisericii. După unii autori, această sărbătoare a fost statornicită, la anul 138 al erei noastre, de către episcopul Telesfor..."

Văd pe Caracudi scriind cu ochii pe fereastră, fără să se uite la condei.

– Ce-am zis? îl întreb.

– „...anul 1883 al erei noastre de către episcopul Telefon..."

Şi până să-i strig eu „ieşi afară!", trânteşte condeiul, pune mâna pe căciulă şi iese ca din tun, bufnind uşa.

Peste un moment, Piccolino... Îi dictez articolul. Dup-amiazi tirajul a patru pagini e aproape gata...

Şi iată iar d. Caracudi – foarte radios.

– Domnule director, am o informaţiune care trebuie să treacă neapărat în numărul de lux. Ştiu că o să vă facă mare plăcere...

Şi-mi citeşte:

„Aflăm cu deosebită plăcere că gentila doamnă Florica Ig. Caracudi, eminenta profesoară de istorie, a dat azi dimineaţă, 20 decembrie, naştere la două fetiţe, Despina şi Kiajna.

Fericită coincidenţă! În aceeaşi zi, norocosul tată, valorosul nostru colaborator, d.. Ig. Caracudi, a împlinit 40 de ani.

Felicitările noastre cele mai călduroase."

Numărul nostru a ieşit tare frumos. Au făcut mult efect şi articolele ştiinţifice şi poeziile şi începutul nuvelei; dar mai ales au impus un vădit respect confraţilor informaţia cu „fericita coincidenţă" şi savantul meu articol despre instituţia sfântului episcop Telefon.

Duminică, în ajunul Crăciunului, primim la redacţie vizita părintelui stavroforul Pantelie Bârzescu, care vine să ne heretisească cu Naşterea, însoţit de valorosul nostru colaborator – straşnic de veseli amândoi.

– Naşterea ta, Christoase, Dumnezeul nostru, răsărit-a lumii lumina cunoştinţei... ş. cl.

Şi după ce isprăveşte cântarea:

– La mulţi ani, n'ne Iancule!

Eu mă închin smerit, sărut icoana şi, aruncând ginerelui o privire dulceagă, răspund socrului:

– Adevărat a-nviat, taică părinte!

Ş-afară-i grozav... şi plouă şi ninge, şi pică şi-ngheaţă... o zloată cumplită... un vifor nebun... o vreme, prăpăd! să nu iasă un popă afară din casă.

„Opinia", Iaşi, 1907, 25 dec.

ANTOLOGIE...

Sunt în lume amatori de fel de fel de colecţiuni curioase – şi multe am văzut, de valori incalculabile.

În clasele primare, odinioară, cunoşteam un băiat care avea o colecţie de peste cinci mii de nasturi; mai târziu, am admirat la un tânăr zeci de albumuri pline de fotografii de femei frumoase; apoi, la un bărbat, două colecţiuni: una, de cărţi poştale ilustrate, şi alta, de cărţi de citit, strânse încet-încet, de pe la prieteni uituci, unele neilustrate.

Acum, în urmă, am făcut cunoştinţa unui domn care posedă o colecţie de scrisori anonime – cea mai preţioasă desigur din câte, felurite, mi-a fost dat să văd... De la soaţă pe ale soţului, de la părinţi pe ale copiilor, de la soacră pe ale ginerelui, de la stăpâne pe ale slujnicelor – ori, viceversa; unele cumpărate, altele dăruite, altele subtilizate; în fine – de unde, cum, cu ce răbdare, cu câte sacrificii le-a adunat – numai el ştie... Cunoscându-i slăbiciunea, i-am dus şi eu o anonimă, primită zilele trecute, în care o veche prietină (indubitabil, e dumneaei), iscălind, „câţiva admiratori de odinioară", mă picneşte, vorba de pe vremuri, la coada işlicului... Posesorul colecţiei mi-a mulţumit; dar, deşi l-a primit, n-a rămas, cum m-aşteptam, destul de încântat de specimenul meu...

– Ei! mi-a zis; în genul ăsta, am mult mai picante.

– Tocmai d-aceea doresc să văd şi eu mai de aproape colecţia d-tale şi, dacă-mi permiţi, să copiez câteva...

– Bucuros, îmi răspunse el; trebuie însă să te ajut, fiindcă d-tale, mai puţin cunoscător în materie, ţi-ar veni greu să faci repede o bună selecţie din atâtea pachete.

– Domnul meu, îl întreb, după ce-i mulţumesc de atâta amabilitate, cum îţi explici d-ta obiceiul ăsta de a scrie scrisori anonime?

– E foarte uşor de explicat... Pe de o parte, lipsa de ocupaţie serioasă şi de griji proprii; pe de alta, ceva mai adânc... Exigenţele sociale paralizează adesea francheţa onestă; un individ nu le poate uşor înfrânge în orce moment; în faţa lor devine laş; poate însă avea curaj să fie franc pe ascuns. E greu să arunci cu noroi în obrazul cuiva când îl întâlneşti ziua-n amiaza mare faţă în faţă-n lume; noaptea însă, după spartul luminăţiilor, pân îmbulzeală, poţi să-l murdăreşti pe la spate de sus până jos... Va bănui aproape sigur pe cine l-a murdărit: atât mai bine! te ştie fără a-ţi putea cere socoteală... Şi mai ales sexul slab, mai delicat, are nevoie de anonimat, ca să-şi poată descărca sincer şi leal tot fundul sufletului...

Nu i-am prea înţeles bine explicaţia, şi, fără a mai discuta, m-am mărginit a lega câteva flori din grădina lui într-un buchet... Îl dedic blondei anonime care mi-a scris sâmbătă, în ajunul învierii; i-l dedic, în speranţa că, după modelele acestea, îmi va scrie în curând mai picant ca la prima încercare – încai, nu numai dumneaei şi eu să avem mulţumire, ci şi posesorul colecţiei clasice, atât de cunoscător şi, prin urmare, de pretenţios în materie... Iată.

*

Preastimată doamnă, nu toate mamele sunt devotate cum sunteţi dv., ceea ce ar trebui să le fie tot ce e mai sacru. Şi eu sunt tată de familie, vă-nţeleg şi vă admir. De aceea, în interesul scumpei dv. copile, aşa de castă, dar totuşi orbită de un amor nenorocit, mă grăbesc a vă pune în vedere că acela căruia vreţi să-i încredinţaţi viitorul ei este un om pierdut. Pe lângă viţiul alcoolismului şi al variaţiei în ultimul grad, a fost şi în spital şi are şi patima foiţelor, care, în calitatea sa de mânuitor de bani publici, poate, desigur, îl va duce la ultima treaptă, pe banca infamiei, condamnat de justiţie pentru atât de colosale delapidări, ca mulţi alţi nenorociţi de această tristă speţă. Mi-am împlinit misiunea în conştiinţă. Rămâne ca dv., ca mamă devotată, înainte de a face pasul fatal, să avizaţi cu perspicacitate. (iscălit) *Un bun tată de familie.*

*

(De aceeaşi mână, pe acelaşi fel de hârtie şi cu aceeaşi cerneală; cu aceeaşi dată pe ştampila poştei.)

Tânărule, eşti în vârsta frumoasă a iluziunilor, când inima se deschide ca o floare cu toată sinceritatea... Onest, activ, fără niciun viţiu, virtuos, apreciat de superiori, iubit de inferiori, viitorul îţi surâde. Nu mai poţi trăi singur; doreşti, după ce ţi-ai cucerit o frumoasă situaţie prin propriile merite, ca fiu al operelor d-tale, şi eu cel dântâi te stimez pentru asta, să ai o soţie dulce spre a împărtăşi, la căldura căminului conjugal, bucuriile senine, şi, ca într-un mic paradis intim, a avea în jurul d-tale fructul amorului onest, micul îngeraş, care să te încânte cu zâmbetele şi cântecele sale... Iată un sublim ideal; dar... este un dar... de la paradisul închipuit şi până la infernul real, nu este, vai! decât un pas! Gândeşte bine în ce familie intri. Mama, o bătrână cochetă, care a ruinat doi bărbaţi. Zestrea promisă, o minciună sfruntată, nemaiavând decât şandramalele îngropate la Credit şi pensia nenorocitului căzut victima luxului şi desfrâului lor; căci mama denaturată a încurajat apucăturile fiicei – ce naşte din pisică – iar aceasta mai poate în orce caz face carieră romantică, dar nu copii. Întreabă pe omul ştiinţei, un mamoş, dacă o pretinsă demoazelă de 28 de ani, care până azi are la activul ei trei-patru avorturi clandestine, cunoscute de toată lumea, mai are şanse a deveni mamă. Ia bine seama! Luxul şi devergondajul atâtor femei de această tristă speţă au aruncat pe mulţi mânuitori de bani publici, naivi ca d-ta, în braţele prăpastiei dezonoarei! Mi-am împlinit misiunea în conştiinţă. Rămâne ca d-ta, tânăr luminat, înainte de a face pasul fatal, să avizezi cu perspicacitate. (iscălit) *Un binevoitor matur.*

*

Stimate domnule, d-ta munceşti la ţară pe ploaie şi pe arşiţă, asudând ca un biet hamal; iar consoarta d-tale îi trage la Franţişbat checocuri apilpisite cu baronii cu pinteni, şi pe urmă, noaptea pe lună, în otomobil, sus la munte... Să vă dea Dumnezeu şi copii, că stare v-a dat destulă! (iscălit) *Un chelner de la Kurhaus*[19] *din Franţişbat.*

*

(Mână, hârtie, cerneală, stampilă, aceleaşi.)

[19] Hotel (din staţiunile balneare) (germ.).

Stimată doamnă, d-ta te canonești la cură de apă minerală, exilată în Franțișbat, iar boierul d-tale face cură de șampanie la Lăptărie, cu marchizele apilpisite, cu taraful lui Ristache Ciolacu și cu cinci muscali cu cauciuc cu zece franci pe ceas până la ziuă... Să-ți trăiască scumpul bărbățel! (iscălit) *Un chelner de la Lăptărie.*

•

Cher Monsieur, est-ce que les superbes cornes dont votre charmante épouse, la petite Esméralde, vous coiffe, avec la collaboration si assidue de votre brave neveu, Monsieur le sous-lieutenant de Petits-Rouges, Arthur, ne vous gênent point lorsque, le soir, vous vous mettez au lit? Dites-nous, s'il vous plaît... Si elles ne vous gênent pas du tout, tant mieux! Nous vous souhaitons un doux dodo! (iscălit) *Plusieurs voisins curieux.*

(Pe românește: Dragă domnule, spune, rogu-te, când te așezi seara în pat nu te supără mândrele coarne cu care te-mpodobește iubita soție, Smărăndița, cu colaborarea atât de stăruitoare a bravului d-tale nepot, d. sublocotenent de roșiori, Artur? Dacă nu te supără deloc, atât mai bine! Îți dorim să faci nani frumos! (iscălit) *Mai mulți vecini curioși.*

•

Ilustre fruntaș, eu nu umblu niciodată cu plosca minciunilor; mi s-a părut degrădător să scrie un cetățean independent anonime. Totuși, azi, trebuie să recurg la asta, ceea ce în principiu detestez; dar țiu, ca român, la dv., gloria partidului și a țării. Vă atrag deci atenția asupra unui individ periculos care vă-nconjoară; acesta este d. Mandalache, ce-i mai zice și Capsomanul, și, în interesul partidului nostru, vă sfătuiesc a nu-i mai acorda încrederea nelimitată de care se bucură astăzi, jucând pe devotatul fidel; căci vă garantez că este spionul partidului contrar, plătit din fondurile secrete (rușine!), o pot proba oricând cu documente zdrobitoare. Până atunci, trăiască partidul nostru! (iscălit) *Un fanatic partizan al dv., alegător col. I de Cameră și Senat.*

•

Doamnă directoare, eleva Lucy N., din clasa V, are o purtare urâtă în societate, conversând totdeauna intim cu ofițeri și elevi din

şcoala militară pe Calea Victoriei chiar târziu; şi primeşte mereu poezii şi cărţi poştale cu poze de amor etc. etc. Pentru prestigiul şcoalei dar, vă denunţăm ca să luaţi urgent măsuri severe; aminteri, cu regret, vom fi silite a face reclamă ministerului relativ la tristul exemplu de imoralitate. (iscălit) *Mai multe mame îngrijate.*

*

Preacuvioase părinte Matache, ca să ştii cât ţi-a zburat din căldăruşă la 1 aprilie, întreabă pe Tanase rahagiul de câţi gologani a vândut rahat şi bastonache lui Giurgică, băiatul care ţi-a purtat căldăruşă; şi să-ntrebi şi pe tat' său paracliserul: cine ţi-a şters basmaua cu ouă roşii, care a zburat când v-aţi încurcat la pelin a treia zi de Paşti, cu partidul, în colţ la Savu, în odăiţă, pe-nfundatele? (iscălit) *Un creştin enoriaş.*

*

Sărut mâna, cuconiţă; prin această mică epistolă, venim să vă facem un denunţ, că alaltăieri, când a îngropat-o pe răposata cucoana mare, dv. nu ştiţi, c-aţi plecat cu cupeaua de la cimitir, şi aţi lăsat lui Ioniţă, feciorul dv. de încredere, parale să dea la sârmanii cerşetori, şi el a luat toate paralele, şi la sârmanii cerşetori i-a înjurat şi nu s-a-ndurat să le dea nici măcar un franc de parale. Să ştiţi cine e domnul Ioniţă şi cum ţine la onoarea dv. (iscălit) *Mai mulţi cari au asistat.*

*

Domnule Jorj, desigur nu vei declara unde ai petrecut noaptea de vineri spre sâmbătă, căci ţi-e teamă, ca un laş, să nu-ţi spulbere creierii protectorul tău, a cărui casă o dezonorezi cu infama complice. Dar ai aflat, poate, că în aceeaşi noapte s-a întâmplat nenorocirea junei orfane Matilda G., cu a cărei mătuşe şi tutoare se ştie ce prietenie strânsă ai cultivat până la scandalul actual cu soţia maiorului... Sunt o persoană leală; nu voi a-ţi ascunde nimica; află dar că, tot astăzi, am înaintat parchetului alăturata scrisoare. Cred că de astă dată ţi s-a înfundat! nu-ţi mai rămâne decât să-ţi tragi singur un glonţ!

„Domnule procuror, un cetăţean care doreşte să aducă un serviciu justiţiei imparţiale a ţării sale vă atrage serioasa atenţie asupra faptului că, în afacerea cadavrului Matildei G., d. Jorj

P... n-a fost până acum citat nici ca informator, deşi sunt de notorietate publică relaţiile sale de până ieri cu tutoarea nefericitei victime. Vă asigur, totuşi, că numitul domn n-ar putea răspunde clar unde a petrecut în noaptea crimei misterioase; căci acasă n-a fost; a plecat de cu seara, afirmând că merge la Ploieşti pentru afaceri; dar desigur nu va putea dovedi că a fost acolo, căci a fost... *în altă parte*, de unde s-a-ntors a doua zi foarte emoţionat, în dezordine şi confuz, cum poate mărturisi chiar bătrâna lui mamă, care s-a speriat când l-a văzut; şi n-a ieşit trei zile din casă, dând ordine stricte să nu primească pe nimeni, că trage cu revolverul. În interesul instrucţiunii, mă abţiu deocamdată de a da acestea la lumina publicităţii. (iscălit) *Un om de bine.*"

*

Domnule Nădrăgilă, suntem nişte persoane de gust, care te cunoaştem din vedere şi cărora ne erai oarecum simpatic până-n zilele trecute, când te-ai înţolit în costum complet de Paşti. Să crezi, domnule Nădrăgilă, că cu mult regret venim a-ţi scrie că eşti chiar ridicul în acele haine, şi că o singură iluzie ne mai rămâne despre gustul d-tale: cum te ştim pârlit, poate nu le-i fi cumpărat din biata lefşoară; ţi le-o fi dat cineva de pomană, de sărbătorile Paştelui... Să-i zici bodaproste şi să le porţi sănătos; dar să ştii că faci cu ele un efect caraghios, de care te deplângem, dragă domnule Nădrăgilă... Tot mai bine ai face să le păstrezi în gardirop, să aibă la vreme cu ce să te-ngroape! (iscălit) *Câteva dame cărora le-ai fost odinioară simpatic.*

*

Respectabile domnule Mache, băiatul dv. Lache din clasa II gimnazială, am onoare a vă spune că o să aibă notă rea la conduită ca să rămâie repetent, pentru că înjură de grijanie şi de ceară foarte trivial, şi e dator la bragagiu, şi vinde cărţile la ovrei pe bulevard, scriind scrisori anonime la şcoala profesională de fete, şi fumează intim-club. (iscălit) *Un bătrân amic sincer.*

„Universul", 1909, 10 apr.

GREU, DE AZI PE MÂINE...
SAU UNCHIUL ŞI NEPOTUL

„Nu trebuie, domnul meu, să aibă omul judecăţi extreme, fiindcă lumea trăieşte din pornire, nu prin judecată. Omul cuminte, mai cu seamă având norocul să fie sus-pus, este totdeauna îngăduitor cu lumea lui; de aceea avem şi vorba veche foarte înţeleaptă: lumea n-o putem îndrepta cu umărul. Fiecare dintre noi vede lipsurile şi cususurile societăţii noastre; fiecare este dator a căuta să le constate, să acopere lipsurile şi să depărteze cususurile, şi-ncet-încet, fiecare luptând în sfera lui de acţiune, să realizăm cu toţii, dacă nu idealul unei societăţi, măcar o societate mai cioplită, mai cuminte şi mai morală. Firește, când vedem atâtea nedreptăţi, atâtea prostii şi greşeli, atâtea fapte urâte, unele deplorabile, altele ridicule, se revoltă în noi dreapta judecată, şi fiecare dintre noi, după putere, protestează şi-ncearcă să-nfiereze răul. Dar să nu credem vreodată că protestările şi opintirile noastre vor face să sară lumea din făgaş deodată, şi, de unde se zbătea-n mocirlă, să iasă curată şi să pornească pe calea cea bună şi dreaptă. Greu şi foarte-ncet, stimatul meu domn, se dezrădăcinează obiceiurile şi năravurile vechi... Cu toporul, se curăţă pădurea; lumea se curăţă cu vremea şi cu răbdare... nu aşa, de azi pe mâine!..."

Cam astfel de predică am ţinut eu odată între patru ochi unui bărbat foarte sus-pus, şi – deşi, în naivitatea mea, credeam că am să-l ating şi să obţiu de la el, nu vreo nedreptate, ci dreptate – mi-am răcit gura degeaba...

Un bărbat excesiv de scrupulos – o adevărată anomalie într-o vreme şi într-o societate care, dacă ne putem exprima astfel... – în fine, scrupulos prea din cale afară!

Şi ce aşa de mare hatâr îi ceream?... Judece orcine.

Săptămâna trecută, venise la mine o vară bună a ilustrului meu... E o femeie foarte de ispravă; a rămas văduvă de tânără cu o pensioară de la bărbat, şi n-a mai vrut să se mărite, ca să-şi poată îngriji de copil, un băiat. A muncit, l-a crescut şi, după atâta necaz, l-a văzut flăcău mare cu... cariera lui. Ceea ce e ciudat e că femeia asta are toate calităţile de inimă (cum ar zice un autor de novele, iubitor de amănunte psihice), toate calităţile morale; dar despre cele intelectuale, dacă vrem să fim drepţi, trebuie să spunem că natura a fost foarte vitregă în privinţă-i... Şi cu toate astea, femeia şi-a crescut băiatul foarte bine; e un tânăr model: aplicat la-nvăţătură; examene strălucite – cam timid – asta nu face nimica: puţină timiditate nu şade rău unui tânăr când face în lume cei dintâi paşi.

Cum spusei, cucoana a venit să mă roage să merg la văru-său, bărbatul cel sus-pus, să-l rog a proteja pe băiatul ei care de şase luni s-a întors din străinătate cu diploma de doctor în drept şi... nu poate căpăta o slujbă cât de mică.

– Bine, zic, de ce nu te duci d-ta în persoană? îţi este văr bun, şi ştiu cât datoreşte părinţilor d-tale care l-au ajutat pe vremuri să ajungă aşa de sus.

– M-am dus de trei-patru ori; dar mă tot amână; şi, drept să-ţi spun, o dată... nici n-a vrut să mă primească; nu mai îndrăznesc.

– De ce nu se duce tânărul? ca nepot.

– S-a dus o dată; dar l-a primit foarte brusc... şi cum e el timid, nu mai are curaj să meargă...

– Atunci lasă, zic, mă duc eu...

Şi m-am dus.

Ilustrul, care mă primeşte totdeauna bucuros, ca să mă bată pe umăr cu multă bunăvoinţă protectoare, de la primele mele cuvinte în favoarea nepotului său, mi-a răspuns:

– *Mon cher*, trebuie să isprăvim odată cu sistema asta nenorocită: care cum vine din şcoală cu un petec de hârtie, nici nu ştie să se şteargă bine la nas, şi pretinde a-nvăţa bărbieria pe capul statului, cu leafă şi diurnă din buget! Să meargă tânărul să muncească; să se lupte cu lumea! Până când, orce tânăr, cum iese de la ţâţa mamei, să treacă la ţâţa şcoalei, şi pe urmă, de la ţâţa şcoalei, la ţâţa bugetului?

D-ta înţelegi că nu mai merge cu vechea sistemă: românul să se nască bursier, să trăiască funcţionar şi să moară pensionar... E vreme să isprăvim odată...

- Dar, în fine, zic, un băiat aşa de distins... şi nepotul dumitale...

– A! mă-ntrerupe ilustrul meu; un cuvânt mai mult... Trebuie să isprăvim odată şi cu nepotismul!... Am fost şi voi fi totdeauna contra nepotismului – este iar o bubă înveterată a societăţii noastre, o gangrenă a statului nostru, un dar funest pe care ni l-a lăsat epoca de neagră şi infamă memorie a fanarioţilor!... Nu pot face nimic pentru protejatul d-tale, tocmai că mi-e nepot... Iartă-mă, am scrupulurile mele de conştiinţă...

– O, Doamne! am exclamat.

Şi i-am ţinut predica arătată mai sus. Pe urmă nu m-am lăsat şi i-am adăogat:

– În fine, şi eu sunt contra nepotismului, contra acestui năravstrăvechi, de care este atât de bolnavă societatea noastră; şi nu pot decât aplauda pe un bărbat de stat, care are, ca d-ta, în programul său, stârpirea acestui dar funest pe care ni l-a lăsat mizerabila epocă a infamelor domnii fanariote; dar dacă trebuie să fim cu toţii contra nepotismului, asta nu însemnează, cred eu, că trebuie să fim şi contra nepoţilor. Înţeleg, pe nepoţi să nu-i protejăm îndeosebi; dar să-i persecutăm fiindcă ne sunt nepoţi!... Atunci, la naşterea fiecărui român, părinţii ar trebui să se roage lui Dumnezeu: „Fereşte, Doamne, pe acest copil al nostru să n-ajungă vreun unchi al lui la putere!".

– Nu zic asta! mi-a răspuns ilustrul.

– Apoi, atunci, poate că are acest nepot vreun cusur ca om; căci, din faptul că întâmplarea l-a făcut nepotul d-tale, nu-i poate face nimini vreo vină... şi fireşte, dacă are protejatul meu vreun cusur, atunci altă vorbă... Aş dori însă să ştiu...

– Nu! zise cam nehotărât ilustrul; nu pot spune că are vreun cusur... dar... dar... oarecare veleităţi şi pretenţiuni de personalitate... de independenţă... de autoritate... cum am zice, fumuri juvenile... fiindcă aşa sunt toţi tinerii din ziua de azi... îşi închipuiesc că-n faţa unei diplome, cu care vin de pe băncile şcoalei, are să le cază toată lumea-n genunchi şi să-i urce-n cap... Asta nu merge!...

Un tânăr trebuie să fie modest... În fine, deocamdată nu sunt locuri... Mai e vreme... e tânăr, poate să mai aibă răbdare... om mai vedea... să ne mai gândim...

„A! zic eu în gândul meu... atunci, partida nu-i pierdută!..."

Şi, prezentându-mi umărul să mi-l bată cu bunăvoinţă protectoare, am salutat cuviincios pe ilustrul meu, şi imediat m-am dus drept la nepotu-său.

– Tânărule, i-am zis, viu acuma de la unchiul d-tale, pe care desigur d-ta l-ai cam supărat...

– Eu? cu ce?

– Cu ce? cu ce? ştiu eu?... poate cu... oarecare veleităţi, or pretenţiuni de personalitate... de independenţă... de autoritate... cum am zice, iartă-mă, fumuri juvenile... căci aşa sunteţi toţi tinerii din ziua de astăzi... vă-nchipuiţi că-n faţa unei diplome, cu care veniţi de pe băncile şcoalei, are să vă cază toată lumea-n genunchi şi să vă urce în cap... Asta nu merge!... Un tânăr trebuie să fie, cum să zic?... modest...

– A! zice tânărul; am înţeles... Da! dumnealui, fiindcă dispune de putere şi este unchiul meu, ar voi să renunţ la scrupulurile mele de conştiinţă, să mă fac unealta oarbă a unor rancune de partid! În schimbul unui mizerabil salariu de magistrat inferior, să mă pretez la o infamie... la o înscenare contra unui adversar politic al regimului dumisale! Dar până când cu sistema asta a persecuţiunii? până când cu această bubă înveterată a societăţii noastre? cu această gangrenă a statului nostru? cu acest dar funest...

– ...pe care (îl întrerup eu) ni l-a lăsat epoca de neagră şi infamă memorie a fanarioţilor!...

– Neapărat!...

– Ia ascultă-mă, tânărule, zic eu... ştii cât am ţinut la răposatul d-tale tată, bunul meu prieten, ştii cât ţiu la mama d-tale şi la d-ta, ascultă-mă...

Şi-i repet, cu mici modificări de circumstanţă, predica neroadă pe care am ţinut-o adineaori şi lui unchiu-său, începând cu: „Nu trebuie să aibă omul judecăţi extreme, fiindcă lumea trăieşte din pomire, iar nu prin judecată... lumea n-o putem îndrepta cu umărul... etc." şi sfârşind cu: „Greu şi foarte-ncet, tânărul

meu amic, se dezrădăcinează obiceiurile şi năravurile vechi... Cu toporul, se curăţă pădurea... lumea se curăţă cu vremea şi cu răbdare, nu aşa, de azi pe mâine!..."

– În sfârşit, i-am adăogat, eu te povăţuiesc părinteşte să mai mergi pe la unchiul d-tale, care am înţeles că te iubeşte mult...

– Eu? la el?

– Da, d-ta, la dumnealui, firește; că aşa se cuvine: ăl mai mic la ăl mai mare... şi... să nu-l mai iei aşa de sus... cu darul funest de pe vremurile de neagră memorie... Să-i dăm o dată dracului pe fanarioţi, să nu mai pomenim de ei! Acu, slavă Domnului! suntem regat independent!...

– Niciodată, domnul meu!... sunt scrupuluri de conştiinţă peste care nu se calcă! Im-po-si-bil!

Care va să zică, şi cu nepotul, mi-am răcit gura degeaba, ca şi cu unchiul...

Un tânăr excesiv de scrupulos – o adevărată anomalie într-o vreme şi într-o societate care, dacă ne putem exprima astfel... în fine, scrupulos prea din cale afară!

Am renunţat dar, cu părere de rău, a mă mai amesteca în această delicată afacere de familie... Cu oameni aşa de căpăţânoşi în privinţa scrupulurilor de conştiinţă, nu e nimic de făcut...

A trecut câtăva vreme după nereuşita tentativelor mele diplomatice, pe care aproape le uitasem – când...

Citim în micul *Ecoul patriei*, ebdomadar din urbea X..., titlu mare pe prima pagină:

„Panamaua de la noi!... Pôtlogăriile foastei administraţii!... Mişeliile se dau la lumină!... Jaf în avutul public!... În sfârşit!... Jos masca!... Hoţii la puşcărie!..."

Citim apoi în *Glasul ţării*, tot mic, tot ebdomadar, tot din urbea X..., titlu tot mare şi tot pe prima pagină:

„Mişeleasca înscenare!... Goana infamă contra cetăţenilor onorabili!... Regimul proscripţiunilor şi al terorii!... Cetăţeni fruntaşi închişi ca tâlhari în ajunul alegerilor!... Ministrul fără de lege!... Procurorul zbir!... Nedemnul nepot demn de unchiul nedemn!... vom vedea!... Sunt judecători la Berlin!... "

N-am avut curiozitatea să văd cine or fi potlogarii, nici ministrul, nici procurorul...

Mai la urmă, ce-mi pasă mie!... dacă sunt judecători la Berlin!...

„Universul", 1909, 20 martie.

METEAHNĂ...

În general, o staţiune de aer curat este un loc mai mult sau mai puţin pitoresc, unde te plictiseşti, până la înecăciune, dacă nu ştii danţa, ca să poti respira seara prafiul din salonul de bal de la Kurhaus. Însă astă-vară, fiind osândit să respir o lună aer curat, chiar dacă nu ştiu danţa, am avut norocul să petrec împreună cu un tip de om foarte ciudat, un fel de maniac, şi aş fi nedrept dacă aş zice că am petrecut prost. E adevărat că până la urmă, cu câteva zile înainte de a ne despărţi, începuse să mă cam obosească cu atâtea – cum să zic? – cu atâtea prostii; dar cele două-trei săptămâni de la-nceput nici nu ştiui când trecură, atât mi se părea tipul de interesant.

Mai întâi era un om foarte cumsecade – ungur. Pentru un român ordinar ca mine, adică nu un extraordinar român, se găsesc şi printre unguri foarte cumsecade oameni; vreau adică să spun că un român cât de ordinar se deosibeşte în aceasta mult de ungurii imbecili – sunt mulţi de aceştia şi la unguri – care nu ar fi-n stare să admită că se pot găsi şi printre români oameni cumsecade afară de românii renegaţi din regatul maghiar, care acolo sunt consideraţi ca oamenii cei mai cumsecade.

Deşi eram cu ungurul meu totdeauna alături la *töplito* (aşa se zice pe ungureşte *table d'hôte* [20]), deşi în cursul zilei ne întâlneam mereu la *promonat* (promenadă, pe ungureşte), şideşi din parte-mi, comunicativ ca orce român ordinar, îi dedeam într-una ghes să-i fac cunoştinţa, nu era chip să mi-l apropiu. Instinctiv, mi-am dat seama că mi-l depărtasem: făcusem greşala să-i adresez la masă cuvântul în româneşte; el, om politicos, mi-a răspuns destul de aspru: *„Nem értek kétrem szépen!"* (adică: nu-nţeleg, mă rog, frumos).

Înţelegând ce greşală făcusem şi dorind neapărat a-i face cunoştinţa, pe de altă parte, pricepând de ce slăbiciune sufere omul meu,

[20] Pensiune (fr.).

m-am gândit la o stratagemă, care mi-a reuşit. Într-o dimineaţă, când ne-am aşezat alături la cafea, după ce l-am salutat frumos, i-am zis pe ungureşte: „Bună dimineaţa poftesc!". Auzindu-mă, omul s-a transfigurat; de unde ieri sta posomorât cu ochii-n taler, acu deodată, radiând prieteşug din ochi, cu un zâmbet afabil, m-a întrebat în limba lui: „Dar domnul ştie ungureşte?". I-am răspuns că am ştiut puţin când eram copil, că acuma mai înţeleg ceva, dar am uitat aproape de tot să vorbesc... Pe urmă (la noroc, am încercat) am urmat să-i spun pe franţuzeşte cât îmi pare rău că, neputând trăi printre maghiari, am uitat o limbă aşa de frumoasă, care-mi aminteşte de copilărie şi-mi face atâta plăcere când o aud vorbită mai ales de societatea cultă, sau de pe amvon, sau pe teatru.

Omul meu s-a găsit că ştie franţuzeşte mai bine decât mine, şi, din momentul acela, am fost o lună nedespărţiţi. Stratagema mea a prins; ce e drept, nu era decât pe jumătate infamă: numai în privinţa regretului că n-am putut trăi printre maghiari; în privinţa limbii însă, era numai puţin cam exagerată; şi cunosc mulţi români ardeleni culţi de aceeaşi părere cu mine şi care vorbesc limba maghiară frumos cum mulţi maghiari culţi ar dori s-o vorbească.

Aşadar, ne-am apropiat şi ne-am împrietenit, şi nu-mi pare rău: am putut studia de aproape fenomenul ciudat al maximului de tensiune sufletească, cum adică o apucătură bună a omului, trecând măsura, poate deveni pernicioasă, cum o virtute împinsă peste o anumită limită începe a fi o curată meteahnă.

Ungurul meu, aşa om cumsecade, şi inteligent, şi cult, era în cazul acesta din urmă: întindea coarda patriotismului peste maximul de elasticitate; când vorbea inima lui de maghiar, judecata lui de om trebuia să meargă să se culce, nu mai avea de ce să mai stea de vorbă.

Câte minuni n-am auzit în patru săptămâni, pornite din inima patriotului maghiar! Le-aş mai putea ţine minte pe toate? Câteva însă vor fi de ajuns să le rezum aici pentru a da o idee cititorului de meteahna mentală a tovarăşului meu de cură la aer curat. Iată...

Mai întâi, maghiarul nu are nevoie de altă cultură decât de cultura maghiară; ceva mai mult: orice influenţă a vreunei

culturi străine, mai ales europeană, este de-a dreptul păgubitoare maghiarismului; de aceea trebuiesc descurajate, condamnate, persecutate chiar (la nevoie, cu mijloace violente) toate apucăturile de contact, fie pe cale publică, fie pe cale privată, cu vreun curent de civilizaţie nemaghiară.

Limbă?... numai cea naţională maghiară!

Literatură?... numai cea naţională maghiară!

Artă?... numai cea naţională maghiară!

Ştiinţă?... tot aşa.

În fine, idee, muncă, invenţie, spirit, judecată, rachiu, vin, brânză, ardei, danţuri, costume, vite, capital, oameni, sfinţi, Dumnezeu ş.cl. ş.cl. ... toate, tot – tot aşa!

Apoi...

Maghiarul nu se teme de nimini pe pământ; contra lumii întregi, maghiarul luptă nepăsător, sigur de victorie... fiindcă... are-ncredere în Dumnezeul strămbunilor săi... căci... maghiarul în veci nu piere!

Dar... este un însă... Însă: maghiarul este, din nenorocire, mâncat de străini! de nemţi, de jidani, de slavi, de ţigani, de levantini, de germanism, de franţuzism, de pesimism, în fine de fel de fel de vrăjmaşi care pot să-l... distrugă!

Şi, se-nţelege, odată ce va fi maghiarismul distrus, fireşte nu va mai exista, şi dacă nu va mai exista maghiarismul, atunci lumea are să stea pe loc, n-o să se mai învârtească pământul, soarele o să se stingă – cataclism universal! s-a isprăvit cu omenirea!

Până la *dar însă*, maghiarul meu avea aerul feroce şi tonul tunător; dar de la *dar însă* încolo, lua aerul dulceag şi tonul duios.

Aşa m-a făcut să-mi petrec luna de vilegiatură într-un mod foarte plăcut.

Cu câteva seri înainte de a ne despărţi, când începuse să mă cam plictisească, mi-a vorbit despre tricolorul maghiar cu un avânt într-adevăr „înălţător". Mi-a spus că el mănâncă mai bucuros, şi mai cu poftă chiar, săpun învelit într-o etichetă tricoloră maghiară decât caşcaval învelit în hârtie simplă albă.

Şi, aminteri, om foarte cumsecade... inteligent şi cult...

M-am gândit: „Doamne, un om aşa de cumsecade, aşa de inteligent şi de cult, cu aşa meteahnă... ce uşor i-ar fi unui şarlatan, prost şi incult, să-l ducă de nas şi să-şi bată joc de el!".

Şi după ce m-am despărţit de bunul meu maghiar, mi-am zis:

„Nu! patriotismul lui e o meteahnă; nu mai e o virtute. Bine că ne-a ferit Dumnezeu pe noi, românii, de aşa meteahnă!"

„Universul", 1909, 24 apr.

IDENTITATE...

Stetesem două luni la țară, în Franța – zic la țară, cum zic francezii, fiindcă vila și mica proprietate unde mă găzduise prietenul meu Legrand se aflau la marginea unui oraș mare industrial și comercial; într-un ceas mergeam pe jos până-n centrul târgului, la Café Gambetta... Așteptam acum bani, ca să mă-ntorc în patrie. Într-o seară, iată primesc un cec de 350 de franci. A doua zi dimineața, merg în oraș, la sucursala locală a unei mari bănci din Paris, și mă prezint la *guichet* cu cecul meu. Impiegatul se uită bine la cec, apoi lung la mine, și zice:

– Hârtiile dv., domnule...

– Ce hârtii? întreb eu.

– Hârtiile dv. de identitate...

Mă caut în buzunar, să scot portofelul cu pașaportul și cu alte hârtii... Caut... caut... Am uitat portofelul acasă la țară. Zic:

– Domnule, iată, poftim scrisoarea prin care mi se notifică trimiterea cecului la adresa d-lui Legrand, unde locuiesc de două luni, aci, afară din oraș... Portofelul cu hârtiile mele l-am uitat acasă; în orce caz, nu gândcam că or să-mi trebuiască din momentul ce prezint un cec...

Dar impiegatul mă-ntrerupe:

– Cu toate astea, vă trebuiesc... fără hârtii...

Și iar se uită, cu parcă un fel de bănuială, la cecul meu.

– Domnule, zic eu îngrijat, nu cumva, poate, bănuiți că este un cec fals?

– A! nu, domnule; cecul este foarte bun... decât fără hârtiile dv.... Vă trebuiesc neapărat hârtiile dv. de identitate...

– Dar sunt cinci kilometri, domnule, până acasă, și-nțelegeți bine că, o dată cinci la dus, și-nc-o dată cinci la-ntors, fac zece... pe căldura asta...

Pe câtă vreme stăruiesc eu pe lângă impiegatul nenduplecat, se tot îndeasă-n mine un englez, un roşcovan cu haine cadrilate, tipul desăvârşit al gentlemanului cu stare, care nu mai ştie încotro, în ce parte a pământului să fugă ca să scape de *spleen* – de plictiseala ceţei britanice.

Mă dau la o parte şi-i fac loc la *guichet*.

Gentlemanul scoate din buzunar un portofel mare de piele de crocodil cu o monogramă de argint la colţ; deschide încet portofelul şi trage dinăuntru mai multe hârtii, între care şi un cec, şi le dă impiegatului. Acesta le ia; înapoiază gentlemanului celelalte hârtii, opreşte cecul şi zice, cu un oarecare aer de consideraţie:

– 50 000 de franci?

Gentlemanul, rece, dă din cap în semn de afirmare... Impiegatul îi dă un peticel de hârtie cu un număr şi-i arată la ce *guichet* se face plata cecurilor... Eu stau alături şi mă uit la ei.

Gentlemanul se duce la *guichet*, ridică un pachet de hârtii de bancă; le vâră pe nendoitele în portofelul lui larg; pune portofelul în buzunarul din partea inimii; se încheie la piept frumos şi iese cu pasul demn şi măsurat, ca orce gentleman care caută metodic, pe-ndelete, locul din lume unde să-şi poată arunca din cârcă povara nesuferitului *spleen*.

După ce, cu oarecare invidie – mărturisesc – privesc pe englez ieşind cu portofelul plin, mă vâr iar la *guichet* şi încerc încă o dată să conving pe impiegatul băncii... Zadarnic, orce încercare...

– Regret, domnule, îmi zice; peste putinţă! v-am spus... Fără hârtiile dv.... peste putinţă!

Văzând că-mi răcesc gura degeaba, rămân foarte vexat. Mă hotărăsc a mă-ntoarce acasă, s-aduc paşaportul, hârtiile, geamantanul, tot; la rigoare să aduc şi pe gazda mea, pe amicul Legrand, om cunoscut în localitate, să garanteze că eu sunt eu, nu sunt altul.

A doua zi, mă prezint cu paşaportul, cu hârtiile toate, corespondenţă din ţară şi din străinătate (un dosar întreg), cu prietinul şi gazda mea, d. Legrand, şi cu o duzină de fotografii, care reprezintă pe amicul meu Legrand, pe soţia sa, madam Legrand, pe cei doi copilaşi ai lor şi pe mine, la masă toţi, pe veranda vilei; madam Legrand, în fund, ţine pe câte un genunchi pe copilaşi; eu şi cu Legrand stăm în picioare şi ciocnim, peste masa rotundă, paharele,

închinând, eu: pentru prosperitatea bătrânei Republice Franceze! el: pentru progresul tânărului Regat Român!

După fotografie, putea impiegatul cu drept cuvânt să mă dea iar afară; însă, examinând cu mare atenţie celelalte documente, binevoieşte în sfârşit să-mi dea fiţuica pentru achitare. Îmi iau banii şi fotografiile, şi mergem cu amicul Legrand în centru, la Café Gambetta, să luăm câte un aperitiv, după obiceiul locului.

Acolo – ce aflăm?

În ajun, banca locală a plătit un cec fals de 50 000 de franci unui cavaler de industrie; semnalmentele: gentleman englez; roşcovan; costum cadrilat; portofel enorm, crocodil veritabil etc. etc....

Nu! – pot mărturisi despre asta atâţia prieteni ai mei socialişti, şi liberali, şi conservatori, şi, puţinii, rămaşi sadea pe dinafară – nu! n-am fost niciodată socialist; n-am duşmănit cândva capitalul... Dar, când am auzit că infama întreprindere burgheză, care m-a necăjit şi m-a vexat pe mine atâta, fermecată numaidecât de un milord cadrilat şi de o piele de crocodil, a fost pârlită cu o aşa de frumoasă sumă rotundă... drept să spun, am jubilat...

Peste trei zile am plecat din Franţa către patrie.

În drumul-de-fier, a doua zi, am avut norocul (să vedeţi mai jos pentru ce zic „norocul") să mă-ntâlnesc cu un rus, un vechi cunoscut, foarte simpatic, pe care de mult îl ştiam că înoată în apele anarhismului terorist – un tip de om excelent, bun, onest şi moral; dar... apostol... infatigabil şi incurabil. Cum m-a văzut, rus comunicativ, m-a strâns de gât, să mă sărute. Ne aflam singuri într-o cabină mică a vagonului. Eu, cam în glumă, cam în serios, i-am zis:

– Ascultă-mă, maladeţule, spune drept: ai în geamantan vreo cutiuţă cu bomboane destinată vreunui tiran?... să nu se deschiză cutiuţa singură pe drum, să-şi verse asupra mea bunătăţile, că m-ai nenorocit: am treabă acasă; m-aşteaptă familia!

Maladeţul meu a-nceput să râză şi iar m-a strâns de gât şi m-a pupat; pe urmă m-a asigurat că n-are la el niciun explozibil altul decât ura lui nempăcată contra intolerabilei de absurde organizaţiuni actuale a societăţii. Eu, din parte-mi, i-am declarat că n-am niciun cuvânt spre a susţinea o organizaţie care, dacă n-o cred totdeuna intolerabil de absurdă, adesea mi se pare stupid de intolerabilă.

Asupra acestora, ne-am pupat iar muscăleşte şi, după ce am dat un bacşiş conductorului să ne lase singuri în compartiment, ne-am culcat... Am dormit bine până la ziuă, când am ajuns la graniţă.

Anarhistul meu, mai deştept ca mine, s-a coborât întâi din vagon. Eu, puţin mai târziu, somnoros, dau să trec pe urmele lui... Un poliţist, cu o voce foarte aspră, îmi zice, ţinându-mi calea:

– Treceţi întâi la revizia paşapoartelor!

Caut în buzunar... caut în săculeţul meu de drum... Nu e... Afurisit paşaport!... iar paşaportul!... Zic:

– Domnule, nu-l găsesc; probabil l-am pierdut pe drum; dar sunt român, domnule!...

Şi voi să trec; dar el, şi mai aspru:

– Nu se poate, domnule, fără paşaport! n-auzi?

– Dar am hârtii, altele, care probează că sunt român, domnule! cetăţean român!...

Şi iar dau să mă vâr. Aş!... Poliţistul îmi dă un brânci în piept, şi mă aruncă-napoi, cam departe, pe teritoriul străin, în braţele unui hamal, care, din spate, cu acelaşi procedeu, mă restabileşte în poziţa verticală.

„Ei! zic în gândul meu; de acum sunt pierdut! pierdut la pragul patriei mele!... Ce e de făcut?..."

Intru, foarte abătut, în restaurantul gării pe teritoriul neutru... Beau o cafea... amară cafeaua în ţară străină... prea puţin zahăr şi prea multă *frank-caffe*!... Gustând, foarte dezgustat, din cafeaua exilului, aud că afară se pregăteşte trenul de plecare către interiorul patriei mele... Mă uit la ceas; mai sunt douăsprezece minute... şi pleacă fără mine, şi eu rămâi în exil, şi nu mai am parale nici de *frank-caffe*!

Desperat, mă-ntorc la poliţistul meu şi, cu lacrimi în guşe:

– Domnule! te rog, domnule... sunt cetăţean român!... scap trenul!... nu mă nenoroci!

Dar el răcneşte:

– Nu se poate fără paşaport! nu-nţelegi? idiotule!

Profund vexat de acest refuz astfel formulat, mă întorc demoralizat cu desăvârşire în restaurant... Ce să fac?... Să telegrafiez cu 50 de cuvinte răspuns-plătit şi cu timbru de 30 de bani la poliţia locului meu. Dar, până să-mi vie răspunsul, pot pieri printre străini; în cel

mai bun caz, alt tren de coincidenţă n-am decât peste 18 ore!... Orcum, tot bine!...

Fulgerându-mi acestea prin minte, intru în restaurant, unde găsesc pe maladeţul meu bând ceai, fără zahar, numa cu rom. Foarte supărat îi povestesc nenorocita mea aventură... El începe să râză ca un sec; scoate din buzunar un pachet de documente; se uită la mine lung, parcă mi-ar lua semnalmentele, ca la un biurou de servitori pentru condicuţă; alege unul dintre documente; mi-l dă discret pe sub masă, şi-mi şopteşte:

– Na paşaport! mergi degrab' la revizie!

Mă uit la hârtie...

Mă cheamă Bob Schmecker; sunt cetăţean american; preşedintul U.S.A. „roagă pe toate autorităţile civile şi militare de pe globul terestru să mă lase să trec şi să-mi dea ajutor şi protecţie în caz de nevoie".

Hahà! strig eu, şi trec repede la domnul poliţistul meu:

– Am găsit, în sfârşit, paşaportul meu, domnule!... poftim!

– Aşa da! zice el.

Şi mi-l vizează... Mă sui repede-n tren cu muscalul meu salvator. Ne pupăm... Trenul a plecat... Am intrat în patrie!...

Nu! – să mărturisească toţi amicii mei anarhişti, fie liberali, fie conservatori – nu! nu sunt pentru răsturnarea societăţii actuale, mai ales prin mijloace violente... Dar, drept să spun, reintrând, după atâta necaz, cu aşa succes, în patrie... am gândit... nu mai ţiu minte ce... prostii, desigur.

Ajungând seara acasă, am fost întâmpinat de ai mei... Înainte de a mă apropia de ei, le-am strigat din poartă:

– Mă rog vouă, să nu-mi cereţi hârtii de identitate, că n-am altceva decât un paşaport american, şi sper că n-ăţi fi inteligenţi ca unul care m-a făcut idiot az-dimineaţă, numai pentru atâta să mă lăsaţi să intru.

Şi-mpreună cu toată familia, care ştie ciat-pat englezeşte, am cântat, de bucurie că ne-am revăzut sănătoşi, mândrul cântec american: *Yankee doodle*...

„Universul", 1909, 27 apr.

AŞA SĂ MOR!

Am avut să fac multe alergături săptămânile trecute: peste cinci mii de kilometri în drum-de-fier. Am ostenit destul; dar nu-mi pare rău... cu prilejul acesta am făcut o foarte plăcută cunoştinţă – un om rar...

O zi întreagă, până la Budapesta, l-am admirat numai de la distanţă; neştiind bine decât limba noastră, n-am avut îndrăzneala, cât mi-era de simpatic, să m-apropiu de el şi să intru în vorbă. L-am văzut în vagonul-restaurant, înconjurat de alţi călători, conversând cu ei în mai multe limbi străine – nemţeşte, ungureşte, italieneşte, franţuzeşte – un poliglot în toată puterea cuvântului.

Om tânăr, cam de treizeci de ani – foarte elegant; deschis la privire şi la vorbă; vesel, deştept, vioi; plin de glume şi, mai presus de toate, om umblat.

Ceasuri întregi am tras cu urechea la conversaţia lui cu ceilalţi călători, şi, din câte am putut înţelege, am rămas cu convingerea – care, mai târziu, trebuia să mi se confirme cu prisos – că mă aflu în faţa unui om extraordinar.

Acest tânăr, nu numai că ştia atâtea limbi, dar cunoştea de aproape şi ţările lor: vorbea despre toate regiunile Europei civilizate, în lungul şi-n latul continentului, cu mai mare siguranţă decât aş îndrăzni eu să vorbesc despre mahalalele pe unde am copilărit; şi, după cum se vedea bine, impresiile ce le comunica erau de tot proaspete: de ieri, din Germania; de alaltăieri, din Franţa; de acu trei zile din Italia!... un fel de pasăre călătoare care, cu o privire din înălţimi, apucă fizionomia întreagă a părţii globului unde şi-a petrecut vara, şi-i strigă din depărtare, de sus, pe limba ei: „Să ne mai vedem cu bine la anul!".

Dar nu numai atâta! Tânărul călător nu trecea prin lume ca o pasăre; era o minte cugetătoare, înavuţită cu frumoase învăţături;

ştia tot ce se petrece în lumea mare şi-n cea mică. Vorbea, în perfectă cunoştinţă de cauză şi cu egală competenţă, despre greva sindicalistă din Franţa; despre reforma financiară a Germaniei; despre mişcarea sufragetelor din Englitera; despre expoziţia secesioniştilor din Berlin; despre ultimele creaţiuni a lui Carusso şi a lui Rostand; despre situaţia incomodă a sultanului detronat, ca şi despre puiul de girafă fătat săptămâna trecută în grădina zoologică de la Hamburg etc. etc.

Politică, finanţe, mode, navigaţie fluvială, maritimă şi aeriană, industrie, arte, teatre, muzică, sport, mai cu seamă sport – toate, toate erau clar şi metodic aşezate în această puternică minte de om, şi prin urmare, la nevoie, metodic şi clar expuse.

Şi toate astea, cu o siguranţă, o dezinvoltură şi o volubilitate încântătoare, spre uimirea tutulor ascultătorilor. Ce păcat, m-am gândit eu, că nu ştiu o limbă străină, să fi intrat şi eu în vorbă. Câte lucruri aş fi putut afla şi învăţa de la un om atât de ştiut şi de comunicativ!

Dar pe când gândeam astfel, iată că intrăm în gară la Budapesta, unde trebuie să cobor şi să aştept câteva ceasuri până la plecarea trenului către Bucureşti. Omul extraordinar coboară şi el şi dispare, spre părerea mea de rău, prin mulţime. Lung o să mi se pară drumul fără el, care m-a făcut, de ieri până azi, să nu bag seama cum a trecut atâta vreme!

Alerg repede la controlorul vagoanelor de dormit, să m-asigur din vreme de un pat de clasa a doua – dacă voi avea noroc să găsesc, fiindcă e totdeuna îmbulzeală şi locurile se vând mai dinainte. Dar am noroc; din întâmplare, în ziua aceea, sunt puţini călători; locurile toate sunt libere; am să fiu singur într-un compartiment de patru paturi... atât mai bine! nu ai totdeuna noroc să dai peste tovarăşi de drum interesanţi şi plăcuţi.

Ceasurile de aşteptare au trecut – foarte încet, şi mi s-au părut firește foarte lungi; dar, cât de încet, ceasurile tot trebuie să treacă; şi cât de lungi să fie, tot le-nghite vremea pe unele după altele. Şi aşa, pe la două şi jumătate, m-am suit în vagonul de dormit la patul cu numărul 13.

Ş-apoi mai spun unii ş-alţii că 13 e număr fără noroc! N-apuc să mă aşez bine la locul meu şi să scot o carte de citit din săculeţ, şi cine intră, cu zgomot mare, în acelaşi compartiment?... Cine? tânărul meu! extraordinara pasăre călătoare! care ocupă în faţa mea locul cu numărul 11.

Mă salută foarte graţios, pare că mă recunoaşte. Eu, vădit mulţumit că-l revăz, îi răspund şi mai graţios, şi gândesc aşa: de data asta, fiindcă suntem numai doi într-un compartiment, am să intru în vorbă – franţuzeşte, ori nemţeşte, cât mă pricep. Şi pândesc momentul când să atac.

Dar până să încep eu, el, care şi-a aruncat ochii pe cartea mea de citire lăsată pe mescioară, îmi zice zâmbind foarte amical:

– Dumneata ştii româneşte?

Înecat de admiraţie şi de bucurie, nu pot răspunde decât prin altă întrebare:

– Cum? dumneata... ştii şi româneşte?

– Perfect! răspunde omul extraordinar.

– Domnule, zic eu, nu-ţi poţi închipui câtă plăcere îmi face să călătoresc cu un om aşa de umblat ca dumneata! Crede-mă că tot drumul de aseară şi până adineaori am regretat că nu cunosc şi eu o limbă străină, să pot intra în conversaţie cu un tovarăş de călătorie aşa de spiritual şi care ştie atâtea!

Tânărul mi-a mulţumit de compliment, şi din momentul acela am fost buni prieteni.

Câtă admiraţie îmi inspirase în ajun nu fusese nimica pe lângă ce trebuia să-mi inspire de acuma-ncolo. Cum se poate un om să ştie atâtea! Fenomenal!

Să las că ştie pe dinafară toată muzica din *Prinţesa dolarilor* şi din *Văduva veselă*, cu cuvintele cupletelor în nemţeşte şi-n româneşte; căci asta se poate atribui talentului şi memoriei, care adesea nu dovedesc prea mult în privinţa inteligenţei; dar ceea ce m-a ameţit a fost cunoaşterea amănunţită a împrejurărilor politice de la noi. Astfel, de la dânsul am aflat...

că arhiducele moştenitor al tronului Austro-Ungariei va veni să facă o vizită la Curtea noastră, şi că vizita aceasta are o mare însemnătate politică;

că Alexandru Davila deschide la toamnă un teatru nou naţional în Bucureşti;

că, pentru moment, nu se face nicio remaniere în cabinetul Brătianu, fiindcă nu s-a putut ajunge încă la o înţelegere între cadrele vechi liberale şi generoşi, aşa că intrarea lui Stere şi a lui Radovici în minister nu se pot face decât la toamnă;

că magaziile economatului C.F.R. de la gara Filaret au ars până-n pământ, iar pagubele se ridică la peste trei milioane;

că bietul nostru Marion, poetul inimitabil al soacrelor, a dispărut dintre noi;

că Take Ionescu dezminte că ar fi declarat lui Costică Arion cum că i-ar conveni să mai rămână mult liberalii la putere;

că recolta, dacă nu vine ploaie cât de curând, este foarte ameninţată în partea de jos a României; ş.cl., ş.cl.;

şi toate aceste afirmaţiuni, confirmate cu: „aşa să am noroc!"... „aşa să trăiesc!"... „aşa să tiorăsc!"... „aşa să am parte de sănătate!"... „aşa să mor!".

După acestea, începe să cânte ceva din repertoriul lui Ristache Ciolacu, pe care-l cunoaşte personal de la Lăptărie, precum cunoaşte personal pe toate personalităţile noastre din lumea politico-economică, finanţiară, artistică etc.

Dar numai pe ale noastre le cunoaşte?

În Paris, în Berlin, în Viena, în Milano, peste tot, pe toţi îi cunoaşte:

– Aşa să am parte de ochii mei!

Pe urmă, îmi povesteşte cum a ars balonul lui Zeppelin, „Oi! mamă!", şi cum el îi spusese mai dinainte contelui că are să se întâmple o nenorocire:

– Aşa să trăiesc, dacă nu i-am spus! parcă nu i-am spus!

Trecem, după asta, iar la politica românească...

Lui Stere i-a spus el să nu intre până n-are o siguranţă solidă, să nu paţă şi el cu liberalii ce a păţit Take cu conservatorii:

– Aşa să mor, dacă nu i-am spus!

Apoi, de la politică, trecem la teatru...

Cea mai mare artistă dramatică tot Sara Bernhardt rămâne, deşi şi Suzanne Desprès este admirabilă; dar creaţia cea mai frumoasă a

Sarei nu este nici *Dama cu camelii*, nici *L'Aiglon*, ci *Frui-frui;* rolul cel mai elegant:

– Aşa să am bine, dacă nu i-am spus deja la Paris!... de ce să nu-i spui?... parcă mi-e frică?...

După atâtea minuni câte am auzit, pe la unu după miezul nopţei, dorind somn uşor tovarăşului de călătorie, m-am culcat la locul meu, pe când el fredona încă un cuplet de operetă.

A doua zi dimineaţa ne-am deşteptat pe teritoriul românesc.

Până la Bucureşti, am mai auzit destule. Pe la Chitila, am îndrăznit să-l întreb pe omul meu ce e de felul lui. Am aflat...

E *voiajor*... În „branşa" *ilustrate, poştale*...

Cu toată veselia lui, are cauze să fie trist: fiind ocupat în Olanda cu aşteptarea uşurării reginei Wilhelmina, a scăpat ocazia să *lanseze* o serie de ilustrate române pentru *jubiloi.*

– Aşa să mor!

„Universul", 1909, 16 mai.

REPAUSUL DOMINICAL

Petrecerile cu mult înainte pregătite rar se întâmplă să iasă bine; câtă vreme, cele încinse aşa din întâmplare, pe negândite, aproape totdeuna izbutesc frumos...

De ce oare? – De ce, de nece – nu trebuie să ne batem mereu capul să filosofăm, să tot căutăm cauza la orşice... Destul să constatăm cum se petrec lucrurile, şi din constatarea asta să tragem învăţătura că: nici la petreceri de mult puse la cale să nu mergem cu prea mari închipuiri de veselie, şi nici să stăm la îndoială când, pe negândite, ni se iveşte prilej de petrecere; să mergem cu voie bună, daca n-avem altă treabă mai serioasă de făcut – zic *mai* serioasă, fiindcă, în viaţa noastră scurtă şi trudită, nici petrecerea nu e ceva atât de neserios cum spun câţiva înţelepţi, unii ursuji şi alţii făţarnici.

Aşa cel puţin gândesc eu, şi de aceea am petrecut aşa de frumos alaltăieri noaptea.

Joia trecută, 21 mai, neavând treabă, mă plimbam încet pe Calea Victoriei, pe la şapte seara, privind la forfoteala aceea de căleşti, birji, automobile – ce mulţime! ce eleganţă! ce belşug!... cum rar se vede chiar în oraşele cele mai prospere – şi mă gândeam: cine or fi aceia care au scornit de la o vreme că-n ţară e sărăcie, că s-a scumpit traiul şi că suntem ameninţaţi de o criză agricolă? ce moftangii!

Pe când gândeam aşa, iacătă, dau piept în piept cu amicul meu Costică Parigoridi – care, contrariu felului său cunoscut de toţi, are acum aerul unui om prea puţin vesel.

– Monşer, îmi zice, nevastă-mea s-a dus la ţară cu copiii, la neamurile ei, tocmai în Muscel... Eu n-am vrut să merg... mai întâi, mi-a fost lene să mă scol aşa de dimineaţă; şi pe urmă, drept să-ţi spun, nu-mi plac petrecerile patriarhale; eu sunt orăşean;

mie-mi place oraşul... dar... nu duminicile şi sărbătorile... N-am văzut ceva mai urât pe lume decât un oraş mare în zilele de repaus dominical! Toate prăvăliile cu obloanele lăsate ca pleoapele în somn... Ce somn!... Peste tot închis!... Să vrei să te spânzuri, n-ai de unde să-ţi cumperi un şireang... Lipsa asta de activitate, de viaţă, de mişcare comercială, mă apasă pe umeri, mă trage şi pe mine la somn; şi nu pot dormi măcar – parcă sunt în stare de insomnie... şi când mai văd şi toată mitocănimea asta parvenită, prostimea asta elegantă, învârtindu-şi roatele cu cauciuc în neştire, îmi vin fel de fel de idei... primejdioase... De un ceas umblu să dau de un prietin... parcă toţi au intrat în pământ!

– Iată, m-ai găsit pe mine, îi zic eu.

– Bine că te-am găsit, nene Iancule! Afurisit să fie repausul dominical!

– Dragă Costică, recunosc, în adevăr, că un oraş mare în repaus dominical nu este aşa de frumos ca în plină activitate; şi mie-mi face aceeaşi penibilă impresie ca şi ţie... Decât, ia să ne gândim şi la oamenii care muncesc, o săptămână întreagă, de dimineaţă până seara târziu... Nu le trebuie şi lor o zi de odihnă?

– Da, răspunde amicul meu; dar în loc să se odihnească, îşi fac băşici pe tălpi umblând toată ziua gură-cască, şi seara cad morţi de oboseală.

– Bine; dar s-au recreat... au petrecut...

– Da! s-au îmbătat!

– Dar ce să facă?... să citească psalmii proorocului David? şi pe urmă, dă-mi voie să-ţi spun că-mi pare rău să te aud pe tine, spirit modern, suflet aşa de uman, vorbind astfel despre lumea muncitoare... şi asta numai de necazul urâtului... Să presupunem că se-mbată şi poporul... Ei! şi?... parcă...

– Înţeleg ce vrei să zici!

– ...Ei! apoi?

– Nu ştiu, monşer; dar sunt plictisit ca un căţel pe care stăpânul l-a uitat încuiat în casă... îmi vine să urlu de urât... Ai treabă?

– Deloc.

– Unde mănânci astă seară?

– Indiferent.

– Vrei să mâncăm împreună?
– Mai ales.
– Unde, zici?
– Unde poftești.

Pornim amândoi la vale. Pe drum, Costică, privind la obloanele prăvăliilor, bombăneşte mereu... în dreptul lui Capşa, întâlnim pe alt prietin; îl luăm, fără vorbă multă, ca de rechiziţie; la răspântia bulevardului, încă doi; îi înhăţăm; în dreptul legaţiunii ruseşti, încă unul; e prizonier... Curios lucru! toţi foarte plictisiţi de repausul dominical; şi cu cât banda sporeşte, cu atât dispare plictiseala! Toţi şase – oameni de condiţie frumoasă în societate – ajungem, aproape bine dispuşi, la Iordache, în Covaci.

Sus, pe terasă...

– Domnilor, zice Costică, trebuie să ştiţi că, graţie întâmplării fericite că v-am întâlnit, mi-au fugit din minte nişte idei foarte negre... Dacă, adineaori, nu-ntâlneam pe nenea Iancu, mergeam, cum eram de plictisit, drept la gară, să mă arunc subt roatele primului tren la-ndemână. Vă mulţumesc... Sunteţi salvatorii vieţii părintelui copiilor soţiei mele, care era să citească mâine, la Câmpulung, în *Universul*, încă o nouă tragică sinucidere la staţia B.M.L. Ei bine, faptul acesta, că, din fericire, v-am întâlnit, combinat cu faptul, nu mai puţin fericit, că astăzi este ziua mea onomastică, sf. Împăraţi Constantin şi Elena, ne obligă: pe mine să vă rog, iar pe dv. să primiţi, a face eu cinste astă seară.

Îl sărutăm cu toţii şi, care mai de care, îi urăm:

– La mulţi ani, Costică! cu noroc, sănătate şi veselie!... Şi cinstit socru, dragă Costică!

Pe urmă, din parte-mi, îi cer scuze că am uitat să-l felicit, fiindcă, necăzând sub prescripţiile legii repausului dominical, nu ţin niciodată socoteala sfinţilor.

Costică se-ntoarce-n loc şi deodată, vesel ca totdeuna, strigă:

– Băiete! aperitive, lista şi răcitori în lege! să vie!

Ştiu c-am petrecut!...

Ce chef!... şi, dacă trebuie să fim drepţi, Costică a plătit de două ori petrecerea improvizată – şi cu bani şi cu spirit – ce vervă!... Din când în când, constatând că lăsăm „să se răcească" paharele noastre pline, ne strigă, ridicând pe al său:

– Jos repausul dominical!... Să lucrăm!... lucraţi, domnilor!

Iar noi, împărtăşind părerile lui, lucrăm cu stăruinţă... Ce activitate!

Cinci ore fără-ntrerupere, pe nerăsuflate...

Cam pe la deşteptatul rânduricilor – ţal!... Aperitive, 18; baterii, 8; şampanii, 12, şi 22 pachete de regale... şi 5 rânduri de marghilomane.

Foarte – cum m-aş putea exprima în termeni mai aleşi, adică mai potriviţi? – foarte... gata, coborâm frumos, însă pe tăcute – nu o tăcere lugubră, totuşi solemnă... Ne reculegem.

Ajungem jos, unde moţăie câţiva birjari, pândindu-şi prada matinală; ne oprim puţin, să aspirăm până-n adânc praful sănătos ridicat spre firmament de târnul municipal.

Costică, după o sforţare eroică, întreabă:

– Un'e me'gem?

Noi meditărn un moment... Eu ridic din umeri... Ceilalţi, ca şi mine.

– Bi'jar!

Şi, câte doi, câte doi, binişor, ne-am aşezat frumuşel în trei birji. Eu cu Costică pornim în frunte... Zic, eu acuma, lui Costică:

– Un'e me'gem?

Costică ridică din umeri, şi pe urmă mă sărută; îi plătesc prompt cu aceeaşi monedă.

Din Covaci, apucăm la dreapta-n sus pân Şelari; din Şelari, apucăm la dreapta pân Lipscani; din Lipscani, la stânga – şi Costică mă sărută şi zice:

– Eş' du'ce, 'ne Iancule!

– Sân' tu'tă, Co'tică!

– Tu'tă du'ce, 'ne Iancule!

Şi râzi... Şi, dând să mă pupe încă o dată, nu ştiu cum face, că-mi ridică pălăria, care-mi zboară afară din trăsură, înapoi spre Iordache.

– Bi'jar!... pă'ria lu 'nea Iancu!

Oprim... Birjarul mi-aduce pălăria. Costică mi-o pune pe cap... mai îndesat... ca să nu-mi mai zboare... Şi râzi... Şi ne pupăm du'ce...

Dar unde ne aflăm? Pe bulevardul Colţei, aproape de Piaţa Victoriei.

– Un'e me'gem, mă, 'mboule?... ştii?... întreabă Costică pe birjar.

– La Lăptărie, conaşule; cum să nu ştiu?

– E 'mb'avo! îi răspunde Costică; şi pe urmă către mine: auzi ce ide' f'umoasă a'vut 'mbou!

Dar celelalte două birji nu se văd în urma noastră.

– Ne-a t'ădat, ca nişte laşi, 'ne Iancule!

Aerul de la Şosea ne face mult bine. Ajungem la Lăptărie. Plin!

Acolo, cei patru amici, care au sosit, prin Calea Victoriei, înaintea noastră, ne aşteaptă: ei nu puteau crede că i-am trădat ca nişte laşi.

Câte un pahar de şampanie, la botul calului! – etc.!! etc.!!

Se face ziuă... Rândurelele au şi plecat la vânătoare... Reintrăm în capitală, în căutarea unui jvarţ cu *cognac* fin... am găsit...

Ciudat efect face cafeaua tare!... Ni s-a dezlegat limba... Ieşim... E lumină mare.. O aglomeraţie... Un accident?... Să anunţăm Salvarea!... Ne apropiem...

Un cetăţean şade jos pe marginea trotoarului şi nu vrea să se scoale, cu toate insistenţele sergentului.

– Ce e? întreb pe sergent.

– E repausul dominical, domnule: nu mai poate umbla; trebuie să-l ridic de-aici, să nu-l calce vreo trăsură... Haide, sus!

Şi dă să-l ridice; cetăţeanul se lasă greu din balamale, scapă din braţele omului ordinii şi se aşează iar la loc. Îl privesc de aproape... îl cunosc... Este un excelent culegător tipograf, om în vârstă şi foarte cumsecade. Zic:

– Scoală, monşer, nu face pentru d-ta să te dai în spectacol... eşti om serios, tată de familie...

– Ba, pe tat'to! răspunde el.

– Îmi pare rău, adaog eu, că n-ai înţeles bine morala mea...

– Ba am înţeles; dar vorba mea e: unde găsim noi acuma ciorbă de burtă?

– D-tale ţi-ar trebui acum un jvarţ cu *cognac* fin... nu ştii ce bine ţi-ar face!

– Moft!... am băut jvarţ la Comşa... ciorbă de burtă! n-auzi?

Dar Costică, foarte-ncântat de vorbele acestea, zice:

– N'ne lancule, schembea, ca'va s'zică? ştii că are o idee frumoasă! hai la o schembea!

L-am suit pe cetăţean în birje şi am pornit la piaţă. Pe drum cetăţeanul dormea straşnic în braţele lui Costică.

– Uite la el, în ce hal! zice Costică... Uite, domnule, efectele nenorocite ale repausului dominical!

– Dragă Costică, zic eu, orcum, lumea noastră are nevoie şi de asta, de repaus dominical, după atâta trudă... şi mai la urmă, toţi, toţi suntem nişte... stricaţi.

Şi cu toţii ne-am dus prin urmare să ne dregem lângă hală.

Adevărul e că schembeaua, dreasă bine, cu puţin ardei roşu, este, la ocazie, superioară cafelei cu *cognac* fin – drege... lucru mare!

După schembea, pe la şapte de dimineaţă, în toiul halei, luăm seama că amicul nostru, culegătorul, a dispărut dintre noi.

– Ne-a trădat, zice Costică; amicul d-tale este un laş!

Dar n-apucă să isprăvească vorba, şi iată iar amicul meu, spălat şi dichisit, cât s-a putut mai bine... A fost la bărbier.

– Ei! acuma, unde mergem? îl întreabă Costică.

– Eu, răspunde omul nostru, mă duc la atelier... După repausul dominical, începem la şapte... Sunt şef de echipă, nu pot să fac blau.

S-a scuzat dacă ne-a făcut cumva vreo necuviinţă, ne-a mulţumit frumos de cinstea ce i-am făcut şi a plecat la treaba lui.

Noi – am dejunat – mai devreme – la Lăptărie – până seara.

„Universul", 1909, 25 mai.

ŢAL!...

Ţal... Ce este *ţal*?

Este un substantiv român împământenit; înainte de-mpământenire, era verb german; însemna *a plăti* – se scria *zahlen* şi se citea *ţal'n*.

Foarte des se-ntrebuinţează acest verb în lumea noastră, unde, cumpărându-se toate, trebuiesc toate plătite.

Când s-au înfiinţat şi la noi în ţară berăriile, în secolul trecut, fiindcă la-nceput toţi berarii şi chelnerii erau nemţi, s-a introdus şi acest verb *ţal'n*, dar numai în formă de infinitiv imperativ, cu însemnarea: *să plătesc! să plătim!*

În multe limbi europene, între cari şi franceza şi germana, infinitivul se întrebuinţează ca imperativ impersonal, şi la pozitiv şi la negativ; dar, în limba noastră, forma infinitivului, şi numai prescurtată, se-ntrebuinţa, mai-nainte, ca imperativ, numai la persoana a doua singulară şi numai cu negaţiune. Exemple:

„*Ţăci*, domnule! *Nu ţipa*, cocoană!"

„*Plăteşte*, nene! *Nu plăti*, ţaţo!"

Ce se-ntâmplă însă?

De la o vreme, graţie dezvoltării necontenit crescânde a agriculturii, industriei şi comerţului României (pentru care totuşi, trebuie să mărturisim, rămâne încă destul de făcut), luând căile noastre de comunicaţiune un aşa de-mbucurător avânt, onor. Direcţiunea generală a C.F.R. a avut ocaziunea să constate sărăcia limbii române, şi a trebuit să recunoască necesitatea introducerii, prin regulamente, a infinitivului ca imperativ impersonal, *fără* ca şi *cu* negaţiune; şi asta (onoare ei!) pentru *toţi* călătorii, fără excepţie de clasă sau de distanţă de parcurs, la *toate* trenurile, fie accelerate, fie de persoane, mixte sau de marfă.

Astfel, în toate vagoanele noastre de călători, citim:

- pe uşi: „A nu se deschide până trenul opreşte";

- pe ferestre: „A nu se pleca în afară";
- pe semnalul de alarmă: „A nu se trage decât în caz de mare pericol";
- în altă parte: „A nu se întrebuința în timpul opririi în stațiuni";
- în clasa III: „A nu se scuipa pe covoare".

Iar în vagoanele de marfă, afară binențeles de cele cu încărcătură inflamabilă neasigurată: „A nu se fuma".

Critica istorică modernă ne învață că mersul înainte sau înapoi al omenirii este stăpânit de legi fatale; progresul odată urnit, ori într-un sens, ori într-altul, nu poate fi oprit de nimeni, de nimic! Așa, inovația onor. Direcțiunii generale C.F.R. a prins: încet-încet, pretutindeni la noi se introduce infinitivul ca imperativ chiar *fără* negație, pentru orice persoană și ocaziune.

Astfel, pe o sticluță de doftorie cu prafuri care s-așează la fund, citești: „A se scutura bine înainte de a se întrebuința", iar pe o cutiuță de alifie: „A se spăla întâi bine cu săpun partea, apoi a se unge și a se lega cu o cârpă curată – după povață".

La colțul unei case trase mai înăuntru de linia veche a stradei, citim, sub o ferestruică cu brizbize: „A nu se face murdării pe zidul casei mele".

Mergem mai departe, după legea progresului, și citim: „A nu se lipi afișe și orce alte necurățenii".

La Moși, pe stâlpii unui mare umbrar de berărie: „A se plăti la moment. A nu se vorbi vorbe proaste. A nu se face scandal. A nu se pleca cu paharele și alte obiecte"...

În școlile primare, chemate, afară de instrucțiune, să dea și o educațiune civică tinerilor noastre generațiuni, adică nu numai să le lumineze spiritul, dar totodată să le cultive inima și să le formeze caracterul, fiindcă o națiune are nevoie, ce e drept, de ridicarea nivelului intelectual, dar iarăși fără caractere nu merge – în școlile primare, zic, citim pe toți pereții: „A nu se sufla nasul cu degetele. A se purta batistă curată".

Iar când trage clopotul de ieșire, d. profesor se coboară de pe catedră și zice elevilor, cari fac zgomot, ridicându-se nerăbdători din bănci:

– A se tăcea! A se asculta!... Mâne vine d. revizor: a se şti bine Mircea cel Bătrân şi Revoluţia de la 48, Unirea Principatelor-Unite şi Ştefan cel Mare!...

Băieţii pornesc ca nişte mici dorobanţi ce sunt, bătând din talpă ostăşeşte, foarte mândri – onoare lor! – pe când d. profesor strigă după ei, până ce ies pe poartă:

– A se ieşi în ordine! A nu se face măgării pe stradă! A nu se-njura! A se păstra igiena! A nu se mânca mult rahat!

D. profesor, pedagog învăţat, este nu numai infinitiv, este categoric imperativ.

Atâta destul despre imperativ! să ne întoarcem la substantiv, de unde am pornit.

Vom citi, la vreme, în Dicţionarul Academiei Române, când va apărea:

Ţal – substantiv comun, de genul masculin pentru amândouă sexurile – impiegat comercial sau impiegată comercială; persoană însărcinată într-un local public de consumaţiune cu încasarea plăţilor de la consumatori. Declinare regulată:

Nominativ – *Ţalul* primeşte plata;

Genitiv – chiulurile *Ţalului*;

Dativ – i-a tras două palme *Ţalului*;

Acuzativ – a chemat *Ţalul*; sau: l-a-njurat pe *Ţal*;

Vocativ – *Ţal!*

În general, *Ţal* are numai singular; la ocaziuni de-mbulzeală însă (ca, de ex., sărbători naţionale, vreo înmormântare de lux, ori vreo manifestaţiune politică), în localurile mari, aşezate la vad bun, trebuiesc şi trei *Ţali*. Atunci, la pluralul provizoriu, se declină:

Nominativ – *Ţalii* sunt murdari;

Genitiv – obrăzniciile *Ţalilor*;

Dativ – li se trag chiuluri destule şi *Ţalilor*;

iar a doua zi, când nu mai e năvală şi „nu mai face trebuinţă", patronul suprimă pluralul; dă afară (acuzativ) doi *Ţali*, şi rămâne numai cu singularul abitual – cu un *Ţal* – destul!

Dar să lăsăm chestiunile academice, şi să vedem cât înţeles filosofic, chiar din punctul de vedere al vieţei practice, poate cuprinde acest cuvânt de o singură silabă – *Ţal*.

Am un prieten care-mi zice totdeauna:

– Eu, nene Iancule, n-am avut noroc să dispun de părinţi care să-nţeleagă de ce fel de copil dispuneau, pe onoarea mea! Păcat că nu m-au dat să-nvăţ filosofia! eu ieşeam filosof, să nu crezi că spun mofturi! filosof: asta era nacafaua mea, nu negustor!

Şi-n adevăr, Mitică este un cap filosofic. Totdeuna când ne vedem, trebuie să-mi toarne un aforism remarcabil. Cel din urmă, de exemplu, trebuie să-l comunic, având mai ales în vedere împrejurările interesante în care mi l-a spus.

Alaltăieri, întâlnindu-mă, zice:

– Nene Iancule, tocmai pe d-ta te căutam; deseară mănânci la noi – să nu zici nu! Avem un prânz!... şi pe urmă, o surpriză... mare!... În sfârşit, imposibil să refuzi! Graziella ţine foarte mult...

Pe consoarta amicului o cheamă din botez Nastasia, dar, de mult, toată lumea îi zicem Graziella... Este pseudonimul ei – o intelectuală... Multă activitate. A publicat, în diferite reviste de la noi şi din străinătate, studii sociologice, importantisime, după cum susţin directorii respectivi... Graziella trebuie să fie cu un an mai tânără ca mine, dacă nu mai în vârstă; dar tot plăcută, plină de inimă, de avânt, de entuziasm... Nu putem zice că a fost frumoasă Graziella; dar graţioasă... şi... oameni cu dare de mână.

Nici cuvânt, prin urmare, să refuz invitaţiunea prietenului meu.

Ne-am întâlnit seara la Mercur – a se lua un aperitiv imperativ! şi apoi ne-am suit în sanie. Mitică, foarte vesel pe drum, mi-a debitat acest frumos aforism:

– Nene Iancule, toate mulţumirile în lumea asta trebuiesc plătite. Daca le plăteşti cu anticipaţie, ţi se par mai ieftine; daca le plăteşti după, ţi se par prea scumpe.

– Bravo, Mitică!

– Ei! nu, nene Iancule, pe onoarea mea, să fi dispus eu de părinţi care... Dar, în sfârşit!

Am ajuns... Casele lui Mitică luminate *a giorno*... sunăm...

Graziella ne-ntâmpină radioasă...

– Gândeam că n-ai să vii, îmi zice.

– Se putea să nu ascult, scumpa mea amică, de ordinele d-tale?

Suntem, cu toţii, invitaţi vreo doisprezece inşi, toţi lume aleasă din litere, ştiinţe, arte, dintre cari vreo şase reporteri.

Uşile spre sala de mâncare se deschid.

La masă!... Dau braţul Graziellei...

Un prânz împărătesc! şi tot lucruri uşoare:

Mezeluri, salam, ghiudem, limbă, licurini, masline, icre de ştiucă şi negre; supă de clapon cu patèle; pană de somn rasol; clapon ciulama; chifteluţe marinate cu tarhon; pârjoală de nisetru; patricieni la grătar; un purcel la frigare; cataif, tortă; brânzeturi, fructe diverse; vin alb, negru, şampanie etc.

Am mâncat din toate; trebuia! ca mai în vârstă în litere, ştiinţe şi arte, eu stam la dreapta stăpânei casei.

După ce foarte greu m-am ridicat de la masă, pe la zece fără un sfert, am trecut în salon, unde ne aşteptau ţigări, ţigarete, cafele, *des bonbons et des liqueurs* – adică pe româneşte bomboane şi lichioruri... Îmi beau cafeaua şi zic amfitrionului meu încet:

– Dragă Mitică, am consumat frumos, n-am ce zice; îţi mulţumesc... Eu trebuie să mă retrag; mâne, foarte de dimineaţă, am treabă şi sunt şi cam rebegit de vremea asta; trebuie să mă culc mai devreme... Cum am face rost de o sanie?

– Ei! bravo, răspunde el, nene Iancule! Cum se poate să pleci aşa, fără ţal?

Şi râde...

– Vezi că mâne trebuie... zic eu.

Dar el mă-ntrerupe:

– Peste poate, nene Iancule! are Graziella să citească un studiu nou al ei; nu ţi-am spus că, după masă, e şi o surpriză... mare?... Uite-o, te caută.

M-a găsit Graziella... La rândul ei, îmi dă braţul, şi trecem, urmaţi de toată lumea, în alt salon, unde trebuie să ascultăm lectura studiului celui nou:

Femeia în istoria şi în poezia poporană a românilor, în trecut, în prezent şi-n viitor...

Acest studiu va constitui subiectul a trei conferinţe ce se vor ţinea de către autoare la Ateneul Român.

Ce mai încape vorbă?... s-a isprăvit!..

Ne aşezăm pe fotoliuri... Autoarea la masă, între două candelabre; eu, în faţa ei; lângă mine, cam la spate, Mitică; de jur împrejur, ceilalţi, mai tineri ca mine în litere, ştiinţe şi arte.

Se începe:

„Tabla capitolelor. – Introducţie: Ce a fost femeia în timpii primitivi, în anticitate, în evul mediu, în timpii moderni... Ce are a fi, ce trebuie să fie în timpii viitori. – Cap. I: Femeia la români, în istoria şi în literatura poporană, poezie, basme, proverbe, zicători, ghicitori etc., ca bunică, mamă şi soacră, ca soţie, fiică, nepoată şi noră... în trecut..."

Şi aşa mai departe, în prezent şi-n viitor.

După citirea tablei capitolelor, Mitică s-apleacă la urechea mea şi, râzând înfundat, îmi şopteşte:

– Ţal! nene Iancule...

Eu întorc gâtul să-i răspund ceva; iar autoarea, ridicând ochii de pe teancul de file, zice foarte graţios, dar destul de imperativ:

– Mă rog, a se asculta toţi când se citeşte!...

Şi citeşte...

Simţ, la un moment, capul prietenului Mitică de la spate, căzându-mi dulce pe umăr... mă-ntorc şi-i zic ridicându-l:

– Ce faci, Mitică?

– Mă rog, a nu se conversa nimini când se citeşte!...

...Şi citeşte...

...Voi, patruzeci şi nu ştiu câte mii de sfinţi mucenici!... Să spun pe larg chinul meu?... de ce?... Să-şi facă un martir din jertfa lui o glorie?... Nu! asta i-ar întuneca aureola... A mea trebuie păstrată pură, luminoasă, strălucitoare!... N-am furat-o!... Totuşi, chinul mă biruie... Casc o dată, că s-aude peste masă, de unde, cu un zâmbet grozav:

– Mă rog, a nu se căsca!...

...Şi citeşte... şi Mitică, de la spate, e fericit pe umerii bunului său amic, nenea Iancu.

...În sfârşit, la două şi zece antemeridiane, introducţia şi două părţi ale primului capitol s-au citit... Rămân aşadar a se citi în viitoarele şedinţe, după masă, urmarea din primul, celelalte două capitole şi concluziunea, apoi notele...

Toţi s-au ridicat de pe fotoliuri... Aplauze...

S-au risipit straniile celeste visuri ale chinului trecut dincolo de marginile puterii de-nregistrare a conştiinţei!... Scutur din umărul meu pe Mitică... Voi să mă ridic... Nu pot... Sunt amorţit... Înţepenit... Amicul meu, reconfortat, mă ajută, făcând să-mi trosnească încheieturile... Sunt în picioare... Sărut mâna crudelei Grazielle... Mitică mă duce până la sanie.

– Dragă Mitică, mulţumesc din suflet pentru buna ta invitaţiune! am petrecut minunat – onoare ţie!... zic eu cu un ton pe care filosoful meu îl înţelege până-n fund...

– De! nene Iancule; eu ţi-am spus: aşa e în lumea asta – a se plăti orce consumaţie!

– Mână, birjar!

E un ger!... Sania se dezlipeşte cu greu din loc şi porneşte scrâşnind, pe când amicul meu îmi strigă, râzând, infinitiv:

– Ţal! nene Iancule!... a se revedea!

Mă-ntorc şi-i strig şi eu, categoric:

– A se slăbi, Mitică!

„Universul", 1909, 2 martie.

O CONFERENŢĂ

S-a hotărât! trebuie sâmbătă să ţiu la S.P.M.D.R. o conferenţă în şedinţă plenară. Imposibil să scap: am apucat, într-un moment de slăbiciune, să promit junei mele amice din tinereţe, madam Parigoridi – este pentru mine o chestiune de conştiinţă, de onoare, de inimă.

Eu ţiu la madam Parigoridi, fiindcă şi dumneei ţine la mine. De atâta vreme suntem buni prietini, şi niciun nor n-a venit să întunece... în sfârşit, ce să mai vorbim? îmi zice: „nene Iancule".

Asta, ce-i drept, nu-mi prea place...

Când eram sufler la teatru, acu vreo patruzeci de ani, damele aveau obiceiu să-mi zică „Iancule", ba, unele, chiar „mă Iancule" – niciun respect! Apoi, au mai trecut aşa cam douăzeci de ani, îmi ziceau „domnule Iancule". Când am ajuns director, îmi ziceau „stimate domnule director..." Acu, după alţi vreo douăzeci, toate – adică toate câte-mi mai sunt prietine – din „nene Iancule" nu vor să mai mă scoată.

Toată lumea în serviciu public înaintează – numai eu, din zece-n zece ani, regulat, degradat! De la „mă" de odinioară (uneori chiar cu ghionturi şi fel de fel de alte maltratări... odată o prietină a mers cu îndrăzneala până chiar să-mi tragă palme, şi, pe onoare, degeaba... cine ştie ce i se păruse!), cum zic: de la „mă" de odinioară, am ajuns acum la „nene" – şi totdeuna cu mult respect.

Fireşte că asta nu-mi convine, fiindcă eu n-am fost în viaţa mea mândru, să ţiu atâta la respectul prietenelor... Dar, în sfârşit! aşa e lumea noastră, n-ai ce-i face! dacă nu se poate altceva decât respect, trebuie să ne mulţumim şi cu atâta – cu respect! Tot e bine; încai nu mai căpătăm palme – lucru care, putem zice, nu e frumos deloc; cu toate că... nu face mare rău, dacă ne putem exprima aşa.

Dar să lăsăm astea, care sunt – adică, au fost – nimicuri trecătoare, şi să ne gândim la viitor: ce fac eu cu madam Parigoridi? Azi e joi; poimâne, sâmbătă, trebuie să mă-nfiinţez la S.P.M.D.R. ... la 2½ d.a. pentru...

O să mă-ntrebaţi însă: ce însemnează S.P.M.D.R.?...

– S.P.M.D.R. însemnează „Societatea Protectoare a Muzelor Daco-Romane". Amica mea, madam Parigoridi, estevicepreziden tă la S.P.M.D.R.; dar, la drept vorbind, este chiar prezidentă, fiindcă titulara, venerabila madam Trahanache, trăieşte mai mult la Paris, şi afară de asta este, cum zice viceprezidenta, „ramolisită"; şi, dacă madam Parigoridi nu s-ar ocupa de toate, „s-ar duce dracului S.P...." şi dacă s-ar duce S.P., ce s-ar face M.D.R.?

Două săptămâni, de când afişe, gazete, scrisori, persoane, anunţă mereu că eu am să ţin la S.P.M.D.R. o conferenţă: *Ce este arta?*, iar eu parcă trăiesc pe subt pământ – parc-aş fi sigur că-nainte de ziua de poimâine se-ntâmplă sfârşitul lumii... Dar îmi vin odată-n fire. Azi e joi... mai am numai două nopţi de dormit, şi, înainte de a treia, trebuie să mă execut... trebuie!

Noaptea de joi spre vineri o petrec rău... simţ că am friguri... Vineri, umblu de colo până colo, fără să ştiu încotro... Nu pot mânca; am pulsul neregulat; mă încovoaie o frică nenţeleasă; călcând, mi se pare că pun piciorul în gol... îmi vine să merg la gară, să mă sui în primul tren şi să fug la Canada, unde, obscur, cu munca braţelor mele, departe de orice S.P. etc..., să-mi câştig existenţa într-un mod onorabil... Dar n-am curajul să fug.

Umblu toată ziua să găsesc un colţişor pe care să nu văd afişul cu „*Ce este arta?*"... Imposibil!...

Mă-ntorc zdrobit acasă...

Vineri noaptea spre sâmbătă...

Nu pot închide ochii. La patru despre ziuă, sar din pat în culmea iritaţiunii... Care? care este cel mai puţin dureros şi cel mai expeditiv mod de sinucidere?

Să vedem...

...Să mor aşa de tânăr? Dumnezeul meu! ce are să zică amica mea madam Parigoridi când va citi în *Universul* tragica sinucidere a lui nen'su Iancu?!

– Nu!... Să ai aşa curaj va să zică să fii laş! şi, pentru nimic în lume, nu vreau să zică madam Parigoridi că nen'su Iancu a fost un laş! Ţiu la opinia amicei mele mai mult chiar decât la moartea mea, dacă mă pot exprima astfel... Nu! omul nu trebuie să abdice de la viaţă; el este regele creaţiunii; trebuie să aibă răbdare, să aştepte cu demnitate până va fi detronat.

Sunt şase ceasuri dimineaţa... în sfârşit, Aurora cu degetele ei de roză a deschis porţile orientului. Mă-mbrac şi plec degrabă către prăvălia meşterului meu, d. Florian, care mi-a promis că astăzi, negreşit, îmi dă gata ghetele de lac, pentru conferenţă.

Aerul dimineţii îmi face bine... Iar un afiş! *Ce este arta?* Intru repede la d. Florian, care a deschis prăvălia înainte ca Aurora cu degetele ei de roză...

Ghetele sunt gata şi-mi vin de minune; foarte potrivite: cât mă strânge una-n dreapta, ailaltă tocm-atâta mi-e largă-n stânga; dar „elegant ceva".

– Frumos meşteşug este meşteşugul dumitale, nene Floriene!

– Este, nu pot pentru ca să zic; dar greu şi migălos...

– Ei! care meşteşug nu e greu şi migălos? zic eu.

– ...Şi cere multe... Ştii d-ta, domnule, câte şi mai câte trebuiesc pentru ca s-ajungem la o pereche de ghete elegante ca astea?

– Îmi închipui...

– ...Ne trebuiesc: o cireadă de boi şi de viţei, o pădure de stejar şi una de plută, un pogon de cânepă şi altul de in, un lan de grâu, o mină de fier şi câte altele!

– Nu-nţeleg...

– Cum nu-nţelegi? nu ne trebuiesc calapoade, talpă, faţă, căptuşeală, aţă, pap, cuie, scule?... şi pe urmă, ce ne mai trebuie? să vedem, ghiceşti?

Am stat puţin la gânduri şi apoi, privind în ochii amicului Florian, care aştepta zâmbind răspunsul meu, am zis:

– Pe urmă, fireşte, ne mai trebuiesc mintea şi puterea care, din toate celea risipite-n lume, să ne pregătească materialele...

– Şi pe urmă?

– Pe urmă... pe urmă, ne trebuie neapărat meşterul cizmar, amicul nostru Florian, care din toate, cu dibăcie, să ne facă o pereche de ghete elegante.

Şi zicând acestea, am sărit din loc, l-am luat în braţe pe amicul meu şi, sărutându-l cu multă căldură, i-am strigat:

Meştere Floriene, destul! am înţeles! să trăieşti! eşti mântuitorul meu, daca pot pentru ca să mă exprim astfel.

Foarte calm, la 2 d.a., mă-nfiinţez la S.P.M.D.R. Acolo, damele din comitet, cu viceprezidenta în frunte, mă primesc foarte amabil.

Sala este arhiplină.

Mă sui la tribună, pe o estradă, cu spatele la un perete pe care sunt reprezentate cele nouă Muze în pitoreştile costume naţionale româneşti. Daca ştiam mai dinainte, veneam şi eu în costum de ciobănaş doinaş, cu trei fluiere – unul de soc ce zice cu foc, unul de os ce zice frumos şi altul de fag ce zice cu drag – Apollo naţional.

Madam Parigoridi, din rândul întâi de jeţuri, îmi face un semn graţios cu mănuşa – adică: suntem gata să te ascultăm: poftim, nene Iancule, începe!

„Doamnele mele, zic eu, iertaţi-mă daca îndrăznesc, în faţa unui auditoriu atât de select, să încerc, în marginile slabelor mele puteri, a răspunde la una din cele mai grele chestiuni, pe care de-atâtea secole şi-o pune spiritul uman, şi anume: «Ce este arta?» *(Aplauze.)*

Celebrul discipol al nemuritorului Platone, Aristotele – genialul filosof, născut la Stagyra, astăzi Stavros, în Macedonia, anul 384, mort la Chalcis, în Eubea, la 322 înainte de Christos; supranumit «prinţul filosofilor»; întemeietorul vestitei şcoli a peripateticienilor; preceptorul, educatorul prodigiosului Alexandru cel Mare; – Aristoteles, zic, s-a-ntâlnit odată cu un tânăr zevzec dintre aceia cari despreţuiesc învăţăturile înalte şi caută totdeuna să-şi bată joc de bărbaţii serioşi şi luminaţi – unul din acel soi de coconaşi, cum se găsesc în toate vremurile şi locurile, cari se fac blazaţi înainte de a se fi bucurat de bunătăţile lumii, ca nişte pântece (iertaţi-mi expresia!) care simt greaţă nu fiindcă sunt prea sătule, ci fiindcă nu sunt deloc hrănite. *(Aplauze. Mare ilaritate.)*

Şi aşa, coconaşul zevzec, vrând să tachineze pe «prinţul filosofilor», l-a întrebat:

– Spune-mi, ilustrule, ce este frumuseţea?

Iar ilustrul i-a răspuns:

– Amice, asta e o-ntrebare pe care numai un orb trebuie s-o facă.

(Aplauze furtunoase. Ovaţiuni, nu pentru prinţul filosofilor.)

Să venim dar, preastimate doamne, după această mică introducţiune, la obiectul conferenţei noastre şi să ne întrebăm:

«Ce este arta?»"

Aci, spaţiul măsurat nepermiţându-mi a reproduce pe larg conferenţa mea, mă mărginesc a o da în liniamentele generale:

„O cireadă de boi şi de viţei... Pasc... Iarbă...

...Pădure de stejar, unde raza soarelui nu poate pentru ca să-ndrăznească...

...Un lan de grâu... Frumoasă e natura patriei noastre, când nu-şi dezlănţuieşte elementele cu furie, căci atunci este grozavă, daca putem pentru ca să...

...O recoltă de cânepă, alta de in... să nu uităm că suntem o ţară eminamente agricolă...

(Aplauze. Bravo repetate.)

...Un munte, Carpatul, care-n profunzimile sânului său ascunde comori de fier... Dar petroleul? acest cărbune-sirop, daca putem pentru ca să...

Atunci mi se va spune că industria naţională nu trebuie încurajată... *Il ne nous manquerait plus que cela!* (adică, pe româneşte: atât ne-ar mai trebui!)

(Aplauze zguduitoare.)

...Să luăm un exemplu concret, doamnele mele, un lucru de care ne lovim la fiecare pas... să luăm o pereche de ghete de lac, cum sunt ale mele...

(Oratorul se dă jos de pe tribună, la rampă, şi, ridicând unul după altul picioarele, îşi arată ghetele nouă, apoi iar urcă la tribună. Râsete. Aplauze entuziaste.)

...Ei bine, preastimatele mele doamne, ştiţi dv. câte şi mai câte trebuiesc, afară de răbdare, spre a ajunge să obţinem o pereche de ghete de lac elegante? căci, orice s-ar zice, e lucru greu şi migălos, dintr-atâtea materii risipite, cum a vrut Creatorul, în natură, noi,

magic geniului nostru, să ajungem, după nevoia şi intenţia noastră, să obţinem...

(Aplauze asurzitoare. Oratorul se opreşte, se şterge pe frunte şi aşteaptă, zâmbind, ca ovaţiile să se potolească. Ovaţiile se potolesc.)

...În fine, ca să-ncheiem, doamnele mele, voi răspunde încă o dată scurt la întrebarea noastră:

...Ce este arta?...

...Arta este, cum am putea zice mai bine? este încercarea spiritului omenesc de a satisface o mare nevoie a spiritului omenesc... care are nevoie, pentru a fi satisfăcut, de o satisfacere tot din partea unui spirit, care şi acela... în fine... da, în fine...

(Oratorul are, probabil din cauza oboselii spiritului prea încordat, un moment de ameţeală. Aplauze călduroase îl revivifică.)

...Mai mult decât atâta nici Aristotele nu cred să fi putut spune... Şi cine ar căuta să spună mai mult, desigur ar spune mofturi, ca tânărul zevzec, care încerca să-nfunde cu o întrebare neroadă pe ilustrul filosof, străbunul fraţilor noştri macedoneni!

(Entuziasm la culme. Toate damele în picioare. Ovaţiuni nesfârşite. Fanatism.)

Uf! un ceas şi jumătate! Ce căldură! sunt leoarcă...

La ieşire, damele din comitetul S.P.M.D.R. îmi mulţumesc călduros, dându-mi flori, şi care mai de care:

– Bravo, nene Iancule!

Iar viceprezidenta, amica mea, madam Parigoridi, îmi şopteşte:

– Fie! frumos ne-ncălţaşi, unchiule!

Şi-mi întinde mâna. I-o sărut, şi-i răspund şi mai încet:

– *Merci* de compliment, nepoţică!... decât... mâna mi-o întinzi? ce! eu sunt mănuşar? La cizmar, altceva se-ntinde.

– Tot obraznic ai rămas, nene Iancule!

„Universul", 1909, 20 febr.

DIN PERIODICE (1893–1909)

MOFTUL ROMÂN

– *Moftul român* a înviat!
– Adevărat a-nviat!

Iată cuvintele cu cari trebuie să se salute în aceste zile de sărbători toţi nepoţii divului Traian, toţi aceia în vinele cărora curge sânge de roman.

Să mai aşternem aci o programă a *Moftului român*, credem de prisos. Sunt opt ani acu de când această foaie a văzut lumina pentru întâia dată. Voim a fi consecuenţi, şi astfel dăm drept program aceleaşi linii pe cari le-am pus în fruntea acestei foi la prima-i apariţie.

Eu: Ce mai spun gazetele, nene?
Nenea: Mofturi!

*

Eu: Ce era azi la Cameră?
D. deputat: Mofturi!

*

Un cerşetor degerat: Fă-ţi pomană: mor de foame!
Un domn cu bundă: Mofturi!

*

Un june cu revolverul în mână: Acriviţo! dacă nu mă iubeşti, mă omor!
D-ra Acriviţa (făcând două gropiţe asasine în obraji): Mofturi!

*

Dr. Babeş: Feriţi-vă de apa nefiltrată: are germenii tutulor boalelor.
Un mitocan (fudul): Mofturi!

*

Eu: Dar domnii X... Y... Z... n-au niciun merit, nicio capacitate, niciun talent spre a fi puşi în fruntea unor instituţiuni cari... şi în sfârşit, despre onestitate... de!

Un amic (tăindu-mi vorba şi dând din umeri): Mofturi!

*

Pacientul (foarte impacient): Doctore, mor!

Doctorul (foarte liniştit): Mofturi!

*

Librarul: Iată o carte nouă, foarte interesantă!

Un june cult (dând cu dispreţ volumul la o parte): Moft!

*

Un ipohondru: Ar trebui mai multă îngrijire: Doamne fereşte! să nu ne pomenim la primăvară cu ciuma!

D. primar (foarte serios): Mofturi!

*

Un cetăţean: Săriţi!

D. procuror (grăbindu-se să suie la club): Mofturi!

*

Eu: Eu crez că de astă dată guvernul a avut dreptate.

Un pesimist suprimat (scrâşnind fieros): Mofturi!

*

Eu: Trebuie să mărturisim, cu toată părerea de rău, că în administraţie... uneori se fură foarte des.

Un optimist rămas în slujbă (zâmbind foarte blajin): Mofturi!

*

Un orator opozant: Câteodată, autorităţile... prin abuz de putere, se întâmplă prea de multe ori să comită...

Un ministru: Mofturi!

*

Un tată de familie: Am auzit că de la o vreme se-ntinde printre o seamă de tineri din Bucureşti nişte apucături oribile.

Un altul cu mai mulţi copii (râzând): Mofturi!

*

X...: Mâine seară e o eclipsă de lună.
Z...: Mofturi!

*

Iar Eu: À propos, iese o gazetă nouă.
Publicul: Moft!

*

Moft! Mofturi!

O, Moft! tu eşti pecetea şi deviza vremei noastre. Silabă vastă cu neţărmurit cuprins, în tine încap aşa de comod nenumărate înţelesuri: bucurii şi necazuri, merit şi infamie, vină şi păţenie, drept, datorie, sentimente, interese, convingeri, politică, ciumă, lingoare, difterită, sibaritism, viţiuri distrugătoare, suferinţă, mizerie, talent şi imbecilitate, eclipse de lună şi de minte, trecut, prezent, viitor – toate, toate cu un singur cuvânt le numim noi românii moderni, scurt: MOFT.

În genere naţiile mari au câte un dar sau vreo meteahnă specifică: englezii au *spleen*-ul, ruşii nihilismul, francezii *l'engouement*, ungurii şovinismul, spaniolii morga, italienii *vendetta* etc.; românii au Moftul!

Trăiască dar *Moftul român*!

Foaia ce reapare astăzi, cu titlul ei eminamente naţional, sperăm că va fi formula sinceră şi exactă a spiritului nostru public.

Şi acuma, dragă *Moftule*, mergi iar de-ţi fă şi tu rostul în lumea asta. Locul tău aici este, a ta e vremea de astăzi.

Aruncându-te din nou la lumină, strigăm cu toată căldura: Dumnezeul părinţilor noştri, el care a ştiut totdeauna să protege România, aibă-te în sfânta sa pază! deie-ţi norocul ce-l merită orice moft român pe acest pământ stropit cu sângele martirilor de la 11 iunie 1848, 11 fevruarie 1866, 8 august 1870 şi 14 martie 1888 ş.cl., ş.cl.

Publicului român, care-ţi este tot sprijinul, îi zicem: ajută-ne şi Dumnezeu te va ajuta; iar ţie-ţi dorim: *Moftul român* să fii, dar caută pe cât se poate de nu fi moft!

„Moftul român", 1893, 24 ian.;
idem, 1901, 1 apr.

BROAŞTE... DESTULE

Nuvelă pesimistă

Leonică era pe atunci şeful registraturii într-un minister. El era un băiat a cărui vârstă nu se putea ghici uşor: o mutră căreia uneori i-ai fi putut da vreo patruzeci de ani trecuţi; alteori nu ţi-ar fi venit să crezi că merge pe al treizecelea – aceasta mai ales când ieşea *fresco* din frizăria unde, de când intrase în slujbă, era abonat: trei sfanţi la început, apoi, de la introducerea sistemului nou monetar, patru franci pe lună, pentru: tuns la o lună o dată, frizat la zile mari şi ras de două ori pe săptămână, miercurea şi sâmbăta.

Părul lui nu era nici negru, nici galben, nici castaniu; faţa nici oacheşe, nici bălană, nici smeadă; ochii nici negri, nici verzi, nici căprii. Nu era nici cârn, nici năsos, şi urechile le-avea potrivite. Nu era nici mare, nici mic, nici gras, nici slab, nici nalt, nici bondoc, nici subţire, nici gros. Afară de astea, nu era nici bun, nici rău, nici moale, nici iute, nici deştept, nici prost. Cu un cuvânt, o fiinţă nici prea-prea, nici foarte-foarte.

Gusturile lui îl făceau cel mai distins dintre toţi slujbaşii departamentului. Pe lângă că era curat spilcă, apoi obişnuia să se îmbrace foarte galant... Gheroc negru la doi butoni; jiletcă de pichet în faţa oului de raţă, cu bumbi de sticlă mată cât o alună turcească, imitaţie foarte reuşită de mărgăritar; sau altă jiletcă de plisă vişinie cu bumbi roşii de mărgean fals; pantaloni de postav subţire *gris-perle*; pantofi de piele de mănuşe cu funde mari şi cu cataramă, şi capelă-naltă. În toiul verii, o hăinuţă scurtă, fără talie, de dril alb, încheiată într-un bumb; jiletca, pantalonii, pălăria şi ghetele de aceeaşi materie; o statuă de iaurt, coborâtă de pe piedestalul ei... şi altele şi altele.

Fiecce cravată apoi avea agrafa ei, şi fiecare agrafă conţinea o însemnătate simbolică... O inimă de mărgean străpunsă de o săgeată lucrată în diamanţele arăta că inima lui Leonică era foarte simţitoare la loviturile lui Cupidon; două cheiţe de aur încrucişate însemnau că junele stăpâneşte secretul cu care se deschid inimile; un condei de pană zugrăvit în smalţ pe o condică de aur deschisă spunea clar: sunt registrator etc.

Am cunoscut pentru întâia oară pe Leonică acum câţiva ani, vara, prin recomandarea unui prieten, la cafeneaua Fialcowsky. Încântat de cunoştinţă, noul meu amic îmi dete un plic, pe care scrise cu condeiul de la portofel adresa mea. Era o invitare la nuntă pentru a doua zi. Leonică se afla în dârdora căsătoriei.

Era sâmbătă. A doua zi seara mă gătii cum putui mai bine, şi la ceasurile nouă fără ceva mă aflam la Sărindar. În loc însă de a găsi la biserică masalale şi trăsuri ca la toate nunţile, găsii curtea pustie şi uşa bisericii închisă. Gândii că m-am înşelat în privinţa datei, ceasului sau numelui bisericii. Mă apropiai de un felinar şi citii încă o dată invitaţia: nu mă înşelasem deloc. Ieşeam din curtea Sărindarului fără a şti ce să crez, când mă lovii piept în piept cu... Leonică în original.

– Veniseşi la nunta mea?

– Fireşte.

– Nu se mai face: am stricat. Nu mă vrea, pace bună! Lac să fie, că broaşte... destule!

Peste vreo două luni mă pomenesc cu un plic: era o nouă invitaţie la nuntă, întocmai ca cea dintâi, numai numele domnişoarii era altul.

În ziua nunţii lui Leonică am lipsit din oraş. Întorcându-mă a treia zi, îl întâlnesc mergând la cancelarie.

– Mă iartă, frate Leonică; n-am putut să-mi împlinesc datoria prietenească...

– Despre ce?

– N-am putut veni la cununia dumitale. Am fost la ţară. Dar tot mai bine mai târziu decât niciodată: îţi urez viaţă fericită şi moştenitori câţi doreşti.

– Ce cununie? ce viaţă? ce moştenitori? Gândeşti că m-am cununat?

– Am primit invitaţia...

– Da, dar am stricat tot. Nu mă vrea, pace bună! Lac să fie, că broaşte... destule!

Primisem al cincilea bilet de cununie din partea lui. Ştiam acuma bine că „broaşte destule"! Mai au trecut apoi câteva luni, nu-l mai văzusem pe Leonică... într-o zi, trecând prin Lipscani, mă întâlnesc cu un alai de înmormântare... Douăsprezece fete, îmbrăcate în zăbranic alb cu beteală pe cap, mergeau înainte... Era flăcău... Panglicele coşciugului le ţineau patru impiegaţi de la minister, pe cari-i cunoşteam şi între cari se afla şi prietenul care-mi recomandase odinioară pe Leonică.

Mă apropiai prin înghesuială de dânsul şi-l întrebai cine a murit.

– Leonică, îmi răspunse.

– Dumnezeu să-l ierte! zisei. Adio, Leonică... Lac să fie, că broaşte... destule!

Unde e spiritul liber al lui Leonică în momentul acesta? În cer, în văzduh. Ce face el acolo? Asta o vom afla în viitoarele noastre comunicări spiritiste.

„Moftul român", 1893, 24 ian.

IACHE ŞI MACHE

Nuvelă

Multe şi mărunte s-au vorbit despre inseparabilii Orest şi Pilad din anticitate, însă, cu drept cuvânt, vremurile de acum se vor mândri cu povestirea istoriei lui Lache şi Mache, căci în adevăr aceşti doi oameni nu pot avea decât una şi aceeaşi istorie: ei vor da exemplu veacurilor viitoare despre puterea prieteşugului.

Cine a cunoscut pe unul a cunoscut şi pe celălalt, fiindcă amândoi mai aproape trăiesc, mai aproape dorm, decât chiar fraţii cei lipiţi din Siam.

Cine zice Lache zice Mache şi viceversa. Cel dântâi s-a născut la Severin tot în ziua şi ceasul în care a văzut cel d-al doilea lumina la Dorohoi: pe amândoi i-a tras aţa la Bucureşti, pentru a îmbrăţişa cariera de copist.

Dacă la vreo răspântie vezi arătându-se mutra unuia, aşteaptă puţin şi vei vedea şi pe celălalt, care, întârziind pentru cine ştie ce, îşi grăbeşte pasul ca să-şi ajungă jumătatea; în adevăr jumătate, căci Lache şi Mache nu sunt decât unul şi acelaşi în două feţe, doime de o fiinţă şi nedespărţită.

Viaţa lor seamănă foarte mult cu un sistem solar dublu, în care fiecare joacă pe rând rolul centrului, pe când celălalt i se roteşte împrejur. Când buzunarul lui Lache înfăţişează o greutate oarecare, dânsul este soarele sistemului, iar Mache planeta respectivă. A doua zi însă vedem că Mache străluceşte cu jiletca palpitândă, iar Lache gravitează în spaţiu, urmându-l foarte ascultător.

Amândoi fumează, însă niciunul nu are tabachere, şi de aceea nici nu cumpără tutun, fiindcă s-ar usca în buzunar. Astfel când Mache se întâmplă să-ţi ceară o ţigară, trebuie să-i dai două, sau

daca nu, dânsul face o ţigară venerabilă de senator, şi după ce-ţi mai ia şi câteva foiţe de hârtie, merge să-mpartă prada cu celălalt.

Dacă vreun cunoscut voieşte să cinstească cu o cafea pe Lache, acesta refuză cinstea în favoarea lui Mache, şi astfel cunoscutul e silit să-i cinstească pe amândoi.

La teatru merg câteodată amândoi la galerie cu un singur franc: unul plăteşte, iar celălalt intră pe mofturi cu contramarca aceluiaşi bilet.

Biliard nu joacă niciodată, fiindcă în orice caz tot o jumătate din ei ar trebui să păgubească – ar fi absurd ca şi când ar conspira Tatăl împotriva Fiului, ori Sf. Duh împotriva Tatălui. Când au poftă de joc, unul ia la carambolaj pe vreun ageamiu vădit, şi cât ţine partida, cel ce nu joacă stă împrejurul biliardului, făcând toate chipurile ca să demoralizeze pe adversarul jumătăţii sale.

Pentru că-şi plătesc cinstit datoriile, când şi le pot plăti, Lache şi Mache se bucură de oarecare credit la cafeneaua unde beau regulat, mai de multe ori nu cu banii lor, cafea după masă. De aceea şi chelnerul îi trece pe o singură foaie a catastifului, la una şi aceeaşi partidă. Când datoria a atins o cifră prea mare, trecând spre exemplu peste doi lei, atunci cel care intră întâi pe uşa cafenelii – acela fiind deocamdată soarele sistemului – plăteşte socoteala.

Lache şi Mache sunt tineri cu carte; ei ştiu de toate câte nimic, aşa sunt adevăraţii enciclopedişti. Lache este înalt la închipuire, Mache e adânc. Aşa dânşii iau parte cu mult succes la toate discuţiile ce se ivesc la cafeneaua lor obişnuită: poezie, viitorul industriei, neajunsurile sistemei constituţionale, progresele electricităţii, microbii, Wagner, Darwin, Panama, *Julie la Belle*, spiritism, fachirism, *l'Exilée* ş. cl., ş. cl.

În cea dântâi săptămână după luarea lefii, principiele lor se întemeiază: pe recunoaşterea ordinii şi scopului providenţial în mersul omenirii; pe adevărul că omul nu este numai o vită, care trăieşte pentru a mânca şi a bea, ci un agent dumnezeiesc, însărcinat cu o misie înaltă în complexul universului; pe necesitatea guvernului aflător la putere; în fine, pe temeiuri pur conservatoare.

Deodată însă cu ieşirea celor din urmă gologani din jiletcile lor, Lache şi Mache părăsesc aceste principii „uzate" şi „falşe"; atunci

lumea şi omenirea sunt numai o confuzie fără plan, nici ordine; guvernele toate sunt rele, dar cel mai rău e cel de faţă; omul este un joc nenorocit al oarbei întâmplări, o victimă a societăţii – principii aproape anarhiste – totul se stinge într-un mormânt! – amar scepticism!

„Mănâncă şi bea, Lache ori Mache! că cu atâta ai să te alegi!" îşi zic ei adânc blazaţi.

Din nenorocire, ei îşi dăruiesc aşa moderne poveţe tocmai după o săptămână de la luarea lefii.

Şi cine şi-ar închipui că această inestricabilă armonie a lor era cât p-aci să se strice odată.

Lache era înamorat şi îşi făcea curtea în mahalaua depărtată a slăbiciunii sale, însoţit de Mache. Persoana – din greşală, desigur – începu să palpiteze pentru acesta.

Imprudenta, la biletul anonim al unuia, răspunse celuilalt: *„D-sale d-lui Mache, funcţionar"*. Adresantului îi fu peste putinţă să disimuleze, faţă cu nefericitul prietin, aerul de satisfacţie pe care-l dă omului orice triumf de care el nu era sigur. Figura adresantului era radioasă, a lui Lache lugubră: pentru întâia oară de când se cunoşteau, cele două chipuri avură două deosebite feluri de expresie – şi ce deosebire fatală!

De aci, urmă grozavul fenomen al rupturei prieteşugului lor. În acea zi, vremea s-a stricat, cerul s-a turburat, şi cu trăsnete înfricoşate a căzut ploaie şi piatră cât oul de gâscă asupra Bucureştilor, după care s-a arătat pe cer şi o cometă cu coada zbârlită, spre marea indignare a astronomilor români, cari uitaseră s-o treacă la calendarul anului.

În seara acelei zile nefaste, Lache, bând trist şi zdrobit cafeaua, a fost întrebat cu mult interes de toţi muşteriii şi chelnerii din cafenea, că ce s-a făcut Mache. El răspundea cu adâncă amărăciune şi cu glasul înecat:

„De unde pot pentru ca să ştiu eu?... Nu ştiu!"

Pentru a o suta oară era să i se adreseze aceeaşi întrebare, la care probabil el ar fi răspuns cu aceleaşi amare cuvinte, când Mache, plouat ca un cotoi aventurier, intră în cafenea: nu se văzuseră de

douăzeci şi trei de ceasuri şi trei sferturi! Aceea ce se petrecu în momentul acela între ei nu se poate scrie cu niciun fel de condei. Amândoi cu lacrimi în ochi se repeziră în braţe unul la altul cum se repede fierul la magnet:

– Lache!

– Mache!

Atunci, cerul se-nsenină de tot, trăsnetele şi grindina se depărtară, iar steaua cu coadă pieri de pe cer, spre marea mulţumire a astronomilor români, cari se mângâiară că, dacă uitaseră a o prevesti la călindarul anului, nu fusese cel puţin decât o cometă neserioasă.

„Moftul român", 1893, 3 febr.

MOFTANGII

RROMÀNUL

Moftangiul este eminamente român; cu toate astea, înainte de a fi român, el este moftangiu.

Născut dintr-o familie săracă dar onestă, el este fiul operelor sale, şi, deşi democrat prin naştere, el face parte din aristocraţia inteligenţii, a meritului, ştiinţei, artei, culturii ş. cl.

Dar... născut dintr-o veche familie de adevăraţi boieri, cari au ştiut totdeauna să pună interesul patriei mai presus de interesele de clasă renunţând la privilegii, el, aristocratul get-beget, este adevăratul democrat...

Moftangiul este patriot hotărât, naţionalist exclusiv, român până în măduva oaselor! toată lumea trebuie s-o ştie!

Guvernamental, sau, când din nenorocire nu se poate asta, opozant, moftangiul felicită Rrromânia în cazul întâi, o deplânge în cazul al doilea, în ambele cazuri o iubeşte până la nebunie. De aceea, el urăşte cu furie tot ce nu e român, tot ce nu e naţional.

El stimează agricultura, dar visează o industrie mare naţională, care să ne scapede tributul ce-ldăm străinilor: ceeace-l înspăimântă este o cucerire a Rrromâniei pe terenul economic de către infamii de străini, ajutaţi de copiii vitregi ai părişoarii lui!

E om de partid, câtă vreme nu-i vorba decât de vederi asupra politicii interioare. Îndată însă ce e vorba de a ne prezenta faţă cu străinii, el crede că toţi românii trebuie să uite micile pasiuni şi, dându-şi mâna frăţeşte, să păşească strâns uniţi faţă cu primejdia economică, politică, socială şi culturală a Naţiunii! Inimicul comun este străinul! jos Străinismul!! sus Rrromânismul!!!

Oricine gândeşte altfel... e un trădător!

Moftangiul se găseşte în toate clasele sociale; speţa lui furnică pe toate căile de comunicaţie (afară de rare excepţii, cu bilet gratuit) şi e încuibată din cele mai mândre palaturi până în cea mai modestă odaie de *hôtel garni*[21].

Moftangiul poate avea sau nu profesiune, poate fi sărac sau bogat, prost ori deştept, nerod ori de spirit, tânăr, bătrân, de un sex sau de altul sau de amândouă, el a fost, este şi va fi rrromân adevărat... Să te păzească Dumnezeu să ataci Rrromânia lui oricât de pe departe, căci moftangiul român e aci gata să te zdrobească.

Moftangiul român este:

Din clasele primare până la bacalaureat – anarhist;

De la bacalaureat până la primul examen de universitate – socialist;

De la primul examen până la licenţă – progresist;

De la licenţă până la slujbă – liberal;

De la slujbă până la pensie – conservator.

De la pensie încolo, împărtăşeşte principiile tinerimii universitare... Fii sigur că ai să-l găseşti oriunde e vreo manifestaţie mai mult sau mai puţin politică ori nepoliticoasă a studenţilor mai mult sau mai puţin rrromâni!

[21] Hotel cu camere mobilate (fr.).

RROMÂNCA

Fiică de arendaş, de negustoraş, de funcţionăraş, de avocăţel, de ofiţeraş, de popă – să fi fost *papà* bulgăroi, sârbotei sau grecotei – moftangioaica este româncă şi prin urmare nobilă, *et par conséquent*[22] nu poate suferi mojicimea.

Ea este patronesă în comitetul unei sau mai multor societăţi române de binefacere sau de cultură naţională.

Moftangioaica română vorbeşte româneşte numai *avec les domestiques*[23], încolo franţuzeşte – acu ia lecţii de limba engleză.

În fiecare zi, moftangioaica răstoarnă prăvălii întregi, de la raftul de sus până la cel de jos, căutând *ţanţiioane* şi negăsind, *malheureusement*[24], niciodată ce-i trebuie. Bogată ca şi săracă, adeseori i se-ntâmplă din distracţie, când se uită negustorul în altă parte, să-i scape ceva în manşon sau sub rotondă[25].

Moftangioaica îşi opreşte totdeuna cupeul d-acurmezişul stradei. Pentru dânsa sunt numai două oraşe în care poate trăi cineva: *Paris et Bukarest!*

Dânsa are unul sau mai mulţi adoratori, nu de plăcere sau de pasiune, ci de datorie: o femeie de aşa înaltă extracţiune trebuie să aibă un *suivez-moi*[26].

Bogată, n-are plăcere mai mare pe lume decât să-şi arate unei amice sărace toaletele şi să-i spuie preţul lor fabulos, şi apoi proiectele, planul şi devizul toaletelor viitoare.

Moftangioaica săracă este foarte discretă; de aceea, nu despreţuieşte fondurile secrete, ba chiar din contra. Pentru cine conspiră, e prudent să evite pe moftangioaica română.

---

[22] Şi prin urmare (fr.).
[23] Cu slugile (fr.).
[24] Din nenorocire (fr.).
[25] Pelerină largă de damă.
[26] Însoţitor (fr.).

Crudă, adică necoaptă, primeşte cadouri de la răscopţi bogaţi; răscoaptă, face cadouri la săraci necopţi, adică la cruzi:

– Ah! crudule!

Când e vorba de lista „victimelor" ei, moftangioaica română uită şirul, numele şi datele; are însă în privinţa aceasta despre amicele ei o memorie prodigioasă.

Când vrei să flirtezi cu moftangioaica, se răţoieşte şi fleorţăieşte. Îi vorbeşti serios, râde; glumeşti, e foarte serioasă; o saluţi, d-abia moţăie; o iubeşti, te spune târgului.

Moftangioaica e amatoare de înmormântări de lux. Trecând prin faţa cluburilor, jalnica scoate capul afară din cupeu. După cimitir, *un tour au bois*[27], cu ochii plânşi şi cu chipul încadrat în dantelă neagră, este obligatoriu.

Moftangioaica e o româncă bravă; ea ştie suferi, cu hotărârea şi eroismul caracteristice românului, tortura concertelor clasice, *fort en vogue*[28] astăzi... Astfel, dacă-ţi place muzica, fereşte-te să mergi la acele concerte: de câte ori orchestra o avea un pianissimo, moftangioaica *commencera à causer fortissimo*...[29].

Moftangioaica sufere în genere de stomac; oricând are să iasă în lume seara, nu mănâncă toată ziua în vederea corsetului. Astfel, e prudent să nu o prea iei la vals: suflarea ei te face să-ţi aduci aminte cu mult regret de mirosul violetelor de Parma.

Poftită ori nepoftită, ea trebuie să se afle la toate balurile de rigoare, ale curţii, ale societăţilor, ale lumii mari, la reprezentaţiile prime, extraordinare sau de gală.

Ea e abonată la *L'Indépendance roumaine* şi trebuie să figureze neapărat în *Carnetul* lui Claymoor.

Fiecare moftangioaică spune bucuros din fir în păr toată conversaţia care a avut-o cu prinţesa moştenitoare „aproape o jumătate de ceas" la balul din urmă de la Cotroceni. Câte moftangioaice au fost la bal – că nu lipseşte una! – vezi dumneata câte jumătăţi de ceasuri a ţinut acel bal minunat.

---

[27] O plimbare la şosea (fr.).
[28] Foarte la modă (fr.).
[29] Va începe să vorbească fortissimo (fr.).

O moftangioaică gătită şi împopoţonată de şapte ori mai scump decât s-ar putea explica prin mijloacele consoartelui d-sale, dacă o întrebi ce părere are despre prinţesa:

– Fie, *mon cher*; nu zic! e tânără; frumuşică, *si vous voulez*[30]; da'... prea e luxoasă!

Când vorbeşte de regina, zice: *la pauvre*[31]!

La balul curţii mai ales, cum s-a abţinut toată ziua de mâncare, abuzează de şampanie, de icre, de îngheţată, de bomboane – nu de plăcere ori de lăcomie, nu!... de datorie... O dată supează cu un „amic", pe urmă cu un curtezan, mai despre ziuă, se-nţelege, vine şi rândul lui dumnealui: „Aide, cocoşelule, la bufet!". Aşa, după îngheţată, mănâncă iar icre moi, şi după Pommery *extra-sec frappé* iar ciucalată fierbinte... A doua zi, doctorul *high-life* se vede silit a-i prescrie o cutie şi jumătate de capsule de ricin.

După fiecare bal *du monde*[32], a doua zi, caii doftorilor *mondains* aleargă până le iese limba de un cot.

Culmea supărării – să o scape din vedere Claymoor.

Culmea ambiţiei – un minister pentru bărbat şi un secretariat pentru amic.

A! să nu uit...

Când vezi două moftangioaice amestecându-şi alifia de pe buze şi tocăindu-se cu multă căldură, să ştii că nu se pot suferi.

– *Ah! ma chère, je nepuis la sentir!*[33]

---

[30] Dacă vreţi (fr.).
[31] Săraca! (fr.).
[32] În lumea bună (fr.).
[33] Ah, draga mea, n-o pot suferi! (fr.).

SAVANTUL

Important bărbat – bărbat serios.

Membru în toate societăţile culturale naţionale şi internaţionale, preferă dintre acestea pe cele de ginte latină. Dacă nu e încă în Academie, are să fie.

E un exemplar de lux în galeria moftangiilor români şi costă scump.

Teorii nouă din cărţi vechi – invenţiuni pe cari străinii, vrăjmaşii Rromâniei, apucă de le fac mai-nainte – studii speciale – misiuni la staţiuni balneare – comisiuni şi delegaţiuni – conferenţe savante, un fel de *potpourri* de fapte diverse ştiinţifice – apoi direcţiuni de instituţiuni şi publicaţiuni – toate astea trebuie să coste scump.

Tipul nostru iubeşte, mai presus de orice, Ştiinţa şi Rromânia, cărora le sacrifică activitatea, liniştea, sănătatea, familia sa, tot. El susţine că ştiinţa, deşi esenţial umană, trebuie, mai ales la o naţiune mică şi tânără ca a noastră, să fie naţională. El constată în fiece moment cu mândrie progresul prodigios al ştiinţelor rromâne.

El dirijează un institut naţional savant sau, dacă încă nu până acuma, va inventa unul sau două pentru a le dirija – institute absolut indispensabile Rromâniei, care este şi trebuie să fie centrul şi farul cultural în Peninsula Balcanică... Ar fi o ruşine să lăsăm pe Bulgaria să ne ia înainte!

De exemplu. Este absolut indispensabil să întemeiem un institut pentru domesticirea, prăsirea şi educaţia licuricilor – *lampyris resplendens* – având misiunea de a studia un nou sistem de luminare a oraşelor rregatului cu aceste interesante gângănii fosforescente. Închipuiască-şi acu orice rromân cu dorr de ţarră câtă economie şi ce lumină! strălucitoare, gratuită şi – igienică!

Dar pentru asta, savantul nostru, bărbatul ingenios, patriotul neobosit, care a descoporit această luminoasă idee, trebuie să

călătorească în cele două emisfere, spre a studia, *primo*: deosebitele sisteme de luminare a capitalelor mari, *secundo*: diferitele speţe de *lampyris resplendens*... După spusa entomologiştilor, există până acuma vreo patruzeci, afară, se-nţelege, de acele pe cari le va mai descoperi savantul nostru.

Moftangiul ştiinţific este sacrosanct.

Niciun guvern nu cutează, nu gândeşte măcar să se atingă de el şi de institutul lui; sunt lucruri inviolabile: ar fi un guvern care ar vrea să stingă lumina, să rearunce România în obscuritate! Din contra, la fiece buget nou, trebuie să se crească cifra respectivă – progresul ştiinţei reclamă şi alt progres: progresul paragrafului respectiv.

Şi toate astea, fiindcă ştiinţa e mai presus de luptele politice; guvernele sunt trecătoare, ştiinţa e eternă: într-o ţară eminamente constituţională, apa trece, moftangiii rămân.

Când moftangiul e un imbecil, îi pasă de critică mai puţin decât îi pasă unui suveran african de opiniile presei europene; când are oarecare talent şi spirit, critica-l iriteză şi-l neodihneşte ca pe o cochetă bătrână care se teme să nu se afle în sfârşit că are dinţi falşi şi păr prepus. De aci se vede cum, între moftangii, cei de spirit şi cu oarecare talent sunt mai slabi de înger decât imbecilii.

Culmea moftangiului savant: a-şi comanda statua încă din viaţă şi a prezida la inaugurarea ei şi la apoteozarea sa – a acestui mare luptător naţional în ogorul ştiinţei rromâne!

„Moftul român", 1893, 3, 11, 19 febr.

SUCCESUL „MOFTULUI ROMÂN"

Într-o țară tânără ca a noastră, intrată de curând în sistema constituțională și în concertul marilor puteri, gazeta este pâinea cotidiană a opiniei publice. Gazetarul prin urmare este brutarul inteligenții.

Nobila misiune el nu și-a luat-o din interes, pentru că n-ar fi putut face ceva mai de seamă; nu pentru un mizerabil câștig el și-a luat spinoasa carieră a luminării concetățenilor săi; nu din sentimente egoistice el luptă pentru ridicarea poporului român, pentru revendicarea suveranității acestuia uzurpate; nu pentru vreun interes personal, ca adversarii săi, s-a făcut el aprigul apărător, sentinela neadormită a principielor înscrise solemn în pactul nostru fundamental, și în sfârșit și mai presus de toate nu în necunoștință de cauză el se pronunță categoric sus și tare asupra atâtor și tutulor chestiilor de ordine politică, economică, finanțiară, științifică, literară, artistică ș. cl., ș. cl.

Nu! Un dor nesecat pentru binele națiunii rrromâne, patriei rrromâne, popporului rrromân l-a împins pe arena publicității... Afară de asta el știe de toate fără să fi-nvățat nimic și are ferma convingere că pentru Rrromânia câtă vreme va fi rău nu va fi bine!

Cu așa brutari conștiințioși, desigur că opinia publică trebuie să fie destul de bine hrănită.

Și iată dar ceea ce explică într-un mod neîndoios succesul *Moftului român*. De la apariția lui, acest organ, care tinde a fi formula exactă a opiniei publice române, a întâmpinat, afară de mici excepții, o unanimă aprobare. De ce? Pentru că această modestă foiță, având în vedere numărul îndestulător de brutării pentru hrana zilnică a inteligenții române, a crezut de cuviință dintru început să s-apuce de franzelărie subțire, de unde (cum onor public trebuie să se fi convins deja) își dă osteneala să scoată cât se poate mai bune gogoși!

„Moftul român", 1893, 7 febr.

LA POŞTĂ

Un domn către impiegat: Mă rog, n-a venit vreo scrisoare pentru mine?
Impiegatul: Nu... Dar de unde era să vă vie?
Domnul: Ştiu eu? de la cineva.
Impiegatul: Nu.
Domnul: Bine. *(pleacă.)*
Impiegatul (scoţând capul pe ferestruică): Mă rog...
Domnul (întorcându-se): Poftim...
Impiegatul: Dar... cum vă cheamă pe dv....?
Domnul: Ion Popescu.
Impiegatul: Îmi pare bine... Fiţi sigur că vă vom anunţa îndată ce va sosi ceva.
Domnul: Mersi.
Impiegatul: Pentru puţin. *(îşi retrage capul.)*
Domnul: Îndatorat. Vă salut. *(pleacă.)*
Impiegatul (scoţând iar capul): Mă rog,
Domnul (întorcându-se): Poftim...
Impiegatul: Dar... unde şedeţi dv....?
Domnul: La mătuşă-mea.
Impiegatul: Mersi... *(îşi retrage capul.)*
Domnul: Pentru puţin. Salutare.

„Moftul român", 1893, 7 febr.

POVESTE DE CONTRABANDĂ

S-a zis că, în război, culmea ar fi să descoperi un obuz care să poată străbate orice cuirasă şi o cuirasă pe care să n-o poată străbate niciun obuz. La vamă, culmea ar fi să găseşti un vameş căruia să nu-i scape niciun contrabandist şi un contrabandist pe care să nu-l prindă niciun vameş.

Am citit undeva sau mi s-a povestit, nu ştiu bine, o anecdotă, care sper că va interesa pe cititorii acestei reviste. Iat-o.

Vameşii francezi pe graniţa despre Belgia sunt de o asprime şi de o isteţime nemaipomenită. Fiscul francez are aci nevoie de copoii cei mai de rasă din cauza contrabandelor de mărfuri de lux şi mai ales de dantele. Călătorii, mai cu seamă cei bănuiţi, sunt supuşi la revizii şi scotoceli, cari răzbesc totdeauna până la piele.

Se-nţelege de la sine că pentru călătorii feminini este o anume sală de revizie şi femei revizoare.

A amăgi, a dejuca vigilenţa acestui Argus fiscal s-ar părea absurd; sunt însă oameni şi mai ales femei, cari încearcă uneori – nu că fac profesiune din contrabandă – să treacă în Franţa, pentru personală întrebuinţare, obiecte de lux, în genere dantele belgiene. Şi nu rareori reuşesc; fiindcă un călător care se vede cât de colo că vine de departe, că nu face călătoria pentru vreun câştig sau pentru afaceri, ci numai de plăcere, un călător care este însoţit de o familie întreagă, având aerul sigur şi nepreocupat, prezentându-şi bagajele cu fruntea sus la revizie, poate strecura prin cutele şi căptuşelile hainelor şi câte o bucăţică de dantelă. Aerul onest şi franc îl scapă adesea de bănuiala celor mai neîncrezători oameni din lume, care desigur sunt vameşii – adesea, însă nu totdeauna.

Călătorea odată pe drumul-de-fier de la Bruxelles la Paris o doamnătânără. La o staţie pedrum, se urcăîn acelaşicompartiment un domn cu o înfăţişare foarte elegantă, purtând pe mână un

palton căptuşit cu mătase. Domnul salută foarte politicos şi se aşază într-un colţ în faţa doamnei.

Cum sunt călătorii, după câteva minute se rupe tăcerea şi încep întrebările indiscrete:

– Doamna merge departe?

– Da, domnule, merg în Franţa.

– A! în Franţa.

– Da, mă-ntorc acasă.

– A, acasă... Şi doamna a fost la Bruxelles?

– Da, domnule.

– O călătorie de plăcere, desigur...

– Da, am fost la o rudă...

– A! la o rudă... Şi n-aţi profitat de ocazie să cumpăraţi ceva dantele?... Sunt foarte ieftine şi de o calitate superioară celor franţuzeşti... E peste putinţă să cumpăraţi aşa dantele fine în Franţa fără să le plătiţi întreit decât în Belgia...

Doamna schimbă puţin faţa – o schimbare care pentru nişte ochi nedeprinşi ar fi trecut nebăgată-n seamă. Domnul însă, având ochii foarte pătrunzători, adăogă surâzând şi privind ţintă cu toată siguranţa în ai doamnei:

– Spuneţi drept, aţi luat multe?... Pentru că trebuie să ştiţi că la vamă... vi se pot întâmpla grozave neplăceri, dacă nu ştiţi lua nişte deosebite precauţiuni... Or să vă caute la sigur, şi orice marfă nedeclarată e confiscată, şi deosebit sunt şi amende, câteodată, după gravitatea cazului, şi pedepse...

– Atunci, zise doamna schimbând bine faţa, atunci sunt pierdută...

– Nu tocmai... n-aveţi teamă încă... poate să scăpăm... e foarte posibil să treceţi... Eu sunt foarte cunoscut la vamă; trec p-acolo de două-trei ori pe săptămână. Intrăm în sala de revizie împreună, declaraţi bagajele şi aţi scăpat... Aveţi dantele pentru o sumă foarte mare?

– Cinci mii de franci.

– Şi, unde le aveţi, sunt cel puţin bine prinse?... să nu se observe vreo umflătură neobicinuită.

– Sunt cusute în căptuşala corsajului, zise doamna tot mai îngrijată.

– N-aveţi teamă, vă trec eu; cu mine n-au să vă bănuiască.

– A! domnule, cât sunteţi de galant! cum să vă mulţumesc?

– A! nu e nimica, doamna mea; călătorii sunt datori să se ajute între dânşii în contra accidentelor, tâlharilor şi vameşilor... A! şi dacă aţi şti ce plăcere simţ când pot înşela pe vameşi, pe cari nu-i pot suferi şi cu care am de furcă aşa de des!

Din vorbă-n vorbă iată că trenul soseşte-n sfârşit la vamă.

Domnul dă doamnei braţul drept, cu o mişcare foarte elegantă, îşi ia pe mâna stângă paltonul şi înaintează cu pasul sigur; doamna îl urmează plină de încredere şi de recunoştinţă, stăpânindu-şi cât poate mai bine emoţia.

Sunt în faţa revizorului:

– Domnule revizor, zice galantul cavaler, daţi pe doamna aceasta în primirea revizoarelor... s-o scotocească bine: are în căptuşeala corsajului dantele de peste cinci mii de lei *[sic]*. Rogsă se facă procesul-verbal şi să nu se uite tantiema mea de denunţător... Trec mâine să ne socotim pentru toată săptămâna.

Infam! Auzi meserie! Auzi mijloc de a-şi câştiga o bucată de pâine pentru un bărbat în toată firea! A!

Să fi fost doamna aceea grasă sau sângeroasă, poate că din amestecul indignaţiei, ruşinii, necazului de pagubă şi de păcăleală, ar fi rezultat o fatală congestie cerebrală. Era însă slăbuţă şi de un temperament nervos; amestecul amar al acestor deosebite sentimente dete loc la o scrâşnire de dinţi, la o privire plină de cel mai înalt dispreţ şi la următoarele cuvinte pronunţate cu toată liniştea şi dignitatea cerute de o aşa subţire situaţie:

– E de prisos să mă caute, domnule revizor; ceea ce a spus acest onest tovarăş de călătorie este exact. Trec eu singură în sala de revizie ca să predau impiegatelor d-voastre dantelele.

Apoi, întorcându-se către protectorul ei, adăogă cu un zâmbet nespus:

– Îţi mulţumesc, scumpul şi demnul meu cavaler, de omenia d-tale.

Tonul cu care au fost spuse cuvintele „acest onest", „scumpul şi demnul", „omenia" nu se poate descrie.

Doamna s-a executat; dantelele i-au fost confiscate. Contrabandista s-a suit în vagon şi a intrat, destul de supărată, cum trebuie să-şi închipuiască oricine, în Paris.

Trecuseră câteva zile de la această scenă. Doamna se afla acasă şi se gândea cu necazul încă fierbinte la mişelia neagră a acelui om, la cât de adânc poate să meargă infamia omenească.

Servitoarea aduce o cartă de vizită: *D. Cutare* şi spune că acest domn doreşte cu multă stăruinţă să fie primit pentru că are o afacere importantă de aranjat şi nu poate întârzia la Paris decât până seara.

– Poftească-n salon.

Mosafirul intră. Peste un moment intră şi doamna... Dumnezeule, tu care ţii vămile văzduhului!

Cine era?

Infamul!

– Ieşi!

– Doamna mea, am să ies după ce vă voi da o mică explicaţie...

– Ieşi!!

– Vă datoresc...

– Ieşi!!!

– Şase mii de franci, pe cari vă rog să-i primiţi.

– Ce?

– Iată-i... Vă rog să-i număraţi, sunt şase bilete.

Şi pune biletele pe masă.

– Ce-nsemnează asta, domnule?

– Asta însemnează, răspunse cu multă volubilitate vizitatorul, că dantelele dv. au costat cinci mii de lei; iată-i; eu am luat premiu ca denunţător o mie de lei; cinci şi cu una, şase. Aceştia sunt banii dv. Cât despre supărarea ce v-am făcut-o, vă cer milioane de scuze; vă rog, iertaţi-mă, trebuia să vi-o fac, veţi vedea că nu puteam altfel. În privinţa aceasta, pentru că vina mea nu se poate plăti cu bani, vă rog să fiţi bună a primi, împreună cu scuzele mele cele mai umilite, şi această garnitură de dantele, cari vă rog să credeţi sunt cu mult superioare pe lângă cele ce vi s-au confiscat; acelea le-am

văzut, era marfă ordinară. Ia uitaţi-vă mă rog la marfa asta... vedeţi ce lucru fin.

– Cum, domnule? întrebă doamna ameţită, care va să zică... d-ta...

– Eu nu sunt spion fiscal cum aţi crezut... sunt negustor cinstit... Trebuia să vă dau pe dv. ca să-i pot orbi să trec eu: aveam în căptuşeala paltonului o avere întreagă – cele mai fine, aproape trei sute de mii *netto* – Bruxelles... Cu modul acesta, adăogă domnul râzând, am trecut până acuma de patru-cinci ori, aşa că dobitocul de revizor e convins perfect că eu fac profesie de spion şi că trăiesc din tantiemele lui... tantiemele lui! Atâta rău... Dar mă grăbesc şi nu voi să abuzez mai mult de bunăvoinţa dv. Doamnă, sunt al dv. cu tot respectul şi consideraţia.

Doamna a râs din toată inima şi, dacă a râs, se-nţelege a primit şi darurile şi scuzele cinstitului negustor.

„Lumea ilustrată", 1893, nr. 2.

ACCIDENT PARLAMENTAR

D. ministru de externe a fost alaltăieri victima unui accident destul de neplăcut. D. Al. Lahovary, după o noapte de veghere şi de studii, vine la Senat cu un teanc de note, materialul discursului d-sale în cestiunea comunală, pe care şi le aşază pe pupitrul ministerial.

Rândul ministrului de a lua cuvântul se apropie. Ministrul vrea să-şi arunce încă o dată privirile pe notele sale, fructul unei nopţi întregi de studii. Dar, Dumnezeule mare! notele au dispărut.

Caută-n sus, caută-n jos, nimic. Jumătate supărat, jumătate îngrozit, neştiind ce să crează, începe să-ntrebe în dreapta şi-n stânga: nimeni n-a văzut notele. Pe sub pupitru, pe sub bancă – nicăieri; busola oratorică s-a pierdut!

– E o infamie! strigă ministrul mânios, trântind cu mâinile pe pupitru. Asta nu e parlamentar! asta nu se face!

– Ce e?... ce e?... şi un cerc simpatic începe să se strângă împrejurul ministrului, care spumează de ciudă.

– Mi s-au prăpădit notele! mi le-a sustras opoziţia desigur! Asta nu e leal! N-am dormit o noapte întreagă casă mi le aranjez, şi poftim! Domnii din opoziţie mi le sustrag! Astea sunt farse neomenoase!

În timpul acesta, domnul Urdăreanu ia cuvântul:

– Eu, domnilor senatori, aş fi avut multe de zis în chestia comunală, dar fiindcă mi s-au prăpădit notele...

– Şi dumitale? întrerupe ministrul. A! atunci e o sistemă: s-o ştim! Dar cine poate să le fi luat? adaogă ministrul privind fulgerător pe un senator din opoziţie care zâmbeşte în faţă-i şi care-i răspunde dând din umeri:

– Ştiueu?

– D-ta, desigur. Fii bun şi dă-mi notele! nu umbla cu mofturi de-astea. Astea sunt glume puţin parlamentare... în niciun parlament european nu se fac astfel de farse!...

– Dar, domnule ministru, îţi jur! şi toată lumea începe să râză.

– Atunci desigur d-ta, zice ministrul cătră un altul.

– Pe onoarea mea!

Asupra acestora, i.p.s. sa mitropolitul, atras de aglomeraţia de dinaintea băncii ministeriale, se apropie cu zâmbetu-i sfânt şi împăciuitor:

– Ce e, taică?

– Înalt prea sfinţite părinte, mi-au luat notele; cine? cine?

– De! ştiu eu, taică? eu am demisionat de acu, nu mai m-amestec în politică.

– A! strigă atunci ministrul văzând pe Costache uşierul, cunoscut pentru nestrămutatele lui principii liberale. A! infam colectivist! tu mi le-ai luat?

Şi se repede roşu ca focul, apucă pe adversarul său de piept şi-ncepe să-l zguduie cu putere:

– Astea vi sunt mijloacele de luptă? Notele! Dă-mi notele! Am lucrat o noapte la ele; dă-mi-le înapoi că te zdrobesc.

– Să n-am parte de ochii mei, coane Alecule! Să n-apuc să mai văz pe liberali la putere, dacă le-am văzut măcar!

Ministrul aruncă departe pe Costache şi se-ntoarce bufnind la banca ministerială. Tocmai atunci, iată şi conul Lascarache, prezidentul consiliului, reintră, venind de-afară în bancă.

Ministrul de externe începe să povestească istoria notelor pierdute prezidentului, care-l ascultă distrat jucându-se cu un mototol de hârtie. D. A. Lahovary îşi aruncă ochii la mâinile prezidentului, şi oroare! ce vede?

La moment îi smuceşte mototolul şi-l desface cu o mişcare febrilă. Ce era? Un fragment din faimoasele note, fructul unei nopţi întregi de studiu, un fragment cu care conul Lascar rămăsese în mână ghemuindu-l şi mototolindu-l din distracţie.

– M-ai nenorocit, coane Lascarache! exclamă exasperat ministrul de externe. Mi-ai prăpădit notele!

– Îrracan de mine, bre omule! răspunde prezidentul. Da' eu stric? Mata de ce nu ţi le păstrezi noatele şi le laşi de se târâie de colo până colo? Iaca, vezi! Se-ntâmplă: de degrabă pune mâna omul pe orice petică îi iese-nainte! Amu, potriveşte şi mata discursul cu aiestea care au rămas... De unde să le mai luăm pe celelalte?

„Moftul român", 1893, nr. 9.

JUSTIŢIA ROMÂNĂ

SECŢIA CORECŢIONALĂ

Prezidentul (către reclamantă): Spune-mi cum s-au petrecut lucrurile...

Femeia Caliopa, republicană română: Eu, domnule prezident, vine dumnealui la mine, care venea întotdeauna seara ca amic, încă era şi dumneaei care mi-este amică, şi aţi chemat-o dumneavoastră martoră că a fost acolo şi poate să jure cum s-a-ntâmplat.

Prezidentul: Las-o pe dumneaei; nu e aici; dumneaei o să răspunză când o vom chema. Acu spune d-ta.

Reclamanta: Spui. A venit dumnealui.

Inculpatul: Dumneata m-ai chemat: am biletul dumitale.

Prezidentul: Tăcere.

Reclamanta: Dacă ştiam ce ştofă eşti, nu te mai chemam... A venit şi zice să nu mai învârtim masa, care vorbeam cu soră-mea, care a murit, şi ne spunea poezii de Iminescu şi de Victor Cucu[34]. *(Ilaritate.)*

Prezidentul: Cu sora dumitale care a murit?

Reclamanta: Da, la spital, de piept; ieşise din azil şi-i plăcea poeziile... şi eu o iubeam foarte mult, eu o băgasem în azil că aveam o protecţie. *(Plânge.)* Şi când vorbeam cu ea, apoi toată noaptea o visam.

Prezidentul: Cum vorbeai cu ea?

Reclamanta: Cu dumnealui: învârtea masa. Mi-a spus că e fericită şi s-a întâlnit acolo cu mama; mă sărută dulce, dar mama nu poate vorbi că e în altă parte.

Inculpatul: Am zis că a trecut iar în incarnaţiune.

Prezidentul: Tăcere. (Către reclamantă:) Şi d-ta credeai?

---

[34] Eminescu şi Victor Hugo.

Reclamanta: Cum să nu crez, dacă vorbea masa?

Prezidentul: Dar ceasul şi cu inelele cum ţi le-a luat?

Inculpatul: Fără să ştiu: eram mediu!

Prezidentul: Tăcere, inculpatule, de vrei să nu-ţi agravezi situaţia. *(Reclamantei:)* Spune.

Reclamanta: A venit seara şi zice că a învăţat acuma să arate şi persoana, dar nu cu masa, zice că l-a învăţatără nişte profesori de la minister, de unde face acuma pe popi. Zice: „dezbracă-te *(senzaţie în auditoriu)*; scoate tot ce ai ori de metal, ori de imitaţie!" şi eu am scos ceasul şi lanţul, care-l aveam cadou de suvenir de la un... de la o mătuşă a mea şi cu medalionul, cu o şuviţă de păr de la soră-mea, şi inelele, şi le-am pus pe masă lângă lampă. Să vă spuie şi Tincuţa că poate să jure. Şi zice dumnealui Tincuţii, zice „tu du-te dincolo", şi a băgat-o în odăiţa ailaltă şi a închis uşa, şi „să nu vii până nu te-om chema!" încă Tincuţa râdea de noi; dar dumnealui, aş! avea alte motive, să vedeţi. Şi după ce am pus ceasul cu lanţul şi inelele pe masă, m-a legat la ochi şi m-a pus să stau într-un picior, şi am stat aşa... am stat... preţ ca la un sfert de ceas, şi zice...

Inculpatul: Nu-i adevărat!

Reclamanta (izbucnind): Taci, şarlatane, care nu te-am crezut pentru ca să fii până-ntr-atât să râzi de o biată femeie ca mine!... Şi după ce am stat aşa, domnule prezident, de-mi amorţise piciorul şi-mi făcea urechile *vuu... vuu...*, că mi-era şi frică, că spunea că o să vie soră-mea, dumnealui zice: „ai adormit?" zic: „da", zice: „bine", şi mi-a venit aşa un fel de ameţeală; zic: „o să mai ţie mult?" zice: „nu mişca!" şi am auzit odată puf! în lampă, şi uşa buf! şi parc-am văzut pe soră-mea, am ţipat şi am căzut jos leşinată. Când m-a deşteptat Tincuţa, ia-l pe domnul de unde nu e; caută ceasul şi inelele în sus, caută-le-n jos – nicăiri.

Martora Tincuţa face o mărturisire care confirmă în totul plângerile reclamantei.

Avocatul ex-officio al apărării (după o pledoarie de două ore, încheie): Domnilor magistraţi, voi fi scurt. Spiritismul, această sublimă ştiinţă a viitorului, este încă în faşe: ca orice copil în faşe poate face şi greşeli; nu-i mai puţin adevărat că viitorul

este al lui. Inculpatul, din greşeală, în starea impersonală de mediu, a avut o mişcare de somnambul; a luat ceasul şi celelalte, e adevărat, dar a făcut-o involuntar, era într-o stare de absolută iresponsabilitate. Ştiinţa modernă ne-a dat destule lumini asupra iresponsabilităţii: toată *asieta*[35] sistemului nostru penal trebuie deci să se schimbe. Iată marele cuvânt al ştiinţei moderne: iresponsabilitatea – impunitate; tutelă da, nu pedeapsă. Eşti iresponsabil? poţi să-ţi permiţi din când în când o greşală de care în urmă *ipso facto*[36] nu eşti vinovat. Or, clientul meu nu e responsabil, pentru că n-a ştiut ce face!

Reclamanta: Da' de ce le-a pus amanet la cofetărie?

Inculpatul: De ruşine!

Avocatul: Vedeţi, d-lor magistraţi, de ruşine... Apoi poate avea ruşine un om responsabil? Nu. Eu deci cer achitarea; în orice caz, circumstanţe atenuante. Nu uitaţi că trăim într-o epocă unde nu e rău să menajăm spiritismul şi pe spiritişti.

Tribunalul, sub impresia ultimelor cuvinte ale apărării, admite circumstanţe atenuante şi condamnă pe tânărul mediu la şase luni închisoare şi 25 lei cheltuieli de judecată.

Reclamanta iese din pretoriu plângând şi sărutând obiectele spiritizate, ce i s-au restituit, reincarnate, de către d. prezident.

„Moftul român", 1893, nr. 13.

[35] De la fr. *assiette* – poziţie, bază, fundament.

[36] Prin însuşi faptul acesta (lat.).

HIGH-LIFE

O țară eminamente agricolă trebuie să aibă un *high-life.*

Ce este? ce numim *high-life*?

Este crema unei societăți.

Ca naștere? – nu.

Ca talent? – nu.

Ca avere? – nu.

Ca onestitate? – nu.

Ca bravură? – nu.

Atunci... ca ce?

Știu eu?

Poți fi feciorul celui din urmă râtan; poți merita să fii hrănit cu paie; poți fi sărac lipit și incapabil a munci de două parale; poți fi o spurcăciune bună de aruncat în canal; un laș de cea mai deplorabilă speță – asta nu te-mpiedică de a face parte din *high-life.*

Vei merge alături cu un descendent direct al cutărui cruciat; vei concura pe toți oamenii distinși la favoruri și onoruri; vei cheltui și vei trăi ca un mare rentier; vei putea arunca disprețul tău oamenilor de treabă și sfida pe orice brav.

Și toate cu un succes desăvârșit.

Cum asta? vor întreba nedomiriții.

Iacă bine. Mergeți pe stradă, la Șosea, la spectacole, în magazine, în baluri, la București, la Constanța, la Sinaia, mergeți, vedeți și spuneți și dv. cum.

Iată ce bănuim noi.

Orice popor clasic – și suntem doară un popor clasic – fie cât de creștin, are nevoie de un Olimp, și fiece Olimp trebuie să-și aibă mica lui cronică scandaloasă.

Să ne amintim cu respect de Jupiter, de Venus, de Mercur și mai cu seamă de tânărul Ganimed, și să ne felicităm că avem și noi Olimpul nostru.

Voiţi un Jupiter? Iaţă-l: un om este bunicul copilei sale proprie şi prin urmare tatăl nepoţelii sale.

Voiţi o Venus?... Dar atunci, o să ne cereţi şi un Mars, una fără altul nu merge... Căutaţi-i şi poate-i veţi găsi.

Un Mercur?...

Un Ganimed?...

Dar sunt destui.

Ce-i lipseşte acestui Olimp? O mitologie metodică.

O vom da.

Moftul îşi ia rolul lui Esiod. În curând dar: „Teogonia Naţională sau Moftologia Olimpului Român".

„Moftul român", 1893, nr. 14.

LOGICA BAROULUI

Un profesor – avocat – face cu un elev al său următoarea învoială:

„Până-n trei ani eu, profesorul, mă obliga te face avocat perfect. Daca primul proces ce-l vei avea îl vei câştiga, atunci îmi vei plăti suma cutare; daca-l vei pierde, nu-mi vei plăti nimic."

Cei trei ani s-au împlinit. Tânărul este avocat, după ce a depus un strălucit examen de admisiune la liberă practică.

Deştept băiat, dar ingrat. El refuză să plătească onorariul profesorului, care i-l reclamă cu stăruinţă.

Profesorul îl dă în judecată.

La înfăţişare, tânărul se apără astfel:

– Domnilor magistraţi, contractul dintre mine şi onorabila parte adversă spune că daca voi câştiga primul meu proces să plătesc atâta, daca-l voi pierde să nu plătesc nimic. *Or*, acesta fiind primul meu proces, voi avea onoarea să pun, faţă cu dv., onoratei părţi adverse, următoarea dilemă:

Din două una – sau dv. îmi daţi câştig de cauză, respingând pretenţia reclamantului, şi atunci nu-i dau nimic; sau îi admiteţi d-sale reclamaţia şi-i daţi dreptate, şi atuncea eu pierz procesul, şi pierzând acest prim proces al meu, după clauza contractului nostru, nu am să-i plătesc nimic. Deci şi-ntr-un caz şi într-altul, nu voi avea să-i dau nimic: reclamaţia d-sale este nulă şi neavenită.

Tribunalulrămâneadâncpătruns. Sedă cuvântul reclamantului:

– Domnilor magistraţi, reclamaţia mea este dreaptă tocmai pentru că o fac: căci daca, după contract, n-am dreptul a-mi lua onorariul decât în cazul când discipulul meu ar câştiga primul său proces, atunci cum viu eu şi cer acest onorariu înainte de a avea onorata parte adversă un proces? Cum viu eu să-i ocazionez acest prim proces şi să mă expun la acea grozavă dilemă pe care mi-a pus-o?

Vă voi arăta cum. Mai întâi îi fac acest proces, pentru că trebuie să-mi plătească înainte chiar de a avea un proces. Ce spune contractul nostru, ştim cu toţii; daca tânărul va câştiga primul proces, îmi va da atâta; daca-l va pierde, nu-mi va da nimic. Apoi din două una:

Ori voi câştigaeu, reclamantul, partea adversă fiind condamnată să-mi plătească ce-i reclam; sau voi pierde eu, îmi veţi respinge reclamaţia, dând câştig de cauză părţii adverse în acest prim proces al său, şi atunci, după litera contractului, partea adversă este datoare să-mi plătească ce-i reclam.

Răposatul Bengea, de clasică memorie, pleda într-un proces contra a trei dintre cei mai de frunte jurisconsulţi titulaţi.

După cele mai strălucite pledorii ale acestora, Bengea ia cuvântul şi zice arătând cu degetul în condică:

– Domnilor magistraţi, toate bune şi frumoase câte le-au spus onor. mei colegi, dar articolul ăsta de ici... ăsta ce rahat mănâncă?

„Moftul român", 1893, nr. 14.

ÎN TREN ACCELERAT

Anecdotă realistă

Doamna X..., o văduvă respectabilă, cunoscută în societatea noastră pentru spiritul său totdeauna prezent, ne-a povestit următoarea aventură, „a cărei eroină, din nenorocire, n-am fost eu – dar la care am asistat. Crez că o să se potrivească în foaia dv.".

Iată povestirea doamnei X...:

„Plecasem din Bucureşti cu acceleratul; mă aflam singură într-un vagon de clasa întâia şi începusem să moţăi. La o staţie apropiată, se urcă în cupeul meu închis – era un vagon de modă veche, care se-ncuia lateral pe din afară – o pereche tânără, un domnişor şi o domnişoară foarte aprinşi la faţă şi emoţionaţi. Conductorul trânteşte uşa, o încuie, şi «gata!» trenul pleacă.

Tinerii s-au aşezat cu geamantanaşul lor în extremitatea cealaltă a cupeului şi vorbesc pe-nfundate foarte agitat... Fiindcă sunt discretă de felul meu, cum mă ştiţi, ca să nu-i deranjez, mă fac că dorm şi trag cu urechea şi cu ochiul.

Deodată tânărul, după ce se uită la mine lung, ţoc! o sărută. Eu nu mişc. Încă o dată... De multe ori... Eu dorm... în fine, se scoală, scoate batista, o îndoieşte, ca şi cum ar vrea să se lege pe sub fălci, şi ridicându-se hotărât, porneşte spre mine... Se-nsera şi lampele vagonului nu se aprinseseră. Atunci trec prin imaginaţia mea toate reminiscenţele romantice, toate istoriile de briganzi în drum-de-fier... vrea să mă sugrume banditul!... şi n-apucă junele nostru să întinză mâna cu batista spre gâtul meu şi sar în picioare şi încep să ţip desperată.

Tânărul rămâne încremenit, dar după o pauză, luându-şi inima-n dinţi, în timp ce tovarăşa lui de călătorie îşi ascunsese capul în mâini, îmi zice solemn:

– Doamnă, mă iartă; nu vreau să vă fac niciun rău... Iată de ce e vorba. Eu am răpit pe domnişoara de la moşia părinţilor ei, unde o ţineau închisă pentru a o face să mă uite. Sunt sigur că depeşile trebuie să curgă pe urma noastră: la prima staţie, poate, poliţia infamă va veni să ne despartă... Ei?... Ei!... înţelegeţi bine că până la staţia apropiată (şi, febril, se uită la ceasornicul său) mai avem cinsprezece minute, până la staţia apropiată domnişoara trebuie să fie nevasta mea."

– Şi dumneata până la staţia apropiată ce-ai făcut? întrebai eu pe d-na X...

– Ce să fac?... Eu sunt discretă: m-am făcut că mă uit pe geam... Ce câmpie frumoasă! O minunată privelişte, v-asigur.

– Ei, la staţia următoare?

– La staţie, noii mei amici, după ce m-au salutat cerându-şi cu multă naivitate iertare (pentru ce, nu ştiu), s-au coborât – desigur ca să dejoace urmăririle... Dar, adăogă d-na X... cu un surâs particular, din norocire orice urmărire ar fi fost târzie: tren accelerat!...

„Moftul român", 1893, 4 apr.

POLITICĂ

– Domnule, mai trebuie materie, îmi zice tipograful.
– Multă?
– Multă.
– Bine, aşteaptă.

Poftim, zic eu în gându-mi, poftim de scrie mofturi fără inspiraţie. A! de ce n-am avut bunul gând să scoatem un ziar politic grav, în loc de *Mioftul* ăsta! Ce abundentă materie! Ce comodă viaţă! Şi ce onoare! Ce satisfacţie morală! Un redactor grav, al unei gazete grave – asta este o situaţie socială înaltă... Dar nişte moftangii!

Da, dar avem satisfacţia că...

– Domnule, mă-ntrerupe zeţarul, să mai aştept?
– Da, să mai aştepţi, şi daca asta te osteneşte prea mult, fii bun şi dă-mi o idee, o inspiraţie... Ce rubrică lipseşte?
– „Politica".
– „Politica"? aşteaptă... Mă execut la moment!

Şi încep să scriu şi dau filă cu filă pe nerăsuflate acestui monstru de zeţar, care se hrăneşte cu manuscris... Brrr! murdară hrană!

„LEGEA MAXIMULUI

Destul!

Naţiunea este sătulă de turpitudinile, mişeliile, jaful, corupţiunea, infamia, trădarea intereselor ei celor mai sacre, de cruzimea, cinismul, sfruntarea, ticăloşia şi scârba acestui regim poreclit conservator, regim vitreg şi căzut, corupt şi corupător, infam şi infamant. Naţiunea e sătulă: Destul!

Ce vor oamenii-strigoi, ieşiţi din tenebrele reacţiunii la lumina zilei? Ce vor aceste fantome plămădite din rachiu, spirt, basamac, ciomag, chinoros şi sânge?

Vor oare să arunce ţara pe calea desperării, pe calea deznădejdii, pe calea exasperării, pe calea celor mai extreme mijloace de rezistenţă? O vor aceasta? să ne spună.

Până atunci le zicem încă o dată: destul – Naţiunea este sătulă de faptele voastre!"

*

– Dar bine, domnule, zice zeţarul, venind cu corectura, ăsta este un articol de opoziţie, şi mi se pare că *Moftul* nu e ziar opozant; aţi făcut poate greşală.

– Tovarăşe, răspund eu ca un adevărat socialist, ai dreptate; am făcut o greşală pe care trebuie s-o repar. Mergi şi culege şi aceasta:

„LEGEA MAXIMULUI

Domnii colectivişti sunt incorijibili şi imposibili.

După ce Naţiunea, sătulă de turpitudinile, mişeliile, jaful, corupţiunea, infamia, trădarea intereselor ei celor mai sacre, de cruzimea, cinismul, sfruntarea, ticăloşia şi scârba acelui regim poreclit colectivist, regim vitreg şi căzut, corupt şi corupător, infam şi infamant, după ce Naţiunea sătulă le-a strigat destul! ce mai vor oamenii ieşiţi din tenebrele demagogiei la lumina zilii? Ce vor aceste fantome plămădite din rachiu, spirt, basamac, ciomag, tibişir şi sânge?

Vor oare să împingă pe guvern la măsuri desperate, deznădăjduite, exasperate, pe calea celor mai extreme măsuri pentru apărarea ordinii? O vor aceasta? să ne-o spună.

Până atunci, le zicem încă o dată, destul... Naţiunea este sătulă de frazele voastre!"

*

– Domnule, mai trebuie materie.

– Să se usuce cerneala aceluia ce a pronunţat aceste cuvinte! Mai trebuie! mai trebuie! strig eu exasperat. Dar crezi tu, tovarăşe, că mintea mea este o fântână nesecată? Ţi-am dat două articole de fond, de vederi şi de forme aşa de deosibite, şi tot ţi se pare că nu-i de ajuns!... Cât mai trebuie?

– O bucată mică.

– Aşteaptă:

„LEGEA MAXIMULUI

Întrebăm pi Lascar Catargi, racul din Menajeria regală, până când cu enfamiile? Până când, călcând peste cuvântul de onoare ce m-a tradat când mi l-o spus în şedinţa solemnă pi care s-o giurat la Ieşi cu opoziţia unită, care guvernul o fost combătut din cauza enfamiilor, că Shylockul încoronat[37]*, papistaşul catolic împreună cu nepoţelul seu nu vor mai capata nouă domenii, sau daca o minţit atunci, să vină să ne spună acuma ca să ştie publicul, să ştie ţara cu ce ramolit bătrân avem a face!*

Voi stigmatiza..."

*

– E destul atâta, mă-ntrerupe zeţarul.

– Crez şi eu! numai eu ştiu câ t am muncit.

„Moftul român", 1893, 4 apr.

[37] Carol I, reputat pentru zgârcenia lui, ca eroul dramei shakespeariene.

NEDESCIFRABIL

Primim adesea scrisori care ne fac un efect analog cu întâlnirea neprevăzută a Sfinxului antic. Sunt oameni cari au urâtul obicei sau capriciul de a se iscăli aşa încât nimeni afară de ei să nu poată citi iscălitura. Le recomandăm următoarea anecdotă istorică, ce se cuvine a le fi dedicată:

Împăratul Nicolae Pavlovici primeşte odată de la guvernatorul general al Siberiei un raport foarte frumos scris, iscălitura generalului însă nedescifrabilă. Numaidecât trimete ştafetă să vie generalul la Petersburg în cea mai mare grabă. Peste trei luni soseşte generalul.

Cere audienţă la împăratul, şi i se răspunde să plece pe loc înapoi la post. Alte trei luni de drum înapoi. N-apucă s-ajungă la Tobolsk şi o ştafetă îl ajunge de pe urmă. Îndărăt, la Petersburg. Cum ajunge, cere iar audienţă, şi iar e trimes urgent înapoi la post. Alte trei luni pe drum. Şi iar o ştafetă, şi iar îndărăt peste Ural şi Volga la Neva. În sfârşit zdrobit – cincisprezece luni de plimbare, trei ierni şi două veri – ajunge la curte. Împăratul îl admite şi cum îl vede:

– Cine eşti dumneata?

– Sunt guvernatorul general al Siberiei, sire.

– Ce pofteşti?

– M-aţi chemat, nu ştiu de ce.

– A da! te-am chemat să te întreb cum te cheamă, căci iscălitura dumitale mi-a fost peste putinţă ca s-o descifrez.

– Boris Spanacof, sire.

– Foarte bine... Porneşte chiar astă seară la post.

„Moftul român", 1893, 3 iunie.

ARENDAŞUL ROMÂN

– Şi zici că te-am încărcat cu zece zile de praşilă, măi Ioane, aşa?

– Păi?... eu ştiu că le-am făcut.

– În doi ani de când sunt aici, numai tu nu te-ai dat pe brazdă, aşa?

– Păi, cocoane, am casă grea...

– Apoi eu n-am casă grea, măi Ioane? Vezi bine, patru copii aci, două fete la oraş în pension...

– Auleo, ai şi la oraş!!

– Doi băieţi la Paris...

– Săracii de noi!!

– Vezi că şi eu am greutăţi, mă Ioane.

– Da, cocoane, însă eu zic că fiecare să-şi crească copiii.

– Apăi eu ţi-i dau ţie să-i creşti, mă Ioane?

– Nu, cocoane, dar cu praşila, drept şi drept.

– Stăi să-ţi dau eu drept, mă Ioane.

Se apropie de ţăran şi începe să-i care la pumni în cap. Ţăranul iese năucit şi se duce la primărie să se jeluiască.

După un ceas se iveşte primarul cu căciula în mână la poarta boierului.

– Dar ce-a făcut blestematul ăla de Ion, cocoane?

– Nu-i treaba ta, primarule; ia vezi să am mâne oameni la muncă, şi nu uita de datoria aia, ştii, c-apoi...

– Bine, cocoane, sărut mâna.

A doua zi Ion se duce cu o petiţie la subprefect; acesta pune rezoluţie, recomandând petiţia primarului.

Primarul, văzând pecetea *tactului*[38], zice ţăranului:

– Ce mi-o dai mie? Arat-o boierului.

– Ce, să mă bată iar? Arată-i-o dumneata.

– Ba eu nu mă duc la el, că m-apucă de datorie.

---

[38] *Tact, taht* – reşedinţă, sediu al subprefecturii.

Ţăranul se duce la târg cu chirie şi dă o hârtie prefectului, jeluindu-se de încărcarea la datorie din partea arendaşului şi de bătaie.

Prefectul nu-şi mai vede capul de treburi, căci e aproape să se declare o dizidenţă în partidul local guvernamental, şi dacă guvernul pierde câţiva partizani, pierde şi el funcţia şi... are familie grea.

Deci, recomandă subprefectului plângerea ţăranului. Şi subprefectul, având de regulat oarecare interese private cu arendaşul, trimite pe ţăran acasă, spunându-i că-l ajunge pe drum.

Şi-l ajunge în adevăr şi-l şi lasă.

Sosind în comună, trage fireşte la arendaş.

Mănâncă, bea bine, doarme un ceas, două, vine la primărie la braţ cu arendaşul şi cheamă pe ţăranul cu hârtia la cercetare. Îndată ce ţăranul se iveşte, arendaşul, roşu de furie, începe să-i strige:

– Opincarule, mămăligarule, ţopârlanule, să mă dai tu pe mine în vileag?!...

Se apropie încet de el şi începe să-i care la pumni în cap.

Subprefectul zice cu blândeţe:

– Cocoane Arghir, cocoane Arghir...

Însă arendaşul e prea mânios ca să-l audă. Dă înainte şi tocmai după ce oboseşte, iese pe uşă răcnind:

– Să te saturi de cercetare!

Când ţăranul îşi mai vine puţin în fire, subprefectul îl întreabă:

– Ei, ia spune, cum a fost...

– Păi dumneata nu văzuşi?

– Lasă asta, ailaltă.

– Ailaltă întocmai ca şi asta, încă una şi zac toată vara şi la iarnă mor de foame. Mai bine îi fac acele zece zile şi Dumnezeu o şti...

– Ei, uite aşa mai vii d-acasă; măi omule, când ţăranii şi arendaşul trăiesc bine, le merge cu spor la toţi; înţelegerea, dragostea între săteni şi arendaşi este mana lui Dumnezeu pentru unii şi pentru alţii... că, nu-nţelegi tu?... omul cu bine şi cu pace, mă-nţelegi, devine că poate pentru ca să, mă-nţelegi, să... cum să zic?... să... în sfârşit, să fie toate cu bine şi cu pace.

Şi tot aşa, un ceas întreg, subprefectul îi dă sfaturi, neuitând a vorbi de grija guvernului pentru ţărani, de legile ce face guvernul pentru apărarea ţăranilor ş. cl., ş. cl.

Apoi face un raport prefectului, răspunzând la rezoluţie că părţile s-au împăcat.

„Moftul român", 1893, 17 iunie.

PORUNCĂ DOMNEASCĂ

– Bucuroşi la oaspeţi?!

– Bucuroşi! răspunde mama Catrina vătăşelului, care-i aduse în gazdă doi soldaţi.

Şi sărmana bătrână zise numai cu gura jumătate.

Dar ce-i faci obiceiului? Apucase şi ea vremuri când acest cuvânt îl zicea din toată inima, şi se deprinsese aşa, că acum, chiar de n-ar fi fost bucuroasă de oaspeţi, tot nu putea zice altfel.

Mai întâi că nu e frumos... şi apoi de ce a dat Dumnezeu patru pereţi la casa omului?

Soldaţii intrară în casă ca pe moşia lor – erau de-ai stăpânirii, şi cu stăpânirea nu te joci! – iar Maria, fata mamii Catrinii, se ascunse de frică tocmai după cuptor.

Bătrâna, şi ea biet! ospătă musafirii cu ce dăduse Dumnezeu: puţină mămăliguţă şi o fiertură de borş cu ştir, dezvinovăţindu-se către soldaţi:

– Ei! să fi poftit 'mneavoastră când eram şi eu cu gospodăria mea, cu rostul meu! Atunci să fi văzut! Dar de când am rămas văduvă s-a legat şi sărăcia de capul meu. Apoi şi bătrâneţele, bată-le pustia! şi încă mai am şi fata asta în grija mea... d-ar da Dumnezeu să-i vie şi ei norocul mai curând, să o mărit, să mi se ridice o greutate de la inimă. Dar 'mneavoastră, maică, cu ce treabă aţi venit pe aici?

– Uite, mătuşe, răspunse unul, ce n-ai gândi... Am adus o poruncă tocmai din Bucureşti, chiar de la vodă, pe cum că de acum încolo, când o fi ca să se însoare cineva, dacă e flăcău să ia babă bătrână, iar dacă o fi moşneag să ia fată sau văduvă tânără.

– Dec! strigă tânăra de după cuptor.

– Dec, nedec! zise baba scurt, dacă e poruncă domnească, n-ai ce face, fata mea! Şi decât să te amesteci nepoftită în vorbă, mai bine scoate din ladă niscai velinţe mai moi, să aşternem la băieţii ăştia, că or fi ostenit sărmanii de atâta cale. Şi fă de mai scotoceşte ale cuibare şi cotineţe, să-i ospătăm mai bine, că ce o să le ţie numa borşuăsta!?

„Moftul român", 1893, 30 iunie.

CUM SĂ ÎNŢELEG ŢĂRANII

Straja satului vine la casa unui ţăran şi-i bate în geam. Se încinge o conversaţie: – Hei, mă din casă! – Cine? – Tu! – Eu? – Păi cine! – Ce-i? – Cum ce-i? – Păi ce-i? – Ai o scrisoare! – Cine, mă? – Tu. – Eu? – Păi cine. – Ad-o-ncoa! – Ce, mă? – Scrisoarea. – Ce scrisoare? – Ştiu eu ce scrisoare? – Trebuie să plăteşti! – Ce, mă? – Cum ce? – Ce să plătesc? – *Porto.* – Cine? – Tu. – Eu? – Păi tu. – Ce porto, mă? – Iaca, porto. – Cum aşa? – Păi, ştiu! – Nu-i plătită? – Ce? – Scrisoarea. – Ehei! – Cum ehei? – Ai să dai, măi! – Ce? – Bani. – Ce bani? – Porto. – Cât, mă? – Ce cât? – Câţi bani, mă? – 15. – Cum 15? – Păi! – Dar de ce, mă? – Nu ştiu. – Iaca 15. – Aşa. – Ei, dă-mi-o! – Ce, mă? – Scrisoarea. – Ce scrisoare? – Care ai adus-o. – Eu, mă? – Păi cine? – N-am adus-o. – Păi cum? – Nu-i la mine. – Asta-i! – Cum asta-i? – Unde-i, mă? – Cine? – Scrisoarea. – La primărie. – Ba la dracul! – Ba, aşa. – Păi, cum? – Să te duci să ţi-o iei.

„Vatra", 1894, p. 91.

TARDIVITATE

Odată un boier mergea cu ţiganul său de casă pe un drum strâmt. La o cotitură se-ntâlnesc cu un şir de care foarte împovărate:

– Daţi-vă-n lături, mă! strigă ţiganul ţanţoş. Daţi-vă-n lături să treacă boiarul!

– Daţi-vă voi, răspunde un ţăran, că nu sunteţi împovăraţi.

– Trage-le, mă! zice boierul.

Ţiganul nici una nici două, şart! cu gârbaciul în om. Sar oamenii toţi, şi ţin'te nene: tăvălesc pe boier şi pe ţigan de mama focului, îi lasă snopiţi bine-ntr-o parte, trec cu carele şi-şi văd de drum râzând.

Tocma-ntr-un târziu se scoală de jos ţiganul ostenit şi se scarpină-n cap:

– S-a dus, boiarule?

– S-a dus, ticăloşii!

– Nu se mai vede niciunul?

– Nu!

– Atuncea, hai să-i înjurăm şi noi!

Aşa şi *Epoca* – ne ameninţă regulat cu sarcasme pentru a treia zi după-nfierbinţeală.

„Gazeta poporului", 1895, 10 nov.

ŞAH ŞI MAT!

Începuse războiul franco-german. De la rezultatul acelei măreţe lupte atârna poate tot viitorul nostru politic. Pe Rin nu se juca numai două soarte. Ca la toate luptele jucătorilor mari, unde pe de lături palpită o mulţime de mici pontatori pe mâna unuia sau altuia, aşa şi la războaiele între două puteri gigantice, sunt mulţi mititei pe de lături, cari, cu cât pontează mai mărunţel, cu atât privesc jocul cu mai multă bătaie de inimă. Pe Rin, între alte mize mărunte, era una, care pentru noi avea o importanţă colosală, cum s-a dovedit ulterior – soarta hotărâtoare a dinastiei noastre. Mica republică de zece ore de la Ploieşti, care pontase şi ea, putea avea urmări mult mai mari dacă în jocul de la Rin s-ar fi amestecat altfel cărţile.

Aşa, era în toată ţara o agitaţie surdă, dar foarte adâncă, care în unele centre lua forme făţişe destul de ameninţătoare pentru ordinea generală. Unul din aceste centre mai agitat era şi Craiova, unde se afla prefect de judeţ răposatul Petrache Mănescu – un om original şi amabil, credincios şi devotat neclintit al conservatorilor.

De la dânsul ţinem această reminiscenţă anecdotică.

La guvern era cabinetul Manolache Costache, cabinetul numit *Cloşca cu pui*, pentru că prezidentul se înconjurase de câţiva tineri de talent, debutanţi în politică, între aceştia dd. A. Lahovary şi P. Carp.

Situaţia în Craiova încordându-se din zi în zi, prefectul este chemat telegrafic la Bucureşti. Cale ferată între centru şi capitala Olteniei nu era încă, aşa că Petrache Mănescu vine în goana cailor pe brânci o zi, o noapte şi o dimineaţă, şi soseşte-n Bucureşti cu oasele pisate pe la 11 înainte de amiazi. Merge degrabă la otelul Caracaş, unde cobora regulat, îşi lasă sacul, şi fără întârziere se prezintă la Consiliul de miniştri.

Tot consiliul era adunat, lipsea numai prezidentul, pe care-l aşteptau din moment în moment. Până să vie conul Manolache, prefectul expune consiliului nerăbdător situaţia din Craiova: era în adevăr foarte gravă – o turburare imensă putea izbucni, fără ca administraţia să aibă destule forţe pentru a o năbuşi.

Erau aşa de interesante spusele prefectului, încât nimini nu băgă de seamă că trecuse un ceas de la sosirea lui – erau aproape 12... Consiliul fusese convocat pentru 10, şi prezidentul tot nu sosea. Un aprod merge iute să-l caute... Peste câteva minute se-ntoarce: d. prezident a plecat de-acasă de la 9, a spus că merge la consiliu. Se trimit mai mulţi aprozi prin toate locurile pe unde se putea bănui că l-ar putea afla... Se-ntorc toţi fără ispravă... 12 şi trei sferturi. Nerăbdarea şi neastâmpărul cresc. La fiecare trăsură care trece, la fiece uşă care se deschide, la orice paşi pe scări, sar toţi... Vine!... Nu... Nu vine. Ce să fie?

Petrache Mănescu îşi cere atunci voie să se repează măcar să guste ceva: e obosit, toată noaptea n-a putut dormi în trăsură şi n-a mâncat nimica din ajun. El merge să dejuneze în pripă la otel – să dea fuga aprodul să-l cheme îndată ce-o sosi prezidentul. Lasă consiliul într-o fierbinte discuţie asupra întăriturilor de la Metz, şi se duce la cafeneaua-birt a otelului.

Pentru ca să evite însă vreo indiscretă întâlnire, nu stă în sala cea mare; intră în una din odăiţele de lături, unde seara se juca, şi comandă ceva în grabă. Odăiţele acestea dedeau una-ntr-alta prin câte o uşă cu geamuri acoperite cu perdeluţe verzi.

Acuma era 1 şi un sfert.

Dejunează, trăgând mereu cu urechea daca nu vine cineva să-l cheme... Nimeni... A isprăvit; fără să mai ia cafea, se scoală să plece... Mai întreabă încă o dată pe chelner... Nimini... Atunci, ce se gândeşte? pentru că n-a venit încă să-l caute, n-are de ce să se grăbească; îşi comandă cafeaua şi se aşează iar la loc să-şi mai dezmorţească membrele... Acum, după dejun, îl ajunsese pe om oboseala drumului. 1 şi jumătate. Chelnerul aduce cafeaua... „Nimini să mă caute?“ – „Nimini!“ Ce să fie asta?

Pe când însă chelnerul iese, Petrache aude un zgomot într-una din odăiţele vecine, unde până atunci fusese completă linişte – o

mormăială şi un haha! de triumf. Se-ntoarce spre partea aceea şi ia seama că la uşa cu geamuri flutură perdeluţa atârnată pe dincolo, trecând dincoace printr-un ochi – un geam era spart.

„Desigur – gândeşte el – sunt cartofori... de dimineaţă au luat-o... ori poate că n-a *[sic]* isprăvit încă de aseară..." E aproape 2 şi nimini nu vine să-l caute... Mormăiala însă creşte dincolo... începe să se audă distinct o dispută de joc: regina! calul! pionul!... E desigur o partidă de şah tot aşa de încordată ca şi situaţia de la Craiova.

Dar între accentele amestecate ce trec prin uşa cu geamul spart, Petrache pare că aude un glas cunoscut!... Se ridică şi ascultă mai bine...

Da!... E o iluzie? un joc al închipuirii stăpânite de un gând stăruitor? Dar e cu putinţă să se-nşele astfel?... Dar e peste putinţă să fie acela!... Dar e glasul lui!... Dar nu se poate!

În prada unei nedomiriri ameţitoare, omul se repede la uşe, dă-ntr-o parte perdeluţa de la ochiul spart, se uită-năuntru şi nu se poate stăpâni a nu scoate un strigăt de uimire...

Cine?... cine era în odăiţă încă de dimineaţă la o partidă de şah?... cine!?... Domnul prezident al consiliului, conul Manolache. Se-ntâlnise de dimineaţă cu amicul său, bătrânul Wiest[39], şi se-ncurcaseră.

Desperat, Petrache Mănescu dă brânci uşii şi năvăleşte înăuntru peste jucători strigând:

– Pentru numele lui Dumnezeu! coane Manolache, aici ai fost!?

– Ei, da, răspunde simplu prezidentul; nu mă vezi? şi se pune iar pe gânduri ca să-şi combine lovitura.

– Coane Manolache!! vă caută toţi în toate părţile! v-aşteaptă toţi la consiliu de la 10 azi dimineaţă!

– Iaca viu... Stai oleacă; mai am două lovituri, şi-l regulez eu pe domnul Wiest! Şi mută calul.

– Dar sunt 2 trecute, coane Manolache!!

---

[39] Ludovic Wiest, violonist şi compozitor adus în ţară de domnitorul Alexandru Ghica în 1838 şi naturalizat în 1863.

– Mat! strigă Wiest.

Conul Manolache deschide ochii mari pân ochelari şi vede că-n adevăr partida e pierdută. Atunci, se ridică bosumflat către Mănescu:

– Aracan de mine, bre omule, dă-mi pace! m-ai buimăcit de cap! iaca! pierz partida sigură cu vorba dumitale!

Cu multă greutate a putut Petrache să-l îmbuneze şi să-l facă să renunţe la revanşă.

Amândoi apoi, pe la 2 şi jumătate, intrară la consiliu, unde găsiră pe ceilalţi – cam impacientaţi.

„Epoca literară", 1896, 15 apr.

AUTORITATE

Toamna trecută am făcut o cunoştinţă foarte interesantă – un tânăr poet şi literat, fruct preţios al unui gimnaziu de provincie: tânărul meu a renunţat să termine cursurile, neputând reuşi la examenul de corigenţă de la septemvrie. Preţiosul fruct, după trei ani de gimnaziu, s-a simţit destul de copt şi, revoltat contra unei discipline stupide de programă, s-a dezlipit cu dispreţ de craca sa, pentru a veni să-şi debiteze savoarea în vastul târg al capitalei.

Este un tânăr ca de vreo optsprezece ani, copil de văduvă; tatăl, fost impiegat comunal în oraşul său, a murit de mult; mama, scăpătată, trăieşte cu ce poate, coase, spală, calcă, serveşte la ocazie; are încă doi fraţi mai mici: aceia urmează la acelaşi gimnaziu. Poetul meu îmi spune cu oarecare ton de compătimire că aceia, ca nişte mediocri ce sunt, vor să termine cursul şi să caute a intra unul în seminar şi altul în liceu ca bursieri ai statului; el nu s-ar fi înjosit niciodată să se facă bursier; e prea independent pentru asta, şi apoi nu se simte atras decât de literatură.

Înfăţişarea materială a acestui personaj nu e neplăcută. Deşi foarte sărăcuţ îmbrăcat, chiar hărtănit puţin, deşi foarte nepieptănat, purtând plete, şi foarte nespălat, purtând unghii nepilite, deşi fumează foarte mult, aşa încât e afumat la vârful degetelor şi-mprejurul buzelor – totuşi inspiră de la început oarecare simpatie. Manierele lui sunt foarte primitive: despre aşa-numitul *l'usage du monde*[40] nici nu poate fi vorba: în programul celor trei clase de gimnaziu, pe cari le-a urmat cu destulă lipsă de succes din cauză „că profesorii erau proşti", nu se predă un curs de maniere – asta ar fi antidemocraţie.

El se afla acuma de vreo câteva zile la Bucureşti. Nu cunoştea aci pe nimeni altul decât pe un băiat de la o mare băcănie, un

[40] Regulile bunei-cuviinţe (fr.).

fost tovarăş al lui din şcoala primară. Acesta urmase numai două clase începătoare, venise acu şapte ani cu tată-său aici şi intrase la stăpân, unde se afla şi acuma. Acesta, care mă cunoştea pe mine, îmi recomandase pe tânărul poet.

Din vorbă-n vorbă, poetul mi-a mărturisit că a venit la Bucureşti să găsească o ocupaţie, fie cât de slab plătită, orişice; el e modest, se mulţumeşte cu puţin. Impresia ce mi-a făcut-o fiind destul de bună, şi de altă parte simţind că nevoia lui de stabilire e destul de urgentă, pe dată m-am gândit să-i fac rost de o situaţie solidă. Furia de poezii o să-i treacă cu vremea. Am mers degrabă la un negustor prieten, un toptangiu, şi am avut noroc să aflu că are un loc vacant potrivit: 300 lei pe an, casă, masă şi două perechi de îmbrăcăminte de sus până jos. Mi-a părut destul de bine, şi cu multă bucurie a doua zi m-am dus la întâlnire să comunic tânărului buna veste.

Era foarte palid de astă dată, foarte obosit; glasul slab de tot; cam tremura şi înghiţea mereu în sec. I-am recomandat să nu fumeze aşa de mult pe nemâncate, pentru că atribuiam abuzului de tutun starea lui manifest maladivă. Mi-a răspuns că nu a fumat astăzi deloc. Atunci poate bolnav? Nu. Am mers încet-încet şi i-am spus pe drum buna veste şi condiţiile ei. Nu mi s-a părut deloc foarte mulţumit de norocul ce-i găsisem; ba chiar îmi pare că am găsit fluturând pe buzele lui vinete şi afumate un trecător zâmbet de dispreţ... Dar – poate că mi s-a părut. La un moment, mergând, s-a oprit deodată-n loc, a îngălbenit foarte tare, a şovăit şi, dacă nu-l luam la braţ, ar fi căzut – era fără-ndoială bolnav. L-am întrebat, fiind la amiazi, dacă a dejunat: mi-a spus că da. Apucându-l strâns de braţ, am simţit că, sub mânecile lui, pielea era tot aşa de largă pe oase ca şi mânecile pe piele. Foarte rău trăit.

Am ajuns la birtul unde dejunam şi l-am poftit să ia ceva. A căzut mai mult decât s-a aşezat, foarte obosit, pe un scaun. Acum îl aveam în faţă şi-l puteam observa mai bine. Nimica distins în figura lui: o frunte foarte îngustă, ochii foarte puţin expresivi, tăietura buzelor şi structura nasului fără niciun caracter marcant, părul aspru şi plantaţia lui nehotărât demarcată, în fine o creatură

nici prea-prea, nici foarte-foarte – unul din exemplarele de duzină ale vastei fabricaţiuni, exemplar care e greu de deosebit individual în pachetul întreg.

Cu toate astea, paliditatea lui îi dădea un aer mai interesant: era distincţia suferinţei. Deşi îmi spusese că dejunase cu câteva minute mai-nainte pe drum, l-am invitat să guste ceva împreună cu mine şi nu m-a refuzat. A mâncat: ochiuri la capac, varză cu carne, o friptură pe grătar, brânză de vacă cu smântână, mere, o ţuică înainte, o sticlă de vin în timpul mesei şi o cafea după masă, în sfârşit *une bonne fourchette*[41], apoi i-am dat ţigări – nu ştie că trebuie să zică *merci* când primeşte ceva – e şi tânăr.

Cu multă satisfacţie am văzut că paliditatea tânărului meu – îl cheamă Nicu Ionescu – dispărea încet-încet pe măsură ce înainta dejunul şi cu uşurinţă m-am convins că d. Nicu este un mincinos – nu dejunase deloc, ba pare-mi-se că paliditatea lui şi intenţiile de leşin pe cale publică... dar în fine, îi trecuse acuma. Acum era foarte vioi, prinsese limbă... La căldura generosului vin, se aprinsese un şir de confidenţe. Am constatat din conversaţia d-lui Ionescu că şi la moral era ca şi la fizic un om nu prea deosebit: pare că, pierzându-şi paliditatea, pierduse singura lui virtute de a mă interesa; acum vedeam bine că tânărul meu este foarte ignorant, că nu ştie să scrie şi să citească destul de bine, că nu ştie nici cât un şcolar mediocru de clasele inferioare şi, în afară de asta, nu are nicio gândire deosebită, cu atât mai puţin vreuna ciudată.

Voia să scrie poezii, voia să facă literatură, voia să se facă ziarist; pentruaceearefuzacudignitatelocul pecarei-lgăsisemla toptangiul meu. În zadar i-am dat poveţe să fugă de un teren de viaţă şi de luptă în care, chiar armat cum se cuvine, nu capeţi vreun succes de seamă, în zadar am încercat să-l fac să-nţeleagă că merge la mizerie sigură. D. Ionescu a zâmbit iarăşi cu zâmbetul d-sale caracteristic, şi, aruncându-mi mult fum în nas, mi-a spus că o irezistibilă putere îl atrage în nobila carieră.

[41] O masă pe cinste (fr.).

Ne-am despărţit, rugându-mă el să-i găsesc un loc la vreo gazetă – de aceea căutase a-mi face cunoştinţa – iar eu promiţându-i ca orice Loyola, cu rezervă mentală, că-mi voi da toată osteneala să-i satisfac dorinţa... Că [nici] gând n-am! Nu puteam să-mi închipuiesc că d. Nicu Ionescu va fi vreodată primit şi utilizat în publicitate, atât de puţin preparat cum era pentru o aşa de serioasă carieră! şi prin urmare nu puteam îndrăzni să recomand vreunui confrate oferta de servicii intelectuale a d-lui Ionescu.

Mai târziu am întrebat pe băiatul de la băcănie dacă ştie ce s-a făcut tânărul său amic. Mi-a răspuns că nu-l văzuse de mult; dar că ultima dată când acela venise la băcănie era în mare strâmtorare. De atunci i-am pierdut urma poetului.

▪

Mărturisesc că nu prea citesc gazete, nu doar pentru că n-am destulă consideraţie sau interes pentru mişcarea politică, dar pentru că operaţiile mele nu-mi lasă vremea cerută pentru a-mi lumina opiniile. Cu toate astea, am fost silit odată să citesc regulat una şi apoi mai multe, şi iată de ce.

Am făcut o piesă de teatru, care a căzut la prima reprezentaţie – din cauză că actorii au jucat-o rău... Actorii! ce oameni. Dar actriţele! închipuiţi-vă că-mi aruncă tot mie vina nesuccesului! Gazetele toate m-au refecat rău de tot; una însă dintre toate a fost mai tare. Cronicarul teatral îmi contesta pe lângă talentul dramatic şi cunoştinţa limbii româneşti, şi aceasta cu o vervă, cu o maliţiozitate, cu nişte împunsături, cari fireşte m-au afectat foarte adânc: eram nu criticat, eram maltratat, bătut, zdrobit! Ba cronicarul promitea că *va reveni* – şi iscălea *Hamlet*...

N-am mai putut răbda şi am mers să caut pe *Hamlet*, să mă apăr, să-i captez bunăvoinţa şi să încerc, de nu se poate cumva să-l fac să-mi fie mai indulgent. În redacţia gazetei respective, mi s-a răspuns *că Hamlet* este pseudonimul unui tânăr care nu voieşte a fi cunoscut. Am constatat atunci pe figurile redactorilor o mare satisfacţie pentru succesul cronicelor teatrale, succes a cărui

confirmare deplină era pasul de umilire ce eu făceam. Am salutat şi am plecat.

Când să ies, iată că intră pe uşe, cine? vechea mea cunoştinţă, d. Nicu Ionescu. Toţi încep să râză. Unul zice: când vorbeşti de lup, Nicu la uşe! nu înţelegeam... Am simţit însă numaidecât că d. Nicu Ionescu era aci ca la dânsul acasă, în cei mai intimi termeni cu „confraţii".

M-am oprit să schimb câteva vorbe cu dânsul. Era redactor acolo, însărcinat mai ales cu partea literară şi artistică...

– Atunci, i-am zis eu, fii bun şi spune-mi, d-ta trebuie să ştii, cine e *Hamlet*, care mă persecută aşa de grozav?

D. Ionescu a început să râză răutăcios şi mi-a răspuns cu o prefăcută ezitare:

– Zău... nu... ştiu!

– Hamlet! strigă un glas din odaia de alături, biuroul directorului, ţi-ai adus urmarea la cronică?

– Da, răspunse d. Nicu.

Scoase nişte file din buzunar, mă lăsă un moment singur şi trecu în biurou. Am auzit bine cum îmi şopteau numele şi cum râdeau înfundat.

D. Ionescu s-a întors şi m-a invitat să luăm un aperitiv la băcănia din colţ. Mi-a mărturisit că el e *Hamlet*; am început să discutăm asupra piesei mele, pe care mi-a nimicit-o... Acţiune... caractere... pasiuni... tehnică... ideal... tendinţă... arta pentru artă... Shakespeare... Molière... mediu social... unitate... logică... Hartmann... Ibsen etc. etc. ... şi m-a nimicit şi pe mine lângă piesă.

M-am crucit de câte a învăţat Hamletul meu în şase luni! Ce schimbare! ce progres!

Nicu Ionescu este astăzi o adevărată autoritate. Ce trecut! ce prezent! şi încă ce viitor!

„Adevărul", 1896, 19 apr.

CRONICA DE JOI

Alaltăieri, în faptul zilii, mă deştept tresărind: bate cineva foarte nervos la geam. Ştiu cine e şi ce veste-mi aduce. E cumnatul meu, un tânăr funcţionar la C.F.R. şi poet liric în momentele-i pierdute. Soţia sa e însărcinată – a doua naştere; la cea dintâia, acum un an şi jumătate, a avut imperioasă nevoie de forceps. Desigur, mi-aduce poetul vestea că au început durerile unei naşteri mai grele decât a unei poeme lirice. De cu seara ne-am înţeles să ne dea de ştire la primul semnal al mult aşteptatei uşurări. Fusese o sarcină din cale-afară grea; pe lângă asta, teamă de un nou joc de forceps, apoi socoteala greşită a termenului, dezmiţit de întârziere, toate contribuiau să irite nerăbdarea familiei şi mai ales a femeii. De două săptămâni, tot aşteptam zadarnic... E curios cum întârziarea sosirii momentelor grele inspiră mai multă nerăbdare decât a sosirii momentelor plăcute.

La prima ciocănire în geam, sar din pat. Nu m-am înşelat. Deschid geamul. Au început durerile! Un fior rece, produs desigur de răcoarea dimineţii, mă furnică până-n creştet. Poetul e foarte emoţionat: se văd pe chipu-i urmele nopţii nedormite şi semnele fricei; îi clănţănesc puţin dinţii.

Să mergem. Am ajuns.

Păşim pragul cu ezitare. În odaie nu se aude încă nimica. Moaşa ne întâmpină. Excelenta practiciană are tot sângele rece cerut; ea ne asigură că este un caz normal; că de astă dată n-avem nevoie nici de doctor, necum de forceps; primele încercări au început.

Bine c-au început!

S-a făcut ziuă bine... Eu – am treabă la redacţie: nu pot să asist la ce se prepară. Las pe femei şi pe poet şi plec grăbit. E pe la 8 dimineaţa.

Merg la afacerile mele, se-nţelege, mereu cu gândul la ce are să se petreacă în lipsa mea.

Peste vreo două ceasuri, pe la 10 a.m., o birjă în goană dinaintea redacţiei: ultime informaţiuni! E cumnatul, care a sărit înainte de-a se opri caii. Îl întâmpin. E încruntat.

– Ei? întreb.

– A făcut...

– În sfârşit!... Ce?

– Băiat.

– Bravo! să-ţi trăiască, zic eu uşurat de grije.

El, mai încruntat:

– Da... dar...

– Dar ce?

– Dar mai are de făcut încă unul.

– Doi?!

– Doi! zise omul dând din cap şi clănţănind... Moaşa m-asigură că nu e caz grav; dar, pentru liniştea mea... fiindcă sunt zdrobit de emoţia prin care am trecut, te rog, aide să căutăm un doctor: nu mă simt în stare să mai trec prin ce am trecut fără asistenţa unui doctor.

Ne suim în trăsură... Aleargă... şi goneşte... În sfârşit, îl găsim pe doctor... – Înapoi, birjar!

Eu nu pot intra; eu – am altă treabă la redacţie.

Peste un ceas, iar o birjă – iar omul meu. De astă dată, o figură oribilă.

– Ei? Ce e? Ce-a spus doctorul?

– A spus că... probabil... nu mai are încă unul de născut.

– Atunci...?

– Că... mai are încă doi... că este un caz grav... o eventuală emoragie, frecventă în aşa cazuri... ar fi o nenorocire... Mă duc.

Şi pleacă aiurit.

A doua naştere nu vine încă după optsprezece ceasuri. Dureri îngrozitoare fără rezultat. Nu mai merge! Fiecare moment de întârziare poate provoca emoragia. În faţa pacientei, care se vaită cumplit, doctorul începe să arză forcepsul. La vederea acestei pregătiri, femeia dă un răcnet – o supremă descărcare de energie... apoi un ţipăt straniu de broscoi răguşit.

Al doilea! alt băiat. Uf!

Să vedem acum pe al treilea.

Dar ce amăgire! Doctorul ne anunţă că totul s-a isprăvit: n-au fost trei gemeni – o greşeală de auscultare.

Nu face nimica; ş-aşa-i bine; şi numai cu doi nu strică!

Totul s-a petrecut cu noroc şi toţi suntem veseli: doi! doi băieţi!

Ei? dar cum să-i cheme?

Să procedăm în regulă. Un consiliu de familie se constituie *ad-hoc*.

Se proclamă cu mare majoritate de glasuri, ca prezident, moaşa, care, luând posesiune de jeţul său, promite că va conduce dezbaterile cu imparţialitatea-i cunoscută.

Eu iau întâi cuvântul şi într-o cuvântare pe atât de elocventă, pe cât e de erudită, propun să se boteze copiii: *Castor* şi *Polux*. Această propunere e combătută cu multă vervă de leuză, care susţine că numele acestea mitologice se obicinuiesc numai la cânii de vânat, cel mult la pseudonime literare, iar nu la creştini.

Prea bine. Atunci am onoarea a face altă propunere. Aducându-mi aminte de origina noastră ilustră de la Tibru, mi se indică neapărat două nume: *Romulus* şi *Remus*.

La aceasta, părintele gemenilor spune, cu mult temei, că femeia sa nu este vestală. Adaugă că, dacă e vorba să dăm copiilor nume istorice, atunci ar dori ceva din istoria noastră naţională sigură şi pozitivă (aci, voi eu să întrerup; moaşa-mi impune tăcere), iar nu nume din istoria fabuloasă şi fantazistă a antichităţii. *Mihai* şi *Ştefan* – da!

Cer cuvântul! În starea în care se află astăzi chestiunea naţională, eu propun, dacă e vorba de nume sacre din istoria profană, nu nume de acelea cari, pe lângă glorie, ne amintesc tirania şi iobăgia. Sunt prea democrat pentru a mă mulţumi cu gloria. Vreau numele acelor martiri cari au luptat pentru sfărâmarea tiraniei şi abolirea iobăgiei. Propun dar: *Horia* şi *Cloşca*.

Tot consiliul e foarte emoţionat. Din toate părţile, şi mai ales din partea fericitului tată, se exprimă regretul că doctorul s-a fost înşelat în părerea sa şi că n-am avut şi un al treilea de botezat.

Închipuiţi-vă, să fi fost şi un al treilea! După Horia şi Cloşca, Crişan – se impunea!

Din nenorocire, Crişan lipsind, să nu mai vorbim de Horia şi Cloşca.

După lungi dezbateri, se adoptă: *Gheorghe* şi *Dumitru*, în amintirea fericitei mutări a celor doi gemeni în acest oraş, unul după altul, tocmai în ajunul mutatului, cu o punctualitate mai vrednică de un bătrân proprietar, decât de nişte tineri chiriaşi.

Care va să zică: pur şi simplu Gheorghe şi Dumitru, ca toţi creştinii.

Fie! Totuşi, din dezbaterile acestea se va fi dovedit cel puţin, cu prisos, sentimentele naţionale şi patriotice ale familiei noastre.

Chestiunea numelor odată rezolvită, să păşim mai departe după ordinea zilei. A doua chestiune: ce profesie să îmbrăţişeze tinerii Gheorghe şi Dumitru?

Urmează importante dezbateri, în cari se propun pe rând toate profesiile liberale, demonstrându-se cu de-amănuntul foloasele şi neajunsurile fiecăreia.

Orele fiind înaintate, şi neputând obţine după mai multe încercări un vot categoric, cădem cu toţi de acord a ruga pe sfinţii patroni ai tinerilor Gheorghe şi Dumitru să-i ajute a nu avea nevoie de nicio profesie liberală, făcându-i proprietari – profesie eminamente conservatoare.

În momentul când fac această dare de seamă, mama, gemenii, tatăl şi moaşa se află bine, în afară de orice pericol.

„Sara", Iaşi, 1896, 1 nov.

CUM SE NAŞTE O REVISTĂ?

Iată o întrebare la care desigur se poate răspunde în mai multe feluri. Eu, om practic, în loc să răspund prin o formulă teoretică, prefer să arăt cum s-a născut revista noastră *AVÂNTUL TINERIMII, Litere, Ştiinţe, Arte* etc.

Într-o zi m-am pomenit cu următoarea circulară:

„Domnule,

Un cerc compus de mai mulţi tineri, dorind a da la lumină o Revistă literară, ştiinţifică şi artistică, *cunoscându-vă ca iubitor al literelor, ştiinţelor şi artelor, vă roagă să luaţi parte la dezbaterile prealabile, ce se vor face asupra chestiunii înfiinţării acelei publicaţiuni periodice.*

La ordinea zilei, fixarea titlului şi alegerea comitetului de redacţiune. Întrunirea se va ţinea la cafeneaua Fialkowsky, sâmbătă, 15 ale curentei la 8 ore seara.

Pentru comitetul provizoriu,
N. Ilie Constantinescu de la Ţurloaia"

Comitetul provizoriu nu greşise. Da, sunt, în adevăr, un pasionat iubitor al literelor, ştiinţelor şi artelor, pe care le-am cultivat cu o egală mediocritate, ca să nu zic şi modestie. Dar nu face nimica: asta nu mă poate descuraja. Când cineva începe, fie începutul cât de prost, asta trebuie să promită. După socoteala greşită a unor pedanţi demodaţi, începuturile, ca să poată fi considerate ca promiţătoare, trebuiesc să fie stângace numai ca execuţie; la noi, din norocire, începuturile promit mult chiar când sunt stupide ca intenţie; căci, la noi, slăbiciunea inteligenţii şi nulitatea imaginaţiei sunt considerate ca stările primitive a spiritului şi a talentului, şi deci trebuiesc încurajate.

M-am dus la întrunirea unde eram invitat.

Amicul meu, d-l N. Ilie Constantinescu de la Ţurloaia, m-a recomandat cercului tinerilor: domnii Nicolae Georgescu, George Nicolaescu, Marin Dumitrescu, Dumitru Marinescu, Basile Ştefănescu, Ştefan Basilescu, Mihai Dobrescu, Dobre Mihăescu, Traian Necşulescu şi Raul Popescu.

Eram cu toţii 12.

După îndelungate dezbateri, ne-am stabilit asupra titlului – Avântul tinerimii.

Apoi, am procedat la alegerea comitetului de redacţie compus din 12 inşi. Au întrunit majoritatea voturilor:

Preşedinte: d-l N. Ilie Constantinescu de la Ţurloaia;

Vicepreşedinţi, trei: dd. Raul Popescu, pentru partea literară; Traian Necşulescu, pentru partea ştiinţifică şi Dobre Mihăescu pentru partea artistică;

Secretari, opt: dd. Nicolae Georgescu, George Nicolaescu, Marin Dumitrescu, Dumitru Marinescu, Basile Ştefănescu, Ştefan Basilescu, Mihai Dobrescu şi subscrisul.

Am procedat apoi la aranjarea şi stabilirea sumarului numărului întâi, sumar pe care l-am comunicat („cu rugăciune de a se publica împreună cu câteva cuvinte binevoitoare") la toate ziarele din capitală.

„Avântul tinerimii *apare irevocabil la 1 ale curentei cu următorul interesant*

SUMAR

PROGRAMUL AVÂNTULUI ... de *N. Ilie Constantinescu de la Ţurloaia*
LA VENEZIA, sonet (poezie) ..... „ *Raul Popescu*
ARTELE LA NOI ..... „ *Dobre Mihăescu*
O EPILEPTICĂ (poezie) ..... „ *Ştefan Basilescu*
NATURA ÎN ARTĂ ŞI ARTA ÎN NATURĂ
..... „ *Mihai Dobrescu*
ÎN SERAI, pastel (poezie) ..... „ *George Nicolaescu*

CÂTEVA CUVINTE ASUPRA PELAGREI
(după un studiu statistic al d-lui Dim. Sturdza)
..... „ *Nicolae Georgescu*
ÎN SPITAL, sonet (poezie) ..... „ *Basile Ştefănescu*
TEATRUL LA CHINEJI (studiu) ..... „ *Ion*
MEDIUL SOCIAL
ŞI VICEVERSA ..... „ *Marin Dumitrescu*
LA MORMÂNTUL UNEI PROSTITUATE
(poezie) ..... „ *Traian Necşulescu*
Recensiuni, Note, Bibliografie,
Anunţiuri Premiile noastre etc. ..... „ *Dumitru Marinescu*"

Trebuie să spun drept – toate bucăţile din sumar erau absolut originale. Şi studiul meu, *Teatrul la chineji*, îl alcătuisem într-un mod foarte original din citatele găsite într-o dare de seamă a unui jurnal francez de provincie, tradusă după un jurnal american, asupra unei interesante lucrări a lui Bob Schmecker, publicată la San Francisco şi intitulată *Chineze* (sic) *Divertissments* (sic) (Petreceri chinezeşti).

Am primit multe complimente măgulitoare pentru studiul meu.

A trebuit, având afaceri de familie, să părăsesc Bucureştii şi să stau la ţară vreo trei luni. Cum m-am întors, am dat fuga la Fialkowsky, să iau parte la şedinţele academiei noastre libere. La Fialkowsky, nimeni. Chelnerul mi-a spus că de mai multă vreme întrunirile cercului nu se mai ţineau. Am alergat la tipografie. Aici am aflat cu mâhnire că *Avântul tinerimii* încetase să mai apară.

Păcat! tocmai când, sătul de atmosfera rurală, mă pregăteam să caut un alt studiu.

Într-o seară, mă-ntâlnesc din întâmplare cu preşedintele, N. Ilie Constantinescu de la Ţurloaia.

– Bine, zic; ce s-a-ntâmplat cu *Avântul* nostru? de ce nu mai apare?

– S-au risipit toţi, monşer.

– Raul Popescu?

– E în Târgul Jiului. L-a luat tat'său, popa – au venit ai lor la putere... e secretar la comitetul permanent.

– Dar ceilalţi?

– Dracu ştie.

– *À propos...* dar poetul Necşulescu?

– Necşulescu? Ce! nu ştii?

– Nu.

– A murit!

– Nu mai spune!

Iată ce s-a-ntâmplat cu *Avântul tinerimii*. Iată cum se naşte o revistă. Nu aşa greu.

„Epoca", 1896, 23 nov.

KARKALEKI

Odinioară, când era vodă nemulţumit de administraţie, chema la palat pe ispravnic, pe magistrat şi sfatul:

– Bine, mă! da' nu vedeţi voi ce murdărie? Voi trăiţi ca vitele, mă!

– Ca vitele, măria-ta!

– O să vă dau afară, mă!

– Să ne dai, măria-ta!

– Mari ticăloşi sunteţi, mă!

– Ticăloşi, măria-ta!

– Afară!

Astea se petreceau pe vremea de tristă memorie când naţiunea română nu-şi dăduse încă, în suveranitatea ei, o constituţiune belgiană, şi când presa noastră politică se reducea la *Cantorul de avis* şi la *Buletinul ofiţial* al lui Karkaleki.

Acest celebru publicist, întemeietorul presei politice române, era însărcinat între altele să facă în *Buletinul ofiţial* dările de seamă despre petrecerile de la palat.

Vodă, care ţinea foarte mult să-şi lumineze norodul, aduse cu mari cheltuieli de la Braşov vreo douăzeci de lăzi cu lumânări de spermanţet – primele lumânări de spermanţet cari veneau în ţară. Pentru a face neuitat în istorie acest pas însemnat pe calea progresului – suprimarea mucărilor în aşteptarea suprimării arhondologhiei şi privileghiilor – vodă dăduse la palat o serată cu nouăle lumânări. Succes enorm şi vodă încântat.

A doua zi, îndată după apariţia numărului din *Buletinul ofiţial* cu darea de seamă asupra acestei minunate serate, se pomeneşte Karkaleki cu un dorobanţ că-l cheamă în fuga mare la palat. Cum intră publicistul, vodă sare de pe divan şi, fără vorbă, şart-part! câteva palme şi pe urmă trage-i pe spinare cu ciubucul.

– Ştii pentru ce te-am bătut? întreabă vodă ostenit.

– Nu, să trăieşti, măria-ta! răspunde ameţit Karkaleki.

– Pentru că eşti un ticălos!

– Ticălos, măria-ta. Iartă-mă!

E drept că întemeietorul presei noastre politice merita palmele şi ciubucele. Nu fusese destul de clar şi de entuziast în darea lui de seamă asupra lumânărilor de spermanţet şi nu pomenise nimica despre suprimarea mucărilor.

Pentru aceea, a fost după bătaie dat în brânci afară de la palat.

Seara, după această corecţiune meritată, Karkaleki se afla la teatru. Sala, după înalta poruncă, era luminată cu lumânări de spermanţet, dăruite de vodă. Era multă lume – boieri şi cocoane de toată mâna şi negustorime de seamă, cari nu avuseseră parte să fie poftiţi la prima experienţă făcută la palat. Lumânările făceau mare senzaţie. Deodată se simte în sală o cletinătură puternică – cutremur. Vodă şi toată lumea în picioare. Un moment se privesc unii pe alţii galbeni de spaimă, când o a doua cletinătură porneşte şi mai tare. Dar Karkaleki, fără să-şi piardă mintea, se ridică în picioare pe un scaun şi, jucând ochii galeşi, de la vodă la policandru care se legăna, strigă tare:

– Staţi! Toţi să murim, numai măria-sa să scape!

În următorul număr al *Buletinului ofiţial*, Karkaleki, dând seamă despre cutremur, a vorbit foarte puţin de panica mulţimii, dar a accentuat cu multă căldură importanţa suprimării mucărilor.

– Vezi aşa, ticălosule! i-a zis vodă mulţumit, dându-i cinci galbeni.

– Ticălos! sărut mâna! să trăieşti, măria-ta.

Ce vremuri de ticăloşie! ce moravuri ruşinoase! ce putrejune socială!

Mi se revoltă sângele democratic când mă gândesc la aşa ignominie!

Bieţii slujbaşi şi isnafi, ispravnici, zapcii, magistrat, sfat, mai înţeleg; dar tu, tu publicist, tu om politic să mănânci palme şi ciubuce, să te facă ticălos, să te arunce pe scară, şi tu, ca un slugoi nemernic, să-i săruţi mâna! Mă mir cum n-au murit de ruşine cei ce au trăit în aşa vremuri.

Dar, în fine, a bătut vântul puternic al liberalismului, vântul binefăcător al ideilor democratice, care a curăţit atmosfera de miasmele infecte ale slugărniciei reacţionare, ale târânii înjositoare, ale ciocoismului greţos.

Neuitată fie memoria martirilor de la '48! Să ne descoperim cu respect şi recunoştinţă amintindu-ne de faimosul Popa Şapcă!

Strălucită rămână în istoria noastră noaptea în care d. Carada cel dântâi a tradus pentru naţiunea română constituţia belgiană.

S-au dus de mult lumânările de spermanţet: astăzi avem lampa electrică incandescentă. Astăzi suntem moderni: suntem departe de vremurile lui Karkaleki:

– Afară, ticăloşilor!

– Ticăloşi, măria-ta!

„Epoca", 1896, 26 nov.

PARADOXAL

N-am înţeles niciodată paradoxele prietinului meu, domnul Teofil. D-sa judecă toate d-andoasele; pentru fiecare împrejurare, la care suntem obicinuiţi să dăm o explicare găsită gata, fără să ne mai batem capul a umbla după invenţiuni originale, Teofil găseşte o explicare cu totul deosebită. În toate este extravagant – dar unde e chiar absurd, e în morală.

Această ştiinţă aşa de pozitivă a suferit de la d. Teofil o completă răsturnare. Ce e bine la toată lumea la d. Teofil e rău, şi viceversa. De exemplu, alaltăseară l-am văzut făcând ceva, care m-a pus în mare mirare.

Exprimându-mi acest sentiment al meu, d. Teofil s-a apucat să-mi facă o teorie ridiculă asupra datoriei ce are societatea faţă cu virtuţile şi viţiile individului. Să vedeţi modul lui paradoxal. El susţine că virtuţile sunt pavezele şi armele individului în lupta sa cu societatea, iar viţiurile îi sunt părţile descoperite şi vulnerabile.

De aci amicul meu conchide, cu spiritul lui sucit, că societatea n-are nicio nevoie să combată viţiurile indivizilor şi să le încurajeze virtuţile – ba chiar dimpotrivă, pentru că virtuţile individului sunt păgubitoare autorităţii ce trebuie să exercite societatea asupra lui, pe câtă vreme viţiile lui îi sunt ei folositoare. Ce dreptate este prin urmare să pretinzi de la o societate să-şi cultive vrăjmaşii şi să-şi combată sprijinitorii?

Eu, mărturisesc drept, că după astfel de paradoxe încetez de a mai discuta. Dar să nu uit a spune faptul în urma căruia d. Teofil mi-a debitat ciudata d-sale teorie.

Amicul meu şi eu ne întoarcem de la lucru pe aceeaşi cale. Pe strada principală, pe care trecem noi, ieşind din Podul Mogoşoaiei, stau doi cerşetori la două colţuri.

Eu dau din când în când câte un ban de cinci celui din stânga: e un om foarte cumsecade; nu umblă la cârciumi; pe câtă vreme

cel din dreapta, ciungul – un fost maşinist, care la un moment de chef şi-a lăsat mâna să i-o apuce un herestrău mecanic – este un stricat. Le dădeam la amândoi, mai-nainte; de când am aflat însă că ciungul nu face alta cu ce câştigă decât beţii şi fumează ţigări Regale m-am hotărât să dau numai celui din stânga, care singur merită ajutor.

Întâlnindu-mă cu d. Teofil, am apucat tot pe un drum. Aproape de colţuri eu am pregătit pentru nenorocitul meu gologanul, pe care i l-am şi dat. D. Teofil i-a zis pur şi simplu „iartă!", m-a luat de braţ, a trecut cu mine peste drum şi a dat o băncuţă ciungului cu nasul roşu.

Asta m-a revoltat.

– Cum? zic; dai bucuros cincizeci de bani unui beţiv, unui viţios, şi nu te înduri să dai unui nenorocit de treabă un gologan?

– Se-nţelege.

– Ştii d-ta cam ce are să facă cu băncuţa d-tale?

– Ştiu! o să bea o litră de pelin turburel şi o să cumpere trei ţigări Regale.

– Ei! şi-i dai?

– Tocmai de-aia-i dau. Eu îmi fac o datorie socială din încurajarea viţiilor.

Şi de aci, pe larg întreaga teorie expusă scurt mai sus.

– Care va să zică...

– Care va să zică, mi-a răspuns d. Teofil despărţindu-ne, eu urmez strict morala socială. Care este cel mai mare precept al moralei? caritatea! Ei? pentru individ, caritatea nu e un viţiu? Mi se pare că fac bine fiind caritabil să urmez de două ori morala creştină, dând de pomană şi încurajând şi viţiurile altuia.

– Dar ştii, d-le Teofil, că nu e aşa, mă iartă...

– Nu pot să mai stau, cu toată buna voinţă ce aş avea să te-ncurajez a discuta filosofie morală... m-aşteaptă la masă. La revedere.

Imposibil s-o scoţi la capăt cu d. Teofil.

„Epoca", 1896, 8 dec.

O BLANĂ RARĂ

E ger şi ceaţă... ceaţă-nghe̦ţată... o vreme, să nu scoţi un câine afară. Lumina fanarelor, roşie, e îmbrobodită într-o stranie aureolă irizată.

În gangul palatului d-lui Psaridi, mare proprietar, arde, clipind arare, o mare lampă electrică cu arc, e ca un vis albastru şi rece de poet dezgustat. Pe ferestrele mari, mate de abureală, ale palatului – ce cald trebuie să fie înăuntru! – ies, rupând pâcla groasă în bande largi şi drepte, lumină şi sunete armonioase şi alegre. E un bal sus! Un ceas despre ziuă, şi încă intră trăsuri închise pe gang. Aha! iată doamna Cuţopolu! iată cea mai splendidă, cea mai infatigabilă dintre elegantele bucureştene! E o arătare ca din poveşti... O rochie de catifea vânătă-deschis ca opalul... Pe cap, pe umeri, pe gât, pe braţe, în degete, în urechi, o avere, o avere întreagă în pietre scumpe!

De unde vine această scânteietoare apariţie?

De la Capşa... A fost la Teatrul Naţional. A luat apoi la patisierul *à la mode, en petite chambrée*[42], un pahar de şampanie... şi acum vine la amica sa madam Psaridi să-şi facă actul de prezenţă... D. Cuţopolu este oprit acasă de afaceri politice... O criză... o nouă combinaţie ministerială... adunarea unui grup parlamentar... şi o tânără slujnică unguroaică serveşte domnilor ceaiul – şi face patul domnului... mai ştiu eu ce?

Doamna elegantă a intrat în salon.

Un vârtej de tineri din lumea mare au dat năvală împrejuru-i, ca tot atâţi fluturi de noapte, ce s-ar repezi orbeşte asupra unei lămpi aprinse deodată într-o pădure întunecoasă! Ce triumf pentru frumuseţe! Şi frumuseţea e lumină!

---

[42] La modă, în grup intim (fr.).

Ce vârstă să aibă doamna Cuţopolu? O, Doamne! Femeile n-au decât vârsta pe care o arată – minus cât nu le convine. Dar e tânără. E o diferenţă între ea şi d. Cuţopolu, ca între o fiică şi un tată.

Cine a fost? cine este doamna Cuţopolu?

E născută Popescu... Dar acest Popescu era numai tatăl oficial. El a fost luat pe madam Popescu, când aceasta era deja mama a două fetiţe, Aglaia şi Lucreţia, cari au crescut în casa lui Popescu, vechi funcţionar de la Finanţe, în mahalaua Dobroteasa, până la vârsta de cinsprezece-şaisprezece ani. Atunci Popescu, bătrânul arhivar, a murit, şi Aglaia, sigur de desperare, a făcut – o greşală...

Ce? – Cine a zis ceva? Cine n-a făcut o greşală? O greşală? – asta este lucru care se face regulat.

Aruncată în valurile prăpăstioase ale lumii, ea, de atunci, s-a zbătut cu uraganul, dând din mâini şi picioare, şi a dat aşa de bine, din fericire, că la fiecare mişcare, a nemerit cu mâna numai peste perle.

Cea din urmă perlă, cea mai preţioasă, cea mai fină a fost grosul Cuţopolu.

Când, după un bal mascat, s-a apucat de el, desperată de mişcarea nebună a uraganului lumii; când s-a hotărât să-şi lege viaţa poetică şi fluşturatecă de viaţa prozaică şi greoaie a unui arendaş, ea nu spera să-şi vază încununat sacrificiul aşa degrabă.

Cine o hotărâse să facă acel sacrificiu? Necazul... Căpitanul... Mişu! „Ah! Mişule, poate că să mor!“ iată ce şi-a zis ea, într-un moment de desperare amestecată cu dispreţ.

Îl iubise pe Mişu! pe acel nenorocit!

Amorul ei nu fusese considerat de omul acela decât ca prilejul unor plăceri brutale şi stupide!

Amor şi înjosire!

„Nu! nu mai voi!“ şi-a zis ea, şi a urmat pe Cuţopolu.

Astăzi este femeia unui influent senator, de şapte ori milionar: Dă-te-n lături! nenorocitule căpitan Mişu; dă-te-n lături! te stropeşte!

Îl mai iubeşte ea?... Poate.

O mai iubeşte el?... Desigur.

Dar... ea este atât de sus astăzi şi el... el e atât de jos! omul căzut, omul care a fost degradat pentru că şi-a călcat onoarea, pentru că... a furat. A furat, da. Pentru ce a furat? Pentru copilul ei!

În seara când, dintr-un cabinet particular, după un bal mascat, Aglaia, ameţită de băutură, a plecat cu arendaşul, dându-i amantului ei cu tifla, acesta, în primul moment, n-a vrut să crează că-i adevărat. Era şi el beat! atâta şampanie! Toată scena de despărţire atât de scandaloasă, acel *marş!* aruncat cu despreţ la plecare, nu aveau aerul destul de serios.

El a crezut că e ca totdeuna o farsă. El spera că Aglaia are să lase la otel pe bătrânul Cuţopolu şi, ca de regulă, are să se întoarcă a doua zi înapoi, căită, să-i ceară o iertare despre care erau tacit înţeleşi îndestul, şi să-i dea jumătate din o sută de franci... Trebuiau bani, mai ales pentru copil, pe care-l creştea nenorocita de Lucreţia, sora Aglaii.

O zi, două, o săptămână, o lună... Aglaia n-a mai venit. Unde era Aglaia? Era în Ţopârleni, la arendaşul. Când Mişu a aflat de urma ei, Aglaia Popescu se chema deja madam Cuţopolu.

Şi căpitanul a trebuit, uimit de hotărârea Aglaii, să bată în retragere.

Adânc lovit de această schimbare, şi foarte băut, a mers la Lucreţia Popescu, să-şi vază băiatul. A plâns! a plâns aşa de sincer şi de îndelung, încât Lucreţia s-a hotărât să-l consoleze.

Dar d. căpitanul a început să joace cărţi... a câştigat... a pierdut, pe urmă a pierdut iar... şi iar, şi pe urmă de tot, a alunecat la casa companiei: a furat... A fost judecat, condamnat, degradat şi închis.

Până să scape de la închisoare, un an, cu mare greutate Lucreţia a putut creşte băiatul – băiat fără noroc, fiindcă Lucreţia era foarte urâtă şi posacă.

Căpitanul ar fi căzut în cea mai neagră mizerie, dacă nu găsea pe prietinul tatălui său, pe Psaridi, mare om de afaceri... Acum Mişu este omul de alergătură al lui Psaridi. Foarte credincios, bine-crescut şi discret, Mişu face afacerile domnului şi doamnei – şi-i plătit destul de binişor.

Ar fi fericit daca băiatul şi Lucreţia n-ar fi bolnavi!... o casă igrasioasă în mahala... Şi el n-are lemne... şi n-are sfanţ!...

Dar astăzi e bal la Psaridi, şi Mişu dirijează bufetul şi domesticitatea, cum odinioară conducea cotilioanele.

– Bună seara, căpitane, zice doamna Cuţopolu, când ex-căpitanul, îmbătrânit, o primeşte la scară.

– Sărut mâna, madam Cuţopolu, răspunde el.

– Ce face Lucreţia?

– Tot bolnavă.

– Dar băiatul?

– Tot rău.

– Daca nu-l îngrijiţi! ... cine strică?

Şi doamna Cuţopolu îşi lasă molatic în mâinile ex-căpitanului blana superbă de vulpe albastră, un giuvaer, un exemplar unic în Bucureşti. Apoi desfăcându-şi minunatul *évantail* de sidef şi de pene de struţ, urcă, luată literalmente pe sus de un stol de fluturi nebuni, treptele scării de onoare.

Ş-apoi, odată sus în saloane, vârtejul...

E şapte dimineaţa... Aurora cu degetele ei de roză vine să deschiză porţile orientului.

Doamna Cuţopolu, zdrobită de oboseală, dar tot veselă, scoboară scara însoţită de toţi fluturii... La garderobă, blana!... Blana... lipseşte. Caută-n sus, caută-n jos: blana nu e. Unde e căpitanul?... caută-l în sus, caută-l în jos... căpitanul nu e nicăieri. Unde e căpitanul?

– Căpitanul, zice un fecior, a fost chemat repede acasă... Copilu-i e rău bolnav!

Dar iată căpitanul – palid, plâns, defigurat *[sic]*:

– Copilul! îmi moare copilul!

– Bine, bine, copilul, strigă madam Cuţopolu impacientată; dar blana? unde e blana?

– Blana? care blană?... răspunde aiurit căpitanul... şi începe să urle iar.

– Copilul meu! copilul meu!

Şi pleacă nebun iar înapoi.

Scandal! Blana! Cum se poate?... blana! ia-o de unde nu e.

Copilul s-a făcut, din norocire, bine, dar, din nenorocire, blana nu s-a mai găsit!

A! ce mediu social!

„Povestea vorbei", 1896, 19 dec.

GAZOMETRU

[IDILĂ]

Duminică... Tren de plăcere... Sinaia...

Lume! lume după lume!

O splendidă şi generoasă zi de vară.

– Frumoasă zi! zice d. Iancu la dejun pe iarbă.

– Mai frumoasă nici că se poate! zice madam Ionescu.

– Asta e zi regală, domnule! zice d. Nae, mijind din ochi, că-i e foarte cald.

D. Nae şi d. Iancu au chef de glume, şi madam Ionescu a lui d. Nae şi madam Niculescu a lui d. Iancu râd de se prăpădesc de râs, şi d. Nae zice:

– Prea râdeţi tare!... ia băgaţi de seamă să nu...

Aş! madam Niculescu şi madam Ionescu mai tare! şi damigeana scade mereu.

– Uf! ce zăduf! zice madam Niculescu. Nu-i aşa? că şi dumneei i-e foarte cald.

– Teribel! zice madam Ionescu.

Da' d. Nae zice:

– Zăduf regal, domnule!

Şi nu ştiu cum se-ntoarce spre răsărit şi:

– Ia uitaţi-vă, zice, colo vizavi!

Pe Piscul Câinelui se arată în potriva soarelui, care se apleacă înspre Omul, un noruleţ alb.

– Ce? adică?... întreabă d. Iancu.

– Aş! zice madam Niculescu.

– Acu vine!... Ceva regal! să vedeţi! zice d. Nae, şi râzi toţi, şi râzi...

În adevăr, cu cât în valea Prahovei apasă mai greu pâcla, cu atât noruleţul se ridică mai sus şi se umflă mai tare, clocotind ca

o gogoaşă uriaşă în vasta tigaie a firmamentului încinsă de flacăra colosală a lui Phoebus. Gogoaşa a acoperit, de când au văzut-o, tot Piscul Câinelui, prea strâmt pentru pornirea ei de umflare, şi acum se revarsă grozavă peste Valea Rea. Deodată, o detunătură titanică despică tăcerea, făcând să se cutremure piscuri după piscuri, şi o ploaie turbată porneşte.

S-a dus petrecerea! s-a stricat cheful!

În picioare toată lumea! Fieştecare-şi strânge pălării, umbreluţe, resturile dejunului. La gară, repede, să apucăm trenul întâi!

Leoarcă până la piele, cu toate umbreluţele, madam Ionescu şi madam Niculescu cobor cât pot mai iute, drăcuind ploaia, şi foarte necăjite pe d. Nae şi pe d. Iancu, fincă nu vin mai degrab' şi râd mereu ca nebunii, parcă e un ceva de râs. Ba încă d. Nae le mai şi tachinează – mereu le strigă să-şi ridice jupele:

– Mai sus, cocoană, mai sus, că nu ne uităm!

E potop...

D. Iancu zice:

– Straşnică ploaie,d-le!

– Teribelă! zice madam Ionescu.

– Ploaie regală, d-le! zice d. Nae.

La un moment, cocoanele alunecă pe clisa şoselii şi cad pe şezute, poc! şi fac amândouă: „hî!".

D. Nae se opreşte şi zice lui d. Iancu:

– Hahahaha! şi-a ruptără gazometru!

– Pardon, asta-i vorbă de mitocan! răspunde madam Ionescu, şi s-a ridicatără amândouă foarte supărate: pân' la Bucureşti n-a mai vorbitără cu d. Nae. Da' d. Nae zicea mereu la stăţii lui d. Iancu, că şedea alături amândoi, şi cocoanele amândouă vizavi – zice:

– Pardon, 'ne Iancule, mai strânge-ţi gazometru, că n-am loc!

Şi cocoanele se supăra şi mai tare – şi ei râdea – şi cocoanele se supăra şi mai tare... Pe urmă a râs şi cocoanele... „Ha-ha-ha! Gazometru!"

Apoi, nu! – le potriveşte d. Nae! Ceva regal!

„Foaia interesantă", 1897, 28 ian.
„Moftul român", 1901, 1 apr.

POLITICĂ ŞI DELICATEŢE

Istoria e adevărată şi merită povestită.

Într-un oraş mare de provincie, sau mai bine într-o capitală mică, numele nu importă, este un negustor băcan foarte deştept, partizan hotărât şi neascuns al conservatorilor. Colectiviştii nu-l puteau suferi personal, însă n-aveau ce-i face, de vreme ce băcănia lui este în localitate singura prăvălie de clasa întâia în această ramură, fiind asortată totdeuna foarte bogat, după modelul băcăniilor de lux din oraşele mari. Ce se întâmplă însă? Acum câtva timp, un fost ministru conservator merge să se aşeze pe toată perioada electorală în acel oraş, fiind hotărât să candideze acolo în opoziţie contra guvernului colectivist. Pentru aceasta, ia cu chirie rândul întâi al caselor negustorului conservator, pe strada principală, deasupra băcăniei. Asta a înfuriat la culme pe liberali. O deputaţiune a lor se duce la băcanul nostru şi-l interpelează foarte grav.

– Ai dat casa cu chirie ciocoiului?

– Da.

– Dă-i arvuna înapoi!

– De ce?

– Fiindcă nu face tocmai d-un negustor, de unul d-ai noştri, să-ţi dai casa la ciocoi.

– Da' nu sunt d-ai dv. deloc; mă iertaţi; eu sunt conservator.

– O să te căieşti!

În adevăr, numaidecât încep şicanele – la vamă, la accize, la drumul-de-fier etc.... şi nu numai atât: colectiviştii încep să facă propagandă între ai lor, şi în două-trei săptămâni, câte unu-unu, niciunul nu mai calcă în băcănia conservatorului. Negustorul, deşi se ştie boicotat, bagă de seamă că vânzarea în toate privinţele rămâne aceeaşi ca totdeuna, afară, se înţelege, de ţuică şi pelin,

unde constată o scădere de consum simţitoare. Dar în sfârşit, colectiviştii nu consumă numai ţuică şi amar, mai ales când nu sunt în opoziţie. Atunci, negustorul inteligent pricepe cum merge treaba: liberalii, pentru a nu-şi călca jurământul şi totdeodată a nu se lipsi de trufandalele şi delicateţele conservatorului, nu-i mai calcau în prăvălie, dar trimeteau om să le târguiască fără a spune pentru cine.

Într-o zi, din conversaţia mai multor muşterii la ţuică, află că scara e masă mare la cuconul Iancu X..., un chiabur foarte colţat, iniţiatorul boicotului. Cuconul Iancu cinstea cu un mare *dîner de gala* pe un ministru şi vreo doi-trei oratori din Bucureşti, cari veniseră cu ocazia alegerilor să ţie o întrunire publică. Cucoana lui cuconul Iancu e tot atât de celebră pentru mesele-i de gală ca şi pentru eleganţa ei. Negustorul nostru tocmai în ziua aceea primise un mare taxid de prospătură şi lipise pe geamurile mari ale prăvăliei: ICRI MOIU PRIMA – STRIDII PROSPEŢI – SOMONU DU RIHN ETC.

Era duminică, pe la unsprezece dimineaţa: prăvălia gemea de muşterii, cari îşi luau aperitivul şi mezelicuri pentru dejun. Un ungurean intră cu zgomot:

– Câte parale icrele moi?

Dar negustorul, strângându-şi sprâncenile, ca şi cum ar fi voit să facă o asociaţie forţată de idei depărtate, răspunde prin o altă întrebare:

– Câte-ţi trebuie, drăguţă?

– ...Vreo două-trei chile.

– Aşa?... Da' de unde eşti d-ta?

– De unde sunt, de unde nu sunt, câte parale?

– Dacă nu spui de unde eşti, nu-ţi dau: icrele sunt arvonite de boieri.

Ungureanul stă un moment la gânduri şi pleacă.

Peste vreun sfert de ceas, în timp ce icrele se vindeau pe capete, intră o jupâneasă, o băbuţă bătrână, care, uitându-se în toate părţile, zice:

– Sărut mâna, măiculiţă; aici e băcănia a mare?

– Ia vezi, ce poftеşte dumneaei, strigă negustorul la un băiat.

– Icre moi aveţi?

– Este.

– Cum daţi ocaua?

– ...Ocaua?... Câte poftești să iei?

– Vreo două-trei oca.

– Da' pentru d-ta?

– Aş! unde mănânc eu d-alea!? Să mă ferească Dumnezeu! eu postesc... Pentru boieri.

– Care boieri?

– Nu spui.

– Dacă nu spui, n-am icre.

Dar baba, mai deşteaptă decât ungureanul, face un semn discret, trage la o parte pe negustor şi-i şopteşte încet:

– Măiculiţă, sunt de la conul Iancu; da' să nu care cumva să-i spui că ţi-am spus, că mi-a spus să nu care cumva să-ţi spui.

– Aşa?... De la conul Iancu?... Atunci spune-i lui conul Iancu că pentru dumnealui le fac cu 100 de lei kilo.

– Vai de mine! unde s-a mai pomenit? Mi-a spus să dau, dac-o fi la o adică, pân' la 28 lei.

– Dacă-ţi place; dacă nu, voia la dv., marfa la mine; dacă vrea să cumpere, să poftească conul Iancu aici, că ne învoim noi.

A plecat băbuţa foarte mâhnită de insuccesul misiunii sale diplomatice. Înainte de amiazi, intră în băcănie un funcţionăraş foarte pirpiriu, deşi afară era destul de ger; zice:

– Băiete, o drojdie.

După ce bea drojdia şi-şi suflă în degetele degerate, funcţionăraşul îşi face loc cu pardon prin înghesuiala prăvăliei şi ajunge până la taraba de marmură. Aci se opreşte să dea un târcol cu ochii la marfă. În momentul acesta, negustorul scoate capacul de la putinica a doua de icre.

– Ei, bravo! zice tânărul; ţi-a venit icre proaspete?... Cum dai kilo?

– Da' de ce întrebi?

– Vreau să cumpăr.

Atunci băcanul, gustând cu vârful cuţitului o probă din putinică şi măsurând cu ochii de sus până jos pe muşteriu:

– Nu face pentru d-ta, zice... astea nu sunt de cosac.

– Da' ce-ţi pasă d-tale, dacă vreau eu să cumpăr?... Câte parale?

– Vezi că marfă de-asta nu pot da cu paralâcul... Vrei să iei mai mult?

Tânărul, fără să şovăiască, răspunde hotărât:

– Trei chile.

– Cât?... strigă băcanul, pufnind de râs. Ei, vezi, aici mi-ai plăcut: auzi fason de trei chile de icre moi!...

Apoi, întorcându-se către unul din băieţi:

– Băiete! încă o drojdie la domnul, că-i e frig.

Dar funcţionarul supărat:

– Mersi, domnule, nu-mi trebuie; dar să ştii că nu-ţi mai calc în prăvălie.

– Precum eşti d-ta liberal, răspunde băcanul râzând şi mai tare, mă mir că ai băut aici şi drojdia întâia.

Tânărul a ieşit trântind uşa.

E aproape de amiazi, când o caleaşca mândră se opreşte în faţa prăvăliei. Feciorul sare repede de pe capră şi strigă în uşă:

– Să vie un băiat afară!

Băiatul iese repede şi se întoarce:

– Întreabă cucoana de icre moi.

– Cucoana lui conul Iancu?... Spune-i că nu prea sunt proaspete... nu face pentru dumnealor... Dar, dacă poftеşte, dă-i să guste.

Şi-i trimete cucoanei din putinica nouă o linguriţă plină pe o frunză curată de viţă. Băiatul se întoarce:

– Zice că sunt bune.

– Mă mir. Tocmai la mine să fie icre bune...!

Zicând acestea, băcanul iese degrabă afară la caretă şi, după multe reverenţe, se adresează foarte miorlăit cucoanei:

– Sărut mâna, madam X..., sărut mâna... De ce nu poftiţi jos? Nu-i nimeni în prăvălie; numai câţiva mitocani... nu vă cunoaşte. Poftiţi să vedeţi şi alte mezeluri... avem stridii, brânzeturi proaspete, ne-a venit o langustă vie...

...şi-i înşiră, foarte volubil, toată lista prospăturilor sosite de dimineaţă.

Cucoana stă un minut la gânduri, dar nu poate rezista mult; coboară din caretă şi intră foarte înţepată în prăvălie... După o scurtă inspecţie şi o lungă tocmeală, în timp ce aspiră cu nesaţiu caracteristica atmosferă, îmbibată de atâtea parfumuri grase şi pofticioase, o atmosferă de care-i era dor de multă vreme, cucoana, îmbătată de atâtea bune emanaţiuni, se porneşte pe târguială, şi negustorul scrie: două chile de icre moi, trei bucăţi camembert, un kilo somon, una langustă vie, opt duzini stridii, un ananas, un flacon curaçao triplesec...

De mult nu mai intrase în băcănie cucoana! Acum îşi scotea din capete, pe când muşteriii ceilalţi, între care mai mulţi tineri ofiţeri, în curent cu afacerea boicotului, privind-o cu admiraţie, îşi dedeau coate.

Cucoana, foarte satisfăcută, vrea să plece:

– Apropo, coniţă, sărut mâna: şampanie? Am ceva bun de tot; un *Pommery extra*, garantat.

– Cum îl dai? întreabă cucoana, aruncând pe sub genele-i mai pudruite decât aripile unui fluturaş de noapte o privire galeşă către tinerii ofiţeri.

– Mai ieftin decât oriunde, cuconiţă. Dacă dv. găsiţi cu preţ ca la mine undeva, primesc să nu-mi daţi nicio para.

– Atunci, să-mi trimeţi şi şase sticle de şampanie... *Bonjour!*

Şi cucoana, salutată până la pământ de toţi tinerii, iese condusă până la caretă de băcan, care-i zice:

– Sărut mâna, madam X..., sărut mâna: nu ne uitaţi... avem totdeauna lucru proaspăt; imposibil să găsiţi în altă parte.

Careta a plecat. Băcanul, frecându-şi mâinile, se întoarce înăuntru şi, pe când băieţii încarcă în coşuri marfa comandată – un condei de peste trei sute de lei – zice, făcând cu ochiul către tinerii muşterii:

– Uite, d-aia îmi plac mie liberalii... oameni cilibii! când e vorba de delicateţe, nu se mai încape politică. Băiete! un rând de ţuici la domnii!... fac eu cinste!

„Epoca", 1897, 13 martie.

JERTFE PATRIOTICE

În sfârşit... Mai erau câteva ceasuri până în dimineaţa de 11 fevruarie, când trebuia să se dea lovitura. În cazarma lor din Dealul Spirii, tunarii îmbrăcau tunurile în paie, pentru ca, despre ziuă, să poată merge în dosul palatului spre a proteja operaţia conspiratorilor, fără să tulbure liniştea nopţii şi să strice somnul pacinicilor mahalagii. Militarii îşi făceau datoria... da; dar nici civilii nu rămâneau mai prejos.

Era ultima întrunire a secţiunilor conspiraţiei. Ca să înţeleagă mai bine cititorul, trebuie să spun că vasta urzeală se compunea din secţiuni cu număr restrâns de membri, de la zece până la optsprezece inşi. Unul din aceştia, fără să ştie ceilalţi, avea relaţiuni cu un altul din o altă secţiune; aşa că, la un moment dat, chiar dacă s-ar fi prins una din acestea lucrând, nu s-ar fi putut descoperi nimic mai mult decât o mână de oameni. Această organizaţiune mazziniană[43] fusese combinată de răposatul C.A. Rosetti, după reminiscenţele-i clasice.

În seara aceea, într-una din secţiuni, compusă în jumătate din câţiva tineri entuziaşti şi din vreo trei negustori, prezidentul, un liberal fanatic, care mâncase la '48 jimbla exilului în formă de tainuri turceşti, la Brussa, ţinu o scurtă cuvântare, cam aşa:

– Fraţilor! Vremea vorbelor a trecut; acum are să sune în sfârşit ceasul faptelor. Trebuie să avem curaj; momentul cel mare se apropie. Până să nu crape de ziuă, poate că vom fi chemaţi să facem cea mai mare jertfă pe care are dreptul patria s-o ceară de la un om. Să fim gata la tot! Să nu ne dăm înapoi de la nimic pentru a ne împlini datoria de patrioţi!

---

[43] De la numele lui Giuseppe Mazzini (1805-1872), om politic italian, fondator al unei societăţi republicane secrete.

Când prezidentul a terminat solemna lui cuvântare, tinerii carbonari, scrâşnind din dinţi, au ridicat pumnii încleştaţi în sus, în semn de aplauze şi de aclamaţiuni, ştiut fiind că într-o conspiraţiune, zgomotul este interzis. În timpul însă când vorbea prezidentul, unul dintre negustori se căuta cu multă stăruinţă în fundul buzunarului de la nădragi. Îndată ce cuvântarea fu isprăvită, negustorul se sculă în picioare, scoţând din buzunar un pungoci unsuros, destul de greu, plin cu mărunţiş. Apoi, mergând hotărât la masa prezidentului, trânti zgomotos, între sfeşnice, pungociul, şi zise:

– Dacă a venit vremea pe jertfă, apoi cât m-ajunge partea, nu mă dau în lături!

Zicând acestea, isnaful începe să dezlege baierile pungociului. Prezidentul şi toţi tinerii entuziaşti au un moment de dezgust în faţa acestui act. Unul din ei, cel mai înflăcărat, nu se poate opri a zice cu indignare: „Mitocanul, tot mitocan!". Dar cum sunt toţi foarte lihniţi, înfăţişarea pungociului durduliu le răstoarnă cu desăvârşire mişcarea întâia. Încrucişându-şi unii între alţii nişte priviri fulgerătoare şi uitând că se află într-o cavernă de conspiraţie, încep să pleoscăiască din palme, strigând toţi:

– Ura! bravo patriot! să trăiască nenea Niţă!

Şi palmele tinichelelor se pornesc toate cu degetele încovoiate către pungociul mitocanului; dar mitocanul, în acelaşi timp, ridică pungociul de pe masă şi-l vâră în buzunar, zicând:

– Bine, eu dau partea mea... Care, ce dă?

Prezidentul, care se înţelesese din ochi cu tinerii, zice:

– Neică Niţă, aici e pe frăţie, dă fiecare ce poate şi cum poate. Dumnealor, că sunt mai tineri şi, vorba aia, ce-am avut şi ce-am pierdut! dumnealor o să-şi puie, Doamne fereşte! viaţa în primejdie; că asta nu-i glumă ce facem noi! ia gândeşte-te dumneata: şapte puteri garante! nene Niţă, şi Convenţia de la Paris! Care va să zică, noi ne punem contra lui Napoleon III, neică Niţă... te joci! D-aia spui că dumnealor, ca tineri, pot să meargă chiar până la moarte...

– Să ferească Dumnezeu! zice nenea Niţă; ar fi păcat...

– Da, dar vorba e: să poate? Însă dumneata, care eşti altfel de om, om cu dare de mână, negustor, de, dumneata nu face pentru ca

să te bagi unde se bagă dumnealor. D-aia a şi împărţit Dumnezeu treburile pe pământ: unul, adică, cu alergătura, şi altul, vine vorba, cu capitalul; şi pe urmă, toţi la câştig, fiecare pe cât a pus, împart drept pentru interesurile patriei, fiindcă toţi sunt patrioţi!... nu-i aşa?

– Aşa da, zice nenea Niţă, acuma te pricep.

– Ei vezi?... dă-ţi partea.

Nenea Niţă a scos iar pungociul, i-a deschis baierile şi a vărsat pe masă un pumn de mărunţiş: icusari, nisifiele, sfanţi, sfânţoaice, firfirici şi gologani; le-a socotit până la suma de cinci galbeni; apoi a legat iar pungociul la gură, zicând:

– Ei! acu, cine-mi iscăleşte fitanţia?

– Care fitanţie?

– Pentru sumă.

– Cum, nene Niţă? strigă prezidentul. Cum să poate să spui dumneata aşa vorbă? să ceri hârtie la vreme de revoluţie?

Dar nenea Niţă acopere cu laba mărunţişul şi dă să-l tragă iar la margine, ca să-l puie la loc.

– Fără fitanţie, nu pot să dau, fiindcă n-am temei la catastif.

Atunci, cel mai tinichea dintre carbonari, văzând primejdia, se repede la mâna isnafului, pe care o apucă strâns, şi zice:

– Stai, nene Niţă! Fraţilor, are dreptate nenea Niţă: dacă varsă negustorul parale, trebuie să aibă adeverire la mână. Uite ce m-am gândit eu: să dăm toţi iscălitura noastră cu girul prezidentului.

Toată asistenţa, cu ochii sclipitori, aprobă unanim propunerea, iar tânărul ia un condei şi hârtie şi scrie, citind în gura mare:

„Subtiscăliţii patrioţi, la un moment greu al nostru, pentru interesele patriei, am luat de la nenea Niţă suma de 70 sfanţi pe care i-o vom înapoia îndată ce vom izbuti să facem toate bune, ca să nu mai fie tiranie..."

Şi iscălesc toţi... Şedinţa se ridică; isnaful mai numără o dată paralele, ia ţidula, o îndoaie şi vrea să plece. Atunci, prezidentul îl cheamă de la uşă, îl trage la o parte şi, pe când ceilalţi ies binişor unul câte unul, îi spune la ureche:

– Nene Niţă, eu zic că nu e bine să porţi ţidula asta în buzunar. Dacă, Doamne fereşte! nu izbutim să dăm pe Cuza jos, şi te calcă poliţia, şi găseşte chitanţa la dumneata?... ce te faci?

Nenea Niţă stă un minut pe gânduri şi răspunde, făcând cu ochiul:

– Las' că o pui eu bine; n-ai dumneata grije!

Prezidentul stânge lumânările, îl conduce pe nenea Niţă până la poartă şi, după ce-l vede depărtându-se, se întoarce în curte, o curte paragină de mahala, şi aprinde un chibrit. Într-o clipă, de pe lângă uluci, din fundul curţii, răspund alte chibrituri, aprinzându-se ca nişte ecouri luminoase: era semnalul de raliare al conspiratorilor. Toţi îşi dau întâlnire, peste o jumătate de ceas, la Raşca, unde trebuiau să bea banii isnafului, aşteptând ceasul abdicării lui Cuza. La Raşca, intră unul câte unul foarte veseli şi încep să comande mâncare şi băutură. Când sfanţii isnafului erau pe sfârşite, tunurile, cu roatele îmbrăcate în paie, ajungeau în dosul palatului, în vreme ce, prin faţă, intrau conspiratorii sus, salutaţi de garda vânătorilor...

A fost cuminte nenea Niţă când a luat ţidula la mână... Pe când, mult mai târziu, în faţa Griviţei, batalionul de vânători spăla în sânge steagul mânjit în noaptea de 11 fevruarie, nenea Niţă, fruntaş al comerţului român, ca intreprinzător de furajuri şi altele, încasa, în virtutea chitanţei cu data de 10 fevruarie '66, partea-i cuvenită după luptele sale pentru răsturnarea tiraniei; în virtutea aceleiaşi chitanţe, nenea Niţă lua apoi parte printre fericiţii subscriitori ai conversiei drumurilor-de-fier şi ai Băncei Naţionale.

Astăzi vechiul patriot are un otel nobiliar în Bucureşti, un echipaj blazonat şi câteva milioane; dânsul păstrează încă cu scumpătate bătrâna chitanţă, pe care o arată la toată lumea ca un pergament de nobleţă, pentru a proba câte sacrificii a ştiut el să facă odinioară, în vremuri grele, pentru patrie... Şi încă tot mai face: de exemplu, a subscris pentru monumentul lui Brătianu douăzeci de lei şi pentru al vânătorilor cinci. Totdeauna entuziast şi generos ca şi în ajunul lui 11 fevruarie, nenea Niţă, cu calităţile lui de inimă, trebuia să prospereze şi merită să fie stimat.

„Epoca", 1897, 30 martie.

ISTORIA SE REPETĂ

Alegerea parţială de la Ploieşti m-a reîntinerit. Între altele, mi-a făcut deosebită plăcere revederea vechiului meu prietin, totdeauna verde şi vesel, Stan Popescu, bravul garibaldian, care odinioară a luptat atâta pentru libertatea Poloniei.

Dar nu, nu-i adevărat! Stan Popescu n-a fost în viaţa lui amant al libertăţii! Dacă o clipă ar fi fost sincer liberal, astăzi ar avea, numai din chirii şi acareturi, 24 de mii de lei venit pe an, în loc de 200 de lei pe lună din slujbă! Şi ce slujbă! El! luptătorul pasionat pentru libertate, să ajungă la bătrâneţe subdirector a ce? a unui stabiliment oficial de robie – puşcăria locală! *O tempora! o mores!*

Am deplâns împreună cu bravul meu amic amăgirea vieţii lui întregi.

Şi cu toate astea a fost, îl ştiu bine, un fervent!

Alaltăieri mi-a adus aminte unul dintre episoadele vieţii lui politice, pe care-l uitasem, şi pe care nu-l pot lăsa nepovestit.

Era în '76.

Guvernul conservator căzuse şi guvernul liberal era chemat să facă alegeri generale. Răposatul nostru prieten Tache Pandrav, prim-redactor la *Românul*, scrie un articol, fulgerând pe ciocoi, cari sugrumaseră atât timp voinţa alegătorilor, şi cântând era de libertate electorală ce se inaugurează cu venirea patrioţilor la putere.

Pandrav se bucura de multă popularitate printre populaţia rurală din Prahova, unde fusese multă vreme funcţionar cinstit şi amabil cu publicul. Cum scrie articolul, se duce la „fundatorele şi directorele" *Românului*, C.A. Rosetti, şi-i zice:

– Domnule Rosetti, eu îmi pui candidatura în Prahova la al patrulea!...

Rosetti se uită lung la el şi-i răspunde îngâimat:

– Bine... Ai ceva şanse?

– Mai e vorbă!

– Bine... Să ne mai gândim.

– Ce să ne mai gândim?

– Mă rog: ai şanse multe? întreabă Rosetti zâmbind.
– Merg la sigur! răspunde Pandrav vesel.
– Bine... Du-te... Încearcă...

Pandrav, fără să mai stea de vorbă, se suie-n drumul-de-fier şi merge la Ploieşti, drept la Stan Popescu, care pe atunci, în tinereţe, era unul din cei mai bravi electori din localitate.

Să nu uit a spune că Rosetti era prezidentul consiliului electoral central al marelui partid.

– Stane, am venit...
– Bine ai venit!
– Îmi pun candidatura la al patrulea.
– Bravos!
– Ştii câtă popularitate am...

Şi începe să numere pe toţi popii, primarii, notarii, dascălii şi ţăranii pe care-i cunoaşte ca buni liberali şi buni prieteni personali.

Stan şi Pandrav merg să dejuneze. În cursul dejunului, cei doi vechi camarazi îşi dau drumul celui mai călduros entuziasm, zugrăvindu-şi pe întrecute perspectiva fericirii poporului sub noua eră de libertăţi publice ce se deschide. După ce plătesc dejunul, Pandrav se scoală şi zice:

– Acuma, Stane, neică, la lucru!... Am trăsură... când plecăm?
– Unde? întreabă Stan.
– În judeţ... să lucrăm.
– Ce să lucrăm?
– Colegiul... Trebuie să-ncepem... Nu e vreme de pierdut.
– Apoi... zice Stan, scărpinându-şi barba lui patriarhală... să începem... Dar eu zic că nu-i aşa zor... lasă să plecăm mâne dimineaţă.
– De ce să nu plecăm numaidecât?
– Numaidecât! de ce numaidecât? Stai să mai vedem prietini în oraş... Mâncăm deseară cu mai mulţi... mai ne chibzuim...
– Ce să ne mai chibzuim? răspunde Pandrav impacient... îmi pun candidatura... Am şanse.
– Ei! şanse! să vedem.
– Ce să vedem? omule! tu nu ştii ce şanse am?
– Ba ştiu, dar în sfârşit, acuma numaidecât nu pot pleca... Rămâi pe deseară aici, nu fi aşa nevricos...

Şi pleacă, lăsând în nedomirire pe entuziastul candidat.

Seara se reîntâlnesc la prânz împreună cu alţi doi prieteni şi iar începe candidatul cu pornirea lui, Stan cu temporizările. La un moment, Pandrav, obosit de atâta sâcâială, se scoală şi spune:

– Ia ascultă, măi Stane, ce mă tot fierbi cu diplomaţie? Ce va să zică asta? Răspunde scurt: am, ori n-am şanse?

– Bine, Tache, ai; nu zic ba.

– Apoi atunci, dacă am şanse...

Dar Stan, plictisit şi el, la urma urmelor, răspunde scurt:

– Ei! ştiu că ai şanse... Dar batalamaua? unde ţi-e batalamaua?

– Care?

– De la ogeac!... blagoslovenia hahamului!

– Care haham? eşti nebun?

– De la Rusetache rabinul!... Ce te faci prost, că nu înţelegi?

Pandrav sare-n sus turbat:

– Cum! batalama! ogeac! hahamul! rabinul! Care va să zică de asta am luptat noi contra ciocoilor! Care va să zică, asta este era libertăţilorelectorale! Ogeac, ai? batalama, ai? Bravo, nenorocitule!

– Bine, toate bune, răspunde Stan liniştit, răsuflând că-n definitiv a ajuns să pună punctul pe i; toate bune şi frumoase, dragă Tăchiţă; dar fără batalama nu se poate să ai şanse. Batalamaua, aia-i şansa, alta nu-ţi mai trebuie.

– Aşa! strigă Pandrav în culmea furiei, am să lupt contra voastră... şi contez pe concursul moderaţilor.

Era în adevăr în Ploieşti, pe atunci, o mână de politicaştri, cari se numeau moderaţi, un fel de lichele centraliste, avocăţei şi dăscălaşi, cari nu erau nici conservatori, nici liberali, băieţi nici prea-prea, nici foarte-foarte.

Când Stan a auzit de „moderaţi", a bufnit de râs:

– Moderaţii! gogomanii! hahaha! auzi, moderaţii!

Şi apoi foarte serios:

– Moderaţii, musiu Tache, sunt gogomani, dar nu până-ntr-atâta ca dumneata, să se puie împotriva stăpânirii!

Acest episod pe care-l uitasem mi l-a reamintit amicul meu Stan Popescu după primul scrutin al alegerii de la Ploieşti, văzându-mă că am prea multe iluziuni despre rezultatul balotajului.

„Calendarul Dacia", 1898.

SLĂBICIUNE

Parizienii au aperitivul, vienezii fanfara, ploieştenii politica, alţii alta: locuitorii capitalelor mari au totdeauna câte o deosebită slăbiciune, câte o patimă.

Dar bucureştenii? E uşor de răspuns:

Muscalul!

Muscalul, se-nţelege, nu atât din punctul de vedere politic sau social şi cu atât mai puţin din punctul de vedere economic, fiindcă muscalul nu vrea să ştie de regulamentele noastre poliţieneşti, nu admite tarifele noastre oficiale; muscalul ţine la tariful său autonom.

În adevăr, ia să vedem.

Tariful birjarilor de piaţă sună astfel:

„2 lei o oră în raza oraşului;

1 leu o cursă ce nu trece peste ½ ceas;

2 lei cursa de la şi până la gări."

Aş! crezi că vrea să ştie muscalul de asta!

Dar putem noi tolera în statul nostru, în capitală, ca nişte străini să nesocotească regulamentele stabilite?

Fireşte că putem. De ce să nu putem? Nimic pe lume nu se poate mai uşor decât a tolera.

Dar e drept să îndoiască, să întreiască şi, la zile mari, să împătrească preţul curselor?

Fără nicio ezitare, răspund: da, e drept. Nimic nu e mai drept pe lume decât preţul patimii.

*

Vedeţi pe acest mic impiegat.

Ştiţi câtă leafă are tânărul pe lună?

150 de lei... adică 150 în stat; în mână capătă 135; care va să zică, 1620 de lei pe an; prin urmare, are venit, din munca lui, câte

4 lei şi 44 de bani fără ceva pe zi, în anii comuni, iar în anul bisextil, câte 4 lei şi 42 de bani şi ceva.

E cam prea puţin, ce e drept; dar pentru un tânăr fără viţii şi cu socoteală, poate s-ajungă.

Ia, să-l privim, mă rog.

Unde-o fi mergând aşa gătit acest june?

Se opreşte în faţa cofetăriei Riegler să-şi aşeze încă o dată cravata, care arde ca focul; îşi scutură cu batista pantofii de lac, îşi potriveşte ţilindrul, după ce-i trage apăsat o mânecă împrejur; se-nţepeneşte în călcâie şi se uită spre faţada Teatrului Naţional...

La ce se uită?

Ei! la ce! la muscali...

După multă dezbatere interioară, îşi alege unul foarte *maladeţ*, îmbrăcat în catifea albastră, cu brâu pembè, cu doi *trotteurs*[44] negri, ce mănâncă jeratic... Picior peste picior şi:

– *Paidiom, gaspadin!*

Unde?...

Asta e! N-o să meargă omul cu muscalul să mănânce rahat la cişmeaua lui Cantacuzino de la Filaret... La Şosea! unde merge toată lumea bună.

*

Dar o să-mi zici dumneata:

– Cum se poate? Un om care câştigă pe zi 4 lei şi 44 de bani fără ceva în anii comuni şi 4 lei şi 42 de bani şi ceva în anii bisextili, cum se poate să cheltuiască zece-doisprezece lei pentru birjă la Şosea?

– Iaca, se poate.

– Atunci, micul impiegat, Doamne iartă-mă! ciupeşte din banii publici pe cari i-o fi mânuind...

– Doamne fereşte! este unul din cei mai de treabă funcţionari, onest în toată puterea cuvântului: să-i dai fără teamă sute şi mii pe mână...

– Atunci, joacă şi câştigă...

– În viaţa lui n-a pus mâna pe o carte de joc; din contra, jucătorii îi inspiră adâncă aversiune.

---

[44] Trăpaşi (fr.).

– Atunci... cum e tânăr, bine făcut şi curăţel...

– A! Domnule! e un băiat plin de frumoase sentimente morale; niciodată n-ar fi în stare să gândească măcar pe departe la o infamie. Şi pe urmă, e înamorat de o junǎ modistă foarte frumuşică, pe care e vorba să o ia în căsătorie. Şi ea e o fată foarte cumsecade şi meşteră. Are o mică economie şi o s-o mai ajute şi o mătuşă ca să deschiză un magazin de mode... O să fie o căsnicie foarte potrivită. A! tocmai iat-o şi pe ea.

*

Aşa că-i foarte drăguţă?... Cu cât gust se îmbracă! Ce pălăriuţă cochetă! Ce botine elegante! Ia priviţi-o cum calcă de uşurel, parcă e o păsărică!

S-a oprit...

Face un semn de chemare cu mănuşa...

Cui?...

Ei! cui! fireşte că nu dumitale ori mie... Muscalului... Doi vineţi superbi... roate galbene cu cauciuc...

A! cauciucul! mai ales pe pavajul ăsta nou de lemn şi de asfalt şi pe şoseaua bătută cu maşina...

– *Quelle volupté, ma chère!*[45]

Şi... zboară!

*

„Zboară, zboară, păsărică! zboară, cât eşti tinerică!" zice poetul, uitându-se lung după trăsura în care, sub umbreluţa azurie, se vede sclipind părul cel blond şi ceafa cu puf de piersică... (Aţi observat, desigur, că-n anul ăsta se poartă foarte mult blondul.)

– D-ta zâmbeşti, zice economistul sever. Dumitale îţi place asta; aprobi luxul acesta nebunesc, din care are să rezulte ruina societăţii noastre... Dar ne ducem la faliment, domnule!

– Te rog, domnule, zic eu...

– Daca dindărătul acestui lux (mă întrerupe un moralist), ne-ar pândi numai ruina materială, falimentul, încă n-ar fi o nenorocire destul de mare. Nenorocirea cea mai mare care ne

[45] Ce plăcere, draga mea! (fr.).

pândeşte este decăderea socială, insanitatea, pierderea busolei morale... Mâne-poimâne, nebunia luxului va împinge pe micul impiegat să falsifice scripte, pe frumoasa blondă să...

– Mă rog, domnule, n-ai dreptul să bănuieşti... Cum? pentru o plăcere inocentă, pe care ţi-o poţi explica prin...

– Nu ţi-o poţi explica, îmi zice un filosof, decât prin mania reprezentării...

– Nu-nţeleg, zic eu.

– Mania reprezentării se numeşte acea pornire foarte comună la oameni...

– Mă rog, întrerup eu pe filosoful meu, dă-mi voie: poţi să mă-mprumuţi cu douăzeci de lei până la 15 ale lunii viitoare? Am mare nevoie.

– Cu plăcere, poftim... Ziceam dar că mania reprezentării...

– Mă iartă, zic eu, îmi explici aldată... mă grăbesc.

– Ei! stai un minut.

– Nu pot, e târziu... Mă aşteaptă nevasta gătită: i-am promis s-o duc la Şosea negreşit... La revedere...

Aha! apilpisiţi *trotteurs*:

– *Paidiom, gaspadin!*

„Universul", 1899, 1 oct.

INTELECTUALII...

Intelectualii! Iată un soi preţios de cetăţeni, de lipsa căruia patria noastră nu se poate plânge. Slavă Domnului! avem destui.

Odinioară, intelectualii, mult mai puţini la număr ca astăzi, formau un fel de sectă, care respingea sistematic orice contact cu profanii. Sediul acestei preţioase secte era la cafeneaua Brofft – singura rimă posibilă la *moft* – peste drum de Capşa, în prăvălia caselor Zerlendi, unde acuma se află Luvrul de Bucureşti. Acolo – precum odinioară muzele în Parnas – se adunau intelectualii spre a-şi împărtăşi înaltele cugetări şi inspiraţiuni, gustând un fel de ambrozie, compusă din puţin lapte, puţin „jvarţ" şi puţin zahar, şi numită în limba vulgară „capuţin". De aceea, profanii invidioşi, cari nu erau admişi să se apropie de intelectuali, i-au poreclit pe aceştia: „capuţinişti", de unde, apoi, orice dezbatere prea mult prelungită despre lucruri ideale, despre înalte chestiuni de artă, litere, ştiinţe s-a numit „capuţinism". Aceea a fost prima perioadă, cum am zice perioada eroică, a capuţinismului şi capuţiniştilor.

Cafeneaua Brofft, poate tocmai din cauza mândriei excesive a intelectualilor, a început să-şi piardă încetul cu încetul clienţii, cari consumau altceva decât capuţin. Ar fi lucru oarecum explicabil: omul inferior se găseşte foarte strâmtorat într-o atmosferă prea înaltă. Ce să caute un biet mojic de rând acolo unde se strâng persoane de elită?... Din pricina intelectualilor, sau din altă pricină, puţin importă, cafeneaua Brofft, mergând din ce în ce mai slab, a trebuit până la urmă să se desfiinţeze. Dar intelectualii nu puteau rămânea pe drumuri; trebuiau deci să-şi caute un nou sediu numaidecât... Atâtea chestiuni arzătoare de estetică, de filosofie, mai ştiu eu de ce! reclamau soluţiuni urgente. Capuţiniştii îşi aleseră un local mult mai frumos şi mai confortabil decât cel

vechi; îşi strămutară sediul la Fialcowsky, cafenea-cofetărie celebră mai ales pentru beltelele ei.

Aci – lucru foarte ciudat! şi care nu s-ar putea explica decât prin teoria evoluţiunii – aci s-a făcut o schimbare însemnată în moravurile intelectualilor. De unde, la Brofft, erau foarte exclusivi şi din cale-afară discreţi, discutând pe şoptite, aşa ca să nu le poată profanii auzi înaltele înţelepciuni – la noul sediu, începură să primească alături cu ei, deocamdată la mese învecinate, apoi chiar la masa lor proprie, muşterii cari nu luau capuţin, oameni cu totul nedemni a se numi intelectuali. Apoi, dezbaterile capuţiniste începură să se facă în gura mare, aşa că toată lumea profană de cafenea şi cofetărie, ba, vara, chiar din Piaţa Teatrului, le putea auzi perfect. Dar dacă zic că lumea profană le putea auzi, asta nu însemnează că le şi putea pricepe. Numai aleşii le-au putut pricepe, şi asta a făcut un mare bine public: încet-încet, şi din ce în ce mai numeroşi, începură să iasă, din rândurile poporului, o sumă însemnată de tineri a căror vocaţiune era să fie intelectuali. Până aci, nu se ştiuseră număra, neavând un semnal de raliare, o eclesie. Aceasta a fost perioada clasică a intelectualilor.

În curând, potrivit principiului evoluţiunii, eclesia a numărat aşa de mulţi adepţi, încât Fialcowsky nu i-a mai putut încăpea şi ei au pornit care-ncotro să propovăduiască... Azi, mai mult ca totdeuna, la noi mai mult decât oriunde, intelectualii sunt, am putea zice, inspiratorii, diriguitorii opiniei publice, mai ales când e vorba de mişcarea „culturală". Ei fac ploaie şi vreme bună[46], ei tarifează preţurile succeselor şi decernă laurii, ei condamnă, îngăduie sau încununează – în literatură, în teatru, în arte, în ştiinţe, în fine în tot: ei! ei, intelectualii!

Aceste exemplare de lux ale omenirii mişună astăzi prin toate unghiurile publice. Lipsiţi cu desăvârşire de vreo falşă fudulie, intelectualii intră în toate localurile de consumaţie şi se amestecă bucuros cu toţi comunii muritori... Asta e o tactică iezuitică, aşa crez eu; căci, pentru a renunţa aceşti aleşi la mândria lor legitimă

[46] Expresie franceză: *faire la pluie et le beau temps* – a tăia şi a spânzura, a dicta.

şi a se apleca aşa cu dinadinsul la contactul nostru, trebuie că au un scop; şi acela desigur nu poate fi altul decât luminarea maselor ignorante.

Odată cu ieşirea de la Fialcowsky, care numaidecât s-a desfiinţat şi el ca şi Brofft, eclesia capuţinistă a trecut din perioada clasică în perioada politică: de la revelaţiune la apostolat. Iată-i... La orice masă de la berării, birturi, cafenele, dacă sunt trei muşterii, unul desigur este un intelectual. Ce face el, omul ales, alături cu cei doi profani? Îşi îndeplineşte misiunea: propagă, luminează, vulgarizează. Sunt chelneri cari, după cât au prins pe apucate din dezbaterile şi conferinţele intelectualilor, pot face marţ pe un profesor de universitate, mai ales dacă l-or lua repede.

Dar mai la urmă, o să mă-ntrebi dumneata:

– Bine, după câte mi-ai scris aci, cam înţeleg eu ce sunt intelectualii; dar atâta nu mi-e de ajuns; aş voi să-mi dai o definiţiune mai scurtă şi mai limpede; să-mi spui deslușit: ce este un intelectual?

– Bucuros, răspund eu; iată:

Omul care despreţuieşte orice ocupaţie de imediată utilitate şi pentru el şi pentru lume şi se dedă la nobila profesiune de gânditor – se numeşte *un intelectual*. Sunt mii şi mii de unelte-n lume: glonţ şi năvod, plug şi sapă, teslă şi rândea, ciocan şi nicovală, cot şi terezii – cine le mai ştie pe toate? – un întreg arsenal inchizitorial! fără acesta omenirea n-ar putea stoarce binele ei din sânul naturii, din sânul mamei crude, care mai totdeuna trebuie apucată strâns în cleşte, canonită, bătută până la sânge, ca să-ţi dea o picătură de lapte. Ei!... Intelectualul e prea blând fiu ca să-şi maltrateze cumva mama. Mâna lui, care n-are altă menire decât să treacă uşor pe frunte-i, s-ar murdări la atingerea vreuneia dintre uneltele de tortură. Intelectualul a venit în existenţa terestră înarmat cu o unealtă mult mai nobilă, o zestre divină: *gândirea!*

Acu... deştept ori ba, spiritual ori nerod, cu scaun la minte ori lovit cu leuca – astea sunt întrebări absolut indiferente; e destul că poate zice cu toată siguranţa:

„Eu?... Eu sunt un intelectual!"

„Universul", 1899, 8 oct.

DESPRE COMETĂ

Prelegere populară

D. Mariu Chicoş Rostogan, distinsul nostru pedagog şi director al şcoalei model „Ulpiu Traian", este destul de cunoscut tutulor acelora cari se interesează de mişcarea noastră culturală, aşa ca să ne scutim de a-i mai face vreo reclamă. Ne mărginim doar să dăm aci, cu sfinţenie, prelegerea pe care d-sa a ţinut-o, în faţa şcolarilor săi, asupra cometei de luni 1, marţi la 2 noiemvrie.

Pentru ca să guste cititorul şi mai bine această producţiune, trebuie să-i amintim că vechea noastră cunoştinţă, eminintele pedagog d. Mariu Chicoş Rostogan, totdeauna, înainte de *e* şi *i*, pronunţă pe: *n* ca *gn* franţuzesc; *t* ca *k*; *d* ca *gh*; *g* ca *j*; *c* ca *ş* etc. Pe ici, pe colo, pentru a ţinea deşteaptă această amintire, transcriem cât se poate mai exact felul de pronunţare a eminintelui pedagog, lăsând cititorului să suplinească părţile din cale-afară originale.

Iată prelegerea d-lui Mariu Chicoş Rostogan:

Profesorul: Am primit ghe la onoratul ministeriu următorul ţircular:

„Domnule director,

În apropierea zilei de prima novembre, lumea toată şi mai cu seamă masele populare sunt adânc mişcate de profeţia savantului Falb asupra sfârşitului lumii prin întâlnirea pământului cu cometa lui Biela.

Ministeriul vă invită dar cu onoare a face copiilor din şcoala dv. o prelegere populară despre comete în genere şi despre falşitatea prevederilor sinistre, adică despre imposibilitatea unei ciocniri a planetei noastre cu un alt corp ceresc.

Ştim cu toţii că influenţa generaţiunilor cari trăiesc simultaneu este reciprocă. Astfel, copiii, mergând pe la căminurile lor, ar duce îmbărbătarea de care au astăzi atâta nevoie masele populare ignorante, a căror imaginaţie este totdeauna pornită la superstiţiuni şi la credinţă în supranatural.

Primiţi, domnule director, distinsa noastră consideraţiune."

No! auzit-aţi numa cum se esprime onoratul ministeriul către migne, mă?... „cu onoare!" şi... „ghischinsa noastră consideraţiune!..." Numa voi, nişte râmagni, nu cunoaşteţi răspectul, şi doar ghestul vă muştruluiesc...

Ne vom îngheplini aşedar misiugnea şi vă vom face o prelejere ghespre comeată.

Şcolarul Ionescu: Apoi, a trecut...

Profesorul (aspru): Nu fă larmă, spurcăciune!... Silenţium şi atenţiune, că-z intrăm în makerie!

Numele „comeată" iaşte ghe jănul femenin: o comeată, două comeate, şi gherivă ghe la *coma*, coamă, capelură, pleate lunji, reşpective: comată, comeată, astru pletos, *vulgo*[47] stea cu coadă.

Apăriţiunea comeatelor au esărţitat togheauna înrâurire asupra maselor populare, asupra prostimii, cu atâta mai mult că aceea apăriţiune au fost preţesă ghe bolizi, mecheori, aşteroizi, cari se arată ca o ploaie ghe steale şi cari...

Şcolarul Otopeanu (ridicând mâna-n sus): Dom'le!...

Profesorul: No! ai vreo observăţiune de făcut?...

Şcolarul Otopeanu (în picioare): Dom'le, mama-ntr-o seară, iarna trecută, a văzut ploaie de stele, afară...

Profesorul (impacientat): He! că-z doară nu era să le vază-n bordei...

Şcolarul: Şi eu şi cu taica eram culcaţi, şi când a intrat mama în casă şi ne-a spus să ieşim afară să vedem, taica n-a vrut.

Profesorul (mai impacient): Ha!

Şcolarul: Zice taica: „Nu ies din plapumă pe gerul ăsta, să ştiu de bine că plouă şi cârnaţi..." *(Şcolarii râd.)*

---

[47] În limbaj popular (lat.).

Profesorul (foarte impacientat): Tată-tău este un azin, carele nu ştie să-ţi ghea o educăţiune zolidă. *(Copiii râd mai tare; profesorul foarte aspru:)* No! basta!

Merem mai gheparte şi intrăm în ghemonstrăţiune. *(Coboară la tablă, ia tibişirul şi desinează, nu tocmai exact, o elipsă cu focarele foarte depărtate.)* No, acuma, Bârsăscule, tu carele ai mai multă aplicăţiune la machemachică, spune-ne doară ce am vrut eu să prezent aici?

Şcolarul Bârsescu: Un... castravete, domnule.

Profesorul (stăpânindu-şi un zâmbet simpatic): Mâncă-l cu mumă-ta! *(Schimbând repede tonul:)* Tot la foale ţi-i gândul, să le-ndopi!... Nu-i castraveche, mâncăule!... e o elipsă, o curbă lunguiaţă, care are duplu ţentrum; unul aici în punctul omicron, şi alt ţentrum togma dincoace, la ceilantă estremitache, în punctul omega. Aceasta-i calea comeatii.

No, acuma pornim, mă rog, cu comeata de dincolo de punctul omicron pe calea ei, şi merem, merem, mereu merem cătră soare, carele iaşte în primul ţentrum, omega. *(Urmând, după metoda intuitivă, cu creta pe linia elipsei, profesorul simulează creşterea şi descreşterea mersului cometei.)*

Cu cât se apropie ghe soare, astrul pletos îşi acţelărează amăsurat mersul său, neţăsare cresţendo, simţind acea atracţiune puchearnică, ca un şcoler diliginche când s-apropie de focarul luminii intelectuale şi morale, de şcoala şi de profesorele său... Apoi, cu cât se depărtează de la primul ţentrum şi mere cătră al doilea ţentrum, se leneveaşte amăsurat şi îmblă-ncet şi tot mai încet, descreşţendo, ca un şcoler puturos şi fără aplicăţiune *(cu dezgust)*, carele preajetă la dătorinţă.

Exempla doţent[48]: bunăoară, întâi ca Bârsăscu Ştipiogne, şi al doilea ca Ioanescu Agnibal alias agnimal! *(Râsete)* Silenţium!

Pentru aceea doară, cu toate calculăţiunile şi operăţiunile alghebraice asupra proţesului mehanic, că *a* plus *b* musai că este, mă rog, ecval cu *t*, comeata nicighecât nu vine preţize.

Şcolarul Ionescu: Zicea că vine ieri seara, dom'le.

Profesorul: Au zis tată-tău...

Şcolarul: Nu, dom'le; Falb...

---

[48] Corect: *exempla docent* (lat.) – exemplele ne învaţă.

Profesorul: Ai văzut tu pe Falb...

Şcolarul: Nu, dom'le, era în *Universul* şi-n toate gazetele...

Profesorul (grav): Ugniverzul doară şi toate gazetele cvotighiene nu sunt competente în cauză; pântru aşa un lucru trebuie să conzultăm publicăţiunile şpeţiale, cum e bunăoară *Mundus oder Ţodiacon*, „Univerzal-transţedental-cosmologhişe-astronomişe-meteorologhişe *Flïghende Bleter*[49], acea publicăţiune de fală care apare o dată la lună şi în care se arată ţălebritatea erughiţiunii germâne, pântru carea, ca s-o poată cineva pricepe, musai să aibă ştiinţă ghespre răţiunea pură, musai să ştie jugheca ca Kant. *(Şcolarii râd tare.)*

Faveke lingvis![50] vitelor şi grobianilor, când caut să vă scot din acele credinţe răţăcite, a căror consecvenţie este ignoranţia şi imbeţilitachea!... Căci au fost proşti şi neghiobi, *ştultorum numerus infignitus!*[51] cari au crezut cum că orice comeată iaste un sămn, o ameninţare, o piază rea...

Şcolarul Otopeanu: La noi, la Otopeni, spune, dom'le, tata, că s-a stârpit toate vacile când a venit cometa ailaltă.

Profesorul: Dar mumă-ta de ce nu s-au stârpit, boule?...

No, merem mai gheparke... fără *collocvium*! Să vedem numa care este posibilitatea de o întâlnire a globului terestru cu cometa lui Biela... *(Hotărât:)* Apoi, asta nu-i slobod, asta nu se poate, deoarece toţi erughiţii au proboluit negativa! *(Cu siguranţă:) Natura non faţit zaltus*[52], mă prostovanilor! Ea au pus doară ghestul şpaţ, ca să aibă loc corpurile cereşti să îmbie care-ncătrău în univerz, fără coliziune, fără craval[53]: să aibă fiecarele pântru trubuinţele reşpective comoghitachea lui! *(Şcolarii râd foarte tare şi fac zgomot.)*

Profesorul: Nu larmă, râtanilor inconştii! nu râdeţi ca ruralii, cari n-aveţi decât inştincturi chelurice şi nu simţiţi penetrăţiune la contâmplăţiunea naturii carea *(cu multă elevaţiune)* după cum

---

[49] Corect: *Fliegende Blätter* (germ.) – *Foi volante.*
[50] Corect: *Favete linguis!* (lat.) – Tăcere!
[51] Corect: *stultorum numerus infinitus!* (lat.) – numărul proştilor este nesfârşit!
[52] Corect: *Natura non facit saltus* (lat.) – Natura nu face salturi.
[53] De la germ. *Krawall* – scandal, ceartă.

lucră este, mă rog, pântru spectaroriul cu perspicapitache, un spectacol plin de admirăţiune şi venerăţiune!...

No! acuma văz't-aţi că ieri nu s-au întâmplat nimica... De ce n-aţi vin't la şcoală ieri, să azistaţi împreună cu profesorele vost'?...

Şcolarul Bârsescu: Ni-era frică de cometă...

Profesorul: Frică, ha?... No, du-che!

Şcolarul Ionescu: Eu am venit, dom'le, cu Popescu Ion şi cu Otopeanu Marin, şi-am stat de la două până la patru, şi dumneata n-ai venit.

Profesorul: Ha!

Şcolarul: Şi când i-am spus mamii, a zis că n-ai venit de frica cometii.

Profesorul (supărat, cu humor amestecat cu dispreţ): Pe mine să mă-nvăţaţi corajul, tu şi cu mumă-ta, nişte loaze! pe mine? care, în cătane, la Zolfărino, unde au fost şi cu frânţozul, şi cu talianul, am avut un frache mai mare undrofiţir în gavaliri şi un unchiu de pe mamă fetfebel la granatiri!... Voi! pe migne! Vezi numa! *(Transportat, cântă cu mult avânt eroic:)*

„La Zolfărino ghe vale,
Mere-un ghenăral călare
Şi tot strigă-n gura mare:
– Împărache înălţache!
Pugne paşe, nu che bache,
Că-ţi perzi cătagnele toake!

...und zo waiter[54]..."

(Copiii aplaudă şi râd.)

Profesorul: Nu larmă, vitelor, cari n-aveţi respect ghe istoria neamului!...

Merem acu mai departe, să vorbim de temp'ratura comeatii şi apoi de conzistenţia ei, pentru ca mai apoi, la urmă, s-ajungem,

[54] Corect: *und so weiter* (germ.) – şi aşa mai departe.

mă rog, la concluziunea aceea, cum că nicicând n-avem să ne temem de sfârşitul lumii, carele nu se poate.

No! temp'ratura! *(cu multă volubilitate:)*

Vremea, mă rog, se-mparte, după cum au proboluit Ţelzius, în două părţi, cari se despart una de alta la acel *fixum*, carele se cheamă zero graduri sau nul... De-acolo, aceea care mere-n sus – Bârsăscule, fii atent! – este partea călduroasă, şi *aceea care* mere-n jos – Ioanescule, nu căsca gura, că intră musca! – este partea friguroasă, iar la nul, mă rog, apa – Popăscule, vrei să mânci bătaie! – apa prinde pojghiţă.

De aceea, iaşte iarnă şi vară, după cum arată la termometrul lui Ţelzius, reşpective ţentigrad, iar acei cari ştiu carte, iar nu ca poporul de rând, numesc căldura plus şi frigul minus. Prin urmare, e proboluit cu metoaghele moghearne cum că comeata este totdeuna în minus: despre o inflămăţiune dară nu poate fi vorba.

No! acum conzistenţia. *(Şi mai volubil:)*

Conzistenţia comeatii conzistă din materia cea mai fainâ din toate puncturile de vedere a senzurilor noastre; *mutachis mutanghis*[55], mai fainâ decât o beşică de săpun, mă rog!

Materia în jenăre e doar ceva, mă rog, carele nu esistă, ci e mai apoi numa o însuşire a lucrului în sine[56], carele iaste o enerjie, carea nu se ştie şi pe carea *semper ignorabimus*![57]... Aceea apoi nu-i ghe nasul vost', nişte mucoşi! că e prea înalt; aceea o veţi ştudui când veţi îmbla la Univerzitache, cum am îmblat şi eu. De nasul vost' este doar aceea care vă spun eu, cum că destulu-ţi-i vorba măiastră a marelui jeniu Neftone[58], că o comeată cât de mare, măcar ca de-aici pân' la Budopeşta, prin condensăţiune, o poate vârî într-un... într-un... fingherhut[59]... pălăria ghejetului... ghejătar... *vulgo* năpârstoc.

No, acuma, concluziunea.

---

[55] Corect: *mutatis mutandis* (lat.) – schimbând ceea ce trebuie schimbat.
[56] Concept al filosofiei kantiene.
[57] Vom ignora veşnic! (lat.).
[58] Newton.
[59] De la germ. *Fingerhut* – degetar.

Mereţi acasă şi spuneţi tată-tău şi mumi-ti, reşpective părinţilor voştri ignoranţi, să nu mai fie neghiobi să aibă frică ghe *fignis munghi*[60], că cine crede în superstiţiuni devine ridiculos faţă cu ştiinţa şi merită ghespreţăluit.

(Şcolarii râd, Ionescu mai tare ca toţi.)

Profesorul (dând din cap cu dispreţ către Ionescu): Las' pe alţii să râdă; nu râghe tu, urecheatule, că eu che urechesc înc-o toană; che fac numa apoi să vezi steale şi comeache ziua miaza mare! înţălesu-m-ai?

(Copiii devin din ce în ce mai impacienţi şi mai zgomotoşi.)

Profesorul: De aceea trubuie că să avem pântru ştiinţă cel mai nalt reşpect, dar totdeodată cu ceea mai profundă moderăţiune, mă rog. Că-z ştiinţa nu trubuie tractată în mod excluzivist, nici ca pe o zeiţă ce stă în ceriu, cum spune Schiller, nici ca pe un dobitoc ghe muls!

(Copiii devin şi mai impacienţi, şi mai zgomotoşi.)

Profesorul (ridicând emfatic tonul pe măsură ce creşte zgomotul şcolarilor): Aignem ist ghi visenşaft, ghi hohe, ghi himlişe Ghiotin... măgarilor! *ghem anghern, ghi tiuhtighe Kuh...* boilor! *ghi in mit Butern fersorct*[61]... porcilor!

(Profesorul iese cântând „La Zolfărino ghe vale"*; copiii ies foarte veseli după el, făcând un zgomot nemaipomenit.)*

„Universul", 1899, 12 nov.

[60] Corect: *finis mundi* (lat.) – sfârşitul lumii.

[61] Corect: *Einem ist [die Wissenschaft] wie die hohe, die himmlische Göttin, dem andern,/Eine tüchtige Kuh, die ihn mit Butter versorgt* (germ.) – acest citat dintr-una din *Xeniile* lui Schiller e tradus, în modul său inegalabil, chiar de Rostogan în pasajul anterior: „Că-z ştiinţa..." etc.

ACCELERAT NO. 17

Un individ purtând pe umeri o şubă largă, cu o căciulă mare pe ceafă, stă la masă în restaurantul Gării de Nord şi bea ceai. Are un geamantan de pânză cu cercuri de tinichea alături pe un scaun, şi pe masă un sac de piele neagră, prin mănuşa căruia îşi ţine petrecută bine mâna stângă până la încheietura braţului. După figură, după maniere şi port, trebuie să fie vreun negustor, ori arendaş din provincie.

Un domn bine îmbrăcat, blană cu guler de-astrahan şi căciuliţă asemenea, bea cafea la altă masă, fumează şi se uită din când în când către provincial, care nu ia seama deloc că-l observă cineva. În acelaşi timp, domnul trage cu ochii la uşă: aşteaptă desigur pe cineva, şi cu nerăbdare.

Negustorul plăteşte ceaiul. Îndată, iată şi hamalul vine să-i spună că trenul a tras la peron; îi ia geamantanul de pânză şi vrea să-i ia şi sacul de piele, ca să-l uşureze pe pasager; dar acesta îşi trage repede mâna cu sacul şi refuză serviciul. Sacul nu e mare, dar trebuie să fie greu, fiindcă pasagerul, ridicându-se, trebuie să-l ţină şi de dedesubt cu mâna dreaptă. Hamalul porneşte spre uşă; negustorul după el.

Domnul, care n-a scăpat din ochi nicio mişcare, s-a ridicat şi el şi porneşte pe urma negustorului la câţiva paşi.

Negustorul s-a suit într-un vagon de clasa întâia, şi şade pe coridor cu sacul lui în braţe.

Domnul se plimbă de colo până colo pe peron, trăgând cu ochiul aci către partea pe unde vin pasagerii, aci către geamul la care stă în picioare omul cu sacul, pe când acesta se uită foarte distrat pe geam la mişcarea de pe peron.

Mai sunt cinci minute...

Domnul de pe peron se vede bine că fierbe de nerăbdare... În sfârşit, un om îmbrăcat modest, un fel de fecior de casă, făcându-şi

greu loc prin mulţime, soseşte gâfâind cu un geamantan frumos de piele rusească, cu un tartan şi cu un bilet de clasa întâia.

– Dobitocule! era să mă faci să scap trenul!...

Apoi, luându-şi bagajul şi biletul, trage la o parte pe fecior şi îi şopteşte pripit şi cu un aer foarte sever.

Mai sunt două minute.

Domnul, ajutat de fecior, se suie în vagon unde e negustorul. Acesta, îndată ce s-a suit domnul, trece din coridor în cupeu, pe când domnul face fel de fel de semne de inteligenţă feciorului său, care stă drept în faţă-i pe peron.

Fluierul întâi... Apoi numaidecât al doilea... Frânele se desfac... Trenul a pornit.

Domnul intră în cupeu după negustor, care s-a dezbrăcat de şubă şi şade cu sacul pe mână.

– Bonsoar, zice domnul.

– Bonsoar, răspunde negustorul.

Şi domnul se aşează pe fotoliul din faţă, după ce şi-a pus geamantanul în plasă şi tartanul la căpătâi.

Doi-trei kilometri tăcere.

– Mergeţi departe? întreabă domnul.

– De! departe şi nu departe...

– ...?

– Până la Mărăşeşti...

– Până la Mărăşeşti?

– Da. Dar dv.?

– Şi eu tot până la Mărăşeşti.

– Vezi?... După daraveri...

– Da, după daraveri. Dar dv.?

– Tot după daraveri.

Conductorul... Taie biletul domnului şi întinde mâna către negustor...

– 753, zice omul, care pare că deja moţăie, şi pune mâna în buzunar să arate carta... Conductorul salută şi pleacă.

– Aveţi cartă permanentă? întreabă domnul. Sunteţi poate la Senat...

– Ba nu... am bilet de abonament... Am multe alergături şi-mi vine mai ieftin...

Chitila...

– Puţină lume astăzi în tren. În tot vagonul suntem numai noi şi încă un pasager în alt cupeu. E bine... putem dormi până la Mărăşeşti! zice domnul, lungindu-se pe fotoliuri şi acoperindu-se cu tartanul.

– A! eu nu dorm niciodată în tren, zice negustorul... Ştiţi, umblu cu bani... Pungaşi...

– Frate, să fie adevărat?...

– Ei, bravos! Nu s-a-ntâmplat şi mai acu o lună?...

– Eu, drept să-ţi spun, nu m-am gândit niciodată... S-o fi întâmplat aşa o dată.

– Numa o dată?

– În clasa întâia?

– Tocmai în clasa întâia, fireşte, zice negustorul. Mie, ce să-ţi spui? mi-e frică al dracului. Mi se-ntâmplă câteodată să am sume mari cu mine... bunioară ca acuma...

– ...!

– Glumă e să mă arză odată cu o avere de om.

– ...!!!

– Patruzeci de mii de franci!...

– ...!!!

– Să ferească Dumnezeu! M-ar omorî! adaogă provincialul.

– Nu ţi se pare dumitale că e prea cald aici? întreabă domnul, ştergându-se de sudoare.

– Nu, răspunde negustorul, e tocmai potrivit.

– Mie mi-e grozav de cald.

Şi domnul iese să se răcorească puţin în coridor.

Peste câteva momente, domnul se reîntoarce la locul lui.

– Mă rog, zice provincialul, trenul ăsta se mai opreşte undeva până la Ploieşti?

– Da... la Periş, două minute.

– La Ploieşti, ne dăm jos, să luăm câte-o dulceaţă...

– ...Ne dăm, dacă vrei, zice domnul distrat, ca de pe altă lume, şi se trânteşte să doarmă, învelindu-se cu tartanul peste cap.

Trenul a plecat din Periş. Negustorul scoate un măr din buzunarul şubei şi începe să ronţăie.

Deodată domnul se ridică:

- Peste putinţă să dorm... teribil de cald!

Apoi, dă geamantanul jos, îl deschide şi scoate un şipuşor elegant; deşurubează dopul şi oferă negustorului.

- *Cognac*...
- Mersi... De zece ani nu mai pun spirtoase în gură...
- E extrafin...
- Mersi... Sunt oprit...

Domnul, mâhnit de refuz, înşurubează la loc dopul, pune şipuşorul în geamantan, pe care-l aruncă iar în plasă. Apoi, suflând greu de căldură, iese iarăşi în coridor, unde se plimbă de colo până colo.

Provincialul se lungeşte bine, punându-şi sacul căpătâi.

Conductorul:

– Biletele pentru Ploieşti, domnilor!...

Domnul din coridor dă discret biletul său... şi reintră în cupeu, trăgând uşa cu multă băgare de seamă ca să nu deranjeze pe negustor, care are probabil intenţii să aţipească.

– Puteţi umbla cât de tare, zice omul culcat; nu dorm. Unde pot eu dormi?... Mă lasă să dorm căpătâiul ăsta? Şi zicând asta, bate cu palma pe săculeţ, care sună foarte plin.

Domnul scoate portabacul şi oferă negustorului:

– Regale...

– Mersi, zice omul cu sacul; de zece ani m-am lăsat de tutun... Sunt oprit...

Apoi, după o pauză lungă:

– Apropo, ziceai dumneata adineaori... de pungaşi... în tren. Să vezi ce s-a-ntâmplat unui negustor, un prieten al meu!... Venea cu doi inşi de la Roman în clasa-ntâi... I-a luat vreo opt mii de lei... Ştii cum? Unul i-a tot dat să bea nişte vin dulce cu dresuri, şi altul i-a dat să fumeze o ţigară, cu afion, cu dracu ştie ce... A adormit omul buştean... Când s-a trezit la Bucureşti cu capul buimac, era singur în vagon, şi tot, blană, geamantan, bani, ceas, tot îi luaseră.

– Ei! i-o fi luat şi inelele din deget, zice domnul, râzând ciudat.

– De unde ştii asta? întreabă iute negustorul.

Apoi, după o pauză scurtă, râzând şi el:

– Fireşte că i-a luat şi inelele.

– Intrăm în Ploieşti...

– Ne dăm jos? întreabă provincialul, şi, ridicându-se, îşi petrece mâna prin mănuşa sacului şi ia bunda pe umeri.

Domnul stă o clipă la gânduri; apoi:

– Ne dăm... Nu-ţi iei, adaogă zâmbind ironic, şi geamantanul?

– De geamantan nu-mi pasă! câteva boarfe de schimbat.

Ploieşti... Trenul stă la peron.

Negustorul coboară cu sacul; domnul după el cu geamantanul de piele rusească şi tartanul... Dar n-apucă să facă trei paşi, şi dau piept în piept cu doi vlăjari, nişte mitocani, cari parcă le-ar ţine drumul. Domnul vrea să dea pe de lături.

– Scurt mişcarea! comandă cu autoritate negustorul, şi cele două namile au şi-nhăţat strâns pe domnul, fiecare de câte o mână... Orice luptă ar fi zadarnică!

– Luaţi-i sacul! ordonă aspru negustorul.

Oamenii ascultă.

– Legaţi-l bine!...

Pe urmă, către domnul, care tremură din toate încheieturile şi nu protestează câtuşi de puţin faţă cu aşa sălbătăcie:

– Apoi, de când mă freci, amice! cât o să umblu după d-ta?... *Cognac*, a?... extrafin... Ţigarete, a?... Regale, a?...

„Universul", 1899, 10 dec.

„NAŢIUNEA ROMÂNĂ"

Puţină lume astăzi şi-o mai fi aducând aminte de o vestită foaie, care apărea odinioară în capitală, pe vremea războiului independenţei; voi să vorbesc de *Naţiunea română*, pe care o dădeam la lumină Frédéric Damé şi cu mine în tovărăşie. Viaţa acelei foi a fost pe atât de scurtă pe cât de glorioasă, aşa că o pot povesti în puţine cuvinte. Armatele creştine trecuseră Dunărea. Într-o dimineaţă mă pomenesc cu un bileţel de la Damé, cam aşa:

> *„Iubite amice,*
> *Treci îndată pe la mine. Este vorba de o afacere foarte importantă, care ne poate face norocul la amândoi."*

Îl cunoşteam pe Damé ca pe om deştept şi întreprinzător. Fără întârziere m-am dus să-l văz, torcând pe drum fel de fel de frumoase închipuiri. În câteva vorbe mi-a spus tot planul lui: o gazetă cum n-avusese ţara până atunci; o gazetă fără coloare politică; o gazetă de informaţiuni de pe câmpul războiului; o gazetă care să cultive entuziasmul popular pe chestiunea independenţii... Să-i căutăm numele... Numele unei gazete e greu de găsit; dar după câteva minute de gândire, Damé a fost norocos: *Naţiunea română*... Trăiască *Naţiunea română*! Am lucrat o zi întreagă pe coale de tipar să-i nemerim fizionomia... Pe seară ne-am învoit cu amicul nostru Cucu tipograful. Capul gazetei s-a aranjat frumos şi am şi început să dăm materie. A treia zi a apărut primul număr: jumătate cu articole de entuziasm şi jumătate cu depeşi şi corespondenţe de pe teatrul războiului. Ceea ce era mai greu de făcut era jumătatea entuziastă: nici declamaţiile zadarnice nu sunt uşoare, mai cu seamă când n-ai o deosebită înzestrare pentru aşa ceva.

Depeşile însă şi corespondenţele curgeau ca din izvor, aşa că încet-încet, afară de un prim articol declamator, gazeta nu mai conţinea decât ştiri şi iar ştiri, cari de cari mai amănunţite şi mai senzaţionale. De unde aveam atâtea? Le traduceam din gazete străine şi le localizam. Luam dintr-o gazetă de la Viena o corespondenţă lungă de război, în care se vorbea de lucruri petrecute la Poradin, la Rusciuc, la Varna, la Vidin, la Constantinopol etc. Ei bine, din această corespondenţă făceam tot atâtea corespondenţe câte lucruri conţinea ea, şi le datam pe fiecare ca din localitatea unde s-ar fi petrecut lucrul. Astfel, aveam corespondenţe din Stambul, Vidin, Varna, Rusciuc, Poradin etc. şi, ca să dăm o dimensiune convenabilă fiecărei corespondenţe, peste faptul de care era vorba, turnam multă zeamă de fantazie, ş-apoi descrierea localităţii, notiţe istorice şi date statistice, mai toate luate dintr-un vechi, dar excelent pe vremea lui, dicţionar de conversaţie.

Naţiunea română mergea cum nu mai mersese până atunci gazetă în ţară. De unde până atunci gazetele politice nu se vindeau cu numărul, ci se împărţeau numai la abonaţi, tipărindu-se în cel mult 1.500–2.000 exemplare, gazeta noastră, fără niciun abonat, se trăgea de la 12 la 15 mii. Eram firește foarte mulţumiţi şi noi, şi tipograful, care avea parte de tovărăşie la câştig. Tipografia *Cucu* era atunci în Lipscani lângă hanul Şerban-Vodă, exact pe locul unde este colţul grilajului Băncii Naţionale cu strada Caragheorghevici. Ziua şi noaptea trăgeau maşinile numai şi numai gazeta noastră; iar, în ulicioară, care era pe atunci o înfundătură, făceau un zgomot teribil vânzătorii ţipând să li se dea foi: o activitate febrilă continuă. Biuroul redacţiei îl aveam într-o prăvălioară din aceeaşi înfundătură, faţă-n faţă cu tipografia. De-acolo mânam oştirile, de-acolo ordonam atacul redutelor, de-acolo vedeam fierbând gândurile statelor-majore şi samovarele de la Poradin. Damé era un om cu deosebite calităţi – foarte harnic, neobosit şi înzestrat cu o fantazie rară. Aveam o hartă a Peninsulei Balcanice şi o sumă de steguleţe de hârtie pe ace cu gămălie. În fiecare zi îşi aşeza armatele şi combina mişcările probabile; şi ce e drept, în cele mai multe cazuri nimerea mai

dinainte mişcările, ghicind gândurile conducătorilor războiului. Mi-aduc perfect aminte că a prevăzut faimoasa diversiune a lui Mehmet-Ali pe Lom, îndată ce am primit gazetele din Viena cu descripţia ei amănunţită. Dar gazeta mergea, progresa necontenit din succes în succes: 18.000. Armatele creştine împresurară acuma Plevna. Acolo trebuia să se termine la un fel războiul; către acolo prin urmare steteau aţintite cu încordare crescândă toate privirile. Într-o zi Damé îmi zice:

– Gazeta noastră a întrecut aşteptările mele. Am avut o idee fericită. Sunt acuma aproape sigur că ne-am făcut o situaţie. *Naţiunea română* are să fie o moşioară pentru noi.

– Să dea Dumnezeu! am răspuns eu fără mult avânt.

Nu ştiu de ce, dar aveam un fel de neîncredere în viitor. Pe de o parte consideram succesul spontaneu al gazetei ca un foc de paie, care trebuia să se stingă cu atât mai curând cu cât s-aprinsese mai iute. Pe de altă parte mă gândeam că războiul o să mai dureze o lună, două, cel mult trei, şi că, nemaiavând cu ce să hrănim curiozitatea publicului, o să rămânem şi noi cu prea puţină hrană. Când n-o mai fi război, când s-or termina tratativele de pace – căci nu prevedeam că fără de un congres european harta Peninsulei Balcanice nu se putea modifica – ce noimă va mai putea avea o gazetă care trăieşte exclusiv cu corespondenţe şi telegrame de pe teatrul războiului? Aşa mă gândeam eu; însă tovarăşul meu, şi mai optimist şi mai prevăzător, socotea mai bine.

– Dacă războiul se termină, cum e lucru aproape sigur, în favoarea armatelor creştine, nu se poate închipui ce eră de mişcare publică se va deschide în România independentă, după două veacuri şi mai bine de restrişte. Mişcarea economică şi politică va lua un avânt nepomenit, şi *Naţiunea română* va fi primul jurnal european în ţară.

– Să dea Dumnezeu! am repetat eu. Nu mi-ar părea rău deloc!

Pentru a întemeia însă cu desăvârşire succesul gazetei noastre ne mai trebuia ceva. În starea de încordare în care se aflau spiritele, aşteptând rezultatul împresurării Plevnei, nu mai erau de ajuns corespondenţele localizate după gazetele vieneze – veneau prea târziu. Ne-am gândit dar, fiindcă aveam acuma mijloace, să

trimetem un corespondent special, întâi la Turnu-Măgurele şi apoi chiar la Plevna. De colo până colo am găsit unul – un om cu un nume bine cunoscut în societatea noastră, bine-crescut, afabil şi inteligent, dar boier scăpătat. Am hotărât aşa: corespondenţe prin poştă să ne trimeată în toate zilele, scriind în fiecare seară absolut tot ce ar fi putut afla peste zi; iar telegrame să ne trimeată imediat ce ar afla ceva important, a cărui comunicare ar prezenta vreun caracter de urgenţă. Pentru telegrame am aranjat un dicţionar cu cheie. I-am dat boierului bani de drum, de cheltuială şi leafa pe o lună înainte, şi l-am expediat la Turnu-Măgurele. Acolo, om de lume, cunoscând multe doamne de la Crucea Roşie şi pe ofiţerii români, a intrat numaidecât în relaţiuni şi cu cei mai de seamă ofiţeri ruşi. Şi în adevăr ne trimetea în fiecare zi corespondenţe destul de interesante. Într-o zi, pe la începutul lui noiembrie, merg foarte de dimineaţă la redacţie, înaintea lui Damé, care de regulă venea totdeauna înaintea mea. N-apuc să-mi scot haina, şi intră factorul de la telegraf. Nu pot zice c-am presimţit ceva, dar mi-a trecut un fior prin tot corpul. Am iscălit tremurând ţidula, iar depeşa am aruncat-o pe masă fără s-o deschid. Mi-am făcut o ţigară, am fumat-o, şi tocmai apoi am luat încetinel depeşa şi fără pripă nervoasă am deschis-o. Iată-i cuprinsul, pe care nu i l-aş putea uita vreodată:

„Médoc fini. Votca, Tzuica, dedans.“

Cetesc de zece ori, ţinând alături dicţionarul cu cheie:

Médoc – Plevna; *fini* – luată; *Votca* – ruşii; *Tzuica* – românii; *dedans* – înăuntru.

Ce să fac? Să stau să fac un număr de gazetă şi tocmai seara să dau ştirea? Peste putinţă! Vestea aceasta de bucurie o s-o aibă şi alţii; se răspândeşte de dimineaţă-n oraş, iar noi venim cu ea după-nfierbinţeală. O idee. Alerg în tipografie şi strig:

– Să nu se strice zaţul numărului de-aseară!

Norocul meu! zaţul era neatins. Ieşim tot cu foaia de-aseară într-o nouă ediţie cu depeşa! În câteva minute, maşinile pornesc, şi vânzătorii aleargă nebuni pe strade zbierând:

– *Naţiunea română* cu *căderea Plevnei*!

Bucureştii întregi în picioare: fierbe lumea toată; încep să se arboreze drapelele tricolore... Un entuziasm furtunos...

Damé, bătându-mă pe umeri, îmi zice radios:

– *Notre fortune est faite, mon bon!* [62]

Dar n-apucă să termine, şi auzim un zgomot infernal afară. Publicul dă năvală în înfundătură; huiduieşte, loveşte, sparge geamuri.

– Fugiţi! ne strigă un băieţel de la tipografie, intrând prin dos. Fugiţi! vă omoară!

L-am văzut pe Damé galben ca un mort; nu ştiu cum m-o fi văzut el pe mine. N-am aşteptat altă deslușire şi am ascultat fără replică de comanda băieţelului.

Ce fusese? Din nenorocire, *Médoc* nu era încă *fini*, nici *Votca* şi *Tzuica* încă nu erau *dedans*. Corespondentul nostru făcuse un chef strașnic, toată noaptea cu nişte muscali, care-l asiguraseră că, pe când ei beau, Osman-paşa se predă armatelor crucii. Despre ziuă, afumat de şampanie, ne expediase telegrama cu alte băuturi... *Naţiunea română* trăise...

Peste o lună, când a capitulat în sfârşit Gazi-Osman, eu şi tovarăşul meu am plâns de emoţie, ca fiecare român gândindu-se la naţiunea sa... *Médoc fini!*...

„Universul", 1899, 31 dec.

[62] A dat norocul peste noi, dragul meu! (fr.).

LEAC DE CRIZĂ

Cu cât se accentuează criza aceasta economică şi finanţiară, care ne bântuie de atâta vreme fără s-avem speranţă a scăpa aşa de curând, cu atât mi se lămureşte mai bine amintirea lucrurilor de pe vremea războiului din urmă ruso-româno-turc. N-am pretenţia să pricep economia politică şi, prin urmare, nu voi căuta să fac vreo paralelă între starea actuală economică şi starea în care se afla ţara noastră până în ajunul marelui război. Ştiu însă că lumea toată se plângea tot aşa de amar ca şi astăzi de lipsa banilor pe piaţă. O sumă de negustori mari scrâşneau, văzându-şi apropiata cădere; iar cât despre negustorii mici, aceia erau mai leşinaţi decât muştele apucate pe neaşteptate de o toamnă aspră şi timpurie – d-abia îşi mai trăgeau sufletul. Când ajunsese criza în toiul ei şi lumea era cuprinsă de ultima deznădejde, iată că se declară războiul. M-am dus la un prieten, băcan mare, la poziţie principală în Podul Mogoşoaii; îl ştiam la marginea prăpastiei: faliment sigur în negoţ şi casele, care erau proprietatea nevestii, ipotecate cu vârf.

– Ai auzit? război! îmi zice băcanul cu un ton cu totul altul decât al mâhnirii.

– Atâta ne mai trebuia! nene Matache, îi răspunsei eu. Război ne mai trebuia, ca să ne prăpădim de tot.

– Las' că-i bine, adăogă omul cu tonul şi mai accentuat, frecându-şi palmele cu multă satisfacţie. Iei ceva? fac eu cinste.

A făcut cinste şi, pe câtă vreme beam un păhăruţ de pelin, mi-a ţinut o lecţie de înaltă economie politică:

– Criza, vezi dumneata, drăguţă, este paregzamplu, cum să zic? pardon, ca o boală, ca o bubă... coace, coace mereu; coace pe dedesubt şi te prăpădeşte. Care va să zică, dacă o spargi, te-ai uşurat...

Apoi, cu multă nerăbdare:

– Ei! când începe? când începe?

Pe urmă cu mult dor:

– Aah! să-i mai văz o dată pe amicii noştri! fraţii noştri! *naşi brat maladeţ!* că de mult nu i-am mai văzut!

Am înţeles îndată cu câtă nerăbdătoare dragoste aştepta neica Matache pe pravoslavnicii noştri amici şi, ca să-i fac plăcere, i-am răspuns:

– Apoi, nene Matache, îi aşteptăm; mult-mult peste vreo patru-cinci zile trebuie să-i vedem.

– Să te-auză Maica Precista!... Apoi nici nu mai mergea, domnule!... Ne prăpădeam de tot!... Să vezi dumneata ce-o să curgă peste câtăva vreme în Bucureştiul ăsta pârlit: lapte şi miere, drăguţă!

Mai nainte de cinci zile, primele regimente ruseşti au apărut; întâi, veneau câte puţine, apoi din ce în ce mai multe, până ce, pornind în grămadă mare către Dunăre, au umplut Bucureştii. Şi, în adevăr, previziunile băcanului meu s-au izbândit cu vârf şi-ndesat. Sfinte Nicolae! ce ploaie, ce torente binefăcătoare de carboave şi de poli asupra ţării şi capitalei. Ce berechet! ce belşug! Dacă armatele imperiale or fi datorit în parte succesul lor peste Dunăre armatelor noastre româneşti, nu puţin au datorit acel succes şi binecuvântărilor sărăcimii şi sărăciţilor din ţară şi din capitală. Averi întregi aproape de pieire au fost salvate; altele s-au făcut din nimic. Firește că aşa trebuia să se-ntâmple. De unde lumea toată sta cu mâinile-n sân, deodată s-a pornit pe o activitate nebunească, imediat şi enorm de scump plătită. Un litograf avea numai o biată presă, la care tipărea cărţi de vizită, câteva sute pe săptămână. Îndată şi-a instalat cinci prese şi s-a pus să tipărească etichete de băuturi de lux: *Martell*, *trei stele*, *Champagne veuve Cliquot*, *Xeres* şcl. şcl. Şi aşa toţi litografii şi tipografii. Pe când ei trăgeau etichetele, căruţaşii cărau în goană sticle la pimniţele cârciumarilor, prefăcute în tot atâtea laboratorii pentru prepararea conţinutului: mii şi sute de braţe nu biruiau să pritocească şampaniile, vinurile, *cognac*-urile şi licorurile fine, în vederea cărora lucrau presele.

„Odăi mobilate cu chirie!"

Cine n-avea odăi mobilate cu chirie? Familia toată se muta într-o şură, într-o magazie din curte, şi odăile le dedeau mobilate muscalilor. Vezi ce politicoasă şi ospitalieră populaţie! Două chichineţe cu câte un pat, o masă, un scaun, un lighean şi o lampă – trei, patru, chiar cinci sute de lei pe lună. La drept, nu era mult, fiindcă nu se număra cu francul, ci cu carboava, ori mai bine cu polul: 15, 20, 25 de poli. Şi muscalul galant dedea fără vorbă. Mulţi plăteau astă-seară pe o lună înainte, şi a doua zi dimineaţă repede-şi făceau geamantanul şi plecau... Unde? unde poruncea împărăţia. Cum pleca chiriaşul, repede la loc biletul: „Două odăi spaţioase mobilate cu luna!" Şi iar: 15, 25 de poli. Până seara chichineţele erau închiriate din nou. În cârciume, în birturi de orice mână, în toate localurile publice, un minut nu se oprea deverul.

Într-un birt francez de cea mai naltă clasă, am văzut cu ochii mei următoarele. Au intrat şi s-au aşezat la masă un general cu familia. Era tatăl, mama, o fată tânără cu guvernanta şi doi băieţandri. După toate aparenţele, era o familie foarte distinsă şi foarte bogată. Au dejunat după maniera franceză, cu ouă, un fel de bucate, friptură, prăjituri, fructe şi brânză; au băut *bordeaux* şi şampanie (cunoşteam etichetele), apoi cafea, *cognac* şi *liqueur* (asemenea). Socoteala: *quat' cents cinquante francs!* adică pe româneşte: patru sute cincizeci de franci! A plătit generalul fără să mişte măcar din sprânceană, cum am plăti eu sau dumneata 2 lei şi 50 la Ienache.

Într-o seară la Raşca-n salon, era multă lume. La o masă erau mai mulţi ofiţeri ruşi, cam trecuţi. Provocaţi în adevăr, sau numai porniţi de ţâfnă, au început să înjure franţuzeşte pe nişte muşterii români de la o altă masă; românii au ripostat, şi de aci, după câteva replici violente, s-a încins o bătaie în regulă. Muscalii erau în minoritate; ba încă unii de la alte mese, înţelegând că n-au dreptate camarazii lor, au intervenit în favoarea românilor. Totuşi bătaia ar fi continuat şi desigur ar fi luat proporţii primejdioase, dacă un muscal, care intra pe uşă, n-ar fi strigat în gura mare un nume muscălesc foarte greu de ţinut minte. Muscalii bătăuşi s-au oprit ca prin farmec înlemniţi. Asta a impus şi românilor.

Toţi luptătorii au stat pe loc în picioare. Atunci a intrat, urmat de aghiotanţi, un general – era comandantul pieţii. S-a aşezat şi el la o masă, făcând semn ofiţerilor să stea fiecare la locurile lor. Atunci ofiţerii muscali şi românii bătăuşi au fraternizat şi s-a băut şampanie până la ziuă de peste două mii de franci. Cine a plătit-o, nu trebuie să vă mai spun.

Bucureştii erau acum în culmea prosperităţii. M-am dus la nenea Matache. L-am găsit foarte vesel.

– Ai avut dreptate, neică Matache...

– Aşa-i că s-a spart buba, drăguţă? Îi ştiam eu leacul ei.

Zic:

– Da, neică Matache, dar eu nu-i credeam pe muscali aşa galanţi...

– E împărăţie mare, drăguţă; nu-ţi spuneam eu?

În acel moment, iată că se opresc din goană trei cazaci călări, un ofiţer şi doi soldaţi. Nenea Matache şi-a compus numaidecât surâsul oficial, plin de graţie. Ofiţerul a descălecat, a dat calul unui soldat şi a suit treptele în prăvălie. Era un băiat foarte frumos şi foarte distins; o figură blândă şi veselă; se vedea că venise în fugă de departe şi-i era degrabă să meargă şi mai departe. Iată ce a târguit. A băut un *cognac* şi a gustat un *sandwich* cu icre. A dat o jumătate de oca de rachiu la oamenii lui, câte o jimblă şi o bucată de brânză de burduf, cam tot de o jumătate de oca. Atât. A scos punga şi a trântit un pol de aur pe tejghea. Nenea Matache a luat polul şi i-a dat cazacului restul o jumătate de rublă. Cazacul a salutat, s-a suit pe cal şi a pornit în trap mare către miazăzi. Nenea Matache a văzut ce ochi mari făceam şi, om deştept, a înţeles că mi se păruse socoteala prea-prea.

– Vezi d-ta, drăguţă, zice, ce e şi cu războiul ăsta! Văzuşi bietul băiat! om tânăr şi de familie! cum îl trimete împăratul să-l prăpădească păgânii, pentru ca să ne apere pe noi creştinii! E lucru mare, drăguţă!

– Da' încă, zic eu, până la păgâni...

Nenea Matache a zâmbit cu mult înţeles:

– Lasă, zice, drăguţă; sunt fraţii noştri. Cu atâta s-aleg şi ei, cu ce cheltuiesc pe la noi; căci, cine ştie câţi se mai întorc înapoi!

O lacrimă de compătimire pentru soldaţii împărăteşti şi de recunoştinţă pentru ţarul liberator încolţi în ochiul lui nenea Matache. În vremea aceasta, începu să treacă între gărzi călări şi pihotă sute de căruţe încărcate cu nişte lădiţe, foarte grele desigur, deoarece în fiecare căruţă erau numai câte două. Erau bani – carboave şi poli imperiali! Nu ne venea să ne credem ochilor.

*

– Uite, drăguţă, uite! Bre! ce va să zică puterea împărătească, drăguţă!

L-am întâlnit zilele astea pe negustorul meu, foarte opărit.

– Ei? neică Matache, ce zici de criza asta?

– E lucru mare, drăguţă! Aşa ceva nu s-a pomenit de dinaintea războiului.

– Îţi mai aduci aminte?

– Frumoase vremuri!... nu mai apucăm noi aşa vremuri frumoase, drăguţă!

– Şi nu se vede, zic eu, nicio scăpare, niciun leac... doar poate recolta.

– Ce recoltă! drăguţă, răspunde oftând negustorul... Îi ştiu eu leacul crizei; dar acu nu prea sunt semne... Văz că fratele nostru nu mai vrea să dea pe la noi; se duce la Ţarigrad prin altă parte... O fi supărat pe noi.

„Universul", 1900, 28 ian.

CUM DEVINE CINEVA REVOLUŢIONAR ŞI OM POLITIC...?

Un fel de răspuns la această întrebare găsesc în una din vechile mele notiţe, care cred că poate interesa pe mulţi dintre numeroşii noştri cititori.

Din rândurile de mai la vale se va vedea că poate cineva deveni revoluţionar şi om politic nu numai prin vocaţiune, ci şi prin noroc. Se va vedea cum, dintr-un copil care era hotărât să se devoteze altarului credinţei, poate ieşi un brav slujitor al unui altar şi mai sfânt – altarul libertăţilor publice.

PeNiţă îlluasem de la mamă-sa, o văduvă săracă, pe procopseală: dorea să se facă popă. Era băiat voinic, blajin şi cinstit. Pentru aceasta, câtăva vreme, îmi păru foarte bine că luasem sarcina întreţinerii şi educaţiei acestui tânăr. Veni însă un moment când nu mă putui căi îndestul că l-am luat de la ţară şi i-am înlesnit şederea în capitală. Locuiam în fundul unei mahalale depărtate de centru, tocma spre Obor. Într-o zi îl trimet pe Niţă al meu să-mi cumpere cărbuni de la magazia de lângă gară. De la locuinţa mea până acolo era o cale ca de un ceas.

Niţă a plecat de mult.

Aştept trei ceasuri, patru... Băiatul îl ştiu cinstit... N-o fi găsit cărbuni acolo şi s-a dus în altă parte. Dar trec încă trei ceasuri, se-nnoptează bine, şi Niţă nu s-arată.

Ce să fie? I s-a-ntâmplat ceva... Ce?

Mă sui repede într-o birjă:

– La gară!

Birjarul, în loc s-apuce pe drumul drept, o ia pe un drum de ocol.

Îl opresc.

– Ţi-am zis la gară!...

– Da...

– Ei! pentru ce nu mergi de-a dreptul? pân Piaţa Teatrului, pân Ştirbei-vodă...

– Nu se poate, coconaşule; pe-acolo e revoluţie...

– Iar?...

– Revoluţie mare!

Cu toată curiozitatea ce am să asist la aşa spectacole, de astă dată m-am gândit că nu e vreme de petrecere: trebuie să caut pe Niţă – băiatul e dat de maică-sa în grija mea.

Ajung la depozitul de cărbuni: se încărcaseră sacii şi Niţă plecase cu căruţaşul.

Mă-ntorc înapoi acasă: Niţă n-a venit încă.

S-a-nnoptat de tot...

E peste putinţă să mă culc, să las o noapte-ntreagă fără să dau de urma copilului.

Mă duc să reclam la poliţie. Aci dau peste o mişcare neobicinuită – jandarmi, sergenţi, agenţi, funcţionari, bătăuşi, umblă toţi forfota de colo până colo foarte aprinşi.

În fiece moment sosesc arestaţi, pe cari sergenţii şi bătăuşii îi aduc în ghionturi, ca să-i toarne la beci – s-a isprăvit revoluţia!

O idee îmi clipeşte prin minte... Dar... s-ar putea?... Niţă?... Băiatul cel cuminte?... De unde ştii?

Rog pe d. inspector să cerceteze, nu cumva în învălmăşeală se află şi un băiat aşa ş-aşa, unul care se cheamă Niţă... Niţă al Păunii-văduvii...

La prefectură nu se află; dar... poate la vreo secţie, fiindcă partea cea mai mare dintre arestaţi au fost aduşi deocamdată la secţiile mai apropiate de locul unde au fost prinşi.

Se telefonează – şi aflu că domnul Niţă al meu se află-n adevăr la una dintre secţii.

Dau fuga. Comisarul respectiv îmi spune că blajinul fecior al Păunei-văduvii a făcut isprăvi mari la revoluţie, şi acum e ţinut la secret sub învinuiri grave... Acum doarme în arest.

A avut mare noroc d. Niţă cu mine: cunoşteam personal pe comisarul şi mă găseam şi cu ce va parale asupră-mi. M-am rugat, iar m-am rugat; în fine, am făcut ce-am făcut, şi am obţinut liberarea tânărului pe garanţia mea morală.

D. comisar mi-a zis:

– Ştii? asta o fac pentru hatârul dumitale; aminteri, pe un spânzurat ca ăsta, să fi venit tata!... ştii?

Mi l-au adus pe tânărul... Dumnezeule! în ce stare! cu falca jupuită, cu un ochi vânăt, umflat cât pumnul şi cu mâna dreaptă scrântită, ori ruptă, nu se poate şti, fiindcă dacă i-o atingi cât de puţin, rage ca un bou.

Cea dântâi vorbă a fost:

– M-a omorât, domnule...

– De ce?

– Am fost şi eu...

– Unde?

– La revoluţie...

– Cine te-a pus, nenorocitule, să te amesteci?...

– Dracul!... nici eu nu ştiu... ceasul rău!

Am ajuns acasă... Am chemat degrabă un doctor.

Omul ştiinţei n-a găsit nimic alt grav decât starea ochiului, care nu se putea deschide din pricina umflăturii.

Doctorul a prescris reconfortante, oblojeli reci, cu gheaţă şi apă de plumb, şi odihnă – o complicaţie cu erisipel ar putea fi primejdioasă.

I-am dat eroului supă caldă ş-un pahar de vin negru; l-am oblojit; l-am legat la cap ca pe o jupâneasă care, după baie, şi-a cănit părul, şi l-am culcat la căldurică.

A dormit bravul meu de la zece seara şi până a doua zi la amiaz', gemând din când în când.

Tocmai pe la cinci seara s-a dezmeticit bine şi mi-a povestit tot ce i se întâmplase.

Iată:

Plecase, după cum spusei, pe la zece dimineaţa, şi ajunsese fără accident la depozit pe la unsprezece.

Umblase repede pe jos şi se-nfierbântase; acu, stând pe loc, până să-i cântărească sacii cu cărbuni, s-a simţit răzbit de frig şi apucat de fiori.

A plecat după căruţă. Căruţa mergând încet, băiatul a început să dârdâie de frig.

Atunci s-a oprit la o cârciumă, să bea o ţuică fiartă cu candel – a băut două, şi văzând că-i face bine, a mai băut încă una. Simţindu-se destul de încălzit, s-a suit peste saci în căruţă, că era şi ostenit.

Astfel, încet-încet, a ajuns în dosul Teatrului şi a voit să treacă peste piaţă în strada Regală, de acolo pe la Colţea şi pe urmă pe la Sf. Gheorghe în Calea Moşilor – pe drumul cel mai drept.

Dar, vrând să treacă pe Piaţa Teatrului, nu ştie cum, se pomeneşte într-o grozavă învălmăşeală: în faţă-l năvălea poporul, în spate-l pridideau jandarmii călări.

A simţit un fel de ameţeală; au început să-i vâjâie urechile şi să i se turbure vederea...

S-a ridicat drept în picioare peste saci; căruţa sta locului – calul se desprinsese din ulube şi nu se mai vedea.

Fără să ia seama cum calcă, Niţă sparge un sac – se revarsă cărbunii.

Atunci, de necaz, începe să scrâşnească dinţii şi să-njure cu pumnii încleştaţi. Turburarea era în toiul ei – ţipete, huiduituri, blesteme...

În toată învălmăşeala, un jandarm călare se repede spre Niţă cu sabia ridicată să-i despintice capul.

Niţă s-apleacă în căruţă, ia de la picioare un grunj mare de cărbune şi plesneşte drept în ochi pe jandarm, care, cu obrazul scăldat în sânge, se prăbuşeşte de pe cal.

Omul meu începe să râză cu hohot. S-apleacă iar şi trage iar cu un grunj, şi înc-o dată ş-altă dată, trage orbeşte în grămadă...

Pe urmă?

Pe urmă... îşi mai aduce aminte că a simţit o zguduitură în cap... ş-a adormit. Pe urmă, s-a trezit la secţie... şi altă zguduitură-n cap... şi iar a adormit.

Bravul meu revoluţionar!... „Numa, de nu şi-ar pierde ochiul – am gândit eu – că nu se mai poate popi!..." Ochiul nu şi l-a pierdut, din norocire; dar nu s-a popit; fiindcă de când cu împrejurarea din Piaţa Teatrului, a prins băiatul gust de politică.

Atât mai bine!

Ce ar fi ajuns? – popă la ţară.

Nu e mai bine om politic în capitală?

Se pot oare compara modesta carieră şi activitatea umilă a unui biet preot de sat, cu cariera şi activitatea unui cetăţean din capitală, care e chemat o dată pe an, regulat, în fiece primăvară, să determine direcţiunea politică a regatului român?!

„Universul", 1900, 3 martie.

LA PAŞTI

10 ceasuri şi jumătate seara, în sâmbăta Paştelui...

„Marele Magazin de Coloniale, Delicatese, Comestibile et Colori şi mare Depou de Vinuri et Băuturi Jndigene et Streine", cu firma „La trei struguri tricolori", şi-a lăsat obloanele şi închis gazometrul.

Tânărul Lache, funcţionar comercial în acest mare magazin, îşi pune costumul cel nou şi cravata cea nouă, îşi încalţă ghetele cele nouă cu bizeţuri, îşi ia pălăria cea nouă şi porneşte.

Douăzeci şi patru de ore de absolută libertate...

Să-l urmărim ceas cu ceas şi pas cu pas.

11 şi jumătate, sâmbătă noaptea.

Clopotul de la mitropolie...

Un tun...

Lache trece podul de la Palatul Justiţiei în direcţia sud.

Al doilea tun...

Lache a intrat în curte la Doamna Bălaşa.

În biserică nu mai e loc.

Lache stă afară... Se închină... Cuprins de o adâncă evlavie, îşi aduce aminte cu dor de părinţii lui de la Otopeni.

Încet-încet, tot vârându-se, reuşeşte să suie treptele de la intrarea templului.

Aude corul... dar nu poate vedea decât marele policandru, învăluit într-o ceaţă groasă.

Se ridică în vârful picioarelor, rezemându-se cu mânile întâi pe umerii unei cocoane, care-l face obraznic şi măgar, pe urmă pe una dintre coloanele de marmoră imitaţie.

Stă câteva minute cu capu-întins şi în vârful picioarelor.

Parcă ar vedea mai bine aşa, însă o gheată, a din dreapta, îl supără când stă în vârful picioarelor.

Lache rabdă cât rabdă, apoi se hotărăşte să se mai lase şi pe călcâie. Lumânările se aprind.

Lache scoate din buzunar o portocală[63], îi trage coada afară şi ia, de la cucoana care l-a făcut măgar şi obraznic, lumină.

12 şi un sfert...

Lache suie la mitropolie cu portocala aprinsă.

Suind, gândeşte... La ce? La un lucru foarte ciudat: de ce totdeauna gheata din dreapta supără mai tare decât cea din stânga. Şi apoi: de ce la suiş supără gheata din dreapta mai tare decât pe drum drept?

1 şi trei sferturi...

Lache coboară dealul mitropoliei, ţinând strâns portocala aprinsă...

Ciudat lucru! la coborâş, gheata din dreapta parcă supără şi mai mult ca la suiş...

Cu cât îl strânge gheata, cu atât Lache strânge portocala... O strânge până o sparge.

Suflă, o stinge şi o pune în buzunar.

5 şi jumătate dimineaţa...

Lache umblă pe stradă fără să ştie exact unde vrea să meargă, fără să fi hotărât cum să-nceapă petrecerea de Paşti.

Ciudat lucru însă!

Şi pe loc drept, gheata din dreapta supără tot aşa de tare ca şi la suiş ori coborâş.

7 ceasuri dimineaţa...

Lache se-ntâlneşte cu un amic, alt funcţionar comercial, tot comestibile et colori.

– Cristos a-nviat!

---

[63] Lumânare răsucită.

– Adevărat a-nviat!

Oricât să zici, teribilă potrivealã! Ghete la fel!

Da, dar pe amicul nu-l supără gheata din dreapta – îl supără a din stânga.

A! care va să zică, atunci – ce e de făcut?

E lucru simplu. Lache ia la braţ în stânga pe amicul său, care primeşte bucuros, şi aşa pornesc înainte, rezemându-se unul de altul în partea piciorului la care nu-i supără gheata.

8 ceasuri dimineaţa.

Sunt pe bule vard...

Lache are o idee: să şază pe o bancă.

Amicul aprobă ideea lui Lache...

Şed, şi unul întinde piciorul din dreapta, adică Lache, iar celălalt întinde piciorul din stânga, amicul, care va să zică...

Şi şed aşa foarte melancolici, privind cum trec fel de fel de trecători şi de trecătoare, unii mai încet, alţii mai iute, ba unii chiar aleargă, parcă ar fi cu picioarele goale.

9 ceasuri.

Lache zice:

– Ai să mai umblăm... mai rău e când şezi!

Şi amicul zice:

– Şi mie mi se pare...

Se ridică şi, muşcându-şi fiecare buza de jos, iar se iau la braţ.

Spre Cişmegiu...

Coborând, văd cadre atârnate pe grilajul grădinii...

Amândoi, amatori de bele-arte, au deodată acelaşi gând: să stea puţin, să se uite la cadre.

Se opresc, rezemându-se bine unul într-altul şi ridicând picioarele de afară: Lache pe cel din dreapta, cum ţine pe amic de braţ în stânga; iar amicul, pe celălalt.

Dar o galerie de pictură este cea mai obositoare distracţie intelectuală.

După câteva momente de admiraţiune, Lache zice:

– Ai să umblăm... e rău când stai!

Şi amicul zice:

– Şi mie mi se pare.

Atunci, pornesc ca doi fraţi din Siam şi încet-încet trec la maidanul Duca.

10 ceasuri.

Lache şi amicul se dau în leagăn, fiecare întinzând piciorul din partea unde s-au ţinut la braţ...

Parcă vântul face bine, la început...

Dar peste câteva momente, cei doi amici se satură de leagăn şi pornesc după metoda lor.

1 şi jumătate după-amiazi.

Lache s-a desfăcut pentru un moment de braţul amicului, care stă rezemat de un perete al vestibulului Teatrului Naţional.

Lache cumpără de la casă două staluri III la *Sinzeana şi Pepelea*.

E îmbulzeală la casă.

Un glas sfâşietor:

– Nu mai mă călca şi d-ta, domnule!

4 şi jumătate d. a.

S-a isprăvit spectacolul...

Lache coboară, cu amicul său la braţ, cele trei trepte ale vestibulului.

Se opresc în faţa băncii, pe trotuar.

O inspiraţie trece prin mintea lui Lache:

– Hai să şedem!

Şed, şi Lache zice:

– Eu o scot.

– Şi eu o scot, zice amicul.

Atunci fiecare îşi scoate gheata de la piciorul din partea unde nu se ţinuseră la braţ, adică Lache pe a din dreapta, şi amicul pe a din stânga.

O, sfântă libertate!

Am putea pentru ca să zicem că nu e ceva mai sfânt pe lume! şi putem pentru ca să afirmăm că n-au fost vreodată două picioare mai fericite decât acuma piciorul drept al lui Lache şi piciorul stâng al amicului său.

De fericire, ele nu mai ştiu ce să facă cu degetele lor – parcă ar cânta la clavir.

Şi teribilă potriveală, domnule! amândouă poartă ciorapi crem şi cam largi, care vin de fac cute şi fireşte că, dacă face cute ciorapul, e mai rău când e gheata strâmtă.

Foarte frumos pe Piaţa Teatrului! stai, mă-nţelegi, la umbră şi te uiţi... şi vorbeşti şi râzi, şi se mai zbicesc şi ghetele de lacrimile picioarelor...

5 ceasuri d. a.

Lachezice:

– Hai să mergem!

Amicul zice:

– Hai!

Şi amândoi îşi potrivesc ciorapul crem, trăgându-l bine şi făcând o cută sistematică sub călcâi... Apoi, fiecare-şi ia gheata şi vâră piciorul în ea...

Vârful merge... călcâiul nu vrea şi scârţâie, şi picioarele, cari au gustat odată libertatea şi lumina, încep să palpite şi să zvâcnească nebuneşte la ideea că o nouă eră de sclavie şi de-ntuneric trebuie să-nceapă: o adevărată revoltă, care n-ar putea fi năbuşită decât cu praf de federvais; dar praful lipseşte, şi revolta triumfă.

Lachezice:

– Nu merge!

– Nu merge! zice şi amicul.

Şi amândoi lasă ghetele jos, fiecare în partea lui, şi amândouă picioarele încep iar să joace din degete ca nişte mâni de harfonistă.

8 ceasuri d. a.

Lache şi amicul beau bere la Gambrinus, unde e lume destulă.

Amândoi sunt cu piciorul respectiv liber şi cu câte o gheată alături.

Plătesc şi vor să plece.

Se apleacă să-şi ia fiecare gheata.

Caută în zadar: ghetele lipsesc amândouă.

Un mare hohot de râs porneşte dintr-un colţ al berăriei.

Toată lumea se uită-ntr-acolo.

Ce e?... Un câne englezesc al unui ofiţer, câne dresat la circ să servească pe stăpân ca fecior în casă, face sluj ţinând două ghete-n gură.

9 ore seara.

Lache şi amicul stau în trăsură picior peste picior, cel de dasupra numai în ciorap crem.

Lache zice:

– Hai să le schimbăm! Să vedem.

– Haide... Opreşte, birjar!

Genială inspiraţie a avut Lache!

Ghetele schimbate merg minunat. Dau drumul birjarului şi se-ntorc în târg cu tramvaiul, la Mitică Georgescu.

Dar, vai! fatalitate, ca să zicem aşa!

La Mitică, amândoi sunt forţaţi să scoată iar câte una, însă acuma viceversa: Lache p-a din stânga şi amicul p-a din dreapta... şi cu mai multă precauţiune decât la Gambrinus – fiecare şi-o ţine dinainte pe masă...

„Universul", 1900, 14 apr.

EMULAŢIUNE

Două zile întregi, 10 şi 11 mai, vechea noastră cunoştinţă, d. Mariu Chicoş Rostogan, pedagogul absolut, a urmărit cu cel mai viu interes, pas cu pas, pe elevii liceului „Traian" de la Severin, cari au fost aceea ce se numeşte *le clou* (cuiul)[64], cu ocazia festivităţilor naţionale în anul acesta.

Prin multe emoţiuni a trecut ziua eminentul pedagog, şi ceea ce vedea ziua nu-l lăsa să doarmă noaptea. Acel cui al sărbătorilor regale i-a rămas la inimă.

După două zile de emoţiuni adânci şi de gânduri înalte, după două nopţi de insomnie, d. M. Ch. Rostogan intră vineri, 12 mai, dimineaţa, în clasă foarte posomorât.

Se vede bine, după fizionomia şi după mişcările eminentului profesor, că sufletul i-e încărcat.

De ce, oare?

Vom vedea îndată ce-l vom asculta.

Cititorul ştie, fără să mai alterăm modul normal de a scrie românească, micile particularităţi de pronunţare ale eroului nostru naţional-cultural.

Profesorul intră, cum am zis, posomorât; se uită lung la şcolari, clatină din cap considerându-i, apoi începe solemn.

Să-l ascultăm cu atenţia cuvenită.

Profesorul: No!... care dintă voi au fost ieri ş-alantăieri la paradie?

Şcolarul Ionescu: Am fost toţi, domnule...

Profesorul: Toţi?... bine! Văz't-aţi numa la paradie pe colejii voşti din ghimnazium „Traian" de la Turnul Zeverin cari au vin't...

Şcolarul Georgescu: Numa' după ei ne-am ţinut toată ziua, domnule; d-aia n-am venit ieri la şcoală.

Profesorul: N-aţi vin't ieri la şcoală, ha?...

---

[64] Aici, în accepţia: punctul de atracţie (fr.).

Şcolarul Otopeanu: Nu, domnule, că te-am văzut şi pe dumneata că umblai după ei, şi...

Profesorul: No!... văz't-aţi numa?...

Şcolarul Ionescu: Dumitale ţi-era cald, domnule...

Profesorul: Ha!

Şcolarul Otopeanu: Te ştergeai mereu cu basmaua...

Profesorul (impacientat): Tu închide-ţi rătul!... No!... văz't-aţi numa ieri ş-alantăieri la paradie cum au fost cununate cu lauri şi înaltă aprobăţiune disţiplina aceea şi aplicăţiunea aceea, m' rog, pe carea au arătat-o şcolerii aceia?

Otopeanu: Păi?

Profesorul: No!... văz't-aţi numa ce iaste lucrul acela, m' rog, carele se cheamă reşpectul dătorinţii *(cu elevaţiune)* carele este fundământul acelui lucru, m' rog, carele se cheamă adevăratul romăgnism?... Că-z eu ce vă spun în toate zilele, măgarilor! şi vă muştruluiesc *(foarte sentimental)* cu aceea dragoste, cu acel devotământ ca un adevărat părinte pântru copiii lui m' rog! ca să scot şi din voi, oameni... şi voi *(foarte mâhnit)* n-ascultaţi!

Şcolarul Otopeanu (afectat de mâhnirea profesorului): Ba, ascultăm, domnule!

Profesorul (schimbând tonul, foarte aspru): Ba n-ascultaţi, râtanilor! că dacă aţi fi ascultat, în atâta vreme, de patru ani de când fac cu voi rotăţiune, mi-ar fi succes şi mie să vă scot o dată la un defilir în paradie; să capăt şi eu aceea înaltă aprobăţiune, carea este ca o recompenză, m' rog.

Şcolarul Anibal Ionescu (făcând zgomot în bancă, cu tonul înfundat către camaradul său Otopeanu): Astâmpăr'te, dom'le.

Profesorul (tunător): Ce-i acolo, animale? *(Ia rigla de la tablă şi o joacă-n aer.)*

Ionescu: Domnule! Otopeanu nu mă lasă-n pace.

Profesorul: Otopene! socoteşti că nu ţi-s urechile destul de lunji?

Otopeanu: Nu... domnule! nu i-am făcut nimica... el nu mă lasă pe mine.

Ionescu: Nu, domnule!

Profesorul (cu toată asprimea): Silenţium! No!... uitaţi-vă numa vitele, cum nu ştie asculta cu atenţiune când le vorbesc de un aşa

lucru, m' rog, care ar trubui să provoace o emulăţiune... Pântru aceea, toate ostenelile mele cu cele mai din urmă metoade nu mi-au succes! *(Se emoţionează treptat.)* Pântru aceea doară ieri ş-alantăieri am simţit acel simţământ carele se numeşte, m' rog, penetrăţiune, când am văzut aceea mândreţă de şcoleri ca o lejiune din acelea cari au vin't cu divul Traian şi au trecut întâi pe la Viminacium – Ionescule! – şi a doilea pe la Egreta-Drubetis – Ghiorghiescule! – pe podul lui Apolodor – Otopene!!! – ...aceea mândreţă de şcoleri, cu peptu-naintre, cu capu-ndărăpt, cu pas amăsurat pe muzică! *(Ridică linia ca o sabie, scoate pieptul, înalţă fruntea.)* Aşa şcoleri să fi avut, ca să fac cu ei, m' rog, un defilir! *(Porneşte.) Links! rechts! links! rechts! links! rechts!*[65] *(Defilează pe dinaintea băncilor cu mult soldăţesc.)* *Şcolarii aplaudă foarte veseli.*

Profesorul (oprindu-se ostenit): Aşa şcoleri romani îmi trubuia mie! da' nu nişte loaze levantine ca voi, care nu ştiţi decât numa doară să vă rânjiţi şi nu aveţi reşpect pentru dătorinţă!

Şcolarul Ionescu: Domnule, tata spunea aseară c-a citit la gazetă, că zice că e acolo la Severin un profesor mare, l-a decorat regele, că zice că el...

Profesorul (cu humor): Ce e tată-tău?

Ionescu: E de aici, domnule!

Profesorul: Nu te-ntreb de unde-i, prostule! te-ntreb, ce-i?

Ionescu: Ce să fie, domnule!

Profesorul: Ce meşterşug are, boule? Ce-i? popă? negustor? hengher?

Ionescu: Nu, domnule... pantofar, zice că-l cheamă d. Costescu.

Profesorul: Pe cine-l cheamă d. Costescu? pe tată-tău?

Ionescu: Nu, domnule; pe profesorul de la Severin; zicea tata: aşa profesor, halal să-i fie!

Profesorul: Spune-i tată-tău, şuşterului[66], aşa de la mine: *ne, sutor, ultra crepidam*[67], că-z doar nu toţi şuştării or să aibă compekenţa să se pronunţe obiectiv asupra metoaghelor de pedagojie care iaşte cea mai înaltă ştiinţă. Înţelesu-m-ai?

---

[65] Stâng! drept! etc. (germ.), comandă militară.

[66] De la *Schuster* (germ.) – cizmar.

[67] Nu te ridica, cizmare, mai sus de calapod (dicton latin cu înţeles extensiv, în toate ramurile de activitate).

Ionescu: Nu, domnule!

Profesorul: Vina tată-tău şi mumii-ti, că te-or făcut prostovan!

Şcolarul Georgescu: Domnule, pe mine a zis tata că mă trimete la Severin în gimnaziu... la d. Costescu.

Profesorul: Da' tată-tău ce-i?

Georgescu: Avocat şi deputat...

Profesorul: Te poate trimite şi la Kecikemet! tot dejaba! daca n-ai aplicăţiune, n-are ce-ţi face, să fie nu Costescu, să fie, m'rog, şi cel mai emininke pedagog, m' rog, să fie măcar şi Peştaloţiu! că-z doară te-am proboluit de atâta vreme, de patru ani, de când fac cu tine rotăţiune!

Otopeanu: Şi eu o să rog pe taica să mă trimeată tot la d. Costescu...

Profesorul: Da' trimeată-te şi la furci[68]!... *(Schimbând tonul:)* No! basta cu colocvia! Nu vreau să vă las să mereţi mai departe în ghimnazium fără să aveţi şi voi o disţiplină. Curând acuma va veni finele anului, când vom arăta, m' rog, cu toţii onoratului ministeriu cum am ştiut să ne împlinim dătorinţa, ca să căpătăm şi noi o înaltă aprobăţiune.

Pântru aceea dar, m-am hotărât ca de astăzi o oară pe zi să aibă o destinăţiune hotărâtă pântru muştruluială, ca să proboluim, m' rog, spiritul nostru de emulăţiune. De astăzi, vom începe să facem până la împărţirea premiilor ecserţir. Aceia dintă voi, cari vor avea mai multă aplicăţiune, vor fi amăsurat, corporali şi undrofiţiri, iar acele loaze, cari vor fi proşti, vor rămâne cătane proaste. Trubuie ca să arătăm şi noi, m' rog, onoratei azistenţe, care va fi de faţă ca să ne onoreză la un defilir, că ne-am dat osteneala, aşa că toţi musai să strije cu patriotism: *virtus romana rediviva!*[69]

No!... acum să vă văz! toţi după mine la ecserţir, ca o lejiune traiană!

(Merge la uşă, o deschide de perete; apoi se-ntoarce, ia rigla ca o sabie, aşează pe copii în linie de companie, şi porneşte urmat de micii legionari, comandând:)

---

[68] Spânzurătoare.

[69] Virtutea romană redeşteptată (lat.). Deviza unui regiment român de grăniceri, în Ardeal.

Peptu-naintre! capu-ndărăpt! forverţ[70]! marş! *Links! rechts! links! rechts!*

(Iese pe uşe. Copiii urmează foarte mândri pe comandantul lor. Ajung în curte.)

Profesorul (se opreşte şi comandă): Halt!

(Şcolarii se opresc în repaos pe loc.)

Profesorul (asudat, se şterge cu basmaua): No! văz't-aţi că nu e vun lucru mare, daca aveţi o ţâr' de atenţiune şi de aplicăţiune?... Gândiţi-vă numa la reuşita aceea măreaţă – când onoratele matroane romane ale soţietăţii *(cu mândrie prospectivă crescândă)* vor arunca cununi de flori asupra voastă, şi feldmareşalii şi gheneralii, şi onoratul ministeriu, şi toţi şpectaţii[71] inşpectori, şi rejele şi rejina, şi cronprinţii[72], cari sunt, m' rog, mai mari ca un erţherţoc[73], vă vor da înaltă aprobăţiune, şi mie, profesorelui vost', pântru împlinirea dătorinţii după metoada mea, o distinţiune, m' rog, o decorăţiune până să mă pună în penziune, cum i-or dat şi Costescului, m' rog! – gândiţi-vă numa la reuşita aceea măreaţă, care, neam de neamul vost', nişte râtani! nu s-au învrednicit, mă rog!

Ionescu: Da!... da' noi n-avem ca băieţii lu' d. Costescu, muzică.

Profesorul: Muzica nu-i de lipsă!... Destulu-ţi-i un trombetaş şi un dobaş la o mică lejiune romană!

Otopeanu: Eu bat toba, domnule!

Profesorul (obosit): S-o baţi pe pielea tată-tău, măgariule! No!... destulu-i pântru astăzi. Mereţi acas' cu mândrie la mamele voastre, şi mâne cu toţii iar la ecserţir!

Copiii vor să iasă în neregulă. Profesorul zbiară: „halt!". Ei se pun în rând şi ies pe poarta şcoalei, milităreşte, pe când profesorul le comandă cadenţa pasului: *„links! rechts!"*.

„Universul", 1900, 19 mai.

---

[70] De la *Vorwärts* (germ.) – înainte.
[71] Respectaţii.
[72] De la *Kronprinz* (germ.) – principe moştenitor.
[73] De la *Erzherzog* (germ.) – arhiduce.

DASCĂL PROST

Foarte de dimineaţă, într-o mahala depărtată, bat la uşa amicului meu Pricupescu, profesor de cursul secundar – predă istoria în clasele inferioare la un liceu.

Deşi foarte buni prieteni, n-am fost niciodată la el acasă; aşa, nu mă mir că i se pare ciudat a mă vedea la dânsul.

– Ei! ce cauţi tu prin mahalaua noastră aşa de dimineaţă?

– Am trecut pe aici, zic eu, şi am intrat să-ţi dau bună ziua... Ştiu că pe la ceasul ăsta pleci de-acasă... şi... zic: haide să văz... o fi plecat Pricupescu? dacă o fi plecat, bine; dacă nu, merg cu el până-n târg... Azi o să fie o căldură... mai teribilă ca ieri... S-a pus pe călduri... O să ne topim în vara asta...

Pricupescu este un om bănuitor; zice:

– Fac prinsoare pe ce vrei, că şi tu ai venit să mă rogi pentru vreun măgar, pentru vreun leneş, pentru vreun ticălos...

– Aş! zic eu...

– Măi! adaugă el... mai am doi ani până să ies la pensie... douăzeci o să mi se pară... Uf! să mă văz odată scăpat de canonul ăsta, care a ajuns de la o vreme nesuferit... Uite! până viu eu, citeşte!

Şi zicând acestea, scoate din buzunar un vraf de scrisori, mi le trânteşte dinainte pe masă şi iese.

Pricupescu este indiscret.

De vreme ce mi-a dat voie, m-apuc să-i citesc scrisorile.

„Iubite domnule Pricupescu,

Ştiţi că de când am fericirea a vă cunoaşte, şi e cam mult de atunci, nu v-am supărat cu vreo rugăciune de favoare, fiindcă nu-mi place să importunez pe cineva în îndeplinirea datoriilor sale, mai ales când îl ştiu de o corectitudine exemplară ca dv.

Crez că a venit momentul ca, mai ales în şcoală, de la care depinde viitorul naţiunii noastre, noi românii să încetăm odată cu nenorocita sistemă a favoritismului, a îngăduielii, a hatârului.

Când mai cu seamă ne aflăm în faţa unui bărbat devotat datoriei, cum sunteţi dv., şi conştiinţios, fără nicio umbră de bănuială, trebuie să-l lăsăm a-şi îndeplini misiunea aşa cum crede el, în matura lui judecată nepărtinitoare.

Profesori ca dv. fac onoarea unei şcoli, ei sunt o garanţie că tinerele generaţiuni cari le trec prin mână, când vor deveni cetăţeni, vor fi perfect educate şi solid instruite, şi vor face fala naţiunii.

Pentru aceea, când frate-meu Ghiţă Postolache, deputatul, m-a consultat în ce liceu să-şi dea copilul la Bucureşti, i-am spus numaidecât:

Daca vrei să înveţe o bună creştere şi carte ca lumea, dă-l la liceul unde este profesor amicul meu d. Pricupescu... acolo poţi fi sigur şi-n privinţa educaţiunii şi-n privinţa instrucţiunii!

Băiatul, Costică Postolache, după cum ştiţi, stă la mine; eu îi ţiu loc de tată; prin urmare, înţelegeţi de ce mă interesez, şi de ce-mi permit, în puterea prietiniei ce mi-aţi acordat-o totdeauna, a vă importuna cu o mică rugăminte.

Nepotul meu, precum veţi fi observat cu perspicacitatea ce vă caracteriză, este foarte timid; pe lângă aceasta, a fost şi cam bolnav în anul acesta, a trebuit să-i scoatem o măsea, aşa că are o mare frică de examen.

Ne-aţi îndatora foarte mult şi pe frate-meu şi pe noi mai ales, pe mine şi pe soţia mea, căci în grija noastră am avut pe copil, dacă aţi fi, nu indulgent, aceasta nu v-o putem cere, dar nici prea sever cu el, care nu ştiţi câtă iubire vă poartă şi cu cât respect pomeneşte totdeuna de dv.

De aceea, fiindcă vedem cât ţine Costică la d-voastră, ne-am hotărât să vă luăm pe d-voastră ca meditator, începând chiar din vacanţă. Ştiţi că mergem la ţară, la munte. Am fi fericiţi dacă aţi primi, cum n-aveţi îndatoriri de familie, să veniţi cu noi, neavând altceva mai bun de făcut, bineînţeles. Am dori ca şi-n vacanţă să se mai ocupe cu cartea.

N-ar fi rău prin urmare să ne vedem cât mai curând, ca să aranjăm această afacere. Până atunci, primiţi, stimate domnule Pricupescu, cele mai afectuoase salutări din partea soţiei mele şi din partea

devotatului dv. Nicu Postolache senator"

Halal de Pricupescu! zic în gândul meu, eu, care cunosc bine şi pe nenea Nicu Postolache şi moşia lui şi gospodăria lui, şi pe madam Postolache... În paradis îl invită nenea Nicu şi consoarta! mâncare, băutură, aer, călărit... plus două sute de lei pe lună cel puţin... Oameni cu dare de mână!

Dar nu mai vine Pricupescu!... Să citim mai departe:

„Amice Pricupescule,

Mâine încep la voi examenele. În interesul tău îţi atrag atenţia încă o dată, nu fi sever cu băiatul persoanei cunoscute. Ar fi o prostie din partea ta să faci exces de zel, când ştii bine că, şi fără să vrei tu, băiatul tot va trece. Pentru ce tu, un dăscălaş, numai ca să te faci grozav, să indispui pe nişte oameni cu atâta influenţă? Nu e mai bine să ţi-i faci binevoitori?

Aseară am prânzit acolo. Era o sumă de oameni mari. Toată vremea la masă s-a vorbit rău de profesori, cari, după ce că nu sunt buni de nimic, apoi sunt şi brutali şi mojici, mai ales cu copiii de familii bune.

La plecare, cucoana a spus că dacă cumva persecuţi pe mititelul, n-are să-ţi meargă comod.

Eu am garantat pentru tine. Ia seama, în interesul tău.

Amic N.N."

Alta:

„Dragă Bică, cocoşelule moţat,

Dacă ai ţinut tu vreodată la mine măcar a suta parte din cât mi-ai spus, sper că n-ai să mă refuzi. A venit Miţa Popescu la mine cu lacrimi în ochi, şi m-a conjurat pe tot ce am mai sacru să-ţi vorbesc în privinţa băiatului ei, Octavian Popescu, care zice că tremură toţi

băieții de frica ta, că ești prea sever, și el are groază când se gândește la ziua de mâine.

Biata Mița este desperată, fiindcă Octavian i-a spus curat că, dacă rămâne repetent, se împușcă. Pune-te tu în locul ei, ca mamă.

Astă seară, nu se poate... Dar mâine seară la ceasul știut, negreșit, cocoșelule moțat. Când ăi veni la puiculița ta, să-i spui că l-ai trecut pe Octavian.

Puiculița"

Bravo, domnule Pricupescu! gândesc eu... Cine să fie puiculița?

A! un plic *rose-pâle* cu un blazon aurit într-un colț... Să vedem.

– Sunt gata; aide, că e cam târziu; am treabă la școală.

– Uite, frate Pricupescule, de ce venisem eu la tine, zic eu și înghit în sec... apoi, îmi iau inima-n dinți.

– De ce?

– Venisem să te rog să-mi faci un mare hatâr.

– Am înțeles... Nu ți-am spus eu?... ghicisem...

– Ei! nu fi și tu așa de... cum să zic... de sever... Știi că de când te cunosc... și de! slavă Domnului! ne cunoaștem din copilărie... nu te-am supărat cu vreo rugăminte, fiindcă nu-mi place să importunez pe cineva, cât de prietin să-mi fie, în îndeplinirea datoriilor sale, mai ales când îl știu de o corectitudine exemplară, cum ești tu...

– Apoi, atunci...

– Firește, nu zic; trebuie să ne hotărâm odată, mai ales când e vorba de școală, de la care depinde viitorul națiunii noastre, noi românii, să încetăm, mă-nțelegi...

– Astea le-ai citit undeva.

– Pe onoarea mea, nu. Ei bine, tu... tu ești un bărbat devotat și conștiințios, fără nicio umbră de bănuială, care trebuie în misiunea lui să fie, mă-nțelegi...

– Îți spun eu că le-ai cetit undeva.

– Zău, nu... Uite ce e: un băiat... timid... și a fost cam bolnăvior iarna asta... a trebuit să-i scoată o măsea...

– Când îți spun eu...

– Pe ochii mei!... şi în sfârşit, ce mai una-alta?... ce să mai umblu cu mofturi?... De colea ar fi pentru tine, un dăscălaş pârlit, pe timp de vară cinci sute de lei?

Am aruncat vorba cea mare...

Pricupescu e nebun!... a început să zbiere la mine... să-mi spuie că: nu mi-e ruşine! prieten vechi! Dar eu, cuminte, zic:

– Nu-ţi cunoşti interesul! de ce să te pui cu nişte oameni mari, cari au atâta influenţă?... De-aia v-a ieşit vorba la toţi dascălii că sunteţi mojici şi brutali, mai ales cu copiii de familie bună!

– A! strigă Pricupescu... Iar?

– Secule! am strigat eu... Dacă e vorba de zbierete, apoi zbier şi eu... Un băiat cu atâtea rude, cari ţi-ar fi de mare sprijin...

– Eşti un prost! strigă Pricupescu.

– Ba tu eşti prost!... Mă-sa e văduvă, bogată, frumoasă şi de familie mare... în loc să te iei cu binele, să te ia meditator!...

Am strigat degeaba; a fost peste putinţă să-l scot pe pedant din ale lui.

Mare dobitoc d. Pricupescu!...

„Universul", 1900, 16 iunie.

PREMIUL ÎNTÂI

O reminiscență din tinerețele pedagogului

Era la școala no. 1 de băieți „Decebal" din urbea G... Trei ani de-a rândul, din clasa întâia primară și până-n a treia, doi școlari eminenți și-au disputat cununa de merișor, smulgând admirația profesorilor, revizorilor, inspectorilor și tutulor autorităților.

Acești doi școlari sunt Artur Ionescu și Ioniță Păunescu. Cel dântâi este fiul unic al lui d. Mandache Ionescu, mare proprietar, omul cel mai influent și mai cu greutate din tot județul și stâlpul oricărui guvern. Asta e bine; căci fără d. Mandache cu greu s-ar putea guverna în acel județ.

Cel d-al doilea este copilul natural al Păunii văduvei, menajeră, care trăiește cu lucrul pe la case boierești.

În clasa întâia au obținut:

Artur Ionescu, media 9 și fracția 97 și trei sferturi;

Ioniță Păunescu, media 9 și fracția 98 și un sfert.

Premiul întâi cu cunună: Ioniță.

În clasa a doua:

Artur Ionescu, media 9 și fracția 98 și jumătate;

Ioniță Păunescu, media 9 și fracția 99 și un sfert.

Premiul întâi cu cunună: iar Ioniță.

În clasa a treia:

Artur Ionescu, media 9 și fracția 99 și jumătate;

Ioniță Păunescu, media 9 și fracția 99 și 3/4.

În sfârșit, acuma termină acești doi eminenți școlari clasa a patra.

D. Mandache Ionescu a zis scurt lui Artur:

– Daca iei premiul întâi cu cunună, te duc la expoziție; daca nu, mergem la țară.

Şi când d. Mandache zice ceva scurt, apoi e lucru zis. Toată urbea aşteaptă cu încordată nerăbdare să vină rezultatul examenului anual şi împărţirea premielor.

Cetăţenii de marcă încep să facă prinsori: reacţionarii pariază pentru Ioniţă, progresiştii pentru Artur.

La cafeneaua centrală, sunt în prinsoare peste treizeci de dulceţi şi cam tot atâtea cafele, plăcinte, brânzoaice şi mişmaşuri.

Numai d-ta, iubite cetitor, numai d-ta, care încă n-ai fost mamă, nu vei putea înţelege emoţia şi neastâmpărul din ce în ce crescânde ale mamei lui Artur, graţioasa madam Aglae Ionescu.

Madam Ionescu stă, umblă, mănâncă, doarme, face orişice, fără să poată părăsi un moment gândul că şi-n anul acesta fracţiunea lui Artur are să fie covârşită de a lui Ioniţă; căci, se-nţelege, nu poate fi vorba decât de o mică diferenţă de fracţie a fracţiei, amândoi concurenţii fiind eminenţi.

Chinuită de gândul ei, mama lui Artur, întâlnind în stradă pe d. Tiberiu Bumbeş, institutorul, care o salută până la pământ, se hotărăşte să-şi calce pe inimă, opreşte caleaşca şi strigă:

– Pardon, domnule Bumbeş! un cuvânt...

– Cu tot respectul! zice foarte unsuros tânărul Tiberiu şi se apropie cu capul gol de scara trăsurii.

– Aş dori să vă vorbesc ceva... Puteţi, dacă nu vă aduce prea mult deranj, să poftiţi chiar astăzi pe la mine...

– Doamna mea... zice d. Tiberiu încântat.

– ...Pe la ceasurile unu şi jumătate după-amiaz'...

– Cu plăcere, doamna mea... cu mare plăcere...

– Atunci, la unu şi jumătate negreşit... Să vă aştept?... Veniţi?...

– Nesmintit, doamna mea!...

O salutare graţioasă!... Trăsura porneşte... D. Tiberiu se acopere şi merge la bărbier, să-şi potrivească ciocul, mustăţile şi părul, pe care-l piaptănă drept în sus.

De ce adică – se-ntreabă cetitorul – madam Ionescu trebuie *să-şi calce pe inimă*, când opreşte trăsura spre a vorbi d-lui Bumbeş?

O! răspunz eu; este un lucru intim, pe care am uitat să-l spun mai dinainte. Iată:

D. Tiberiu este tânăr, şi este un secret public în tot oraşul că acest tânăr adoră-n tăcere pe graţioasa Aglaia, care nu poate să sufere pe tânărul Tiberiu, fiindcă acesta se uită foarte cruciş.

De câte ori, în treacăt, îl vede aruncându-i ocheade galeşe pe sub ochelarii lui albaştri, fiindcă poartă ochelari albaştri, o apucă un fel de leşin la inimă cu dureri de cap; începe să caşte, şi cască, şi cască şi trebuie să meargă numaidecât acasă, să puie să-i descânte de deochi.

La un bal de binefacere, iarna trecută, d. Bumbeş sta într-un colţ al salonului şi privea pe graţioasa doamna Ionescu danţând. A privit-o mult; ea a început să caşte, a căscat mult, până când, în mijlocul unei figuri de cadril, a dat un ţipăt năbuşit, i-a venit rău, a vrut să cază, şi au trebuit s-o scoată pe braţe afară la aer şi să-i descânte.

Dacă-n treacăt şi de departe, ochii şaşii ai d-lui Tiberiu exercită aşa influenţă asupra nervilor acestei dame, firesc că pasul ce s-a hotărât ea să-l facă, trebuie să-l fi făcut călcându-şi pe inimă. Trebuie să aibă mult curaj această persoană ca să se supună de bunăvoie maleficiului, aşa de aproape, piept în piept.

E unu şi douăzeci şi cinci de minute...

Iată că sună cineva... Doamna Ionescu simte că-ncepe să-i zvâcnească în partea stângă a corsetului.

E omul cu ochelari albaştri.

Jupâneasa-l introduce în salon.

Tânărul institutor poartă o redingotă neagră foarte lungă-n poale; în schimb, pantalonii tot negri sunt destul de scurţi; jiletca albă deschisă; o fundă mare *rose-pâle* la gât, ale cărei căpătâie fâlfâie la fiecare mişcare pe manişca egretie ca porţolanul; în picioare pantofi galbeni şi ciorapi *crême*; în mâini mănuşi *gris-perle*; o pălăriuţă canotieră de paie de deosebite feţe, cu panglica *ecosează* asortată şi umbrelă cenuşie de soare. Fiindcă-i vânt afară, pălăria este garantată cu şiretul petrecut printr-un nasture al redingotei.

În salon nu este nimini.

D. Bumbeş îşi scoate pălăria pe care o ţine-n mâna stângă, pune umbrela lângă un scaun, apoi trece drept la oglinda din faţă, îşi

potriveşte cravata şi manişca egretie, care tot iese afară din jiletcă, îşi scoate bine manşetele şi aşteaptă-n picioare.

O uşă se deschide... E stăpâna casii, mai strălucitoare ca totdeauna, sorbind pe nări dintr-o batistă înmuiată în triplu extract de vervenă. Femeia se opreşte palidă-n uşă, ca sub puterea unei fascinaţiuni.

D. Bumbeş încă se recomândă.

După salutările obligatorie în aşa circumstanţă, doamna face, cu o sforţare eroică, doi paşi, şi pofteşte pe tânărul să ia loc, apoi şade şi ea, ştergându-se cu batista udată.

Tânărul ia cu precauţiune de la spate poalele redingotei, le aduce bine în faţă şi se aşează.

– De mult nu am avut plăcerea a vă vedea, domnule Bumbeş...

– Ei! doamna nu m-a văz't; dar eu am văz't pe doamna de multe ori, când umblă, mă rog, în promonadă şi prin bolţi[74]...

– Eu, drept să spun, nu v-am văzut de la balul de astă-iarnă...

– Ie! răspunde tânărul, privind galeş sub ochelari şi zâmbind foarte ciudat. Ie! când tonţolea doamna aşa delicat şi eşpanzibil... şi i-au vint un acţes... cu doi ofiţiri, mă rog...

– Ştiţi pentru ce v-am chemat, domnule Bumbeş?

– Ba!

– ...Să vă rog de un lucru.

– De un lucru? să-l ştiu numai cum că... carele-i acela, mă rog frumos la doamna.

Şi zicând acestea, se uită grozav de adânc pe sub ochelari.

Doamna tace un moment, apoi cască şi se şterge pe frunte.

– No! numai doamna să spună, mă rog, apoi eu sunt gata la comando, mă rog. No! ce porunceşte doamna, mă rog?

Şi iar se uită...

Doamna cască grozav, apoi, mirosind batista şi aplecând ochii-njos:

– Aş dori ca Artur al meu să ia şi el o dată premiul întâi; destul l-a tot luat feciorul Păunii. Până când atâta persecuţie pentru copilul meu?

---

[74] Prăvălii.

– No! că-z asta, mă rog frumos la doamna, nu-i perzecuţiune; asta, mai apoi se conzidărează după coefiţenturi, mă rog.

Doamna ridică ochii şi, întâlnind privirile de sub ochelarii albaştri, înghite-n sec şi iar şi-i pleacă.

– Eu tocmai de asta am ţinut să vă vorbesc, ca să vă rog... ca să vă rog să fiţi mai indulgenţi cu Artur... Ce Dumnezeu, pentru un punct la sută!

– Ei! ei! un punct... Apoi aia trubuie ca să fie conziderat, mă rog frumos la doamna.

– Ei!... dacă ai vrea d-ta! Se aud trosnind fălcile doamnei.

– No! că-z aia altcum nu depândă de la voinţa mea, mă rog; aia s-a hotărât în conziliul inştitutorilor.

– Cum, s-a hotărât deja?

– Iè! s-a hotărât, mă rog, de aseară, după călculaţiunea coefiţientelor.

– Şi... cât a avut feciorul Păunii?

– Apoi, mă rog frumos, putem să spunem la doamna preţize.

D. Bumbeş scoate o hârtie din buzunar şi citeşte:

– Păunescu Ioaniţiu, media 9 şi fracţiunea 99 şi jumutate, mă rog.

– Şi... Artur?

– Apoi, mă rog frumos, putem să spunem şi aia la doamna preţize... Ionescu Artur, media 9 şi fracţiunea 99 şi un sfert, mă rog.

Doamna se scoală, şi hotărâtă:

– Şi pentru atâta diferenţă, nici în anul ăsta, Artur să nu ia premiul întâi?... Atunci pentru ce ai venit aici?

D. Tiberiu, foarte afectat, ridicându-se şi potrivindu-şi poalele:

– Apoi pentru că m-au chemat doamna, mă rog. Că-z eu dacă nu mi-ar fi făcut onoare doamna să mă cheme, eu apoi n-aş fi cutezat altcum să mă prezentez la doamna, mă rog frumos... Zic zeu lui Dumnezeu!

Doamna sună. Jupâneasa intră.

– Să-l daţi afară pe domnul.

– Să am iertare, mă rog...

– Afară!

Doamna iese pe unde a venit, foarte nervoasă.

– No! că-z nu trubuie să fie grobiană doamna! mă duc, mă rog... Cu tot reşpectul şi conziderăţiunea... am onoare.

Jupâneasa îl împinge. D. Tiberiu pleacă înjurând ungureşte.

De prisos a mai spune că, seara, la d. prefect al judeţului, unde era de faţă şi d. Mandache Ionescu, s-a petrecut o scenă foarte penibilă, când d. prefect, în vreme ce d. Mandache citea o gazetă, i-a zis d-lui Bumbeş cu toată asprimea:

– Şi, în sfârşit, alege! vrei să rămâi aci la noi, ori vrei să pleci mâine? Ai înţeles?

La acestea, d. Bumbeş a avut curajul să răspunză:

– Iè... Că-z asta nu-i greu lucru de ales!... Să am iertare, nu trubuie să se supere d. prefect şi să fie grob, mă rog frumos... Facem apoi la fracţiune o mică rectificăţiune...

Şi, scoţând catalogul:

– ...Păunescu Ioaniţiu, media 9 şi fracţiunea 99 şi jumutate; apoi, Artur Ionescu, mă rog frumos, media 9 şi fracţiunea 99 şi trei firtale... No! vezi numa!

„Universul", 1900, 3 iulie.

CUM STĂM...

– Cum stăm cu bulgarii? întreb pe amicul meu X...

– Nici aşa, nici aminteri.

– Nu-nţeleg...

– Cum, nu-nţelegi?

– Fireşte... fiindcă, păcum spui d-ta: nici aşa, nici aminteri, însemnează parcă n-am sta în niciun fel, şi într-un fel oarecare trebuie să stăm.

– Nu; voi să spun că nu stăm nici bine, nici rău. N-ai citit ziarele?

– Le-am citit; dar îţi mărturisesc că din ziare înţeleg şi mai puţin decât din vorba dumitale.

– Cum se poate? pesemne că nu eşti deprins a le citi. Ia să le citim împreună.

Atunci amicul meu scoate un vraf de gazete din buzunar şi începem a citi cu toată atenţia:

„Ieri şi azi noapte au circulat în oraş fel de fel de ştiri, care de care mai alarmante, asupra celor ce se petrec la graniţa Dobrogei.

Din informaţiuni foarte pozitive aflăm că bande de bulgari ar fi trecut graniţa şi că s-ar fi încăierat cu anteposturile române.

Nu se poate şti până acuma rezultatul acestor ciocniri, cari pre cât aflăm au fost foarte înverşunate.

Ceea ce putem spune cu siguranţă este că aceste lupte sângeroase trebuie să fi făcut victime de o parte şi de alta.

Guvernul nu mai poate tăcea! guvernul trebuie să vorbească! guvernul nu poate lăsa ţara în grozava nelinişte, în care o aruncă lipsa de ştiri pozitive de pe câmpul luptei."

– ...trecut graniţa... încăierat... ciocniri înverşunate... lupte sângeroase... victime... câmpul luptei... A! zic eu, atunci stăm rău de tot.

– Aşteaptă, spune amicul X... Citeşte aici.

Citesc:

„Voim a proba încă o dată publicului, cât crezământ trebuie să acorde ştirilor răspândite asupra unor conflicte la graniţa dobrogeană între nişte bande bulgare şi oştirea noastră.

Iată ce ştiri primim din localitate, de la o persoană foarte serioasă, incapabilă de a altera adevărul:

«Câteva cete de bulgari *muncitori cu paşapoarte în regulă* s-au prezintat la pichetul de la Ostrov pentru a trece graniţa. O persoană care a văzut aceasta, fiind desigur foarte impresionabilă, a alergat imediat să înştiinţeze autorităţile militare române, exagerând faptul, ca toate persoanele impresionabile. Bulgarii aceia erau oameni pacinici... Altfel, aici pace şi linişte.»"

– A! zic eu, răsuflând, dacă erau muncitori nearmaţi, având paşapoarte în regulă, şi dacă altfel e pace şi linişte – atunci stăm bine!

Amicul X... zâmbi de credulitatea mea şi începu să-mi citească:

„Ştirile de la graniţă devin din ce în ce mai alarmante.

La Silistra este o fierbere militară neînchipuită.

Acolo colonel Dandaneski şi cu Sarafoff ţin discursuri nebuneşti trupelor regulate şi bandelor de revoluţionari, cari bande ar număra până acum aproape 50.000 de oameni.

Dintr-un moment în altul trebuie să ne aşteptăm la o lovitură a acestor descreieraţi, cari dictează azi în Bulgaria.

Să fim gata!"

– Am înţeles, zic eu mâhnit. Guvernul bulgar, oricât ar vrea să fie de cuminte, nu mai poate înfrâna pornirile militariste ale lui Dandaneski şi turbarea şovinistă a lui Sarafoff... Atunci, se-nţelege, stăm rău!

– Poate că nu, zice X... şi-mi dă să citesc altceva:

„Dăm din sorginte autorizată ştirea că în Bulgaria de răsărit, adică spre graniţa Dobrogei, şi mai cu seamă în districtul Varna, a izbucnit revoluţia printre ţărani, din cauză că sunt ameninţaţi a li se ridica dijma de pe câmp.

Ţăranii sunt furioşi şi gata a lupta până la extremitate.

Corespondentul nostru ne dă cu foarte puţină rezervă ştirea cum că palatul prinţului Ferdinand de la Euxinograd este ameninţat a fi dărâmat şi incendiat de ţăranii revoltaţi.

De aceea, prinţul Ferdinand nu s-a oprit la Sofia, ci a plecat numaidecât la Varna."

– Puţin îmi pasă de palatul prinţului Ferdinand! zic eu. Şi daca e vorba, chiar nu-mi pare rău... O revoluţie agrară la vrăjmaşii noştri nu ne poate face niciun rău, ba, poate, din contra... Atunci stăm bine!

– Iar atât de bine, nu. Ia să mai citim:

„Un ziar din Budapesta sosit azi dimineaţă ne spune că o persoană din *anturajul* prinţului Ferdinand ar fi declarat într-un interview că, după cum stau spiritele în Bulgaria, războiul ar fi inevitabil."

– Aoleu! strig eu.

Dar amicul X..., trecând cu ochii pe o altă coloană, urmează:

„Oficioasele austriace susţin că, oricât de înăsprite ar fi relaţiile celor două tinere state vecine, este mai mult ca probabil că totul se va termina prin aplanarea pacinică a acestui regretabil conflict."

– Bravo!

– Stăi niţel.

„La Silistra se aduc mereu tunuri... Totul ne face a crede că bulgarii, cari voiau să facă a izbucni răscoala în Macedonia, văzându-se descoperiţi, vor acuma să precipite deznodământul

complotului lor, aprinzând focul mai devreme decât se putea cineva aştepta.

De aminteri, un ministru al lor, Karaveloff, a zis:

«Un război, oricât de improbabil ar părea, poate fi totdeauna posibil!»"

– Atunci, ce mai vrei? este o declaraţie oficială... Stăm rău!

– Încănu!

Şi urmează citirea:

– „Noi nu vrem deloc război, a zis ministrul Ivancioff..."

– Atunci, dacă nu vor, stăm bine!

– „Trei şalupe bulgare cu explozibile..."

– Stăm rău!

– „Supraexcitarea populaţiei rurale bulgare, în ajunul ridicării dijmei, este desigur una din cauzele desfăşurării de forţe armate dincolo de Dunăre. Guvernul bulgar profită de conflictul cu România, ca să poată chema rezerviştii, cari în revoluţia agrară din urmă au condus pe rebeli."

– Bine!

– „Corespondentul nostru ne telegrafiază că depeşile-i sunt refuzate la telegraf. E o fierbere grozavă la Silistra, Arab-Tabia şi Ostrov.

Peste putinţă să mai treacă cineva la bulgari fără să fie împuşcat."

– Rău!

– „Mă duc astăzi la Silistra şi la Arab-Tabia."

– Bine!

– „Bulgarii nu mai lasă vaporul nostru să intre în oraş."

– Rău!

– „Agentul navigației noastre secuestrat pe ponton."

– Rău!

– „În Sofia panică... Agenția română în primejdie..."

– Rău!

– „Alaltăieri, am văzut, în Sofia, plimbându-se prin oraș pe d-na Mișu, soția agentului nostru diplomatic, cu copiii."

– Bine!

– „Românii din Sofia tremură de groază... N-au curaj să iasă un moment pentru a-și vedea de afaceri..."

– Rău!

– „Ieri s-a deschis cu multă solemnitate cursurile școalei primare române din Sofia, în prezența d-lui Mișu, agentul nostru diplomatic pe lângă guvernul bulgar."

– Bine, zic eu.

– Ei? întreabă X...

– Ei! zic eu.

– Așa e că pân-acu nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici aminteri?

– Așa e! răspund eu.

„Universul", 1900, 8 sept.

BACALAUREAT

Când ies de dimineaţă din casă, o trăsură din trap mare intră pe strada mea; în trăsură, madam Caliopi Georgescu, o bună prietină. O salut respectos. Cum mă vede, opreşte trăsura, înfigând cu putere vârful umbreluţei în spinarea birjarului.

– Sărut mâna, madam Georgescu, zic eu, apropiându-mă.

– La dumneata veneam! răspunde cucoana emoţionată.

– La mine?

– Da... Te rog să nu mă laşi!

– ?!

– Să nu mă laşi! Trebuie să-mi faci un mare serviciu amical... La nevoie se arată amiciţia: să vedem cât ne eşti de prietin!

– Cu cea mai mare plăcere, madam Georgescu, dacă pot...

– Poţi!... să nu zici că nu poţi!... ştiu că poţi!... trebuie să poţi!

– În sfârşit, ce e? de ce e vorba?

– Dumneata cunoşti pe... Ştiu că-l cunoşti!

– Pe cine?

– Ţi-este prietin... ştiu că ţi-e prietin! să nu zici că nu ţi-e prietin!...

– Cine?

– Popescu, profesorul de filosofie.

– Suntem cunoscuţi, ce e drept; dar chiar aşa buni prietini, nu pot să zic.

– Las' că ştiu eu...

– Ei?

– Ei! trebuie numaidecât să te sui în birje cu mine, să mergem la el, să-i vorbeşti pentru Ovidiu.

Cititorul trebuie să ştie că madam Caliopi Georgescu are trei copii – Virgiliu, Horaţiu şi Ovidiu Georgescu. Virgiliu este în anul al treilea la Facultatea de drept, Horaţiu în al doilea, şi

Ovidiu vrea să intre în anul întâi, la aceeaşi facultate. Ovidiu trece acuma examenul sumar de şapte clase liceale, şi, cu toată bravura lui, pe cât spune cocoana Caliopi, după ce a biruit toate obiectele, s-a-nţepenit la Morală.

– Închipuieşte-ţi, zice mama emoţionată. Să-l persecute pe băiat! să-i zdrobească băiatului cariera!... Cum este el simţitor, e în stare să se prăpădească... Ştii ce mi-a zis? „Mămiţo, dacă pierz un an, mă omor!..." E în stare, cum e el ambiţios... Închipuieşte-ţi, să-i dea nota 3, şi lui îi trebuie 6... Şi la ce? tocmai la Morală... Acu, dumneata îl cunoşti pe Ovidiu de când era mic... Ştii ce creştere i-am dat!...

– Ei! bravo!

– Auzi, tocmai la Morală... Suie-te, te rog.

Şi, zicând acestea, cucoana îmi face loc lângă dumneaei în trăsură.

– N-ar fi fost mai bine, madam Georgescu, zic eu, să fi mers d. Georgescu în persoană la profesor?... Ştiţi..., d. Georgescu, om cu greutate... ca tată, altfel... Eu... de... străin...

– Aş! ţi-ai găsit! Georgescu! nu-l ştii pe Georgescu ce indiferent e cu copiii? Daca ar fi fost după Georgescu, nici Virgiliu, nici Horaţiu n-ar fi fost în facultate... Despre partea lui Georgescu, rămâneau băieţii fără bacaloriat!... Suie-te, te rog!

– Dar nu e nevoie de trăsură, madam Georgescu, mă duc pe jos.

– Vai de mine! daca avem trăsură... Suie-te, [te] rog...

A trebuit să mă sui, şi am plecat.

– Unde mergem? întreb eu pe cucoana Caliopi.

– La profesorul...

– Nu ştiu unde şade...

– Ştiu eu... ce-ţi pasă! La dreapta, birjar!

Şi cucoana loveşte tare cu umbreluţa peste braţul drept al birjarului.

– Mână mai iute!

Loveşte la stânga, loveşte la dreapta, apoi iar la dreapta, apoi la stânga; în fine, înfige iar vârful în spinarea birjarului, care opreşte.

– Uite, zice madam Georgescu, căsuţele ale galbene de lângă băcănie; intri în curte, casele din fund, la dreapta... Acolo şade... Eu te aştept aici.

Mă dau jos din birjă şi pornesc, ridicând rugi călduroase la cer, să dea Dumnezeu să nu fie acasă d. profesor de filosofie. Intru, ajung la locuinţa lui, bat. Cerul n-a voit s-asculte rugile mele: d. profesor este acasă... Cum să încep? Să-l iau pe departe... zic:

– Frate Popescule, ciudate sunt şi programele şi regulamentele şcoalelor noastre: prea se dă o importanţă egală tuturor obiectelor de studiu, şi asta este dăunător mersului, adică, vreau să zic, progresului; căci, în definitiv, ce vrea să facă şcoala din tinerile generaţiuni, cari vin şi caută, mă-nţelegi, o cultură sistematică, pentru a deveni cetăţeni utili, fiecare în ramura sa de activitate socială?...

Profesorul se uită la mine aiurit, fără să-nţeleagă. Eu urmez...

– Bunioară, am văzut absurdităţi în şcoalele noastre; am văzut copii cu excelente aptitudini la studii, condamnaţi a sta un an repetenţi, fiindcă n-au avut notă suficientă la muzică sau la gimnastică... Înţelegi bine că un an de întârziere, pentru inaptitudine la muzică sau la gimnastică!... Dar asta, trebuie să convii şi dumneata, e tot aşa de absurd ca şi când ai împiedica pe un tânăr dispus să înveţe Dreptul, să piarză un an, fiindcă nu e tare la Morală... Ce are a face Morala cu cariera de avocat, pe care vrea tânărul să o îmbrăţişeze?... Ba nu, spune d-ta!

Profesorul holbează ochii la mine şi mai aiurit... Văzându-l aşa, îmi zic: „nu merge! nu merge cu sistema mea pe departe! trebuie apucat boul de coarne!".

– Uite, frate Popescule, să lăsăm chestiile de principiu. Ştii de ce am venit la d-ta?

– Ba!

– Am venit să te rog să dai lui Ovidiu Georgescu – pe care l-ai examinat ieri la Morală şi i-ai dat nota 3 – să-i dai nota 6...

– !

– Să nu zici că nu poţi!... ştiu că poţi! trebuie să poţi!

– Atunci trebuie să le dau la toţi...

– Să le dai la toţi!

– Bine,dar...

– Să nu zici că nu poţi!... Ştiu că poţi! trebuie să poţi!... să le dai la toţi! Sunt toţi copii de familie bună!

Profesorul – e şi el om de familie bună – zice:

– Bine! daca sunt de familie bună, vom căuta să le dăm la toţi nota 6.

– Îmi promiţi?

– Pe onoarea mea de profesor!

Am plecat încântat. Madam Georgescu mă aştepta foarte nerăbdătoare:

– Ei?

– Ei, le dă la toţi.

– Cum, la toţi?

– Fireşte... fiindcă toţi sunt de familie bună.

– Cum, de familie bună?

– Ca Ovidiu.

– Nu-nţeleg.

– Le dă, zic eu, notă bună la toţi băieţii.

– Şi lui Ovidiu?

– Mai ales... Le dă nota 6 la Morală, pentru că toţi sunt de familie bună.

După-amiazi, primesc de la madam Georgescu o scrisorică, prin care mă anunţă că Ovidiu a obţinut nota dorită şi mă roagă să iau prânzul deseară la dumnealor. Se-nţelege că n-am lipsit a profita de graţioasa invitaţiune.

A fost o masă splendidă. S-a băut şampanie în sănătatea lui Ovidiu Georgescu, urându-i-se o strălucită carieră. Cocoana Caliopi, în culmea fericirei, a sărutat cu toată căldura pe iubitul ei prâslea, cu examenul căruia s-a încheiat deocamdată palpitaţiile ei de mamă.

– Uf! mi-a zis norocita matroană română, oferindu-mi un pahar de şampanie; am scăpat! Am dat şi bacaloriatul ăsta!

„Universul", 1900, 15 sept.

DEZIDERATE LEGITIME

Urbea Târgul de Munte, numărând vreo 3 600 de locuitori, vreo 6 biserici, 4 şcoale primare şi 180 de cârciumi, se află destul de pitoresc aşezată pe malul stâng al Dâmbului Sec.

Se cheamă Dâmbul Sec fiindcă, între cele două maluri râpoase, înalte cam de vreo cincisprezece metri şi departe unul de altul la tot cam atâţia, nu curge aproape tot anul nici atâta apă câtă ar ajunge raţelor din mahalaua mărginaşă să [se] bălăcească pe arşiţă. Dar ca o ironie, în pofida numelui ce i-au dat riveranii, Dâmbul Sec se porneşte vajnic către sfârşitul primăverii cu valuri posomorâte, şi umple vâlceaua şi, urlând nebuneşte, prăvăleşte la vale buturugi şi fel de fel de rupturi, şi surpă din maluri, şi face peste putinţă să mai treacă de la un mal la altul altcineva decât zburătoarele.

E mare piedică pentru comerţul local; căci capitala districtului se află în partea de dincoace, aşa că, dacă s-a pornit odată Dâmbul Sec, nu mai e chip să comunice Târgul de Munte cu sediul prefecturii, la o distanţă de douăzeci şi cinci de kilometri, decât ocolind foarte pe departe. Trebuie să meargă omul la vale tot pe cursul Dâmbului Sec, să ajungă, la o distanţă de şaizeci de kilometri. Cum am zice, în loc de o poştă, să faci şase; în loc de două ceasuri, douăsprezece.

Ei! dacă ar fi un pod peste Dâmbul Sec!

De aceea, toţi cetăţenii din Târgul de Munte, văzând că nenumăratele petiţiuni ce au adresat Ministerului Lucrărilor Publice au rămas fără rezultat, se hotărăsc să adreseze, prin reprezentanţii lor, Camerelor Legiuitoare o petiţiune, rugându-le ca din iniţiativă parlamentară să vină cu un proiect de lege prin care statul să se oblige a face în sfârşit ceva şi pentru Târgul de Munte, ridicând un pod de piatră peste Dâmbul Sec, dacă nu de piatră, măcar de lemn, dar să fie solid.

Târgul de Munte numără între cetăţenii săi 39 de alegători de colegiul I şi 390 de al doilea.

Mai toţi au la şcolile locale copii, cari termină în anul acesta cursurile primare şi cari trebuiesc de acolo să intre în liceu, pentru ca de acolo să intre în Facultatea de drept, pentru ca de acolo să intre în Cameră şi de acolo în diplomaţie ori în minister: trebuie să faci copiilor o carieră.

Ei! e greu unui părinte să se despartă de copii aşa de fragezi; nu-i vine uşor unei mame să trimită între străini pe copilaşul ei de la vârsta de 10-11 anişori.

Să-l bagi în pensionat!

Ce educaţiune poate căpăta un copil într-un pensionat, unde s-amestecă la un loc cu atâţia alţii?... Şi toate ca toate, dar la educaţiunea copiilor mamele din Târgul de Munte ţin foarte mult.

Dar, în sfârşit, să zicem că s-ar găsi pensionate, în capitala districtului sau la Bucureşti, convenabile, garantând o excelentă educaţiune. Cât costă însă?... Cui îi dă mâna, pe vremea aceasta de criză, să plătească atâta, fie chiar alegător de colegiul I?

Ce e prin urmare de făcut?

Să se adreseze cetăţenii din Târgul de Munte Ministerului Instrucţiunii Publice, cerând înfiinţarea unui liceu clasic – dacă nu chiar un liceu clasic, măcar un gimnaziu deocamdată, şi peste patru ani adăogarea încă a celor trei clase superioare.

Dar de câte ori nu s-au adresat ministerului!

Înalta autoritate şcolară a rămas totdeauna surdă la legitimele reclamaţiuni ale cetăţenilor din Târgul de Munte.

Nu le rămâne dar altceva de făcut decât să înainteze, prin reprezentanţii lor, o petiţiune către Camerele Legiuitoare, rugându-le ca din iniţiativă parlamentară să vină cu un proiect de lege prin care statul să se oblige a face în sfârşit ceva şi pentru Târgul de Munte, înfiinţându-i un liceu, dacă nu un liceu, măcar un gimnaziu deocamdată, dar să fie clasic.

Târgul de Munte am spus că se află la o distanţă de o poştă departe de capitala districtului, care este legată cu Bucureştii şi cu toate oraşele ţării prin calea ferată.

Astfel, cetăţenii din Târgul de Munte, ca să se pună în contact cu capitala judeţului şi cu capitala ţării, trebuiesc să meargă cu căruţa cale de două ceasuri şi jumătate.

Asta este un adevărat scandal, mai cu seamă pe vreme rea!

De câte ori nu sunt şi ei jinduiţi de o plimbare pe un bulevard, de o plimbare la Şosea, de operă, de concert!

Dacă ar fi o linie ferată care să-i lege cu capitala judeţului! ce viitor ar avea Târgul de Munte!

De ani de zile, aceşti cetăţeni protestează că urbea lor e lăsată afară din mersul progresului! Sute de alegeri au trecut cu promisiuni din partea candidaţilor că nu vor dezarma până când legitimele pretenţiuni ale Târgului de Munte nu vor căpăta deplină satisfacere! Odată, în ajunul unor alegeri generale, s-au şi arătat în localitate nişte ingineri, cari au măsurat, au studiat şi au şi arătat cetăţenilor o schiţă de plan pentru construirea liniei salvatoare intereselor şi viitorului Târgului de Munte, ale cărei lucrări trebuiau să înceapă îndată după deschiderea Camerelor, fiindcă, până la votarea creditului necesar la acea lucrare, nu se putea face nimic, în lipsă de fonduri disponibile.

Planul era minunat; nu costa decât vreo trei milioane, dacă s-ar fi aşezat gara pe malul drept al Dâmbului Sec, cum hotărâseră inginerii; dacă însă, precum pretindeau cetăţenii, s-ar fi aşezat gara pe malul stâng, atunci, adăogându-se costul podului, ar fi costat toată lucrarea vreo trei milioane şi un sfert.

Dar, fatalitate! Camerele s-au deschis şi s-au închis, şi, cu toate protestările Târgului de Munte, nici pomeneală să înceapă lucrarea liniei.

Plictisiţi, cu drept cuvânt, cetăţenii alegători de atâta aşteptare şi atâta dezamăgire, s-au hotărât să înainteze, prin reprezentanţii lor, către Camerele Legiuitoare o petiţiune, rugându-le ca din iniţiativa parlamentară să vină cu un proiect de lege prin care

statul se va obliga a face în sfârşit ceva şi pentru Târgul de Munte, construind linia ferată, daca nu cu gara pe malul stâng, măcar pe malul drept.

Pe când se gândesc la acest pas, iată că se împrăştie în lume vestea despre intenţia guvernului de a veni, pentru acoperirea în parte a deficitului bugetar, cu o lege asupra fabricaţiunii ţuicii, lege care etc. etc.

Târgul de Munte este o urbe care lucrează foarte mult cu ţuica.

Cetăţenii alegători sunt dar cuprinşi de panică auzind despre intenţiile guvernului.

Ce e de făcut?

După mature chibzuiri, se hotărăsc să înainteze, prin reprezentanţii lor, la Camerele Legiuitoare o petiţiune, în care să repete cererea ca din iniţiativă parlamentară să vie cu trei proiecte de lege: 1. pentru podul solid de piatră pe Dâmbul Sec; 2. pentru înfiinţarea unui liceu în Târgul de Munte; 3. pentru construirea liniei ferate de la această urbe până la capitala districtului, şi 4. să stăruiască a se retrage proiectul asupra ţuicii, care loveşte interesele cetăţenilor alegători din Târgul de Munte!

Toate patru – deziderate destul de legitime...

„Universul", 1900, 9 oct.

CAM TÂRZIU...

Târziu de tot în noapte, trei vechi prieteni stau de vorbă într-o berărie – despre ce?... Ei! despre ce pot sta de vorbă trei români aşa de târziu?... despre politică, fără-ndoială.

În toiul discuţiunii, vorbind despre noul impozit asûpra ţuicii, printr-o asociaţiune de idei inexplicabilă altfel decât numai prin telepatie, unul dintre ei, ca şi cum s-ar întoarce cu gândul de foarte de departe, zice tam-nisam:

– Frate, ce s-o fi făcut Costică?... Costică Panaite... ştii...

– Costică Panaite?... zice altul. Curios lucru! Cum ţi-a venit?... Tocma la el mă gândeam şi eu, la Costică Panaite.

– Domnule, zice al treilea; asta este ceva care să o spui ori la cine, nu te poate crede. La cine credeţi că m-am gândit eu acuma, când ai întrebat dumneata întâi: „Frate, ce s-o fi făcut Costică?"

– ?...

– La Costică, domnule... la Costică Panaite!... Comedie!... Aşa e... Ce s-o fi făcut bietul Costică?

– E în provincie... la o moşie, mi se pare... S-a apucat de comerţ... Nu l-am văzut, poate, de opt ani... Dar e curios lucru, domnule, cum să ne aducem aminte de el, aşa...

Şi toţi trei prietinii tac şi stau miraţi pe gânduri.

Câtă vreme nu vorbesc, gândurile lor umblă departe pe cărările pe cari ei le-au bătut odinioară în tinereţe, întovărăşiţi de Costică Panaite; şi cu cât mai mult umblă acele gânduri, cu atât le reînviază în faţă, din ce în ce mai palpabilă, figura vechiului prietin cu toate atributele ei caracteristice.

Când figura amicului Costică s-a-ntrupat întreagă în imaginaţia lor, toţi trei îi zâmbesc cu dragoste, şi unul după altul:

– Ei! aş!

– Parol?

– Ce! eşti copil!?

Dar, ca prin minune, de la uşa berăriei de-afară, se aude ca un ecou un glas străin:

– Ce! eşti copil!?

Toţi trei rămân încremeniţi la auzul acestui ecou ce pare că vine dintr-o altă lume care a fost şi nu mai este.

Până să se domirească prietenii, iată că apare în uşa berăriei o figură jovială de provincial, un roşcovan pârlit de soare, urmat de un birjar. Birjarul stăruie:

– Conaşule, de la gară...

– Ei, aş! zice roşcovanul.

– E doi franci...

– Parol?

– Taxa, conaşule!

– Ce! eşti copil!?

Costică!... Costică este!...

– E Costică! strigă prietenii, şi se ridică toţi trei, şi se reped să-l ia-n braţe, şi-l sărută care mai de care cu mai multă căldură.

Dar Costică se-ntoarce către birjar:

– Şi ce pofteşti acuma?

– Încă un franc.

– Ce! eşti copil!?

Şi zicând aceasta, dă un franc birjarului, şi se-ntoarce către prieteni, cari iar îl sărută.

Se aşază toţi la masă în culmea veseliei.

– Mă, Costică!... ştii tu la cine ne-am gândit noi toţi trei adineaori?... de cine am vorbit noi acuma până să intri tu?

– De cine?

– De tine.

– Ei, aş!

– Zău, de tine.

– Parol?

– Parol!

– C-eşt' copil?

Nu mai trebuie să spunem că sosirea iubitului Costică goneşte orice gând de plecare acasă, şi că imediat se comandă patru halbe,

după care începe o anchetă în regulă asupra activităţii lui Costică în toată vremea îndelungată de opt ani, de când lipseşte din capitală.

Din această anchetă, rezultă deocamdată că simpaticul amic, după ce a renunţat acum opt ani a mai susţinea licenţa în drept, s-a hotărât a îmbrăţişa cariera de cultivator de pământ, şi s-a dus să exploateze o moşie de munte în tovărăşie cu un unchi al lui; în tot timpul de opt ani, n-a venit la Bucureşti decât de două-treiori, când, deşi astă-tacicâte-o săptămână, nu a avut plăcerea să-ntâlnească pe vechii lui prietini, fiindcă „s-a-ncurcat cu alţii!" şi că acuma e foarte mulţumit că i-a putut în sfârşit revedea.

După tonu-i de extremă jovialitate, după ochii lăcrămoşi şi maniera cu care articulează vorbele, se vede bine că d. Costică s-a mai întâlnit astă seară şi cu alţi prietini.

Continuând ancheta, se descopere că simpaticul amic a sosit astă seară cu un tren întârziat; că de la gară, s-a suit în tramvai; a mers până în colţ la Matache Măcelaru; acolo, simţind că-i e foame, s-a dat jos, să ia un mezelic, la o băcănie în colţ; acolo a-ntâlnit nişte vechi prieteni, cari beau must, şi a băut şi el...

– Vrea să mă-ncurce dumnealor... Zice: „încă un rând!" zic: „C-eşti copil!?".

S-a suit apoi în birjă, a lăsat geamantanul la Metropol şi a venit aci.

Ceea ce e curios e că şi dânsul avea o presimţire; venind în birje dinspre Matache Măcelaru către centru, îi trecuseră prin gând atâtea şi-atâtea amintiri de pe vremea când petreceau toţi patru, studenţi săraci, împreună.

– Ei! frumoase vremuri! exclamă unul.

– Ei, aş! răspunde amicul Costică.

– Nu mai apucăm noi aşa vremuri! zice altul.

– Parol? întreabă Costică.

– S-a dus! suspină al treilea... Am trei copii, Costică.

– C-eşt' copil!?

Şi iarăşi un rând de halbe, şi iară urmează înainte ancheta, dovedind că simpaticul Costică a venit la Bucureşti cu o afacere foarte importantă; că a plecat de-acasă acum câteva zile, cu intenţia

să sosească chiar a doua zi în capitală. De ce n-a sosit decât peste trei zile şi jumătate, se explică uşor.

De la moşia lui, din vârful munţilor, este o distanţă de cincizeci şi mai bine de kilometri cu trăsura până la Ploieşti.

S-a abătut la Vălenii de Munte şi s-a-ncurcat o noapte; apoi a ajuns la Ploieşti; s-a abătut pe la Valea Călugărească, la un prietin, cu ocazia culesului; s-a încurcat o zi ş-o noapte; prietenul a vrut să-l mai ţie, ca să vie amândoi în Bucureşti; dar Costică i-a zis: „C-eşt' copil!?" şi a plecat.

– Îmi par' rău că vă-ncurcaţi la bere, zice Costică; bine, nene, acu e vreme de bere? Ai la o... mustărie, frate...

– Fugi, nene, că mustul strică stomacul! zice unul.

– Ei, aş! răspunde Costică.

– Nu m-am bolnăvit alaltăieri din două pahare! zice altul.

– Parol?

– Cea mai infamă băutură! zice al treilea.

– C-eşt' copil!?

După o pauză, Costică întrerupe tăcerea:

– Frate, n-au ăştia un mezelic, ceva? niţică pastramă...

– Ţi-ai găsit! la berărie, pastramă...

– Da' ce?

– Crenvirş!

– Ei, aş!

– Or salam...

– Parol?

– Ori şvaiţer...

– C-eşt' copil!?

Şi ancheta îşi reia cursul.

Moşia unde Costică face „agricultură de fân şi de prune" este aşezată într-unul din cele mai sălbatice şi mai sublime puncte ale Carpaţilor; acolo, în creierii munţilor, trăieşte el de atâta timp foarte mulţumit, departe de zgomotul capitalii...

– Bine, Costică, vara ca vara; dar iarna, nu ţi-e urât?

– Ei! aş!...

– N-aş putea iarna să stau nicio săptămână...

– Parol?

– În sălbătecia aia...
– C-eşt' copil!?
Încă un rând de halbe...
– Ei, aş!
– Ale din urmă.
– Parol?
– Şi pe urmă, un şvarţ!
– C-eşt' copil!?

Până să se golească cele din urmă halbe, un supliment de anchetă nu strică. Cât de important va fi acest supliment, se va vedea îndată.

Prietenii ţin să afle pentru care afacere „foarte serioasă" a venit în capitală munteanu' lor. Nu le trebuie multă stăruinţă, ca să obţină satisfacţie curiozitatea lor. Costică a venit aci cu o petiţiune iscălită de mai multe zecimi de cultivatori de prune: trebuie s-o dea mâine unui deputat, s-o prezinte la Cameră, ca să oprească votarea impozitului pe grad.

– Bine, Costică, acuma vii?... ai venit cam târziu!
– Ei, aş!
– S-a votat legea!
– Parol?
– Camerele s-a-nchis de sâmbăta trecută!
– ...'Ş' copil!?

„Universul", 1900, 13 oct.

EDUCAŢIUNEA SENTIMENTALĂ
LA VITE

Gazetele toate ne-au povestit minuni despre expoziţia de vite care s-a ţinut zilele trecute la domeniul Cocioc, nume vestit pentru crema, laptele bătut, coşuleţele, ştreangurile şi sforicelele sale. Cu drept cuvânt, gazetele au adus şi de astă dată laude administratorului domenielor Coroanei, onor d. I. Kalinderu, pentru patriotismul cu care d-sa se sacrifică pentru îmbunătăţirea producţiunilor diverse ale acelor domenie. Expoziţia de vite de la Cocioc a dovedit o dată mai mult că, cu metodă ştiinţifică şi cu stăruinţă, se pot obţine şi la noi dobitoace bine cultivate, cu instrucţiune şi educaţiune raţionale.

Până unde a putut merge omul cu ştiinţa în cultura vitelor, se va vedea mai la vale dintr-un singur exemplu, pe care probabil nu l-a aflat nicio altă gazetă înaintea noastră; căci, dacă l-ar fi aflat, n-ar fi lipsit să ne ia înainte şi să aducă laudele pe cari noi ne simţim datori a le aduce d-lui administrator al domenielor Coroanei. Dar să nu fim adulatori cu un bărbat, care nu poate suferi adulaţiunea! să nu facem reclamă unui personaj aşa de sus-pus, care, ştim bine cu toţii, n-a umblat şi nu umblă după reclamă; şi să venim d-a dreptul la fapt – faptul va vorbi de sine. Iată.

Un negustor econom de vite a mers la Cocioc să cumpere un taur de prăsilă de rasă elveţiană. Şi-a ales unul tinerel de vreo trei ani, foarte frumuşel.

– Câte parale? întreabă negustorul.

– Un franc kilogramul, i se răspunde.

Negustorul, om fără educaţie sistematică, crescut pe alte vremuri şi locuri, zice:

– Apoi, nu vreau să-l tai... îl iau de prăsilă.

– Nu face nimic; dacă-l iei, poţi face ce pofteşti cu el; noi ţi-l dăm pe cântar.

– Foarte bine.

Îl trag pe tăurel la cântar şi iese 400 de kilo.

– Greu e! zice negustorul.

– E taur cultivat! i se răspunde.

Şi negustorul numără 400 de lei; ia vita, o încarcă în gară la Periş, se suie şi el în tren şi pleacă acasă.

A doua zi, ajungând la descărcare, de-a minune, negustorul, prietin cu şeful de gară, îl roagă să-i cântărească tăurelul. Cântarul gării arată: 320 kilograme.

Negustorul sare-n sus:

– Nu se poate!

– Ba se prea poate.

– E stricat cântarul, şefule.

– Stricat?

Şi şeful verifică cu greutăţi: cântarul e exact.

– Atunci?

– Atunci... o fi stricat cântarul de la Cocioc.

O telegramă... De la Cocioc se răspunde că s-a cântărit taurul exact. O a doua telegramă, acelaşi răspuns.

Negustorul merge-n persoană la domeniu.

– A slăbit taurul pe drum, desigur.

– Cum, domnule, să slăbească o vită îngrijită bine în timp de douăzeci de ceasuri cu optzeci de kilo? nu vedeţi dv. că vine câte patru kilo pe ceas?

– Se prea poate!... de dor.

– Cum, de dor?

– De dorul mă-sii! de dorul nostru care l-am crescut ... asta e vită cu educaţie de familie... Glumeşti cu dorul de mamă?... Dacă-i aşa educaţia lui!

– Mie mi-e frică să nu fie mai mult educaţia cântarului.

– Domnule! nu-ţi permitem astfel de reflecţiuni.

– Bine, văd eu asta; dar fie! zice negustorul scărpinându-se în cap; dor, dor? dar şi optzeci de kilo pe zi scădere de dorul mă-sii – prea e prea... laptele mă-sii!

„Moftul român", 1901, 29 apr.

POLITICĂ ÎNALTĂ

Am un isnaf de la ţară bun prietin, care crede orbeşte în ce-i spun eu, mai cu seamă atunci când îi convine să creadă. Mai ales în politică mă consultă ca pe un oracol. A venit alaltăieri la mine; mi-a spus că a intrat într-o daraveră de păcură şi m-a rugat să-i spun tot ce ştiu despre americanul ăla, care vrea să ne cumpere ţara.

Eu, care, în privinţa acestei afaceri, nu ştiu nimic decât că odată ne-a trecut Rockefeller pe la nas şi n-am ştiut să-l prindem, n-am vrut să-l las pe provincial să plece deziluzionat de mine, să mă socotească lipsit de orice cunoştinţă a culiselor politice – şi, tot sunt gazetar, zic: de ce nu i-aş clădi amicului meu câteva caturi de baliverne, cu cari şi el la rându-i să facă furori la cafeneaua centrală din orăşelul lui?

– Ascultă-mă, neică, zic eu, îţi spun ce ştiu, ce am putut afla până aseară; însă te rog să rămână-ntre noi; nu voi să se afle că eu am dat sfoară-n ţară.

– Doamne fereşte! zice isnaful.

– Uite ce e... Ştii că venise odată americanul cela cu bani buni, şi făcea propunere foarte folositoare pentru noi, şi nu s-a putut face nimica.

– De ce?

– De ce, de nece! nu s-a putut.

– De ce nu s-a putut?

– Pentru că n-au vrut liberalii.

– Apoi, acuma auz că ei vor...

Văzând eu că isnaful mă-ncurcă, zic: să-l iau repede...

– Uite ce e, neică, zic, dumneata eşti de la ţară, nu pricepi cum se joacă de sus politica subţire.

– Spune dumneata, ca să pricep; de aia am venit.

– Când era să se isprăvească daravera cu americanul, a venit altcineva şi a zis: nu se poate!

– Care altcineva?

Eu, văzând că isnaful mă ţine de scurt, ca să-l ameţesc, zic:

– Disconto-Gesellschaft!

– Cum?

– Disconto-Gesellschaft! Ai auzit dumneata de Disconto-Gesellschaft?

– Nu! tot american e?

– Nu, zic eu, e neamţ.

– Ei şi, ce treabă avea neamţul să se amestece?

– Ştiueu?

– Şi atunci?

– Atunci americanul a înţeles cum merge şiretenia, şi, se zice, a propus neamţului... să-l ia tovarăş la parte... Dar...

– Dar ce?

– Dar, s-a întâmplat şi liberalii să se hotărască atunci să strige, ca să auză ţara, că vor ciocoii să o vânză la americani... Şi când au văzut ciocoii că nu merge, s-au închinat cu plecăciune americanului, şi americanul a-nţeles cum devine politica, şi-a luat geamantanele şi a plecat.

– Care va să zică am rămas cu buzele umflate.

– Ba nu, fiindcă au căzut ciocoii şi au venit liberalii, şi acuma...

– Ce?

– Acuma, zice că vine neamţul...

– Apoi, neamţul dă cât da americanul?

– Dacă n-o da tocmai atâta, tot o să dea ceva...

– Apoi are de unde?

– Are; şi dacă n-o avea destul, o să ia acuma el tovarăş pe americanul la parte...

Isnaful, auzind balivernele mele, zice:

– Ia ascultă-mă, de la ţară oi fi eu, dar nici aşa de prost nu sunt să-ţi crez toate mofturile dumitale.

– Ce mofturi, nene? întreb eu serios.

– Astfel de lucruri numai pân capul celui mai mare moftangiu poate să treacă!

Şi a plecat isnaful meu cam supărat, înţelegând că dacă ar fi adevărat ce spun eu, ar fi prea-prea, că vreau adică să-mi bat joc de el.

„Moftul român", 1901, 29 apr.

„ROMÂNII VERZI"

Spiritul de asociaţie, trebuie să constatăm cu bucurie, a luat un mare avânt la noi.

Numărul deosebitelor societăţi române, pe faţă sau secrete, este astăzi aproape incalculabil.

Românulcât trăieşte trebuie să fie membru în mai multe societăţi; ba ceva mai mult, sunt români cari, chiar înainte de naştere, sunt membri în *„Cornelia*, societatea mamelor române pentru ajutorul mutual în caz de naştere"; iar alţii, chiar după ce mor, continuă a fi membri activi în societatea de îngropăciune mutuală: în schimbul unei neînsemnate cotizaţiuni, orice membru, la caz, Doamne fereşte, de moarte, are dreptul a fi îngropat cu muzica.

Ca orice român, am căutat şi eu să fac parte din cât mai multe societăţi. Până mai zilele trecute, eram membru la opt; astăzi, graţie stăruinţelor celebrului meu amic, eminentul pedagog Mariu Chicoş Rostogan, am onoare a fi membru la nouă. A noua, cea din urmă, îmi pare mie că este societatea cea mai bine-venită; ea răspunde la o mare şi arzătoare necesitate naţională. Cititorul se va convinge îndată cât de urgentă nevoie aveam de înfiinţarea noii noastre societăţi.

Dar să lăsăm pe promotorul înfiinţării acestei societăţi să vorbească...

„Noi, românii verzi, purcedem de la următoarele principii sănătoase de progres naţional:

A iubi neamul său e peste putinţă din partea aceluia care nu urăşte celelalte neamuri.

Un neam nu poate avea vrăjmaşi în propriile sale defecte; vrăjmaşii lui sunt numai şi numai calităţile altor neamuri.

De aceea, un neam nu trebuie să-şi piardă vremea a se gândi cum să-şi îndrepteze defectele şi cum să-şi cultive calităţile; el

are altceva mai profitabil de făcut: să le numere defectele şi să le ponigrească sau d-a dreptul să le tăgăduiască altora calităţile.

Prin urmare, un neam trebuie să aibă vecinic groază de celelalte, deoarece existenţa unuia n-are altă condiţie decât compromiterea completă a altuia.

De aci, necesitatea imperioasă a exclusivismului naţional celui mai extrem.

Bărbatul care are copii cu o femeie de alt neam, sau viceversa, creşte la sânul lor nişte monştri, cari jumătate vor iubi până la nebunie neamul în mijlocul căruia au văzut lumina, iar jumătate îl vor urî cu înverşunare.

Să ferească Dumnezeul strămbunilor noştri pe orice român sau orice româncă să dea naştere la aşa specimene teratologice!

Acestea sunt principiile cari ne-au călăuzit când am pus bazele noii noastre societăţi.

Noua noastră societate este chemată să deştepte spiritul public naţional, solidarizând pe toţi românii; de aceea sperăm, nu! nu sperăm, suntem siguri că toţi românii – şi când zicem toţi românii, înţelegem nu pe toţi levantinii, cari se dau drept români, ci pe românii adevăraţi – se vor grăbi să se-nscrie împreună cu familiile lor în rândurile noastre."

După această esenţială expunere de motive, ne grăbim a da aci, în strâmtul spaţiu de care dispunem, câteva extracte din

STATUTELE SOCIETĂŢII „ROMÂNII VERZI"

Cap. I

Despre numele, membrii şi emblema societăţii

Art. 1 – Se înfiinţează în România o Societate Română cu numele de „Românii Verzi".

Art. 2 – Oricine poate face parte din această societate, fără deosebire de sex, de etate sau de coloare politică, dacă este român sau româncă verde.

Art. 3 – Emblema societăţii va fi un român verde zdrobind falnic sub călcâiul său şarpele străinismului, care scrâşneşte şi ţipă.

Cap. II

Despre datoriile membrilor societăţii în genere

Art. 4 – Membrii de orice sex şi etate ai societăţii „Românii Verzi" sunt datori să urască tot ce e străin şi tot ce e de la străin, tot ce nu e român verde sau tot ce nu e de la român verde.

Urmează apoi mai multe articole unde se enumeră cu de-amănuntul tot ce nu este verde românesc şi care trebuie sistematic respins de orice membru al societăţii, ca, de exemplu, sentimente neromâneşti, tendinţe şi idealuri neromâneşti, artă neromânească, idei şi spirit neromâneşti.

Apoi :

Art. 9 – Se exceptează de la această regulă capitalurile neromâneşti.

Statutele prevăd înfiinţarea unui organ de publicitate al societăţii, cu titlul de *Românul Verde*, pus sub direcţiunea unui comitet de 40 membri, iar comitetul sub preşedinţia eminentului meu amic, M. Ch. Rostogan.

În acest comitet nu vor putea figura mai mult de jumătate membri nevârstnici.

Ziarul *Românul Verde* va fi redactat de toţi membrii societăţii: fiecare membru, indiferent de vârstă sau sex, va fi dator a colabora măcar o dată la lună cu un articol de fond.

Se-nţelege de la sine ce idei e chemat să propage *Românul Verde*.

Mai departe, statutele arată că îndată ce societatea „Românii Verzi" va număra o sută de membri, se va declara constituită şi va proceda la alegerea comitetului.

Cap. III

Despre datoriile membrilor minori ai societăţii

Art. 30 – Membrii minori ai societăţii, indiferent de etate şi de sex, sunt datori a fi cât se poate mai curaţi.

Art. 31 – Ei sunt datori a asculta pe părinţii lor de ambe sexe, de preferinţă pe acei cari sunt membri activi ai societăţii.

Art. 32 – Acei cari urmează la şcoală nu pot, sub niciun cuvânt, să se joace cu conşcolari străini; ei trebuie să se joace numai cu conşcolari români verzi, de preferinţă cu membrii activi ai societăţii.

Art. 33 – Membrii minori ai societăţii sunt obligaţi a obţinea note bune numai la profesorii români verzi, de preferinţă la acei cari sunt membri activi în societate.

Cap. IV

Despre datoriile membrilor de sex feminin

Art. 40 – Membrele societăţii sunt datoare să fie virtuoase ca nişte matroane romane.

Art. 41 – Membrele societăţii sunt datoare să devie bune mame române.

Art. 42 – Ele sunt datoare a naşte copii sănătoşi după preceptul străbun: *mens sana in corpore sano*[75].

Art. 43 – Membrele societăţii cari sunt încă june domnişoare sunt datoare să se mărite numai cu români verzi, de preferinţă dintre membrii activi ai societăţii.

Art. 44 – La cazul când o junǎ domnişoară s-ar mărita cu un român verde, care însă nu face parte din societate, este datoare a-l înscrie imediat printre membrii activi.

Art. 45 – Îndată ce o membră devine mamă, ea este datoare să-şi înscrie imediat copilul în societatea „Românilor Verzi".

Art. 46 – Membrele societăţii sunt datoare a-şi boteza copiii cu nume străbune ca Reea-Silvia, ca Tiberiu, ca Cicerone, ca Caracala, ca Cornelia, ca Catone etc.

Art. 47 – Membrele mame sunt datoare să dea copiilor lor o educaţiune maternă în limba maternă. Sub niciun cuvânt apoi, nu-i slobod să încredinţeze educaţiunea copiilor la alte guvernante decât romînce verzi.

Art. 48 – Ele sunt datoare a da singure să sugă copiilor, alăptându-i în acelaşi timp cu sentimente şi idei de român verde, conform statutelor de faţă.

---

[75] Minte sănătoasă în corp sănătos (lat.).

Art. 49 – În cazul când un membru nu ar avea lapte sau, întâmplător, nu i-ar fi sfârcul mamelelor perforat, sau s-ar gâdila prea tare, sub niciun cuvânt nu va putea lua o doică străină, care ar da copilului să sugă lapte străin, alăptându-l în acelaşi timp cu sentimente şi idei străine; ci va fi datoare să ia o doică româncă verde, de preferinţă o membră activă a societăţii.

În capitolul despre membrii de sex masculin ai societăţii, statutele impun aceleaşi obligaţiuni şi taţilor ca şi mamelor, afară, se-nţelege, de obligaţiunile privitoare la alăptare.

Se înţelege că orice abatere de la îndatoririle statutelor atrage după sine: întâia oară un avertisment, a doua oară o amendă şi a treia oară excluderea, în şedinţă plenară, a membrului vinovat, din societatea „Românilor Verzi" şi declararea lui ca străin de neam.

Abaterea de la îndatoririle privitoare la alăptare atrage după sine de la întâia oară pedeapsa excluderii.

„Moftul român", 1901, 6 mai.

TATĂL NOSTRU

Bunica s-a sculat de dimineaţă cu spatele-n sus. Nepoţica ei s-a sculat din contra foarte binedispusă. Bunica o spală, o găteşte ş-o piaptănă; nepoţica, la fiecare trăsătură a pieptenului, se strâmbă.

Gata...

Bunica: Aşa! Acu zi *Tatăl nostru.*

Nepoţica (stând dreaptă-n picioare şi cu o figură gravă, plină de componcţiune): „Tatăl nostru carele eşti... carele eşti... eşti în..."

B.: În ce, proasto?

N.: „...carele eşti în..."

B.: Iar ai uitat!

N.: N-am uitat, bunico!

B.: Atunci, de ce nu zici? Unde ţi-e gândul? Începi iar! „Tatăl..."

N. (repede): „Tatăl nostru, carele eşti în ce..."

B.: „...ruri..."

N.: „...ruri..."

B.: Ei?

N.: „...sfinţească-se numele tău, vie... vie... vie..."

B.: Ce să vie, urâto?... Vezi că iar nu ştii?!

N.: Ba ştiu, bunico!

B. (pe acelaşi ton): Apoi, daca ştii, de ce nu spui, ciumulico?

N. (reculegându-se): „Facă-se voia ta!..."

B.: Hoho! nu aşa, strâmbo! „*Vie-mpărăţia ta*, facă-se voia ta, precum în cer şi pe pământ..."

N.: „...precum în cer şi pe pământ..."

B.: Mai departe!

N. (ca şi cum ar recita, distrată): Mai departe...

B. (zgâlţâind-o de braţ): Nu „mai departe", toanto! Ai uitat-o şi asta? Astăzi n-ai să mănânci?

N.: Ba da, bunico!

B.: N-o să ceri pâine?
N.: Ba da!
B.: Apoi, atunci?... *(Gravă:)* „Pâinea noastră..."
N. (repede): „Pâinea noastră cea din toate zilele, dă-ne-o nouă astăzi şi..."
B.: „...şi ne..."
N.: „...şi ne..."
B. (impacientă): „...şi ne iartă nouă greşelile noastre... precum... precum..."
N.: „...precum... precum..."
B. (plictisită): Precum, ce?
N.: „...precum ce..."
B. (scoasă din răbdări): „...precum iertăm şi noi..."
N.: „...precum iertăm şi noi... şi noi..."
B. (exasperată): „...greşiţilor noştri!" măgăriţo! *(Îi arde o palmă peste zulufii de la ceafă.)* „Şi nu ne duce pe noi în ispită, ci..."
N.: „...ci... ci..."
B. (tare): „...ci ne izbăveşte de cel rău..."
N. (răsuflând): „...ci ne izbăveşte de cel rău!" *(Îşi face cruce şi pleacă din loc.)*
B. (apucând-o de un zuluf şi oprind-o): Numai atâta?
N.: (plictisită): Numai atâta, bunico!
B.: N-ai mai uitat nimica, diavole?
N.: Nimica, bunico!
B. (iritându-se treptat): Nimic?
N. (asemenea): Nimic!
B. (când s-o arză la ceafă, face o mişcare rău calculată şi cade): ...A!...
N. (aducându-şi aminte): Amin, bunico! *(Fuge-ntr-un picior.)*

„Moftul român", 1901, 6 mai.

MOŞII

(Tablă de materii)

Turtă dulce – panorame – tricoloruri – bragă – baloane – soldaţi – mahalagioaice – lampioane – limonadă – fracuri – decoraţiuni – decoraţi – doniţe – menajerii – provinciali – fluiere – cerşetori – ciubere – cimpoaie – copii – miniştri – pungaşi de buzunare – hărdaie – bone – doici – trăsuri – muzici – artifiţii – fotografii la minut – comedii – tombole – *Moftul român* no. 8 – oale – steaguri – flaşnete – îngheţată de vanilie – fleici – stambă – căni – pelin – căluşei – scrânciob: *cele din urmă invenţie care era şi la expoziţia americană* – pinteni – biciclete – cai – vite – jandarmi – basmale – telegrafişti – nepoate – mătuşi – ţaţe – neni – unchi – veri – văduve – orfani – portretul ţarului – „Moartea vânătorului" – icoane – bricege – săpun – lumânări – panglici – prescuri – măcelari – grâu – cofeturi pentru colivă – beţivi – căciuli – cojoace – căpestre – boi – hârâitori – „Prima societate de bazalt şi teracotă" – *Stella* – sticle – fin – cercuri – doage – buţi – plăpumi – saltele – perne – flori – scaune – paturi – mese – beteală – oglinzi – cercei – inele – ibrice – turci – lighene – doftorii de bătături – săpun de pete – madipolon – ace englezeşti – mere – portocale – năut – floricele – şerbet – răcoreală – *Marsilieza* – lulele – luleaua neamţului – *Deşteaptă-te, române!* – sacâz – sifoane – ciucalată – acadele – plesnitori – tunuri – căluşari – smochine – păpuşi – poame – capul vorbitor – Leul de mare – „Vasilache" – copilul cu trei picioare – încercarea puterii – distracţia americană – belciuge – fonografe – războiul român pentru ţesut – mingi – urcioare – bere – cruci – Dumnezei – fluiere – alune prăjite – Bragadir – fisticuri – Luther – beigălă – Opler – călăreţi – orbeţi – birji – schilozi – automobile – zamparagii – guvernamentali – opozanţi – *Visul Maichii Precistii* – *Minunile*

lui Sf. Sisoe – Alexe, omul lui Dumnezeu – borangic – ţâri – sardele – lămâi – brânză – urdă – caşcaval – slănină – roabe – velinţe – altiţe – bibiluri – fote – perdele – ştergare – marame – furci – căldări – pirostrii – lopeţi – ălbii – copăi – fedeleşuri – porci – mătănii – paiaţe – rogojini – parfumuri – ciorapi – iminei – ghete – cisme – papuci – mătăsării – piepteni – drâmburi – darace – cobze – pomadă – clarinete – maimuţe – orice obiect 30 de bani – certuri – chefuri – aldămaşuri – zâmbălăuri – „Numai 40 de bani ocaua de Drăgăşani, vechi veritabil!" – „5 bani cafea gingirlie!" – nuci – sare – salam de Sibiu – „Hop şi eu cu Ţaţa Lina! adevărata plăcintă română şi cozonaci moldoveneşti!" – prafuri de pureci – covrigi – roşcove – frânghii – stafide – curele – şei – hamuri – clopote – căruţe – coşuri – bomboane – rahat – muzici – gogoşi – pălării – testemele – muşte – popi – cocoane – mateloţi – impiegaţi – pensionari – suprimaţi – popor – seniori – dame – M.M. L.L.[76] – A.A. L.L.[77] – târgoveţi – târgoveţe – ţărani – ţărance – intelectuali – artişti – poeţi – prozatori – critici – burgheji – tramcare – tramvaiuri – capele pârlite – jupe călcate – bătături strivite – copii pierduţi – părinţi beţi – mame prăpădite – guri căscate – praf – noroi – murdărie – infecţie – lume, lume, lume – vreme frumoasă – dever slab... – Criză teribilă, monşer!

„Moftul român", 1901, 18 mai.

[76] Maiestăţile lor.
[77] Alteţele lor.

– De ce trage clopotele, Mitică?
– De frânghie, monşer.

*

Doi jucători de biliard, unul mult mai forte ca altul, fac o partidă.

Mitică s-a-ncurcat la privit şi numără punctele. După o serie a jucătorului mai forte, Mitică cu glas tare:

– 25 cu nimicsprezece!

*

– Ai fost la Cotroceni, Mitică?
– Nu, monşer, am scăpat tramcarul!

VEHICUL TRAS DE CAI

– Mitică, prea te izmeneşti! TE STRĂMBI
– Din contra, monşer, că nu port vara!

*

Întâlnesc azi-dimineaţă pe amicul Mitică foarte abătut.

– Ce-ai păţit, iubitule?
– Închipuieşte-ţi, dragă: am tras pe dracul de coadă două luni, şi acum mi-a intentat proces, cerându-mi daune-interese!!...

(AM STAT DEGEABA)

– Ce ai, monşer, de calci aşa? întreabă Mitică pe un amic.
– Mă supără o gheată teribil.
– Du-te la Kibrik[78], să ţi-o scoată.

(DENTIST)

[78] Renumit dentist bucureştean.

*

Pe stradă. E îmbulzeală. Mitică cu un prietin face drumul de la Bulevard la Teatru. Din greşală prietenul îl calcă pe Mitică pe gheată:

– Pardon! se grăbeşte a zice Mitică, te-am călcat sub talpă...

*

În tren.

Mitică, având bilet de clasa întâia, intră în clasa a doua să vorbească cu un prietin.

Conductorul cere biletele.

Mitică, prezentând pe al său şi cu un zâmbet către conductor:

– Cât vine să-mi plăteşti diferenţa?

*

– Unde mergi pe vară, Mitică?
– La munte...
– În ce loc?
– La Muntele de pietate, monşer.

Mitică, cu un aer dezolat:

– Nu ştii ce i s-a-ntâmplat lui bietul Iancu Niculescu actorul?
– ?
– Închipuie-ţi, monşer, şi-a deşelat bicicleta.

Mitică: Mi-am comandat, monşer, un pardesiu nou.
Amicul: Ce coloare?
Mitică: Coloarea vântului.

*

La Palatul Justiţiei.

Mitică umblă de colo până colo pân sala paşilor pierduţi.

– Pe cine cauţi, Mitică?
– Caut un avocat, monşer, să mă apere...
– Ce! ai şi tu proces?
– Nu, monşer; să mă apere... de muşte.

*

Mitică, plecând foarte de dimineaţă de la berărie:

– Tot m-am hotărât eu să merg acasă... încai să-mi iau şi pălăria.

*

În trenul de plăcere. Vagonul este plin de lume.

O doamnă, intrând:

– Nu mai e niciun loc liber pentru mine...

– Ba da, doamnă, mai este unul, cel mai comod...

– Unde?...

– În inima mea...

*

La cafenea.

Mitică: Băiete, un jvarţ!...

Chelnerul pleacă să execute comanda.

Mitică: Băiete!

Chelnerul se-ntoarce.

Mitică: Să fie mai negru!...

*

– Ce zici, Mitică, mai plouă astăzi?

– Nu pot pentru ca să mă pronunţ, monşer: m-am tămăduit de bătături.

*

Mitică, într-o discuţiune asupra situaţiunii politice:

– Lăsaţi-l, monşer, şi pe bietul regele! i-a făcutără politicienii capul Calinder[79].

*

La telegraf.

Mitică a predat o telegramă.

Telegrafista, după ce a tăiat chitanţa:

[79] Ioan Kalinderu (1840-1913), administratorul domeniilor Coroanei.

– Un leu şi cinci bani, domnule.

Mitică, cu zâmbetul lui cunoscut:

– Parol?... Nu-i prea scump, domnişoară?

*

La restaurant.

Miticăsună.

Chelnerul Costică se prezintă.

Costică: Ce-a comandat don' Mitică?

Mitică: Dragă Costiţă, să-mi puie la grătar o costică de purcel.

*

Mitică a cam prea băut; e foarte ciupit, şi-i vine poftă să fredoneze:

„De-ar fi noaptea trei coniace...

M-aş... miş... m-aş... miş... miş-maş!..."[80]

VIN CU APĂ MINERALĂ

Mitică: Amice Costică, nu mai merge cu căldurile acestea dropicale; m-am hotărât în fine să plec mâine dimineaţă.

Costică: Unde?

Mitică: La băi... să-mi scrii.

Costică: Adresa?

Mitică: Nu ştii?... „Mitică".

Costică: Bine, „Mitică" ştiu; dar unde?

Mitică: „Mitică, la băi".

Costică: Bine, la băi, ştiu; dar unde la băi?

Mitică: „Mitică... la băi... în Europa".

*

În trenul de plăcere. Lume multă. Căldură sahariană. Mitică şi Costică merg spre Sinaia.

Mitică (făcându-şi vânt cu Moftul român, *se opreşte deodată ca şi cum şi-a adus aminte de ceva):* Tii! Ce-am uitatără!

Costică: Ce?

Mitică: Şubele.

---

[80] Mişmaş: vin cu apă minerală.

*

Un necunoscut, semuind pe Mitică cu altcineva, îl salută:
– Salutare, musiu Costică.
– Pardon, din contra, că mă cheamă Mitică.

*

La birt.
Chelnerul: Avem carne cu cartofi.
Mitică: Nu primesc: nu sunt cartofor.

*

La debitul de tutun.
Mitică: Două ţigarete de damă: am musafiri deseară.

*

Costică: Haide, Mitică, la Herestrău.
Mitică: Nu, monşer; nu-mi face trebuinţă; eu cumpăr lemne tăiate gata.

*

La telefon.
Mitică sună. Soneria răspunde.
Mitică: Alio!
Un glas de damă (răspunzând): Alo!
Mitică: Cine-i acolio?
Glasul: Centrala întâia.
Mitică: Domnişoară, vă iubesc.
Glasul: Cine eşti d-ta?
Mitică: Mitică.
Niciun răpuns... Mitică sună prelung. Soneria răspunde.
Mitică: Alio!
Glasul: Cine-i acolo?
Mitică: Mitică, domnişoară.
Glasul: Eşti un măgar!
Mitică: Aolio!
Glasul: Şi la prima ocazie, îţi trag palme...
Mitică: Olio!

*

– Dă-mi un pahar de apă, zice Costică băiatului care serveşte.
– Din contra, zice Mitică, mie să-mi dai un pahar *cu* apă!

*

– Haide, Mitică, zice Costică, pune-ţi galoşii-n picioare, să mergem.
– Adică, vrei să zici, răspunde Mitică, să-mi pun picioarele-n galoşi!

*

– Mă rog, domnule, zice uşierul de la teatru către Mitică, să vă scoateţi pălăria din cap.
– Pardon, răspunde Mitică, eu nu-mi scot pălăria din cap, îmi scot capul din pălărie!

*

– Mare mucalit eşti, domnule Mitică, şi de spirit.
– Mersi, domnişoară, că mă-ncântaţi cu migdale amare.

*

La parada de 10 mai, cocoanele se-ndeasă să spargă cordonul de sergenţi şi să pătrunză în bulevard.
Mitică, cu ton marţial:
– În front, că vă atacă marinarii călări!

*

Mitică e dezolat.
– Închipuieşte-ţi, dragă... m-a lovit o nenorocire ireparabilă.
– Ce-i, frate? ce s-a întâmplat?
– Mi-a stat ceasornicul!

*

La birt.
– Băiete, un pahar de protoxid de hidrogen.
– ...?!
– Atunci dă-mi unul de H_20.
– ...?!
– Cum? nici măcar apă n-aveţi? zbiară Mitică.

*

Mitică şovinist:

– Şi când voi fi mort, monşer, nu doresc pentru ca să mi se cânte altceva decât: *Deşteaptă-te, române!*

*

Costică se plânge lui Mitică la birt că sufere de insomnie şi nu ştie ce doftorie să mai ia ca să poată dormi.

Mitică îi recomandă:

– Ia o plachie de somn!

*

La cafenea.

– Nu iei nimic, Mitică?

– Ba da. Băiete, o scobitoare, un chibrit, un pahar cu apă şi o gazetă, strigă Mitică.

*

Mitică, în compania unei amice, aşteaptă să treacă tramvaiul, şi tramvaiul nu mai trece.

– Ah! domnişoară, toate trec în lumea aceasta, numai tramvaiul nu trece.

*

Un amic, poet, explică lui Mitică:

– *Călimări*, sau, mai corect, *călămări*, vine de la *calamus*, care însemnează condei.

– A! zice Mitică; am înţeles... tot de-acolo trebuie să vie şi *calamitate*.

*

Mitică, pedalând alături cu amicul său Costică, zăreşte, venind în faţă-le cu mare viteză, un automobil:

– Ţine bine, Costică! să nu se sperie bicicleta!

*

– Monşer, ştii că Tocilescu mai organizează o excursie?

– Serios?! Unde?

– La Bucureştii-Noi.

*

La birt.

Costică (dulce): Ce mai faci, Mitică?

Mitică (mâncând cu lăcomie): Mă apăr de moarte, monşer!

*

– Câţi ani aveţi? întreabă o domnişoară pe amicul nostru.

– Doisp'ce, mamuazel!

– Ei, aş! face domnişoara uimită.

– Nu te speria, duduie, am doisp'ce ani numai pe-o coastă!

*

Trenul de plăcere, care merge la Sinaia, se opreşte în staţia Buda.

E foarte cald.

O damă întreabă:

– Musiu Mitică, nu s-o fi găsind apă la staţia asta? că mor de sete...

– Ba da... dar aveţi gazete? întreabă Mitică cu un surâs plin de aluziune depărtată.

– Da' de ce?

– Fiincă, madam... dacă n-aveţi gazete, nu v-aş consilia să beţi... Mai avem vreo două ceasuri până la Sinaia... şi ştiţi... apa de Buda lucrează iute.

*

Costică se plânge că şi-a pierdut mănuşile...

– Desigur mi le-a furat cineva la berărie.

– Altă dată, ia-ţi o casă de fier, să nu ţi le mai poată fura! zice Mitică.

*

La cafenea. Doi amici joacă table şi unul din ei, după ce aruncă zarurile, strigă:

– Cinci cu doi!

Mitică replică imediat:

– Cinci Cotoi!

*

Mitică e în divergenţă de opinii cu Costică, amicul său, care, după o lungă discuţie, nu vrea să se lase învins. Mitică îl bate pe umăr:

– Nu face pe prostu', monşer, c-apoi te pomeneşti că rămâi aşa!

*

Costică încheie aşa, la cafenea, un violent discurs politic:

– Domnul Carp e autocrat!

Mitică:

– Ba pardon, e moftocrat!

*

Mitică (cu glas drăgostos): Amice Costică, fii bun şi mă-mprumută cu trei lei.

Costică: N-am!

Mitică: Nu te face al dracului, căci ştiu bine că ai.

Costică: Bine, să zicem că te împrumut; dar când mi-i dai înapoi?

Mitică (repede): Un franc când voi avea, altul când voi putea, iar pe celalt după moarte!

*

La berărie.

Costică (cu tremolo în glas): Miţo dragă, te rog nu face mofturi...

Mitică: O fi abonată la *Moftul*, monşer!

*

E serată literară la amicul Costică. Un poet citeşte o poemă, care cuprinde o sumedenie de flori.

La un moment dat, Costică zice autorului:

– Pardon, monşer, da' floarea asta e de câmp, nu de munte, cum zici dumneata.

– E de munte, domnule Costică, replică autorul cu autoritate.

– Ba e de coastă, domnilor, strigă Mitică, spre a tăia controversa.

„Moftul român", 1901, nr. 8-30, 18 mai-11 noiembrie.

LUNĂ DE MIERE

Pe-nserate, după o zi foarte călduroasă, aştept într-o staţie mică, de pe linia Braşov-Cluj, trenul accelerat care merge spre Pesta... N-aştept mult... Trenul soseşte... Repede-mi iau sacul de drum şi mă duc la cel mai apropiat vagon de clasa a doua; n-am vreme s-aleg: trenul pleacă-ndată.

M-am suit, a fluierat, porneşte.

E foarte cald în vagon şi lume multă mai ales în coridor, unde se vorbeşte tare în mai multe limbi, şi miroase strajnic a funingine de lignit amestecat cu trabuco popular. Intru într-un compartiment, unde văd loc gol; îmi pun sacul în plasa de sus şi m-aşez într-un colţ lângă uşă.

În compartimentul meu, sunt deocamdată numai două persoane alături pe bancheta din potrivă, în colţul opus, de lângă fereastra vagonului. Deşi lampa îmbrobodită aruncă o lumină foarte slabă şi nu pot distinge figurile, înţeleg după siluete că e o pereche tânără, un domn şi o damă, cari şoptesc foarte încet; cât de încet însă, şi cu toată uruitura ritmată a roatelor, cari sfârâie acum cu o viteză onorabilă, tot prind din şoaptele tinerei perechi câteva cuvinte:

– Dracul l-a mai adus şi p-ăsta! zice dama.

– Taci! zice domnul; să n-auză! poate-i român...

„A! aşa ţi-e vorba? zic eu în gândul meu; bine!"

Gândind astfel, mă-nchei până jos la *waterproof*[81], îmi apăs şapca pe ochi şi mă rezem cu ochii mijiţi, ca şi cum m-aş aşeza pe somn. Dar n-apuc să isprăvesc mişcarea şi aud lângă mine, la uşa compartimentului, tuşind cineva tare şi scurt de trei ori, aşa că fără voie mă ridic şi mă uit ca la un semnal ce mi s-ar da după-nvoială. O doamnă în vârstă – o văz bine la lumina lămpii din coridorul

[81] Manta de ploaie.

vagonului; ea a tuşit. E un fel de mahalagioaică... N-o cunosc... Mă reaşez la loc, şi, întorcând privirea înăuntrul compartimentului, văz că domnul a trecut lângă uşă în capătul cestălalt al banchetei, drept în faţa mea.

Închiz un moment ochii.

– Pardon! auz un glas de femeie...

Şi simţ că mă-nghioldeşte cineva împingându-mi genunchii. Mi-i retrag cât pot şi deschid ochii.

Cocoana care a tuşit adineaori ajută pe un domn destul de burtos să treacă din coridor în compartiment. Domnul intră cu pasul nu prea sigur şi, ţinut de cocoana de-aproape, merge, clătinat de mişcarea trenului, să se aşeze greoi în capătul celălalt al banchetei mele lângă fereastră, faţă-n faţă cu doamna cea tânără, care pare c-a adormit.

– Cocoană Sofiţo, zice domnul cam gâfâind, dă-ntr-o parte perdeluţa de la lampă, mi-am pierdut perniţa...

Cocoana care a tuşit se urcă pe banchetă şi face lumină.

Acum pot vedea bine pe tovaroşii mei de călătorie.

Doamna cea tânără, care stă cu capul pe rezemătoarea banchetei, cu ochii-nchişi, este o strălucitoare frumuseţe blondă, de vreo douăzeci şi doi-şi trei de ani. Domnul cel tânăr care-mi stă în faţă, în aceeaşi poză ca şi doamna, însă invers, ca un *pendant* arhitectonic, este un bărbat oacheş de vreo treizeci de ani, voinic şi frumos, totuşi cu o expresie foarte blândă. Domnul cel gros – care acuma şi-a găsit perniţa şi s-a culcat, ghemuit pe jumătatea banchetei, cu faţa la perete cum s-ar zice, adică cu spatele spre bancheta din faţă – este un om nu tocma bătrân, între cinzeci şi şaizeci de ani; pare că e foarte obosit de drum; poate chiar să sufere de ceva, judecând după îngrijirea cu care-l conduce cocoana. Aceasta a patra tovaroşe a mea de compartiment este o femeie uscăţivă de vreo patruzeci şi ceva de ani; trebuie să fi fost tare frumuşică pe vremea ei; un tip picant, şi nişte ochi scânteietori, plini de vioiciune şi de viclenie.

Îndată ce şi-a culcat pe domnul cel gros, cocoana se urcă pe banchetă şi dă la loc perdeluţa peste lampă.

În toată vremea asta, eu mă fac că dormitez trăgând cu ochiul pe sub cozorocul şepcii.

– Mamiţo! întreabă încetişor doamna cea tânără, ridicând capul de pe rezemătoare; ce face Mişu? doarme?

– Ei! aş! răspunde şi mai încet domnul cel din faţa mea.

– Atunci, de ce nu vii la loc? şopteşte doamna.

– Mai stăi un minut, soro, zice cocoana, că nu mori! Uite e şi omul ăsta străin.

– Fir-ar al dracului! Dracul l-a mai adus şi p-ăsta!

– Taci, soro! dacă aude şi-nţelege româneşte!

Şi zicând acestea, cocoana vine de s-aşează brusc lângă mine şi mă-mpinge. Eu sar ca din somn, şi cocoana:

– Pardon! v-am făcut deranj... Dv. ştiţi româneşte...

– *Nem tudom!*[82] zic eu...

– Dv. ungur?

– *Ighen*[83]...

– Şi nu-nţelegeţi deloc... deloc?...

– *Nem tudom!*

– Bată-te Dumnezeu de boanghen! zice tânăra.

Pe urmă, cu humor:

– Mişule! Mişule! ci, haide odată!

În acelaşi moment domnul care doarme începe să sforăie. Domnul cel tânăr se scoală din faţa mea şi trece iar la locul unde l-am găsit întâi, lângă doamna cea tânără. Cocoana se scoală de lângă mine şi-mi trece în faţă în locul tânărului.

– Culcă-te şi dumneata, mamiţo; e târziu! zice tânăra.

În adevăr, e cam târziu; toată lumea s-a retras din coridorul vagonului în compartimente, şi, din norocire, toată lumea a avut locuri; la noi n-a mai venit nimeni.

Cocoana se culcă pe jumătatea de banchetă din faţă-mi; eu mă culc pe jumătatea mea de banchetă în sens invers cu domnul care sforăie cu putere.

Am închis ochii, sincer; tot nu-i destulă lumină: cu ochii-nchişi, o să aud mai bine...

– Ah! suspină doamna, ah! Mişule, încă o zi! încă douăzeci şi patru de ceasuri! mâne seară, suntem singuri!...

---

[82] Nu ştiu (magh.).

[83] Corect: *igen* (magh.) – da.

Şi... se sărută... Aud bine... Se sărută: o dată lung; apoi, de mai multe ori pe rând, scurt şi des şi tare...

– Aţi-nnebunit de tot! mormăie cocoana.

– Ci, dormi odată, mamiţo!

– Nu e vorba de mine; mai e şi om străin...

Eu horcăi.

– Dă-l dracului de boanghen! nu-l auzi cum mână porcii?... Mişule! dragă Mişule!

Şi iar sărutările...

Apoi, din adâncul sufletului:

– Off! Mişule!... Mamiţo!... mamiţo!

– Ei! ce e, soro? ce mai pofteşti?

– Tot nu dormi?

– Mi-e cald! nu pot să dorm...

– Atunci, du-te puţin p-afară.

Cocoana se scoală şi trece-n coridor...

Şi mie mi-e grozav de cald; mă fac că mă-nvârtesc în loc... Un sărutat prelung amuţeşte... Mă ridic de pe banchetă şi, fără să mă uit în partea opusă, ies după cocoana în coridor.

Cocoana vrea să-şi răsucească o ţigaretă de tutun; eu scot tabacherea mea şi-i ofer galant ţigarete cu carton. Ia una...

– Mersi.

– *Keirem*[84]... zic eu, şi-i dau foc.

– Care va să zică nu ştiţi deloc, deloc româneşte?

– *Mit?*[85] întreb eu.

– ...româneşte...

Eu dau din umeri cu vădit regret că nu o pot pricepe; totodată, îi ofer, din ploscuţa mea de drum, *cognac*. Cocoana primeşte bucuros, apoi:

– Bravos *cognac!* aşa zic şi eu... Mersi!... Trebuie să fie scump...

Eu iar dau din umeri şi-i ofer altă ţigaretă.

Sunt hotărât – deşi nu-nţeleg româneşte – să stau în compania cocoanei în coridor, până o crede dumneaei de cuviinţă să intre iar la loc în compartiment.

---

[84] Corect: kérem (magh.) – mă rog.

[85] Ce? (magh.).

A trecut, nu pot să-mi dau seama bine, cât timp, şi din compartimentul nostru se aude tuşind de trei ori... Cocoana intră... Peste două-trei momente, intru şi m-aşez la loc, lungindu-mă cât mă-ncape jumătatea mea de banchetă...

... Aha! trenul nostru trece pe sub o ploaie; răpăie pe acoperişul vagonului şi plescăie pe geam.

– Mamiţo... culcă-te... şi... matale.

– Iacă... mă culc... Dar... culcaţi-vă... şi voi... fiţi cum...

.....

...Îmi pare c-auz o muzică... Ce strălucitoare armonie!... un marş maiestos!... da!... o paradă... ce de lume!... armată... multă armată... a! nu! e la teatru... nu! nu e armată... parcă e un stol de porumbei... iată doi... cum se sărută şi se giugiulesc... Visez?...

Dar ce e? ce bufnitură!... ce duduială! Sar în sus... Am dormit! am visat! E lumină bună de ziuă. Cum m-am speriat! am crezut că e un accident... Când colo, ce? Doamna cea tânără, cine ştie cum, din somn, a alunecat de pe bancheta ei şi a lovit cu picioarele pe domnul cel gros, care s-a deşteptat speriat şi el. Ce e însă curios e că toţi din compartiment ne-am deşteptat; numai tânărul domn doarme... acum în colţul din faţa mea.

Eu mă culc la loc: mai am nevoie de odihnă.

E ziua mare... Domnul cel gros se ridică şi şade pe banchetă cu picioarele descălţate-n jos. Doamna tânără s-a rezemat iar cu ochii-nchişi. Cocoana-n vârstă, alături de ea, cască.

– Coană Sofiţo, zice domnul cu glas blajin, ia vezi unde mi-e cornul...

Cocoana caută în plasă şi dă jos un cornet acustic; domnul îl ia şi-l pune cu gura cea strâmtă la ureche, apoi:

– Coană Sofiţo! cum zici dumneata să-ncep? cum mi-a spus Buiucliu[86]? cum mi-a spus Schachmann[87]? ori cum mi-a spus Urechiă[88]?

Cocoana, vorbind aproape şi tare în gura largă a cornetului:

– Cum ţi-a spus Buiucliu?

– Patru luni de zile cura lui Kneipp, acolo la loc...

– Da' Schachmann?

---

86. 87. 88 Trei medici cunoscuţi din Bucureşti; cel din urmă, umoristul Alceu Urechia, unul din prietenii lui Caragiale.

– Maşina electrică...

– Da' Urechiă?

– Hapurile alea americane... cum le zice?

Cocoana, tare şi adânc în cornet:

– Pink...

– Hehe... da...

– Eu zic să le-ncepi pe toate odată.

– Aşa zic şi eu.

– Tot ai vreme acuma: şi Miţa are să stea la Franţişbat vreo două-trei luni.

– Cât? întreabă domnul.

– Vreo două-trei luni! strigă cocoana în cornet.

– Cel puţin patru, a spus doctorul! răspunde domnul.

Şi zicând acestea, dă cocoanii cornetul şi se culcă la loc cu spatele spre bancheta din faţă.

„Am înţeles!" zic eu în gândul meu.

Domnul începe să sforăie.

– Mişule!... Mişule!!... Mişule!!!

– A adormit! zice cocoana.

– Bravo! zice tânăra... Da' boanghenul doarme, mamiţo?

Eu horeai.

– Nu-lauzi?

Tânăra se scoală de la locul ei şi trece lângă Mişu, în faţa mea, pe câtă vreme cocoana ia locul din faţa domnului care horcăie.

...A trecut poate un ceas... parc-a fost o clipă... M-a lovit ceva peste picioare... Deschid ochii; e lumină de soare...

Domnul horcăie mereu... Cocoana fumează veghindu-l...

În faţă-mi, perechea cea tânără doarme zâmbind: femeia cu capul cel frumos pe umărul şi pieptul voinic al omului, care o reazimă cu braţul drept pe după spate, pe când în mâna stângă îi ţine amândouă mânuşiţele.

Ne-apropiem de Pesta.

Cocoana a moţăit cât a moţăit şi a adormit şi ea... O! Argus!

Domnul care horcăie face o mişcare... vrea să se scoale... Se scoală!

Eu mă ridic desperat şi, apucând cele trei mâni din faţă, le zgudui puternic.

Tânără pereche sare drept în picioare.

– Ptfiu! fir-ai al dracului de boanghen! Cum m-ai speriat!

Dar eu, nenţelegând româneşte, i-arăt pe domnul care se-ntoarce şi deschide ochii, pe când tânărul a şi pierit în coridor.

În splendidul restaurant al gării, la Pesta, stau la o masă, luând cafea cu lapte, domnul cel în vârstă, doamna cea tânără şi mamiţa. Pe masă, alături de ceaşca domnului, stă cornetul acustic... La o masă foarte aproape e tânărul meu tovaroş de compartiment, care răspunde la numele Mişu.

Eu mă apropiu de masa unde sunt damele, salut politicos, iau cornetul, şi-l pun cu deschizătura cea mică în urechea domnului; domnul şi-l aşază cum ştie, mai bine; apropiu gura de deschizătura cea largă şi zic tare şi răspicat:

– Boierule! deşi n-am onoare să vă cunosc... vă rog să vă uitaţi încoace...

Şi-i arăt masa unde e d. Mişu. Boierul se uită încotro i-arăt: cocoanele au înlemnit.

– Boierule! adaog eu, vezi pe tânărul acesta?... îl vezi?... îl vezi?

– Ei! da; ce?

– Te-ntreb numai, de curiozitate!

Apoi, întorcându-mă cătră damele aiurite:

– Călătorie şi petrecere bună, coconiţelor! Vă sărut mânuşiţele!

...Şi boanghenul pleacă mândru că nu s-a-ndurat să-şi răzbune pe o tânără uşuratecă, turburându-i mai mult decât o clipă luna de miere.

„Mioftul român", 1901, 10 iunie.

CELE TREI ZEIŢE

Poemă pedagogică

Junele Mişu Guvidi dă examenul de clasa VII... Trei profesori infami îl persecută. Mişu cade la trei obiecte: la matematice, la istorie şi la morală.

Junele Mişu declară mamiţii că e hotărât a se sinucide.

Dar Mişu are trei zeiţe protectoare: una mai mult decât aheii, două mai mult decât troienii. Trei zeiţe: pe Juno, pe Minerva şi pe Venus.

•

Juno e mamiţa lui; Minerva, sora mai mare a mamiţii, şi Venus, sora ei mai mică.

Şi câtetrele zeiţele ţin sfat.

Şi mândra Juno zice:

– Cunosc pe Popescu, profesorul de istorie: el are un frate, care nu-i împământenit şi care doreşte a fi; eu am un bărbat care e deputat, orator, Jupiter Tunătorul. Mă însărcinez cu d. Popescu!

Şi a plecat mândra zeiţă; şi l-a găsit pe Popescu, şi scurt: Popescu a schimbat pe 5 în 6. E aşa de uşor a face pe şase din cinci!

•

Minerva cea cu socoteală a zis:

– Ştiu bine că Vladimirescu, profesorul de matematice, a pierdut aseară la poker o sumă-nsemnată şi că n-are cu ce pleca la băi în vacanţă. Mă însărcinez eu cu Vladimirescu.

Şi a plecat înţeleapta zeiţă; şi a găsit pe Vladimirescu, şi scurt: Vladimirescu a schimbat pe 3 în 8: e aşa de uşor să faci pe opt din trei!

Mai a rămas Morala...

Şi Venus zice:

– Asta e partea mea – morala. Îl cunosc bine pe mititelul Parisache, profesorul, el nu e în stare să reziste poruncilor mele... Mă-nsărcinez eu cu morala şi cu Parisache.

Şi a plecat frumoasa zeiţă... şi a găsit pe Parisache, şi mai mult sau mai puţin scurt: Parisache a schimbat pe 1 în 10. O! când îţi ordonă Venus, e aşa de uşor să faci din unul zece!

„Moftul român", 1901, 17 iunie.

ÎNFIORĂTOAREA ŞI ÎNGROZITOAREA ŞI ORIBILA DRAMĂ DIN STR. URANUS

Nu ştim dacă *Mioftul român* are vreo trecere în faţa cititorilor, dar suntem convinşi că e bun la Dumnezeu. În numărul din urmă, am fost făcut apel la sf. Karkaleki, patronul gazetarilor români, să pună o vorbă bună pe lângă Atotţiitorul, rugându-l a ne trimite în această *morte saison*[89], dacă nu vreo duzină de mici scandaluri, măcar câteva cazuri de ciumă, măcar o calamitate publică sau un cataclism, un mare scandal cosmic, fără de cari presa română rămâne leşinată de tot.

E drept că bunul Creator n-a ascultat în întregime rugăciunea lui sf. Karkaleki; ciuma n-a venit, calamitate publică sau vreun cataclism nu s-au arătat; dar tot nu ne putem plânge că puterea dumnezeiască n-a ţinut deloc seamă de exigenţele presei române.

Căci, iată că, îndată după apelul ce l-am făcut către sf. nostru patron şi după intervenţia acestuia în favoarea noastră, Dumnezeu ne trimise oribila dramă din strada Uranus, dramă menită să rămână în analele criminologiei universale, după ce va fi înviorat leşinata presă română, măcar pentru o lună de zile.

O lună! o lună întreagă salvată!

Ascultaţi ţigănuşii pe stradă:

„Drama din strada Uranus!

Noi destăinuiri asupra dramei din strada Uranus!

Adevărul asupra dramei din strada Uranus!

Portretele eroilor dramei din strada Uranus!

Epilogul dramei din strada Uranus!

Mama dramei din strada Uranus!

Fratele dramei din strada Uranus!

Fidanţatul dramei din strada Uranus!

---

[89] Sezon mort (fr.).

Justiţia în faţa dramei din strada Uranus!

Societatea în faţa dramei din strada Uranus!

Adevărul adevărat în privinţa dramei din strada Uranus!"

Sfinte Karkaleki! patron al presei române, roagă-te la bunul Creator să ne trimită curând altceva, ca să isprăvim odată cu:

Toate mofturile în privinţa înfiorătoarei şi îngrozitoarei şi oribilei drame din strada Uranus!

ULTIMA ORĂ

În momentul de a pune sub presă, reporterul nostru special află chiar de la nenorocita victimă a îngrozitoarei drame din strada Uranus că ea nu s-ar fi sinucis de bunăvoie, ci că o mână criminală, al cărui *[sic]* nume ne scapă încă, dar care, desigur, graţie neobositului şi inteligentului jude de instrucţie J. Th. Florescu, va sfârşi prin a fi descoperit, i-a pus pumnalul în mână, obligându-o să-şi tragă în inimă o lovitură de revolver.

Nu ne-ndoim un moment de imparţialitatea şi zelul justiţiei noastre şi sperăm că ea va descoperi lucruri cu deosebire *senzaţionale* privitoare la această groaznică, fioroasă şi oribilă dramă din strada Uranus, care a emoţionat atât pe acei cari citesc *Moftul român* cât şi pe acei cari nu-l citesc.

„Moftul român", 1901, 8 iulie.

LA PELEŞ

– Doăsp'ce trecute, Mândico! ce naiba faci, soro?

Aşa strigă cocoana Lucsiţa, foarte nervoasă, intrând în odaia unde-şi face toaleta madam Piscopesco.

Iar madam Piscopesco, din faţa oglinzii, răspunde şi mai nervoasă:

– Uf! lasă-mă dracului şi dumneata, mamiţo! nu vezi cum m-a pocit dobitoaca? fir-ar afurisită să fie!

Dobitoaca este guvernantă la copii, şi piaptănă şi pe madam Piscopesco; cocoana Lucsiţa este mama lui madam Piscopesco, iar madam Piscopesco este soţia lui d. Piscopesco, proprietarul uneia dintre cele mai elegante şi mai confortabile vile din Sinaia, vilă care poartă frumosul nume al fiicei cocoanei Lucsiţii, vila „Esmeralda".

De la şase ceasuri dimineaţa, pe când soarele nu s-a ridicat bine peste Piscul Cânelui, locuitorii vilei „Esmeralda" umblă de colo până colo, cuprinşi toţi ca de nişte friguri.

Ce este? ce s-a-ntâmplat în familia Piscopesco pentru ca toată lumea din vila „Esmeralda" să fie aşa de emoţionată şi de nervoasă?

O bucată de bristol[90], care străluceşte dasupra vrafului cărţilor de vizită lăsate de amicii din lumea mare la vila „Esmeralda", ne va răspunde la această întrebare. Să ne aruncăm ochii pe acea bucată de bristol şi vom afla că din înaltul ordin al Maiestăţilor Lor, doamna şi domnul Zefir Piscopesco sunt invitaţi pentru astăzi, la ora 1 d.a., a lua dejunul la castelul Peleş!

– Unde-i dobitoaca, mamiţo? trăsni-o-ar Dumnezeu s-o trăsnească! zice madam Piscopesco, ciufulindu-şi tare necăjită cârlionţii de la ceafă, cari nu vor să stea cum vrea dumneaei.

– Lasă-mă, soro, să te potrivesc, îi zice coana Lucsiţa.

Şi trage lângă fereastră-n lumină pe frumoasa ei fiică; ia fierul de frizat de dasupra flăcării de spirt, îl apropie de buze, suflă-n el şi-l vâră apoi în cârlionţii rebeli.

---

[90] Hârtie de calitate superioară, groasă şi netedă.

– Eşti nebună, soro! ţipă madam Piscopesco, ce dracu! chioară eşti... m-ai fript!

– Daca te mişti! daca bâţâi mereu din picior! Fie, soro, la naiba! că prea eşti nevricoasă!... A' să văz.

Şi coana Lucsiţa se uită-n ceafa grăsulie a lui madam Piscopesco şi o scuipă, pe de o parte să-i mai potolească usturela, pe de alta să n-o deoache: în adevăr, are de ce să se mândrească o mamă.

Apoi, cu mai multă atenţie, supune şi aranjează cârlionţii rebeli aşa de frumos că madam Piscopesco a şi uitat de arsură.

– Doăsp'ce şi un sfert, soro! ce dracu faceţi? tot nu te-ai mai isprăvit?... vrei să-ntârziem? nu face pentru ca să ne aştepte, mai ales întâia oară!

Dar madam Piscopesco, fără s-asculte vorbele domnului Zefir Piscopesco, şi încovoindu-se de talia ei elegantă în faţa oglinzii, aşa ca să-şi poată vedea turnura, întreabă:

– Sunt bine la spate, mamiţo?

– Eşti surdă, soro? zbiară cu severitate d. Piscopesco; vrei să ne atârne lingurile de gât? nu face pentru ca să ne aştepte! întâia oară! înţelege-mă!

– Uf! fir-ar a dracului şi-afurisită de viaţă! zice madam Piscopesco. Unde-mi sunt mănuşile?

Caută cocoanele-n sus... caută-n jos...

– Cheamă pe dobitoaca... Unde-i dobitoaca? fir-ar a dracului să fie! ea ştie unde le-a pus.

– Uite-le! strigă coana Lucsiţa.

– Haide odată, soro! că te las şi merg singur!

Sunt douăsprezece şi jumătate.

Încă o privire-n oglindă.

În sfârşit, madam Esmeralde Piscopesco suie în trăsură cu soţul său.

– La Peleş! şi mai iute! zice către birjar d. Piscopesco, după ce şi-a-ncrucişat braţele şi s-a aşezat bine.

Birjarul mână.

– Mamiţo! strigă madam Piscopesco, uitându-se-napoi către coana Lucsiţa, care de pe verandă o scuipă, să n-o deoache; mamiţo, bagă de seamă la cheile dulapului, că iar fură zahar dobitoaca, fir-ar a dracului să fie!

„Moftul român", 1901, 12 aug.

INFAMIE...

Mi s-a-ntâmplat să pierz un amic, un bun amic, şi nu mă pot căi îndestul de această nereparabilă pierdere; de aceea trebuie să spun, oricui vrea să m-asculte, trista mea întâmplare. Iată.

Ştiam că amicul meu, bunul meu amic, are multă influenţă asupra unei persoane, de care atârnau la un moment nişte interese ale mele de extremă importanţă. Am alergat la el.

– Amice, bunul meu amic, zic eu, te rog, nu mă lăsa! contez pe tine să mă salţi în această ocazie; o vorbă bună din partea ta către persoana, pe care o ştii, poate să-mi facă norocul... Dă-mi o scrisoare călduroasă de recomandaţie... te rog!... faci un mare bine pentru mine şi pentru familia mea... copiii mei...

– Vai de mine! zice bunul meu amic, jenat de tonul meu din cale-a-fară milos... Ce trebuie atâta insistenţă?...

Şi, după ce-i explic bine de ce e vorba, se aşază la biuroul său şi începe să scrie.

După ce termină, se ridică şi, cu scrisoarea-n mână, îmi zice:

– Iată ce am scris.

Apoi citeşte scrisoarea lui:

„Iubite amice,

Amicul meu, aducătorul acesteia, vine la dumneata să-ţi ceară un serviciu şi mă roagă să pun o vorbă bună în favoarea lui. Nu ştiu cu cât mai multă căldură să ţi-l recomand. Contez pe amiciţia d-tale, că ai să-l tratezi ca pe mine însumi, pe amicul meu, pe bunul meu amic. Aş fi fericit să aflu că acest om, pe care-l iubesc ca pe un frate, cunoscându-l ce om de treabă şi capabil este, a obţinut de la dumneata ce a dorit şi ce, desigur, merită.

Mulţumiri anticipate etc."

Pe când eu nu ştiu cum să mai mulţumesc bunului meu amic pentru atâta bunăvoinţă, el pune scrisoarea-n plic, lipeşte plicul şi scrie adresa; apoi îmi dă plicul...

Iau plicul şi încântat plec, după ce îmbrăţişez cu multă efuziune pe bunul meu amic.

Mă duc degrab' la locuinţa persoanei în chestiune. Pentru moment omul meu nu e acasă; dar după-amiaz, îl găsesc negreşit – aşa a lăsat vorbă feciorului.

Sunt unsprezece ore înainte de amiazi... Ce să fac până la două, când pot vedea pe omul de la care atârnă viitorul meu şi al copiilor mei?

Întru într-un birt modest să gust ceva şi, aşteptând pe băiat să mă servească, privesc cu ochii plini de speranţă plicul ce mi l-a dat bunul meu amic şi clădesc mii de castele strălucite...

A! ce afacere!... ce caldă recomandaţie!... ce amic! ce bun amic!

Pun plicul, pe care nu mă pot sătura să-l privesc, alături de farfuria mea şi mă uit la el ca la o lumină conducătoare în calea vieţiimele.

Pe masă, în faţa mea, stă într-un peş un serviciu schiop de salată.

Băiatul mi-aduce un borş... Nenorocitul! Vrea să-mi toarne borşul din ceaşcă în farfurie şi, stângaci, face o mişcare cu cotul şi răstoarnă peste plicul meu serviciul cel schiop.

Piază rea! zic eu în gândul meu... S-a vărsat undelemnul!

Dar n-apuc să gândesc bine, şi prostul de băiat, întorcându-se brusc să vază ce a răsturnat, apleacă ceaşca şi varsă şi ciorba pe masă.

Plicul! plicul meu!

Îl iau repede şi-l şterg...

Din nenorocire, hârtia plicului a înghiţit destul undelemn şi destulă zeamă caldă...

Ce e de făcut? să-l mai şterg! Tot ştergându-l în amândouă palmele cu şervetul... altă nenorocire!... plicul se dezlipeşte!

E peste putinţă să duc persoanii o scrisoare în aşa hal.

Să alergla amicul meu, să-l rog a-mi da o a doua ediţie, revăzută poate şi considerabil augmentată.

Maltratez încă o dată pe secătura de chelner şi plec furios, cu plicul în mână, pe bulevard.

Pe drum, dracul – că nu pot zice altfel – n-are de lucru? Ce-mi şopteşte? Plicul e dezlipit... Ia să mai citesc o dată călduroasa scrisoare a bunului meu amic.

O scot frumuşel din plicul soios... Undelemnul şi grăsimea borşului au pătruns până la hârtia dinăuntru, pe care au făcut-o transparentă; pe dos, într-o parte, se pot citi câteva vorbe de-a-ndăratele... Mă uit d-aproape, şi văz bine literele... *ragăm nu*. Citite pe dos, cum este scris pe faţă, aceste litere fac vorbele *un măgar*...

Un măgar!... zic eu fără să-nţeleg... Ce caută vorbele astea aci? *Un măgar!*... Mi-a citit amicul meu adineaori scrisoarea: n-am auzit aşa vorbe... Şi-apoi, ce noimă? cum s-ar putea potrivi?... Ce-i asta?

Aiurit, dezdoiesc scrisoarea, şi cu ochii mei citesc:

„Stimate amice,

Moftangiul, care-ţi aduce această scrisoare, mă roagă cu insistenţă să ţi-l recomand: e vorba de o afacere, pretinde el, de la care ar atârna viitorul lui şi al copiilor lui, o afacere cu tine. Îmi fac o datorie amicală să-ţi atrag atenţia asupra acestui caraghios, şi de aceea m-am şi grăbit a-ţi scrie, nu cumva să alerge la altă intervenţie pe lângă tine şi să te-ncurce.

Ia seama, nu-i acorda niciun crezământ. E un măgar şi jumătate. Atât, în privinţa caracterului. Cât despre inteligenţă, poate că ar avea câteodată ceva spirit, dar foarte superficial şi cu deosebire zevzec.

Primeşte-l dar, pe acest stimabil amic, în consecuenţă.

Altău etc.“

Mă şterg bine de sudoare pe frunte şi m-arunc într-o birje. Când să intru în strada unde locuieşte amicul meu, iată-l, îmi iese în faţă. Opresc birja şi sar jos foarte vesel.

– Ei! mă întreabă amicul meu. Ai fost? L-ai găsit pe omul d-tale?

– Da, zic eu, râzând.

– Ei! ai reuşit? ce ţi-a zis?

– Ce să-mi zică? că sunt un moftangiu, un caraghios, cu care nu vrea să se-ncurce... că sunt un măgar... şi jumătate... Atât, în privinţa caracterului... Cât despre inteligenţă, a zis că am câteodată ceva spirit, dar superficial... că adică sunt un zevzec...

– De unde ştie astea?

– Din scrisoarea d-tale.

– Ţi-a spus el că din scrisoarea mea?

– Nu! ştiu eu că din scrisoarea d-tale.

– Cum?

– Am deschis-o.

– A! domnule, strigă indignat amicul... Ai deschis scrisoarea!... Asta e o infamie!

Eu, drept orice răspuns, îi trag două perechi de palme, mă sui şi... mână birjar!

Se-nţelege că după infamia ce am comis, orice legătură între mine şi amicul meu a trebuit să se rupă...

Ah! cât de rău îmi pare! am pierdut un atât de bun amic!...

„Moftul român", 1901, 9 sept.

INIŢIATIVA...

– Stăm rău, foarte rău, domnule!... Statul nu vrea să se gândească!... Nu este nicio încurajare; ba, putem zice că este chiar o persecuţiune... Şi asta – să-mi dai voie să-ţi declar – este trist, nu numai pentru noi, agricultorii, care nu suntem capabili să mergem cu egoismul pîn-acolo; este trist pentru ţară; căci, în definitiv., noi plugarii suntem, ca să zic aşa, topor de oase; noi ăştia devastaţii...

– Pe d-ta, zic eu, nu te-a devastat.

– Te rog, nu mă-ntrerupe; lasă-mă să termin... Noi ducem greul ţării ăştia, care fără noi, ce să zicem?... Parcă n-ar mai merge, să fluieri numa din buze şi să umpli doldora punga statului, din care pe urmă să vie şi să sugă ţâţă atâtea lipitori declarate şi clandestine, care trăiesc pe spinarea noastră, care, vai de capul ei! numa sufletul nostru ştie!... Nu, domnule! până nu vine statul cu o lege nu mai merge!... Statul trebuie să se gândească serios!

Acestea mi le debitează iritat amicul meu, nenea Stasache, unul dintre marii noştri agricultori.

Eu, care nu sunt în curent cu chestia agrară, mă mărginesc a-i răspunde printr-o întrebare:

– Nene Stasache, nu s-ar putea să lăsăm statul şi să-ncercăm o îmbunătăţire prin – cum să zic? – prin iniţiativă privată?

Dar amicul meu se iritează mai rău:

– A! care va să zică, şi d-ta eşti d-ei cu iniţiativa privată?... Îmi parebine!... Mersi!

– Mă iartă, nene Stasache, zic; eu, să-ţi spun drept, nu cunosc chestia, şi...

– Apoi, dacă nu cunoşti chestia, mă-ntrerupe el şi mai iritat, de ce te pronunţi?... că toţi dv. vă pronunţaţi fără să cunoaşteţi chestia... Nu, domnule!... Asta, nu noi, eu şi cu d-ta; asta, statul trebuie!... înţelegi?

– Înţeleg; decât eu ca publicist ce vrei să-ţi spun decât că trebuie numaidecât să deschidem o campanie energică pentru ca în sfârşit statul să-nceapă odată să se gândească...

– S-o deschideţi, domnule! asta este datoria dv. de publicişti imparţiali, daca sunteţi adevărat la înălţimea misiunii dv.. atât de frumoase; căci, să nu uitaţi, v-a dat Dumnezeu o pană care este o armă; prin urmare, trebuie să aveţi un ideal pentru ţara asta care aminteri se prăpădeşte... Şi, daca m-asculţi pe mine, aici s-o bateţi dv.: statul trebuie să se gândească serios!

M-am despărţit de Stasache jurându-i că niciodată n-am considerat pana mea altfel decât ca o armă, şi promiţându-i că îndată voi deschide campania.

Pe când mă gândeam cum s-atac chestiunea, iată că mă-ntâlnesc cu un eminent artist dramatic, un om plin de încredere-n sine, aşa de plin că alta nimic nu mai poate-ncăpea.

– Teatrul nostru naţional şi literatura noastră dramatică au ajuns într-o stare proastă, domnule, foarte proastă... Statul nu vrea să se gândească serios! Nu e nicio încurajare; ba, chiar putem zice că este o persecuţiune... şi, permite-mi să-ţi spun, e trist, nu numai pentru noi – căci artistul nu poate niciodată merge pân-acolo cu egoismul – deşi suntem, orice s-ar zice, prea din cale-afară desconsideraţi, cu toate că se declamă şi se cântă pe toate tonurile că fără cultură o ţară nu poate-nsemna nimica; şi este foarte adevărat: numai cu cereale şi cu zarzavaturi, şi chiar cu petrol, nu se poate pune o ţară faţă cu cultura europeană, care merge cu paşi gigantici – îi mai trebuie să-şi manifesteze şi mentalitatea; şi mi se pare că arta şi literatura sunt cele mai înalte manifestaţiuni ale mentalităţii unei naţiuni; căci, în definitiv., nu se prezintă cineva în lume cu pântecele şi cu organele inferioare, ci cu fruntea, cu acel aparat al gândirii sublime, care face din om regele creaţiunii... Şi ce se face pentru arta şi literatura naţionale?... Nimic! E trist! Ne trebuiesc mai multe teatre... Statul ar trebui să se gândească serios!...

Am ascultat cu toată atenţia frumoasa tiradă, şi numai când m-am convins sigur că s-a terminat, am răspuns:

– În fine, daca trebuiesc, daca-n adevăr trebuiesc mai multe teatre, asta se poate face prin iniţiativa privată...

– Şi dumneata eşti de cei cu iniţiativa privată? Bravo!... Nu umblaţi cu mofturi, domnule, cu iniţiativa privată!... Aici statul trebuie să se gândească!

– Amice, zic eu, înţeleg, decât ce vrei să-ţi spun ca publicist alta decât că putem duce o campanie pentru ca statul să se gândească-n sfârşit...

– S-o duceţi, domnule! şi mai ales d-ta ai aci o datorie de conştiinţă, în calitate de publicist şi de vechi sufler, care-nţelegi durerea şi porţi o spadă nobilă, care este pana d-tale... Şi aici s-o bateţi dv. mereu: statul trebuie să se gândească.

M-am despărţit de eminentul artist cu hotărârea să-ncep campania... Dar mai întâi, trebuie să stabilesc cu cine încep: cu nenea Stasache ori cu eminentul?... În adevăr plugarul are întâietatea de timp; da, dar artistul, deşi i-am promis după, are întâietatea de cauză: chestiunea artei şi literaturii naţionale reclamă mai urgent o soluţiune. Dar iată, tocmai când încep, d. Caracudi, reporterul, care le află toate cu câteva minute înainte de-ntâmplare, vine, ştiindu-mă cât mă interesez ca vechi sufler de artă, să-mi comunice o veste, menită să mă bucure: zilele astea se va depune în Cameră un proiect de lege pentru reorganizarea teatrului naţional. Iată, în rezumat, economia acestui proiect:

În fiecare comună urbană se va organiza câte o societate dramatică, în proporţie se-nţelege cu numărul locuitorilor respectivi, şi care va primi de la comună şi de la stat câte o subvenţie suficientă pentru bunul progres al artei şi literaturii dramatice române.

Societatea va fi condusă de un director numit de minister, şi de un comitet compus din cinci membri, şi adică din: primarul local în persoană sau prin delegaţiune; un mare comerciant şi un mare industrial (cetăţeni români); un profesor cu titlu definitiv de la şcoala de grad superior, tras la sorţi, în prezenţa societarilor, şi cel mai în vârstă preot ortodox din localitate; în oraşele de reşedinţă judeţeană, protopopul va trece de drept în acest post onorific, indiferent de vârstă.

Sunt încântat... Victorie!... Am scăpat de o campanie!... Să vedem acuma de plugari... Unde-i arma mea? să-ncepem!... Dar, iată amicul meu Mitică, foarte enervat:

– Monşer, stăm rău! foarte rău! e ceva deplorabil şi ridicul în acelaşi timp... Şi asta, să-mi dai voie să-ţi spun, e trist nu numai pentru noi ca părinţi, care orişicum e o durere, nu poţi să zici! ca să-ţi expui un copil în cea mai fragedă vârstă; căci în definitiv un părinte mai poate avea un copil; şi nu din egoism o spun; dar e trist pentru ţara întreagă să te vezi la discreţia capriţiului unei doici! pentru că, imaginează-ţi că existenţa unui copil – Sisilica, fetiţa noastră, de exemplu – este, din cauza ei, periclitată; căci doctorul pretinde că noi n-am păzit-o îndeajuns, şi laptele este stricat,

ceea ce nu mai poate conveni pentru nutriţiune, neavând încă formate sucurile gastrice; şi fireşte suntem desperaţi, încât nu mai avem alt refugiu decât la biberon, fiind d-abia la şase luni!... Şi ea, mizerabila! n-a mai avut răbdare! să fi avut măcar încă patru luni: puteam s-o-nţărcăm. Înţelegi?

– Cum să nu-nţeleg, daca sunt păţit? Copil... doică... ştiu! ştiu ce lucru belaliu!

– Şi statul, urmează, din ce în ce mai enervat, bietul părinte, stă cu mâinile-ncrucişate, şi nu vrea să se gândească serios, când este vorba de o chestiune care interesează ţara întreagă, secerând atâţia copii, chemaţi să dea tributul lor de sânge... Este o chestie mare, domnule, chestia alăptării!... să nu glumim!

– Dragă Mitică, zic, înţeleg prea bine enervarea ta; dar eu crez că-n privinţa asta, ar trebui şi iniţiativa privată...

– A! care va să zică şi d-ta, ca şi doica noastră, eşti d-ei cu iniţiativa privată! Bravo!... Nu, domnule! destul cu iniţiativa privată, care i-am văzut cât de triste consecinţe! Nu! Statul este dator să se gândească, în sfârşit, să ia iniţiativa; căci e păcat! suntem părinţi!...

– Atunci, să ducem o campanie prin presă...

– S-o duceţi, domnule! asta e datoria sacră pentru dv. publiciştii, dacă sunteţi adevăraţi publicişti, nu moftangii!...

– A! Mitică!

– Nu! strigă el în culmea enervării; trebuie statul!... Auzi! doică fără lapte!... Auzi! doică să... Bravo!... Şi statul, indiferent... şi laptele... laptele ei!...

Şi pleacă necăjitul părinte, să caute biberon, probabil.

Ia, să vedem: cu teatrul am isprăvit; mai am două campanii; cu care să-ncep?

Fireşte că agricultura ar trebui să ne intereseze în primul rând, ca fiind o ţară eminamente agricolă; dar tocmai pentru asta, mă-ntreb: ce poate face o ţară agricolă fără braţe? Atunci, natural că trebuie să ne gândim mai întâi la chestia poporaţiunii; prin urmare, las deocamdată pe nenea Stasache şi-ncep cu chestia doicii; curaj!

„O chestiune vitală pentru ţara noastră... Chestiunea alăptării... Ce facem cu cetăţenii, cu soldaţii de mâne?... Până când din partea statului această indiferenţă condamnabilă, această criminală incurie?... Până când copilul român... laptele şi biberonul... etc...."

„Universul", 1909, 27 martie.

CRONOLOGIE

1852

30 ianuarie. Se naşte, în zori, Ion Luca Caragiale, în satul Haimanale (vatra Mânăstirii Mărgineni – jud. Prahova). Tatăl: Luca (Luki) Caragiale, secretar mânăstiresc la Mărgineni. Iniţial, ca şi fraţii săi Costache şi Iorgu Caragiale – faimoşi fondatori ai teatrului românesc profesionist –, Luca a avut o scurtă carieră de actor. Mama: Ecaterina, născută Chiriac-Karaboas, originară din Braşov.

1855-1856

Tatăl său devine avocat la Tribunalul de Prahova din Ploieşti.

1859-1864

Studii primare la Şcoala Domnească din Ploieşti. Evocări ale perioadei în *Caut casă...*, *Duminica Tomii*, *Peste 50 de ani*. De

asemenea, în *Grand Hôtel „Victoria Română"*, unde Ploieştiul e considerat „orăşelul meu natal".

1864-1867

Absolvă patru clase gimnaziale la Ploieşti.

1868

Ion Luca se află la Bucureşti. Aici, toamna, îl cunoaşte pe Eminescu, angajat ca sufleor la Teatrul cel Mare.

noiembrie. Se înscrie la clasa de declamaţie şi mimică, îndrumată de unchiul său, Costache Caragiale, la Conservatorul din Bucureşti.

1870

martie. Absolvă clasa de actorie. E copist de roluri în trupa de teatru a lui Iorgu Caragiale. Din *iunie* e copist la Tribunalul de Prahova din Ploieşti.

8/20 august. Participă la mișcarea ce instaurează efemera „Republică a Ploieștilor", fapt evocat, mai târziu, în *Boborul!*

10 septembrie. Moare tatăl său, Luca.

1871
E angajat de Mihail Pascaly ca sufleor și copist de roluri la Teatrul cel Mare din București.

1873
1 iulie. Debutează în revista umoristică *Ghimpele.* Semnează, aici, cu inițiale și cu pseudonimele *Car.* și *Policar.*

1874
1 octombrie. Semnează, pentru prima oară, cu numele întreg, *Versuri*, în *Revista contimporană.* Colaborează la *Calendarul Ghimpelui pe anul 1875.*

1875
De la începutul anului este „girant responsabil" al ziarului liberal *Alegătorul liber.*

1877
13 februarie. Moare Costache Caragiale.
mai-iunie. Redactează propria revistă umoristică, *Claponul*, „buletin hazliu al întâmplărilor Orientului", oferind „ultime gogoși calde".

25 august-1 septembrie. Scoate, împreună cu Frédéric Damé, ziarul *Națiunea Română*, suspendat, cu mare scandal, pentru că dă știrea prematură despre căderea Plevnei.

decembrie. Apare *Calendarul Claponului pe 1878.* Publică, în *România liberă*, seria de trei foiletoane intitulată *Cercetare critică asupra teatrului românesc.*

1878
Chemat de Eminescu, colaborează, din *februarie*, la ziarul *Timpul.*

21 mai. Teatrul Național din București: are loc premiera tragediei în versuri *Roma învinsă* de Parodi, tradusă de Caragiale. Frecventează ședințele „Junimii" în casa lui Titu Maiorescu din București.

12 noiembrie. La a 15-a aniversare a înființării „Junimii" citește, la Iași, *O noapte furtunoasă.*

1879
18 ianuarie. Premiera comediei *O noapte furtunoasă* la Teatrul Național din București. Mai târziu, Caragiale va evoca atmosfera tensionată din jurul piesei sale: „Ce indignare din partea patrioților! Un ziar patriotic a doua zi mă denunța tuturor bunilor români ca pe un trădător care denunț străinilor micile noastre mizerii. La a doua reprezentație, am fost fluierat, huiduit și amenințat

de o droaie de patrioți din garda civică cu bătaia în Piața Teatrului". Cum al doilea spectacol, din *21 ianuarie*, e cenzurat de Ion Ghica, directorul Naționalului, dramaturgul își retrage piesa din repertoriu.

1/13 aprilie. În săptămâna Paștelui, Titu Maiorescu îl invită, pe cheltuiala sa, la Viena: „întâie privire asupra civilizației pentru Caragiale", notează criticul în jurnal.

octombrie-noiembrie. O noapte furtunoasă apare în revista *Convorbiri literare.*

1880

1 februarie. În *Convorbiri literare* apare farsa *Conul Leonida față cu reacțiunea.*

22 iulie. La Grădina „Rașca" din București are loc premiera *Conului Leonida*, cu „Trupa de comedii române", în regia lui C.I. Nottara.

1881

iunie. Se retrage din redacția ziarului *Timpul.* Din toamnă, e revizor școlar pentru județele Neamț și Suceava. Cum în acest an se produce o ruptură între Eminescu și „Dulcea lui Doamnă", între Veronica Micle și Caragiale se înfiripă o scurtă relație pasională (cu referințe în corespondența poetului despre „pezevenchiul cel de grec", căruia natura „i-a dat darul actoresc de-a simula, de-a părea încântător prin jocuri de cuvinte").

1882

22 februarie. E mutat, la cerere, revizor școlar în Argeș-Vâlcea.

1883

17 februarie. Premiera la Teatrul Național din București a farsei *O soacră.*

1884

1 martie. Premiera la Teatrul Național din București a operei-bufe *Hatmanul Baltag*, scrisă în colaborare cu Iacob Negruzzi. Muzica: Eduard Caudella.

17/29 martie. Afirmă, la „Junimea", în prezența lui Alecsandri, că îl preferă ca poet pe Eminescu. E funcționar la Regia tutunului.

23 septembrie/5 octombrie. Citește la „Junimea" *O scrisoare pierdută.* Datorită marelui succes, mai face trei lecturi la ședințele „Junimii". P.P. Carp îi declară: „Am crezut până astăzi că eu sunt cel mai mare om din România, acum însă văd că ești tu". Dus de Maiorescu la Palatul Regal, Caragiale face lectura piesei pentru regina Carmen Sylva.

13 noiembrie. Teatrul Național din București: premiera comediei *O scrisoare*

pierdută, în regia lui C.I. Nottara, supervizată de autor. Iată mărturia unui prieten al dramaturgului, I. Suchianu: „Sala arhiplină de la galerie până la parter. Niciodată teatrul nostru n-a mai văzut asemenea succes. S-au refuzat bilete. Erau mulți în picioare. [...] După fiecare act ovații unanime pentru autor, pe care îl scoteau pe scenă. Regina, care a stat până la sfârșit, dădea semnalul aplauzelor". Se realizează un record de reprezentații pentru Teatrul Național din București: 12. În *16 decembrie*, premiera aceleiași comedii la Teatrul Național din Iași, iar în *23 decembrie* la Teatrul Național din Craiova.

1885

12/25 martie. Se naște Mateiu Caragiale, fiul natural al scriitorului. Mama: Maria Constantinescu.

8 aprilie. Teatrul Național din București: premiera comediei *D-ale carnavalului*. Ca urmare a unei cabale, piesa e fluierată la premieră.

1 septembrie. Titu Maiorescu publică, în *Convorbiri literare*, studiul său despre *Comediile d-lui I.L. Caragiale*.

9 noiembrie. Moare Ecaterina Momulo-Cardini, bogata mătușă a mamei lui Caragiale. Încep lungi procese de succesiune.

1888

3 mai. Moare Ecaterina Caragiale, mama scriitorului.

26 iunie. Prin decret regal, la recomandarea lui Maiorescu (ministru al Instrucțiunii Publice și al Cultelor), Caragiale e numit director general al Teatrului Național din București. Programul său managerial e compromis, într-o mare măsură, de mentalitatea retrogradă a actorilor, care – obișnuiți să fie conduși numai de o persoană din afara meseriei lor și, mai ales, cu autoritate socială – nu acceptă, ca director, un profesionist al teatrului. E, de altfel, și mentalitatea curentă a epocii. Dovadă că un ziar protestează că, pe un post ocupat înainte de „niște bărbați serioși și de considerație", se află acum o „pușlama" și un „moftangiu" „ca alde Caragiali". Ca urmare, demisionează din teatru Grigore Manolescu, Aristizza Romanescu și C.I. Nottara, distrugând repertoriul de drame și tragedii. În ciuda acestor inconveniente, cu instinctul său genial, Caragiale e un bun administrator teatral și un reformator al scenei, sincron cu inovatori europeni precum Chroneck

şi Antoine, prevestindu-l, parţial, pe Stanislavski. Astfel: se comportă ca un conducător autoritar, impunând curăţenia în teatru (prim act administrativ: un bon pentru cumpărarea a „una sută măturі mari" şi pentru „25 măturі mici") şi disciplina severă la repetiţii; cere respectarea strictă a orei de începere a spectacolului; instalează, în foaier, o pendulă care anunţă debutul reprezentaţiei şi încheierea pauzelor dintre acte; suprimă invitaţiile de favoare; pretinde stingerea luminii în sală în timpul reprezentaţiei; inventă „galeria numerotată" ş.a. Convins că „teatrul adevărat" este acela „în care actorii joacă bine", iar nu acela „în care se joacă piese bune" şi adept al esteticii spectaculare naturaliste, Caragiale impune câteva imperative artistice: modernizarea decorurilor; vorbirea scenică anti-retorică; pentru că „disciplina dramatică se deosebeşte de cea de la cazarmă", figuranţii trebuie „să nu mai stea drepţi şi la rând, soldăţeşte", ci să se armonizeze cu soliştii; spectacolul fiind „un produs de *ensemble*", trupa trebuie să funcţioneze ca „o orchestră"; ca un supra-regizor, directorul teatrului e prezent la repetiţii alături de regizorul propriu-zis. Altă iniţiativă importantă: promovarea actorilor tineri (între care Ion Brezeanu).

1889

7 ianuarie. Căsătoria civilă a lui Caragiale cu Alexandrina Burelly, fiica inginerului-arhitect Gaetano Burelly.

5 mai. Excedat de atmosfera răzvoitoare din jurul său, demisionează din funcţia de director general al Teatrului Naţional.

15 iunie. Moare Eminescu. Caragiale îl evocă în eseul *În Nirvana*, publicat în *Constituţionalul*.

1 august. În *Convorbiri literare* îi apare nuvela *O făclie de Paşte*.

1890

3 februarie. Teatrul Naţional din Bucureşti: premiera dramei *Năpasta*, în regia lui C.I. Nottara. E o încercare de sincronizare cu teatrul analitic european şi cu cel naturalist, promovat, la Paris, de Antoine, la „Théâtre Libre" (de altfel, în anul următor, Caragiale intenţionează să creeze un „Teatru liber", particular, opus Teatrului Naţional).

septembrie. E profesor de istorie la Liceul particular „Sf. Gheorghe".

1891
februarie. Călătorește la Sibiu, cu intenția de a se stabili aici, „în țară străină", ca profesor de franceză.

14 aprilie. Academia Română rămâne de pomină în istoria literară, refuzând să-i premieze (20 voturi contra, 3 pentru) volumele *Teatru* și *Năpasta*.

1892
februarie. Îi apare volumul *Păcat, O făclie de Paște, Om cu noroc.... 3 novele*, la Editura Göbl.

21 martie. A doua tentativă de a se stabili, în „exil voluntar", în Transilvania. De data aceasta, la Brașov, unde s-ar întreține dând lecții de română și franceză „pentru începători în familie".

mai. Îi apar *Note și schițe*, la Editura Sfetea. Două din textele din volum, dedicate lui Eminescu, conțin atacuri nedrepte la adresa lui Maiorescu, provocând despărțirea de „Junimea" și de șeful ei literar.

1893
24 ianuarie. Apare nr. 1 al revistei umoristice *Moftul român*. Director: I.L. Caragiale. Prim-redactor: Anton Bacalbașa. Din articolul-program: „O, Moft! tu ești pecetea și deviza vremei noastre", fiindcă „toate, toate cu un singur cuvânt le numim noi, românii moderni, scurt: MOFT". Prima serie a revistei se încheie în *23 iunie*.

3 iulie. Se naște Luca (Luki) Caragiale, al doilea fiu al scriitorului.

21 noiembrie. Scriitorul deschide o berărie în Hotelul „Universal" din strada Gabroveni. I se va spune „Tunelul Caragiale" sau „Berăria Caragiale". Pentru a epata spiritul mic-burghez, se înscrie în „Societatea internațională a chelnerilor din București".

1894
ianuarie. Apare *Vatra*, „Revistă ilustrată pentru familie", condusă de Slavici, Caragiale și Coșbuc.

8 februarie. Moare Iorgu Caragiale.
februarie. Îi apare *Teatru*, la Iași, Editura fraților Șaraga.

mai. Deschide la București, pe strada Șelari, „Berăria Academică «Bene Bibendi»".

30 mai. Se naște Ecaterina (Tușki) Caragiale, fiica scriitorului.

1895
15 ianuarie. Ia în antrepriză restaurantul gării din Buzău.

septembrie. Se înscrie în Partidul Radical al lui Gheorghe Panu.

1896
aprilie. În „Biblioteca pentru toți" îi apare

volumul *Schițe ușoare*.

Conduce *Epoca literară*, supliment al ziarului *Epoca*.

1897

august. Publică, în *Epoca*, eseul programatic *Oare teatrul este literatură?* Îi apar volumele *Schițe* (Editura Șaraga) și *Notițe și fragmente literare* („Biblioteca pentru toți"). Publică o serie de „reminiscențe" în *Calendarul „Dacia" pe anul 1898*.

1898

februarie-martie. În *Gazeta sătenilor* îi apar nuvelele *La Hanul lui Mânjoală* și *Două loturi*.

1899

1 februarie. Teatrul Național din București: se reprezintă *100 de ani. Revistă istorică națională a secolului XIX, în 10 ilustrațiuni*, „aranjată" regizoral de Caragiale.

Registrator la Regia Monopolurilor Statului.

10 septembrie. Își începe colaborarea la ziarul de mare tiraj *Universul* cu „notițe critice" și „momente". În „notița critică" introductivă își avertizează cititorii: „Poezia este atributul tinereții; critica – al bărbăției" și că, în consecință, „Eu nu mă pot gândi sus când umblu cu picioarele goale pe coji de nuci. Viața banală a mea, a noastră a tutulor românilor, iată ce mă interesează".

În toamnă, devine delegat din partea Primăriei Capitalei în Comitetul Teatral al Teatrului Național. În această calitate, va propune, în anul următor, într-un *Raport către d. Barbu Șt. Delavrancea*, înființarea unui „Teatru liber" după model occidental.

noiembrie-decembrie. Își încheie seria de șapte articole programatice despre *Teatrul Național*, cu sugestii pentru organizarea instituției și o teorie proprie despre actor și ansamblul scenic simfonic.

1900

Colaborează cu „notițe critice" și „momente" la *Universul* până în *17 decembrie*. În *noiembrie-decembrie* apare „momentul" *Inspecțiune*, cel mai enigmatic text al său.

1901

22-23 februarie. Împlinind 25 de ani de activitate literară, este sărbătorit la Ateneul Român și i se organizează un banchet. Apare un număr festiv, unic, al revistei *Caragiale*. În schimb, din motive de economii bugetare, e disponibilizat de la Regia Monopolurilor.

aprilie-noiembrie. Seria a II-a a revistei *Moftul român*.

10 octombrie. Apare, la Editura Socec, volumul de *Momente*, pe care

autorul îl consideră „o carte europeană".

octombrie. Închizând „Berăria cooperativă", deschide, tot în Piața Teatrului, Berăria „Gambrinus".

18 decembrie. Apărat de Delavrancea, Caragiale îl dă în judecată pe tânărul publicist Caion, care, mitoman, îl acuză, cu probe trucate, că a plagiat *Năpasta* după un anume „Kemény István", dramaturg maghiar inexistent, metamorfozat, ulterior, în mod fantasmagoric, în „pseudonimul lui Leon Tolstoi".

1902

11 martie. Curtea de Jurați îl condamnă pe Caion la 3 luni închisoare corecțională, iar Senatul universitar îl elimină pe sinistrul „studinte în istorie și publicist" din Universitatea bucureșteană.

23 martie. Academia Română recidivează, refuzând să premieze volumul *Momente.*

6 aprilie. Drama *Năpasta* se joacă, sub titlul *Anca*, la Seccessions-Theater din Berlin, în traducerea lui Adolf Flachs. Totodată, Hortense Paquier traduce în franceză *Năpasta*, oferind-o „Teatrului Antoine" de la Paris.

1903

Săptămânalul clujean *Răvașul* anunță: „Caragiale, vestitul scriitor român din București, a cercetat, în 3 septembrie st. n. Clujul, unde a petrecut o zi. [...] Clujul altfel i-a plăcut și și-a esprimat dorința de a locui aici".

29 octombrie. Destinul ciudat al dramei țărănești a lui Caragiale se desăvârșește la Paris, la Théâtre de l'Odéon, ilustrând principiul caragialian ironic al lui „viceversa": piesa *L'Idiot* a lui André de Lorde, reprezentată în premieră, se dovedește, de fapt, un plagiat după *Năpasta* (intermediat de două traduceri franceze și de cea germană a lui Flachs).

decembrie. Primindu-și partea cuvenită din „moștenirea Momuloaiei", familia Caragiale începe o călătorie prin Europa.

1904

ianuarie. Se află în Italia.

18 martie. Trece din nou prin Cluj, exprimându-și „intensa mea dorință de a mă stabili" în acest oraș, unde „m-aș putea vindeca, în liniște, de atâtea și-atâtea ofense, mâhniri și amăriciuni".

Primăvara: călătorește, cu familia, prin Franța, Olanda, Germania.

28 octombrie. În prelungirea unei opțiuni coerente pentru spațiul central-european – conturat, mai

întâi, prin atracţia pentru Sibiu, Braşov, Cluj –, Caragiale alege, ca loc de „exil voluntar", Berlinul. Fiul său Mateiu se află şi el la Berlin, în familie.

1905

mai. Deoarece Mateiu îşi neglijează complet studiile universitare, e expediat în ţară. Tot în *mai* începe extraordinara corespondenţă a lui Caragiale cu Paul Zarifopol, aflat la Leipzig. Face, periodic, naveta între Berlin şi Leipzig, pentru a asculta muzica „Boierului", adică a lui Beethoven, la renumitul *Leipziger Gewandhaus.*

Schiţează intriga comediei *Titircă, Sotirescu et C-ie,* cu personaje din *O scrisoare pierdută* şi *O noapte furtunoasă,* văzute după douăzeci de ani.

iulie-august. Scrie cele două scrisori celebre către Alceu Urechia, în care reflectă o viziune şi o mentalitate central-europene, nutrite de solul ce se întinde din „Germania, fruntea corpului", până în Ardeal, unde „ajung picioarele încălţate ale corpului european".

1907

3 aprilie. Publică, fragmentar, în *Die Zeit* (Viena), pamfletul politic şi, totodată, studiul sociologic *1907. Din primăvară până-n toamnă,* apărut apoi, integral, ca broşură, în ţară. Şocat de tulburările sociale din România, el scrie profetic: „începem o altă istorie mai puţin veselă decât cea de până ieri; [...]. Copiii noştri vor avea poate de ce să plângă – noi am râs destul".

iunie. Mateiu, revenit la Berlin, stă acasă, fermecat de „frumuseţea muzicei vechi ce se făcea la noi de dimineaţa până seara".

1908

februarie. Având remuşcări pentru comportarea nedreaptă faţă de Maiorescu, îl felicită pe critic cu ocazia zilei sale de naştere. Se înscrie, în aceeaşi lună, în Partidul Conservator-Democrat al lui Take Ionescu.

1909

februarie. Colaborează din nou la *Universul* cu „momente" şi povestiri.

12/25 septembrie. „Compania Davila" îi joacă „instantaneul" dramatic *Începem,* scris special pentru această trupă particulară, ce concretizează ideea de „teatru liber". „Doamna abracadabrantă" din piesetă face teoria teatrului „viu, cald, fierbinte", în care actorul e capabil „să-l zguduie, să-l ameţească, să-l farmece" pe spectator.

noiembrie. Publică, în *Viaţa Românească,* nuvela *Kir Ianulea.*

1910

În *septembrie* apare *Schițe nouă* (Editura Adevărul), ultimul său volum.

1911

28-30 august. Profund implicat în viața politică și culturală a românilor ardeleni, Caragiale participă la serbările de la Blaj, prilejuite de semicentenarul „Astrei". E găzduit de Iuliu Maniu, organizatorul festivităților. Asistă la zborul lui Aurel Vlaicu pe Câmpia Libertății. Trece prin Sibiu și Rășinari, însoțit de Goga și de Șt. O. Iosif.

La Leipzig, în *Anuarul* Seminarului român al lui Gustav Weigand apare teza de doctorat a ardeleanului Horia Petra-Petrescu: e prima monografie despre viața și opera lui Caragiale.

1912

ianuarie. Caragiale refuză să vină în țară pentru a participa la festivitățile naționale ce i se pregătesc cu ocazia împlinirii vârstei de șaizeci de ani. Cum îi spune lui Luki, „am dat, în mine, un om celebru pentru România", dar, cu toate acestea, a fost mereu desconsiderat și jignit. De la Berlin îl anunță pe Vlahuță:

„Află că [în] ziua de 30 («o zi mare ca aceea») voi sta liniștit cu ai mei acasă la căldurică – p-aici bântuie un ger strașnic. Nu viu. Eu nu sunt un erou – eu sunt un burghez". Unul deopotrivă de indiferent, acum, „și la scuipări, și la adorațiune".

31 ianuarie. Sub patronajul principesei Maria, Societatea Scriitorilor Români organizează, la Teatrul Comedia, un Festival Caragiale. Teatrul Național dă o reprezentație de gală cu *O scrisoare pierdută*. Este felicitat de regina Elisabeta. E sărbătorit și în Vechiul Regat, și în Transilvania, în teatre, ziare, reviste.

aprilie-mai. Ultima sa călătorie în țară. Îl prezintă, la Iași, pe Mateiu Caragiale redactorilor de la *Viața Românească*; la cererea tatălui, poeziile fiului, din ciclul *Pajere*, sunt publicate imediat în numărul pe aprilie al revistei.

8-9 iunie. Seara, până „târziu în noapte", Caragiale îi vorbește lui Luki „despre Shakespeare, și despre teatru în general". „A doua zi l-am găsit mort, sprijinindu-se cu un cot de perna din pat și cu obrazul foarte liniștit".

9 iunie. Un hazard malițios, tipic caragialian, face ca tocmai în seara morții sale să se reprezinte la Paris, la Théâtre des Variétés, spectacolul *Un soir de Pâques*,

anunţat ca „legendă românească" anonimă, iar nu ca dramatizare după *O făclie de Paşte*. Cuvintele îndurerate ale lui Gherea capătă, în acest context, şi mai mult sens: „...iată, acest om cu o imensă inteligenţă şi talent moare, şi afară de mica Românie nimeni nu a suflat un cuvânt despre el... Sărmanele şi nenorocitele noastre ţări mici, dar şi mai sărmani şi nefericiţi sunt acei oameni mari care se nasc în aceste ţări mici".

14 iunie.
Sicriul cu rămăşiţele sale pământeşti este depus, provizoriu, în capela cimitirului protestant din Schöneberg-Berlin.

22 noiembrie.
E înmormântat la Cimitirul Bellu din Bucureşti.

ACTUALITATEA LUI ION LUCA CARAGIALE

Permanența și mai ales actualitatea prozei și teatrului lui I.L. Caragiale se prezintă sub două aspecte: estetic și social-moral. O componentă distinctă a scrisului marelui dramaturg este clasicismul, unele norme estetice ale acestui vechi și important curent literar-artistic european fiind evidente cu precădere în conceperea schițelor, al căror maestru neegalat rămâne și astăzi. Caragiale ar fi exclamat la un moment dat: „Sunt vechi, domnule, sunt vechi". Estetica clasicismului era potrivită structurii lui mentale și sufletești.

Eugen Lovinescu formulase controversata teorie a mutației valorilor estetice, potrivit căreia operele literare devin caduce odată cu trecerea timpului, deoarece realitățile sociale și morale se schimbă neîntrerupt. Se știe că proștii și ticăloșii mor, dar prostia și ticăloșia nu au moarte, afectând viața socială și destinul fiecărui individ. Năravurile, pasiunile politice care marcau societatea românească urbană din vremea lui Caragiale se regăsesc și în lumea de astăzi, dar prosticii, mitocăniei, demagogiei politice, șmecheriei balcanice din vremea scriitorului li s-au adăugat în veacul trecut multele și odioasele crime politice, iar în ultimele decenii, hoția și corupția, devenite endemice pe meleagurile noastre mioritice. Un ministru iese din pușcărie, altul intră. Aceștia n-au frică nici de lege, nici de Judecata de Apoi. Scriitorul francez Paul Morand, prin căsătoria cu prințesa Șuțu, a cunoscut bine realitățile românești din anii interbelici, ajungând la părerea că România este o țară tristă, plină de umor.

Cu umor i-a privit Caragiale pe mulți dintre concetățenii săi, dar a recurs la ironie și la sarcasm pentru a înfățișa comicul situațiilor și tipurilor umane din România de la sfârșitul secolului al XIX-lea, îndeosebi din București, încrezător în vechiul adagiu latin „Ridendo castigat mores".

Într-o conferință intitulată „Problema râsului și umorul românesc", George Topârceanu considera că umorul nostru este senin și cumpătat, spre deosebire de gravitatea umorului anglo-saxon, de spiritualitatea umorului francez și de umorul german, greoi și exuberant. Topârceanu avea în vedere, în primul rând, umorul țărănesc din tradițiile folclorice.

Umorul și comicul sunt două categorii estetice înrudite, fiecare având însă și proprietăți distincte. Trăsnea din „Amintirile" lui Creangă, Cănuță, om sucit al lui Caragiale nu sunt ipocriți, nu vor să pară altceva decât ceea ce sunt în realitate, deci nu prezintă contrastul între aparența pozitivă și esența negativă. Ei sunt o sursă de umor, provoacă râsul, dar hazul nostru este însoțit

de un sentiment de empatie față de astfel de personaje, deoarece înțelegem că ele au limite firesc umane și nu sunt ipocrite.

Însă Coriolan Drăgănescu din schița „Tempora", „pedagogul de școală nouă" Mariu Chicoș Rostogan, „madam Popescu", mama lui Ionel din „Vizită", vor să pară altceva decât ceea ce sunt în realitate și stârnesc râsul, un râs însoțit de sentimente de dispreț, de dezaprobare. Personajele sunt comice.

Ion Luca Caragiale aparținea unei familii înzestrate cu vocația râsului. Unchiului, Iorgu și Costache, au fost autori de comedii și actori, făcând parte din rândul pionierilor teatrului și dramaturgiei în limba română, iar fiul, Mateiu, a cultivat cu mult rafinament artistic sarcasmul. Întruchipare a sociabilității și oralității urbane, dotat cu o prodigioasă inteligență, I.L. Caragiale a creat comicul ca nimeni altul în literatura română. Pătrunzătorul său spirit de observație s-a aplecat asupra realităților social-politice românești ale vremii în care a trăit, asupra sufletului omenesc. În scrisul său, autodidactul Caragiale a urmat un făgaș care avea multe afinități cu normele esteticii clasice: claritatea, concizia și precizia. Fiica scriitorului, Ecaterina Logadi, a reținut faptul că tatălui ei nu-i plăceau piesele de teatru în care comicul alterna cu duioșii sentimentale, prețuind în artă logica strânsă, armonia și simetria. Caragiale ar fi exclamat: „E păcat să-mi strici cheful după ce m-ai făcut să râd". Ținea, așadar, la principiul clasic al purității speciilor literare și al categoriilor estetice. Decorul în care apar personajele trebuia să fie condensat, esențial, ca pe el să se profileze puternic eroul, ceea ce ne trimite la abstractul sugerat de pânza albă de pe peretele din spatele scenei la spectacolele cu tragediile lui Sofocle. Claritatea exprimării era o cerință artistică foarte mult prețuită și tot Ecaterina Logadi își amintește de vorbele marelui stilist: „Trebuie să vorbești pe limba timpului dacă vrei să fii înțeles. Trebuie să te priceapă și o babă ramolită".

Dar Caragiale nu era numai inteligență, nu se reducea la ipostaza zeiței Atena, născută din capul lui Zeus, el avea și o bogată viață afectivă, o sensibilitate pe care și le ascundea sub vălul volubilității dialogului și al capcanelor comicului. Retragerea din aspra și obositoarea viață a Cetății, introvertirea prin regăsirea reculegerii în singurătate, regenerarea sufletească își aveau în muzică un generos acompaniament și un stimulant moral. Creator în literatură, Caragiale era un consumator de muzică, pe care o considera superioară artei cuvântului. Efortul de obiectivare prin scrierea comediilor și a schițelor își afla în scufundarea în armoniile muzicale reversul subiectivității, intimitatea deconectantă, fortificarea morală.

Luca, fiul scriitorului, a reținut trăirea intensă a impresiilor muzicale de către marele dramaturg: „Când asculta muzică, obrazul lui, expresiv și veșnic mișcător, se imobiliza într-o expresie luminoasă și ochii îi sclipeau de lacrimi".

Receptând viața ca pe un spectacol, Ion Luca Caragiale însuși era un spectacol, prin darul imitației și al punerii în scenă, așa cum se desprinde și din paginile memorialistice ale celor care au trăit în cercul lui de prieteni și cunoscuți.

În cafenele și în berării, pe stradă, în piață și în tren, era atras de diversitatea oamenilor, dornic de a-i auzi vorbind, gesticulând, făcând mare haz de ei. D.I. Suchianu își amintește de o întreagă noapte în care Caragiale a chibițat la o partidă de table, întărâtându-l pe unul dintre jucători, un grec, să spună în zece feluri diferite propoziția „Lasama domnu cu irunia!" Alteori își ascundea identitatea, dându-se în târg drept vânzător de vite sau cârnățar, pentru a intra în vorbă cu precupeții, îi provoca la gâlceavă, dornic de a-i auzi vorbind. Îi făcea plăcere să imite glasurile, gesturile bulgarilor, grecilor, turcilor, ardelenilor, moldovenilor. Prezența lui în cercurile de cunoscuți provoca amuțirea celor de față, Caragiale întreținând spectacolul reprezentării dramatice prin intonații de o mare diversitate, prin gesturi și ironii.

Alexandru Vlahuță, prieten apropiat și de durată al dramaturgului, îl considera pe acesta cel mai comunicativ dintre oamenii mari pe care i-a dat poporul român. C. Rădulescu-Motru a consemnat o împrejurare în care Caragiale i s-a dezvăluit ca un exponent al vieții expresive. Într-o zi frumoasă de primăvară, plimbându-se pe Șoseaua Kiseleff, cei doi s-au așezat pe o bancă. Caragiale s-a ridicat brusc în picioare, și-a pus palma mâinii drepte la ceafă, s-a uitat la soare și cu cealaltă mână pe coapsă a început să joace. Pentru început, făcea pași mărunți de bătută, apoi din ce în ce mai repede, însoțiți de chiote scurte și sacadate. Se rotea câteva minute în jurul filozofului, de parcă ar fi fost cuprins de halucinații. Rădulescu-Motru a interpretat acest minispectacol dat de Caragiale ca o exprimare a gândului că nu-l preocupa eternul vieții, ci momentul ei dinamic.

Impostura, demagogia și mai ales prostia erau tare ale micii burghezii bucureștene, ale funcționarilor, negustorilor, gazetarilor etc. Aceste excrescențe morale erau văzute de Caragiale ca manifestări ale „formelor fără fond", așa cum le-a denumit Titu Maiorescu, ale instituțiilor importate din Occident (parlament, constituție, școală, academie, jurnalism, administrație de stat etc.), fără ca acestea să aibă un conținut de valoare. Octavian Goga a observat că prostia constatată la concetățenii săi îi provoca lui Caragiale dureri fizice: „Fruntea i se întuneca, buzele i se împreunau într-o linie de dezgust și de silă nemărginită". Din galeria de portrete ale bucureștenilor „par excellence", reprezentate de Lache, Mache, Tache, Sache, Ionescu, Popescu etc., se desprinde Mitică, figura emblematică a balcanismului. Pompiliu Constantinescu a desprins trăsăturile acestui personaj caragialian într-un portret care amintește de „caracterele" lui La Bruyère: „Ce este Mitică și miticismul? Este o categorie morală a micului burghez din Capitală. Mitică este deșteptul național prin excelență, spiritul superficial care se pricepe în orice domeniu: în finanțe, în artă, în politică, emițând opinii, toate foarte categorice, chiar când sunt numai șugubețe. Mitică este sociabil prin definiție, căci își debitează verva între amici, la cafenele și berărie, entuziasmat de câteva pahare și incitat de întreruperi și replici adverse, este familiar cu toată lumea și demn când îl atingi în amorul lui propriu. Mitică pornește o revoluție la bodegă și devine sceptic până la colțul străzii, este emancipat între prietenii pe care ține să-i epateze și îmbâcsit de

prejudecăți, timorat, umil, laș și conformist până la anularea oricărei umbre de personalitate, în cea mai mică inițiativă spre faptă, în cea mai nevinovată ciocnire cu realitatea. Flecar până la manie, iubitor de farse până la puerilitate, tembel până la saţietate, abil în lucrurile mărunte, dușman al serviabilității, dar amator al favoritismului, cu profit personal. Mitică este un mic egoist care vrea să trăiască în turmă și cât mai comod".

Acest Mitică apare în diferite ipostaze în schițe precum „Două loturi", „Telegrame", „O lacună", „1 aprilie", „Diplomație", „Amici", „Repausul dominical", „C.F.R.", „Monopol". Ecaterina Logadi vine și cu informația că Mitică i-a fost inspirat lui Caragiale de un prieten din Sinaia care era proprietarul magazinului „Matheescu, coloniale & delicatese"; de la acesta ar fi cules multe dintre *miticismele* pe care le-a publicat. Tot în Sinaia se împrietenise și cu zarzavagioaica Țica, cu care „filosofa", foarte atent la felul ei de a vorbi. Interesul scriitorului pentru individualizare prin limbă a personajelor ține de estetica realismului, deosebindu-se de distincția neutră, fără coloratură expresivă, din stilul clasic. Fiica scriitorului mai vine și cu lămurirea că modelul lui Bùbico, din schița cu același nume, ar fi fost un cățel răsfățat al proprietarului casei de pe strada Rotari, unde a locuit un timp, cu chirie, familia scriitorului.

În toamna anului 1881, Caragiale și-a început activitatea de revizor școlar în județele Neamț și Suceava și a continuat-o, din februarie 1882 până în vara anului 1884, în județele Argeș și Vâlcea. A cunoscut bine școala românească, pe care a evocat-o în schițe precum „Lanțul slăbiciunilor", „Școala română", „Emulațiune", „Dascăl prost", „Premiul întâi", „Bacalaureat", „Un pedagog de școală nouă" etc. Un personaj memorabil este profesorul Mariu Chicoș Rostogan, promotor al „metodei intuikive" în dialogul cu elevii și evocat în grupul de schițe sub titlul „Un pedagog de școală nouă". Istoria literară, valorificând informațiile oferite de câțiva ploieșteni, îndeosebi de profesorul de liceu G. Zagoriț, a identificat modelul real al lui Mariu Chicoș Rostogan. E vorba de profesorul de limbă germană, transilvănean, Constantin Sachellario, de la Școala Domnească nr. 1 din Ploiești.

Poetul umorist D. Teleor, prieten al lui Caragiale, a publicat în *Moftul român* din 21 iulie 1901 monologul în versuri „Pedagog absolut", din care reproducem câteva strofe:

„Înaintea dumneavoastră,
Eu, mă rog, dacoromanul,
Să mă recomând cer voie:
Mariu Chicoș Rostoganul!

Fără să-mi aduc elojuri,
Încă din copchilărie,
Șpeţial am fost și tare
Numai în pedăgojie.

Ghe la Blaj – oraș ghi frunche –
Am pornit pe două roatche:
În teologie primul,
Absolut pe cât se poatche.

Șepche ani am stat la ștudii
Ca să capăt, no! lumină,
Și-am ieșit pe lângă altche
Tare-n greacă și-n latină.

Ca prifesăr zi şi noapche,
Mă silesc ca să dau roadghe,
Mă-nvârtchesc numa-n zisteme,
Mă-nvârtchesc numa-n metoadghe.

La doi inşi mă-nchin zî, noapte,
Pedagog şi bun roman,
Doi îmi sunt mai draji pe lume:
Pestalozzi şi Trăian."

Caragiale a mai creat şi tipul moftangiului. Cuvântul „moft" a fost împrumutat din limba turcă şi înseamnă „fleac". Din familia acestui cuvânt este şi termenul „moftangiu", format prin derivare cu sufixul de origine turcă „giu". Moftangiul e tipul bucureşteanului, produs al levantinismului, neserios, flecar. Statutul social şi moral al moftangiului, cu metehnele lui, îl defineşte Caragiale într-un fel de portret caracterologic în schiţa „Moftangii" („Rromânul", „Rromânca", „Savantul").

În 1873, tânărul Caragiale se afirma ca jurnalist, scoţând prima sa revistă umoristică, *Ghimpele*; în 1877 a început să tipărească un alt periodic umoristic, *Claponul*, urmat de *Calendarul claponului* în 1878. În aceste reviste a publicat foiletoane umoristice, printre care „Cronica fantastică" şi „Zig-Zag".

Scriitorul a scos, începând cu 24 ianuarie 1893, într-o primă serie de treizeci de numere, revista satirică *Mioful român*, urmată de o serie nouă de paisprezece numere, din 1901, iar din 1902, suplimentul *Calendarul Mioflului român*. Revista *Mioful român* avea un subtitlu care îl ironiza pe savantul B.P. Hasdeu: „Revistă spiritistă naţională, organ bi-ebdomadar pentru răspândirea ştiinţelor oculte în Dacia Traiană". Acesta, după moartea fiicei sale Iulia, la vârsta de nouăsprezece ani, o fată foarte înzestrată intelectual, copleşit de pierderea suferită, a trecut la practici spiritiste.

Schiţele satirice ridiculizau licheaua în diferitele ei ipostaze: stupiditatea, vidul de idei („O lacună"), vanitatea politică („Amicul X", „Atmosferă încărcată", „Tempora"), mitocănia din aşa-zisa „înaltă societate" bucureşteană („Five o'clock", „High-life"), veleităţile oficialităţilor din măruntele oraşe de provincie de a face din târguşorul lor o urbe de mare importanţă („O zi solemnă", „25 de minute..."), grotescul patimii politicianiste („Telegrame") etc. Andrei Pleşu şi Gabriel Liiceanu constatau în *Dialogurile* lor că în opera lui Caragiale întâlnim lichele, dar nu ticăloşi. În vremea lui Caragiale băntuiau lichelele din mediul urban, „forme fără fond" importate din Occident, ca în secolul XX şi în ultimele decenii să-şi facă de cap ticăloşii. Garabet Ibrăileanu îl considera pe Caragiale „cel mai mare creator de viaţă din întreaga noastră literatură", scriitorul care făcea „concurenţă stării civile" prin galeria de personaje vii şi pregnante pe care le-a zămislit.

Caragiale ne-a dezvăluit câteva secrete ale procesului de elaborare a personajelor sale literare: „Eroii mă persecută... Forfotesc în mintea mea... Vorbesc... Le văz gesturile; le aud cuvintele. Dar nu ştiu exact nici ce spun, nici ce vor face şi pe urmă m-apuc să scriu şi-i las să-şi spună singuri păsul". Dar, mai întâi, scriitorul trebuia să găsească numele cel mai potrivit pentru personajele sale. El a dovedit un deosebit rafinament artistic, sugerând comicul prin nume, prin structura lor fonetică, nu numai prin conţinutul noţional. Comicul

de limbaj este cea mai importantă sursă a comicului în opera lui Caragiale. Incultura, impostura, „formele fără fond", demagogia sunt vizate satiric nu numai prin fapte, ci și prin felul cum vorbesc personajele, prin gesturile, prin ticurile lor. Înzestrat cu o impresionantă memorie auditivă, atât de necesară unui meloman, Caragiale reținea fonetismele regionale – „roskim", „cafinè", „gios" –, schimba sunetele din structura cuvântului, îndeosebi la neologisme, mai greu de reținut de către cei cu o cultură superficială – „conțepist", „revuluție", „docoment" –, folosea metateza –„ceferticat".

Numeroase sunt șabloanele vorbirii care atrag atenția asupra confuziei gândurilor, lipsei de idei – „mă-nțelegi", „care va să zică" –, contaminările sintactice – „nu poți pentru ca să știi" etc. Ne oprim, pentru exemplificare, la prima replică din „Art. 214", în care textul este dialogat, dramatizarea fiind frecvent folosită în schițele lui Caragiale. O femeie, mahalagioaică după îmbrăcăminte, vorbire și gesturi, intră, însoțită de un tânăr, în biroul unui avocat.

„Cocoana: Las' că-i spui eu tot lu' domnu avucatu. (Înaintează spre biurou.) Bonjur... Mă recomand Tarsița Popeasca, văduva lu' priotul Sava de la Caimata, care a dărămat-o Pache, când a făcut bulivardu ăl nou, și fiu-meu Lae Popescu." Vorbirea acestui personaj trădează apartenența la mahalaua bucureșteană: înlocuirea unui sunet din cuvânt cu un altul: „avucatu", „priotul", „bulivardu"; elidarea unui sunet din cuvânt: „lu'"; eliminarea articolului hotărât la substantive: „domnu"; absența prepoziției „pe" pentru pronumele relativ în acuzativ; ambiguitatea înțelesului propoziției atributive: „care a dărămat-o Pache"; jargonul: „Bonjur"; prenume de la periferia orașului: Tarsița, Lae; articularea numelui propriu „Popeasca", așa cum o menționau în discuțiile lor „suratele" din mahala, etc.

Meticulozitatea artistică cu care își „peria" textul literar îl apropia pe Caragiale de G. Flaubert; aceeași străduință pentru cizelarea expresiei până la forma desăvârșită i-a adus și supranumele de Benvenuto Cellini al literaturii române.

Grija maximă pentru punctuație era un calvar pentru tipografi, scriitorul cerând și câte douăzeci de corecturi la același text, ceea ce i-a adus și porecla de Moș Virgulă. Multe schițe sunt concepute sub forma dramatizată a scenetei, dar scriitorul a apelat și la alte formule stilistice: telegrama, reportajul, scrisoarea, procesul-verbal etc.

Tiudor Vianu remarca în scrisul lui I.L. Caragiale un stil simpatetic, nu expozitiv, deoarece ideile și sentimentele nu se dezvăluie din perspectiva autorului, ci a personajelor. Stilul simpatetic și cel indirect liber, oralitatea urbană sunt căile prin care Caragiale realizează „prezentarea directă a omului".

Gazetarul George Ranetti a publicat în 1901, în revista *Zeflemeaua*, o cronică literară elogioasă cu prilejul apariției volumului *Momente*, cronică din care decupăm un calambur devenit faimos: „Nu *Momente*, maestre, ci *Monumente* trebuia să botezi admirabilul volum, căci fiecare din paginile lui e un monument de spirit, de observație, de spirit sadea, de perfecțiune artistică".

Vasile LUNGU

CUPRINS

MOMENTE
DIN „SCHIŢE UŞOARE“ (1896)

UN PEDAGOG DE ŞCOALĂ NOUĂ 9

MOMENTE (1901)

LA HANUL LUI MÂNJOALĂ 23
CĂNUŢĂ, OM SUCIT 32
DOUĂ LOTURI 41
URGENT... 57
D-L GOE... 63
VIZITĂ... 69
PETIŢIUNE... 74
LANŢUL SLĂBICIUNILOR 80
FIVE O'CLOCK 85
HIGH-LIFE 90
TELEGRAME 95
CĂLDURĂ MARE 104
BÙBICO... 109

MOMENTE ŞI SCHIŢE

MITICĂ 117

DIN „SCHIŢE NOUĂ“ (1910)

DUMINICA TOMII 125
MONOPOL... 130
O CRONICĂ DE CRĂCIUN... 136
ANTOLOGIE... 145
GREU, DE AZI PE MÂINE...
SAU UNCHIUL ŞI NEPOTUL 151

METEAHNĂ... 157
IDENTITATE... 161
AŞA SĂ MOR! 166
REPAUSUL DOMINICAL 171
ŢAL! 177
O CONFERENŢĂ 184

DIN PERIODICE (1893-1909)

MOFTUL ROMÂN 193
BROAŞTE... DESTULE. Nuvelă pesimistă 196
LACHE ŞI MACHE. Nuvelă 199
MOFTANGII (RROMÂNUL. RROMÂNCA. SAVANTUL) 203
SUCCESUL „MOFTULUI ROMÂN" 210
LA POŞTĂ 211
POVESTE DE CONTRABANDĂ 212
ACCIDENT PARLAMENTAR 217
JUSTIŢIA ROMÂNĂ. SECŢIA CORECŢIONALĂ 219
HIGH-LIFE 222
LOGICA BAROULUI 224
ÎN TREN ACCELERAT. Anecdotă realistă 226
POLITICĂ 228
NEDESCIFRABIL 231
ARENDAŞUL ROMÂN 232
PORUNCĂ DOMNEASCĂ 234
CUM SĂ ÎNŢELEG ŢĂRANII 236
TARDIVITATE 237
ŞAH ŞI MAT! 238
AUTORITATE 242
CRONICA DE JOI 247
CUM SE NAŞTE O REVISTĂ? 251
KARKALEKI 255
PARADOXAL 258
O BLANĂ RARĂ 260
GAZOMETRU. [IDILĂ] 264
POLITICĂ ŞI DELICATEŢE 266

JERTFE PATRIOTICE 271
ISTORIA SE REPETĂ 275
SLĂBICIUNE 278
INTELECTUALII... 282
DESPRE COMETĂ. Prelegere populară 285
ACCELERAT NO. 17 292
„NAŢIUNEA ROMÂNĂ" 297
LEAC DE CRIZĂ 302
CUM DEVINE CINEVA REVOLUŢIONAR
ŞI OM POLITIC...? 307
LA PAŞTI 312
EMULAŢIUNE 318
DASCĂL PROST 323
PREMIUL ÎNTÂI. O reminiscenţă
din tinereţele pedagogului 328
CUM STĂM... 334
BACALAUREAT 339
DEZIDERATE LEGITIME 343
CAM TÂRZIU... 347
EDUCAŢIUNEA SENTIMENTALĂ
LA VITE 352
POLITICĂ ÎNALTĂ 354
„ROMÂNII VERZI" 356
TATĂL NOSTRU 361
MOŞII (Tablă de materii) 363
TOT MITICĂ 365
LUNĂ DE MIERE 374
CELE TREI ZEIŢE. Poemă pedagogică 381
ÎNFIORĂTOAREA ŞI ÎNGROZITOAREA
ŞI ORIBILA DRAMĂ DIN STR. URANUS 383
LA PELEŞ 385
INFAMIE... 387
INIŢIATIVA... 391

Cronologie 395

ACTUALITATEA LUI ION LUCA CARAGIALE.
Postfaţă de Vasile Lungu 407